

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

**SOSYO-KÜLTÜREL FAKTÖRLER BAĞLAMINDA
ERKEN EVLİLİKLER**

Dilber YILDIZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

SOSYO-KÜLTÜREL FAKTÖRLER BAĞLAMINDA
ERKEN EVLİLİKLER

Dilber YILDIZ

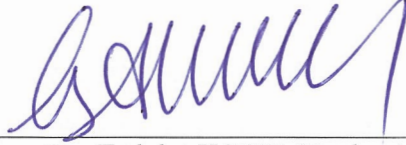
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

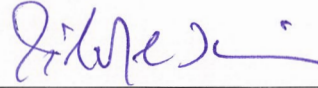
Dilber YILDIZ tarafından hazırlanan "Sosyo-Kültürel Faktörler Bağlamında Erken Evlilikler" başlıklı bu çalışma, 6 Haziran 2018 tarihinde saat 10.45'te yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Erdal AKSOY (Başkan)

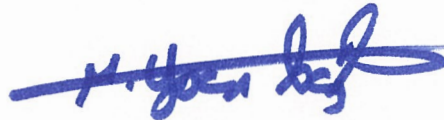

Doç. Dr. Tuğca POYRAZ TACOĞLU (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Nilüfer ÖZCAN DEMİR

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir. Tezimin/Raporumu süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06/06/2018

Dilber YILDIZ

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimin/Raporumun tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

Tezimin/Raporumun tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

06/06/2018

Dilber YILDIZ

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının Doç. Dr. Tuğca POYRAZ TACOĞLU danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Dilber YILDIZ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada benden maddi, manevi desteğini esirgemeyen tez danışmanım Do. Dr. Tuğca Poyraz Tacoğlu'na ayrıca çalışma sürecinde yanımda olmayı bırakmayan Zeynep KAHVECİ ve Mehtap ARI'ya sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmanın konusunu seçmemde etkili olan hayatımın en anlamlısı anneme çok teşekkür ederim.

Benden deneyimlerini esirgemeyen kendi deyimleri ile "acıısı ile tatlıısı" yaşantılarını benimle paylaşan çığlıklarını duyuramamış tüm katılımcılarıma teşekkür ederim.

ÖZET

YILDIZ, Dilber. “*Sosyo-Kültürel Faktörler Bağlamında Erken Evlilikler*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Bu araştırma da Ankara, Adana ve Mersin illerinde yaşayan ve erken yaşta evlenen kadın ve erkeklerin erken evliliği gerçekleştirmelerinin sosyo-kültürel nedenleri, evliliklerin karar vericilerinin kim ya da kimler olduğu, evliliklerde yaşanan sorunlar ve bu sorunlarla baş etme yolları ile kadınlık-erkeklik algılarının anlaşılması amaçlanmıştır. Bireylere evlenmeden önce ve evlilik sonrasında “aşk” ve “evlilik” kavramlarının ne ifade ettiği sorularak yaşadıkları evlilik süreci anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra hem kendi anne-babalarına hem de çocuklarına ilişkin erken evliliklerle ilgili bilgilere ulaşılarak, erken evlilik olgusu, nesiller arası bir süreç içerisinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma fenomenolojik nitel yöntemle ele alınmıştır. Fenomenolojik nitel yöntemin derinlemesine görüşme tekniğinin yanı sıra araştırmada katılımlı gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Erken evliliğin gerçekleştirilmesinde rol oynayan sosyal ve kültürel unsurların neler olduğunun anlaşılmasını amaçlayan araştırmada erken evlilikler, çoğu durumda bireylerin istekleri dışında gerçekleşse de kabullenilmiş ve devam etmiş; ender olarak da bu duruma karşı durularak evlilik boşanmayla sonuçlanmıştır. Erken evliliklerdeki sorunların daha çok hane halkının kalabalık olması ve bireyler arası uyumsuzluktan kaynaklandığı; bu sorunların çözümünde ise fedakârlık yapma, kadere razı gelme ve ev ayırma yollarına başvurulduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler

Erken Evlilik, Çocuk Gelin, Çocuk Damat, Toplumsal Cinsiyet, Kültür

ABSTRACT

YILDIZ, Dilber. “*Early Marriages in the Context of Socio-Cultural Factors*”, Master Thesis, Ankara, 2018.

In this research, it is aimed to understand the socio-cultural reasons of early marriage of women and men living in Ankara, Adana and Mersin, socio-cultural reasons of early marriage, who are the decision makers of marriage, problems in marriage and how to cope with these problems and understanding of perceptions of femininity-masculinity. Individuals were questioned about the concepts of "love" and "marriage" before and after marriage and tried to make sense of the marriage process they lived. Besides, information about early marriages related to both their parents and their children has been reached and early marriage has been tried to be evaluated in a generation-to-generation process.

The research was dealt with by a phenomenological qualitative method. In this context, in-depth interviews were conducted and with the interviews, participatory observation techniques were used in the research. In the research aimed for understanding what social and cultural elements play a role in the realization of early marriage, although in many cases they have occurred outside the will of the individual, early marriages have been accepted and continued. Rarely, the marriage has come to a divorce. The problems in early marriages are mostly due to the large number of households and the incompatibility between individuals; in the solution of these problems, it has been determined that they are resorted to making sacrifices, accepting fate and separating the houses.

Key Words

Early Marriage, Child Bride, Child Groom, Gender, Culture

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iii
BİLDİRİM	iv
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	v
ETİK BEYAN	vi
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR DİZİNİ	viii
RESİMLER DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	4
1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi	4
1.1.1. Araştırmanın Konusu.....	4
1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
1.1.3. Araştırmanın Problem Cümleleri.....	5
1.2. Araştırmanın Yöntemi	6
1.2.1. Veri Toplama Aracı	8
1.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Süreci.....	9
1.2.3. Araştırmanın Veri Değerlendirme Süreci	11
1.2.4. Katılımcılar	13
1.3. Literatür Taraması	15
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ .18	
2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları	18
2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	18
2.1.2. Biyolojik Cinsiyetin Sosyalleşmesi	20
2.2. Çocuk Anne- Çocuk Baba	24
2.3. Kültür	26
2.3.1. Gelenek, Görenek, Töre Çemberinde Toplumsal Cinsiyet.....	28

2.4. Evlilik ve Aile	30
2.4.1. Evlilik Kavramı.....	30
2.4.1.1. Erken Evlilik.....	31
2.4.1.1.1. Araştırmada Karşılaşılan Evlilik Biçimleri	33
2.4.1.1.1.1. İçten Evlenme(Endogami)	33
2.4.1.1.1.2. Dış Evlilik(Egzogami)	34
2.4.1.1.1.3. Ölen Kardeşin Karısıyla Evlenme(Levirat)	34
2.4.1.1.1.4.Tercihli Evlilik.....	34
2.4.1.1.1.5. Görücü Usulü Evlenme.....	35
2.4.1.1.1.6. Kaçarak Evlenme.....	35
2.4.1.1.1.7. Berdel.....	35
2.4.1.1.1.8. Kuma Getirme/Çok Eşlilik	35
2.4.1.1.1.9. Rastlantı Evliliği	35
2.5. Aile Kavramı	36
2.5.1. Araştırmada Karşılaşılan Aile Biçimleri.....	37
2.5.1.1. Geniş Aile	37
2.5.1.2. Çekirdek Aile.....	37
2.5.1.3. Parçalanmış ya da Tamamlanmamış Aile	38
3. BÖLÜM: DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ERKEN EVLİLİKLER	39
3.1. Dünyada Erken Evlilik	40
3.2. Türkiye’de Erken Evlilik	45
3.3. Erken Evlilik Nedenleri	50
3.3.1. Sosyo-Kültürel Faktörler	51
3.3.1.1. Ataerkil Egemen Yapı ve Toplumsal Cinsiyet.....	51
3.3.1.2. Gelenekler ve Dini İnanışlar.....	54
3.4. Erken Evliliklerin Yol Açtığı Problemler	56
3.4.1. Eğitim Olanaklarının Sınırlandırılması.....	57
3.4.2. İstihdam Da Çocuk Gelinler/Damatlar	59
3.4.3. Sağlık Sorunları	61
3.5. Evliliğin Hukuksal Boyutu	63
3.5.1. Erken Evliliklerle İlgili Mevzuat	64
3.5.1.1. Ulusal Mevzuatta Erken Evlilik	64

3.5.1.1.1. Ulusal Mevzuatta Karşılaşılan Sorunlar	66
3.5.1.1.1.1. İmam Nikâhı	67
3.5.1.2. Uluslararası Mevzuatta Erken Evlilikler	69
3.5.1.2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	69
3.5.1.2.2. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW).....	70
3.5.1.2.3. Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	71
3.5.1.2.4. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Ülkelere Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı.....	73
3.5.1.2.5. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı.....	74
3.5.1.2.6. Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu	75
4. BÖLÜM: BULGULAR VE VERİLERİN ANALİZİ	76
4.1. Katılımcıların Sosyo- Demografik Özellikleri	76
4.1.1. Katılımcıları Evlilik Çeşidine Göre Evlilik Özellikleri	78
4.2. Araştırma Problemleri Çerçevesinde Verilerin Analizi	80
4.2.1. Evlenme Yaşı.....	80
4.2.2. Erken Evlilik ve Eğitim	81
4.3. Sosyal Çevrenin Etkisi	86
4.3.1. Nesilden Nesile Erken Evlilik.....	88
4.4. Erken Evlenme Nedenleri	90
4.4.1. Aşk.....	90
4.4.2. Ne Umdum ne Buldum	91
4.4.3. Kadın Bela Olur, Erkek Adam Olur	93
4.4.4. Sorumluluk Algısı; “Kadının Başı Bağlansın, Erkek Yerini Bilsin”	95
4.4.5. Tanıdıklık/ akrabalık ‘kol kırılır, yel içinde kalır’	96
4.5. Evlilik Süreci	98
4.5.1. Evlilikte Karar Alıcılar ‘ Evlen Dediler’	98
4.5.2. Başlık	103
4.5.3. Evlenme Şekli	104
4.5.3.1. İmam Nikâhı	104
4.5.3.2. Evlilik “Merasimi”	108

4.6. Evlilikte Yaşanan Sorunlar	112
4.6.1. Mağduriyet.....	112
4.6.2. Şiddet	114
4.6.3. Yalnızlık.....	121
4.6.4. Baskı	122
4.6.5. Fakirlik.....	123
4.7. Evlilikte Gelin/Damat/Anne/Baba/Evlat Çemberi	125
4.8. Sorunlarla Başetme Yolları	127
4.8.1. Fedakârlık	127
4.8.2. Ayrı Eve Çıkma	128
4.8.3. Kadere Razı Gelme	129
4.8.4. Boşanma ve Alternatifi ‘Sineye Çek Halının Altına Koy Yeni Baştan Başla Belki Düzeldir.’	131
4.9. Ebeveyn Olmak	133
4.10. Çocuk Gelin ve Damatların Gözünden Toplumsal Roller	137
4.10.1. Erkek.....	137
4.10.2. Kadın.....	138
4.11. Evlilik Öncesi ve Sonrası	140
4.11.1. Aşk Evlenmeden Önce.....	140
4.11.2. Evlilik.....	142
4.12. Erken Evliliğin Avantajları ve Dezavantajları	144
4.12.1. Erken Evliliğin Avantajları	144
4.12.2. Dezavantajları	145
4.12.3. Ben Yandım Çocuklarım Da Yanmasın	147
SONUÇ VE TARTIŞMA	150
KAYNAKÇA	156
EKLER	165
EK-1. Görüşme Soruları	165
EK-2. Orjinallik Belgesi	166
EK-3. Etik Kurul İzni	167

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma Modeli.....	13
Tablo 2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	14
Tablo 3. Şekil 1. Batı-Doğu-Orta Afrika ve Güney Asya’da Kız Çocuklarında Erken Evlilik Oranları	42
Tablo 4. Batı-Doğu-Orta Afrika ve Güney Asya’da Erkek Çocuklarında Erken Evlilik Oranları.....	43
Tablo 5. Avrupa Ülkelerinde Erken Evlilik Oranları.....	44
Tablo 6. Türkiye’de Çocuk Gelin Oranı En Yüksek 10 İl	46
Tablo 7. Yıllara Göre Kadın Erkek Erken Evlilik Oranları	48
Tablo 8. Bölgelere Göre Erken Evlilik Oranları	49
Tablo 9. Cinsiyet Temelli Eğitim Oranlar.....	59
Tablo 10. Yiyecek Alışverişinin Yapılma Yüzdeleri.....	60
Tablo 11. Bölgelere Göre Resmi Nikâh Yapılma Oranı	69
Tablo 12. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	76
Tablo 13. Katılımcıların Evlenme Yaşları ve Eşleri İle Aralarındaki Yaş Farkları.....	77
Tablo 14. Katılımcıların Evlilik Çeşitleri.....	78
Tablo 15. Katılımcıların Evlilik Yaşı.....	80
Tablo 16. Katılımcıların Eğitim Durumu.....	81
Tablo 17. Katılımcıların Eğitim Durumu.....	82
Tablo 18. Cinsiyete Göre Ailede Erken Evlilik Görülme Sayısı	88
Tablo 19. Erken Evlilik Nedenleri	90

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1.	39
Resim 2. Güney Afrika’da 61 Yaşındaki Gelin ve 5 Yaşındaki Çocuk Damat	42
Resim 3. Mısır’da 8 Yaşındaki Muhammed İle Amcasının Kızı 9 Yaşındaki Nebile Evlendirildi	44
Resim 4. Kahramanmaraş’ta 26 Yaşındaki Çocuk Gelin Ve 18 Yaşındaki Eşi.....	47
Resim 5. Cinayetle Sonlanan Erken Evlilik.....	49
Resim 6. İbrahim Zorel’in Çocuk Gelin ve Damatlarla İlgili Haber Paylaşımı	52
Resim 7. Van’da İmam Nikâhlı Çocuk Gelin Cinayeti.....	56
Resim 8. 16 Yaşında Evlenen Çocuk Gelin Oğluyula Üniversite Okuyor	57
Resim 9. Erken Yaşta Evlilikte Yaşanan Sağlık Sorunu.....	62
Resim 10. Erken Evliliklerde Dini Nikâh	64
Resim 11. “Tek Suçumuz Sevmek Mağdur Kadınlar Platformu” İzmir’de Buluştu	66
Resim 12. Çocuk Gelinler/Damatlar Da İmam Nikâhı	67

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Erkek ve Kadın İçin Uygun Görülen İlk Evlenme Yaşı	46
Şekil 2. Bazı Mesleklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı	60

GİRİŞ

Sosyoloji, insanlık kadar eski olan sosyal yaşamdaki insan ilişkilerini bilimsel açıdan inceleyen bir bilim dalıdır. Fichter (2004: 3), buna benzer bir şekilde sosyolojinin bilgi gövdesi olarak insan ilişkileri gerçeğini ele aldığına ve bu gerçek üzerine odaklanarak, insan ilişkilerine katkıda bulunduğuna değinmektedir. Bu nedenle de bu ilişkilerden ortaya çıkan her şeyin sosyolojik olduğunu vurgulamaktadır. Sosyolojinin amacı insan birlikteliğiyle var olan ve değişen sosyal yapılarla, bireylerin süreç ve değişimlerin üstesinden nasıl geldiğini anlamamızı sağlamaktır. Bu süreçte bireylerin tarihsel ve toplumsal güçlerin etkisiyle gündelik yaşamdaki değerlerini nasıl inşa ettiğini anlamak önemlidir. Gündelik yaşam içinde evlilik önemli bir yere sahip olduğundan, sosyoloji içinde kaçınılmaz olarak önemli bir yere sahiptir.

Evlilik, toplum ve birey açısından pek çok işleve sahip olduğundan üzerinde durulması gereken önemli bir sosyolojik olgudur. Evlilik sadece soyun devamlılığı, temel cinsel ve ekonomik ihtiyaçları gidermek için kadın-erkek arasındaki ilişkinin toplum tarafından onaylandığı kurum değildir. Bunun yanı sıra evlilik; toplumsal cinsiyet normları ve sosyo-kültürel değerlerin benimsendiği ve nesilden nesile aktarımın gerçekleştirildiği bir kurumdur. Çünkü evlilik, toplum ve kültür tarafından şekillendirilen bir sistem ve kurumdur. İnsan toplulukları, kadın-erkek arasındaki ilişkiyi rastlantısal cinsellik ve besin değişiminin ötesinde bir kurallar, normlar ve değerler sistemine evlilik kurumuyla bağlamaktadır. Sardoğan ve Karahan (2005: 90) evlenmenin bireyler arasındaki cinselliği belirli kalıplar içine yerleştirdiğini belirtmektedir. Buna göre birey tavır ve davranışlarını etkileyen insan birlikteliğinin en eski formu olarak evlilik kurumu karşımıza çıkmaktadır. Sahip olduğu işlevleri sağlıklı bir şekilde yerine getirmeyen evlilik ise önemli bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma da sosyal bir sorun olarak erken evlilikler ele alınmıştır.

Erken evlilikler dünya’ da ve Türkiye’ de sosyal bir sorundur. Nitekim Türk Medeni Kanunu ve uluslararası belgelere göre 18 yaşın altında gerçekleştirilen evlilikler “erken evlilikler” ya da “zorla evlilikler” olarak adlandırılmaktadır. Erken evlilikler, beraberinde psikolojik, sosyolojik, biyolojik, hukuksal, ekonomik birçok soruna neden olmaktadır.

Buna rağmen, ataerkil yapı ve geleneksel kültürlerde süregelen pratik ve ritüeller sorgulanmaksızın kabul edilmekte nesiller boyunca devam etmekte ve hala yaygın biçimde günümüzde gerçekleşmekte olan sosyal bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

Erken evlilikte bu evliliği deneyimleyen çocuk gelin/damatların mağduriyeti söz konusudur. Birey özgürlüğünün, kişisel gelişim şansının ve eğitim hakkının kısıtlanmasının yanında, çocuk gelin/damatların elinden çocuk olma haklarıyla beraber gelecekleri de alınmaktadır. Evliliklerde kaçınılmaz olarak rol değişimleri yaşanmaktadır. Nitekim erken evliliği deneyimleyen bireyler, çocukluk evrelerini tamamlamadan yetişkin olma sorumluluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu rol değişimleri erken evliliklerde çocuk gelinler için; ev işleri yapmak, çocuk doğurmak, anne olmak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çocuk damatlar ise evi geçindirmesi gereken bir aile reisi ve baba olmakla sorumlu tutulmaktadır. Çocuk gelinler/damatlar yüklenen bu rollerle birlikte eğitim ve çalışma hayatından mahrum kalmaktadır. Bunun yanı sıra tamamlanmayan eğitimlerinden dolayı vasıflı işlerde çalışmamakta ve bu durum yaşam standartlarını etkilemektedir. Erken evliliklerde diğer bir sorun, çocuk gelinlerin/damatların anne-baba, karı-koca olurken yaşadıkları deneyimlerdir. Çocuk gelinler erken gebeliklerden dolayı birçok sağlık sorunu yaşamakta iken çocuk damatlar ise ekonomik olarak 'ev geçindirme' sorumluluğundan dolayı sorunlar yaşamaktadır.

Türkiye'de erken evliliklerle ilgili literatür taraması yapıldığında araştırmaların genellikle çocuk gelinlerle sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir. Oysaki evlilik karı-koca olmak üzere iki ayaklı bir kurum olduğundan, erken evlilik olgusunun bütüncül bir anlayışla incelenmesi için çocuk gelinler ile birlikte çocuk damatların da anlatılarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle yapılan araştırmaların evliliğe dair farklı yaklaşım ve çözüm önerileri sunan veri zenginliği sağlayacak bilimsel çalışmalarla desteklenmesi gerekmektedir. Bu anlamda çalışmada erken evlilik fenomenolojik bir yaklaşım içinde ele alınmıştır. Erken evliliği ortaya çıkaran ve devamlılığını sağlayan etkenlerin ve evlilik sürecinin çocuk gelinler ve damatlar tarafından anlamlandırılmasında toplumsal değerlerin etkili olduğu kabul edilmiştir.

Araştırmada erken evlilikler birlikte ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunların nedenleri de ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu yüzden erken evliliği ortaya çıkaran sosyo-ekonomik,

sosyo-kültürel öğelerin neler olduğunu ve nasıl aktarıldığını anlamak amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra erken evliliklerin ortaya çıkmasında birçok durumun etkili olduğu görülmekle birlikte, bu durumlar ülkeden ülkeye ya da aynı ülke içerisinde bölgeden bölgeye farklılıklar göstermektedir. Nitekim bireylerin kiminle, nasıl ve ne zaman evlendiği/evlendirildiği kültürel değerlere göre değişimler gösterebilmektedir.

Erken evliliğin sosyal bir sorun olarak ele alındığı bu araştırmada çocuk gelin/damatların anlatılarından yola çıkarak, evliliğin çocuk gelinler/damatlar tarafından nasıl anlamlandırıldığı, nasıl deneyimlendiği, geleneksel uygulamaların ve kültürün bu evliliklerdeki rolü, kuşaklararası aktarımın nasıl gerçekleştirildiği, erken evliliği var eden nedenler ve bu nedenlerde nesilden nesile değişimin olup olmadığı gibi konular da ortaya konmak istenmiştir. Bu konular hem cinsiyetler arası hem de kültürler arası karşılaştırma yapılarak ele alınmıştır.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı ve önemine ilişkin bilgiler verilmektedir. Bunun yanı sıra bu bölümde araştırmanın temel problemleri, soru cümleleri ve metodolojisi de yer almaktadır.

Araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinin ele alındığı ikinci bölümde; çocukluk ve yetişkinlik, kültür (töre-gelenek-görenek), evlilik-erken evlilik, aile gibi kavramlar ile erken evliliğe ilişkin kuramsal yaklaşımlara yer verilmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde ise öncelikle dünyada ve Türkiye’de erken evlilik olgusu ele alınmıştır. Daha sonra erken evliliklerin sosyo-kültürel nedenleri ve bu evliliklerin yol açtığı sorunlar, uluslararası ve ulusal mevzuat açısından incelenmiştir.

Araştırmanın son bölümünde verilerin analizi ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde araştırma soruları çerçevesinde kalmaya dikkat edilmiş ve verilerin değerlendirilmesinde daha önce yapılan araştırmalar, kuramsal bilgiler ve katılımlı gözlem notlarından yararlanılmıştır.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırma konusunu erken evlilikler oluşturmaktadır. Bu bağlamda çocuk gelin ve damatların evlilik sürecini nasıl tanımladıkları, deneyimledikleri, evlendiklerinde kendilerini çocuk olarak görüp görmedikleri, çocuk kavramını nasıl tanımladıkları, evlilik deneyiminde yaşadıkları sorunlar, çocuk olmaktan anne-baba rollerine geçişte yaşananlar ve erken evliliğin sosyo-kültürel nedenlerine ilişkin bilgilere ulaşılmak istenmektedir. Çocuk gelin/damatların evlilik deneyimleri değişik yaş kategorilerine sahip birey anlatıları üzerinden karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Böylece deneyimlerin nasıl anlamlandırıldığı ve anlamlandırma sürecinde sosyal ve kültürel değerlerin rolü olup olmadığı incelenmiştir. Evlilik karı-koca arasındaki bir sözleşmeye dayandığından erken evliliğin anlaşılmasında çocuk gelinlerin yanı sıra çocuk damatların da ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda araştırma da erken evlilik deneyimini yaşamış ve hala yaşamakta olan çocuk gelinlerin ve damatların kendi anlatıları temel alınmıştır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Türkiye’de on sekiz yaşından küçük yaşta evlenmiş/evlendirilmiş olan çocuk gelinler ve damatların anlatılarından yola çıkarak sosyo-kültürel uygulamaların erken evliliğin varlığı ve sürekliliğindeki rolünü anlamak ve evlenme süreci, evliliğin karar vericileri, evlilikte rol değişimi ve evlilik sorunlarına ilişkin bilgileri, fenomenolojik yaklaşımla ele almaktır.

Bu çalışmada sosyal bir sorun olarak ele alınan erken evliliğin ortaya çıkma şartları kültüre ve bireyler arası etkileşime göre farklılaşmaktadır. Bu bağlamda erken evliliğin oluşum sürecinin anlaşılması, geleneksel toplum yapısının anlaşılması ile mümkün

olmaktadır. Erken evlilik, erken evliliği deneyimleyen çocuk gelinlerin ve damatların içinde buldukları toplumsal yapının değer ve ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıkmakta ve şekillenmekteyse de her bir evliliğin gerçekleştirilme şeklinde farklı amaç ve beklentiler söz konusu olmaktadır. Bu anlamda erken evlilik konusu bireylerin kendi anlatıları dikkate alınarak yorumlanmıştır.

Araştırmada çocuk gelinlerin/damatların evlendikleri dönemde aile kurumunu nasıl algıladıkları, anne-baba-eş olmayı nasıl deneyimledikleri ve bu deneyimleri nasıl sürdürüp anlamlandırdıklarını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Erken evlilik algısını bizzat deneyimleyenlerin bakış açısından görmek önemlidir. Erken evliliğin anlaşılması, hem üyesi olunan ailenin hem de içinde yaşanılan toplumun değerleriyle ilişkilidir. Erken evliliğin daha yoğun görüldüğü geleneksel toplumlarda kültürel özelliklerin neler olduğu bu evliliklerin anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Araştırma konusuna yönelik yapılan literatür taramalarında, çocuk gelinlerin erken evliliklerde yaşadığı sıkıntılar ve evlilik süreci ele alınırken, çocuk damatların aynı sıklıkta ele alınmadığı dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmalarda çocuk damatların varlığı kabul edilmekle beraber, çocuk gelinlere göre sayısının az olduğu vurgusuyla yetinilmektedir. Bu nedenle yapılan araştırmanın literatüre katkısının, çocuk damatların ele alınmasının yanı sıra çocuk damatların ve gelinlerin bir arada incelenmesi yönünde olduğu ve daha sonra bu konuda yapılacak araştırmalara ışık tutabileceği öne sürülebilir. Ayrıca çocuk gelinlerin ve damatların bir arada incelendiği bu araştırma, cinsiyetler arası algının kadın ve erkek toplumsal cinsiyetleri arasında evlilik algısı, rol ve statü edinimlerinde deneyimlerinin karşılaştırılması açısından da önem taşımaktadır.

1.1.3. Araştırmanın Problem Cümleleri

Erken evliliğin gerçekleşmesi süreci ve sonrasında yaşanılan deneyimler aşağıdaki problem cümleleri bağlamında analiz edilecektir.

1. Çocuk gelinlerin/damatların gözünden bu evliliğin gerçekleşme nedenleri nelerdir?
2. Erken evliliklerde karar verme süreci nasıl gerçekleşmektedir?
3. Erken evliliklerde karar verenler kim ya da kimlerdir?
4. Erken evliliği gerçekleştiren bireyler çocuk, anne, baba ve eş kavramlarından ne anlamaktadır?
5. Erken evlilikte yaşanan sorunlar nelerdir, bu sorunlar nasıl çözümlenmektedir?
6. Erken evliliklerdeki rol değişimleri (anne-baba, karı-koca, çocuk-yetişkin) nasıl gerçekleşmektedir?
7. Erken evliliğin kuşaklararası aktarımı nasıl gerçekleşmektedir?
8. Erken evliliğin gerçekleşmesini sağlayan sosyal ve kültürel değerlerin aktarımı nasıl gerçekleşmektedir?
9. Erken evliliğin kadın ve erkekler açısından deneyimlenmesinde farklılık var mıdır? Varsa bu farklılıklar nelerdir?
10. Erken evliliklerde evliliğe bakış nasıldır?
11. Erken evliliği gerçekleştiren bireyler aşk kavramından ne anlamaktadır?
12. Erken evlilikte şiddet nasıl tanımlanmaktadır?

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma yöntemi, toplumsal değerleri anlamak için araştırmacıya veri zenginliği ve bütüncül anlama imkânı sunmaktadır. Kümbetoğlu (2008: 47) nitel araştırmanın insan ve parçası olduğu toplumun anlamlandırma sürecine etkisi hakkında ayrıntılı ve derinlemesine bilgi sağladığına vurgu yapmaktadır.

Nitel araştırma yönteminin ayrıntılı bilgi elde etme amacı evlilik başlı başına mahrem bir konu olmasından dolayı araştırma için uygun görülmiştir. Erken evlilikler, evliliğin mahrem olması dışında yasa dışı bir şekilde gerçekleştirilmesinden ötürü yasal korkular da barındırmaktadır. Nicel araştırma, katılımcıların gündelik yaşamları ve evlilik deneyimlerinin anlaşılmasını sağlayacak veri elde etme amacına uygun olmadığından, araştırmada nitel yöntem kullanılarak, evliliğin gerçekleştirilme ritüeli ve deneyimlenme süreci hakkında daha zengin veriler elde etmek amaçlanmıştır. Ayrıca nitel araştırma

gerek araştırmacının katılımcıları yönlendirmesi gerekse gözlem yapma imkânı sunması açısından avantaj sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı, erken evliliği deneyimleyen birey anlatılarından yola çıkarak bu evlilikleri değerlendirebilmektir. Bu anlamda nitel veri, Neumann (2006: 659)'ın da belirttiği gibi bireylerin deneyimlerini aktarıırken kullandıkları deyim, sözcük, yüz ifadeleri, ses tonu gibi ifadelere de ulaşmayı sağladığından bütüncül değerlendirmeye uygundur. Nitekim bu ifade biçimleri araştırmacıya katılımcının süreci nasıl anlamlandırdığı hakkında da veri sunmaktadır.

Birey, toplumsal gerçekliği olan bir toplum içine doğduğundan erken evlilik konusunun, fenomenolojik nitel yöntemin kullanıldığı bir alan araştırmasıyla anlaşılması uygun görülmüştür. Çekmez vd. (2012: 89) da vurguladığı gibi fenomenolojik yöntem bireyin olay ve deneyimlerini bireysel dünya görüşüyle yorumlamasıdır. Bu yüzden bireyin kişisel dünya görüşünü var eden toplumsal gerçekliğin de ele alınması gerekmektedir. Fenomenolojik nitel yöntemin amacı hem toplumsal gerçekliği ele almak, hem de bu gerçekliğin bireyin kişisel dünyasına yansımalarını anlamayı sağlamaktadır. Bu yöntem erken evlilik sürecini var eden etkenler ve sonrasında bu sürecin devamlılığını sağlayan gerçeklik algısına ulaşabilmek için uygundur. Erbaş (1992: 160)'ın da belirttiği gibi fenomenolojik nitel yöntem sadece realiteyi değil, bireyin bu realite ile etkileşimsel ilişkisi sırasındaki bilinçlenme sürecinin deneyimlere etkisini de anlamaya çalışmaktadır. Toplumsal gerçekliğin erken evliliğin var edilmesinde ve sürekliliğindeki etkisi çocuk gelinlerin/damatların toplumsal bilinçlenme sürecinin anlaşılmasını gerekli kılmaktadır.

Erken evliliği deneyimleyen bireylerin bu deneyimlere bakış açıları bütünlük içinde anlaşılmaya çalışılmaktadır. Erken evlilik olgusu evlenme yaşı, eğitim durumu, meslek gibi unsurlar birçok açıdan farklılık göstermektedir. Heterojen ve amorf bir grup olan çocuk gelinlerin/damatların algı ve deneyimlerinden elde kalan ve onları kurbanlaştıran toplumsal algı ve genellemelerden oluşmuş toplumsal bir söylem var olmaktadır. Bu anlamda nitel araştırma, çocuk gelinlerin/damatların deneyimlerinin anlamlandırılmasında toplumsal algı ve genellemelerin rolünün anlaşılması için önem taşımaktadır.

1.2.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmada amaç; erken evliliğin nedenleri, evliliğe adaptasyon süreci, rol ve statü ediniminin nasıl gerçekleştirildiğinin anlaşılmasıdır. Çocuk gelinlerin/damatların erken evlilik deneyimlerini nasıl algıladıkları ve anlamlandırdıklarını kendi ifadeleri ile anlayabilmek amacıyla fenomenolojik nitel yöntemin temel veri toplama yöntemlerinden derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem tekniği kullanılmıştır.

Özdemir (2011: 328) derinlemesine görüşmenin araştırma konusuna uygun olarak bireylerle belirli bir amaç doğrultusunda yapıldığını belirtmektedir. Görüşmeler çocuk gelin/damatlara erken evlilik deneyimleriyle ilgili sorular yöneltilerek gerçekleştirilmiştir. Erken evliliğin nedenlerinin neler olduğu, evliliğin gerçekleştiği süreç ve bu süreç sonrasında neler yaşandığına katılımcıların anlatılarıyla ulaşılmaya çalışılmıştır.

Kümbetoğlu (2008: 72)'nin vurguladığı gibi, derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem görünür olandan çok sürecin özüne inilmesini ve ayrıntıların anlaşılmasını sağlayarak, araştırmacının bütüncül bir anlamlandırma ve değerlendirme yapabilmesi için önemlidir.

Araştırmacı incelediği bireylerin duygu ve yorumlarını paylaşarak, olayları onların gözünden görmelidir. Bu bağlamda konunun yanı sıra çevreyi de betimlemeli ve bu betimleme katılımcıların bakış açıları ile uyumlu olmalıdır. Bireyler yaşadıkları toplumdaki bağımsız eylemde bulunmadıklarından, eylemlere öznel olarak anlamın nasıl atfedildiği anlaşılmalıdır. Çünkü eylemler ve onlara atfedilen anlamlar, etkileşim yoluyla insanların ürettiği toplumsal değerler sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden çalışmada, başarılı bir betimleme yapmak amacıyla derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem kullanılmıştır. Betimleme için, araştırmacının görüşme sırasında aldığı gözlem notları önem kazanmaktadır. Gözlemle elde edilen bilgiler, görüşmelerden elde edilen verilerle harmanlanarak yorumlanmıştır.

Katılımcıların anlatıları ve araştırmacının görüşme sırasında aldığı notlar yorumlamaya katkı sağlamaktadır. Ayrıca derinlemesine görüşme ve katımlı gözlem ile araştırma konusuna yönelik zengin ve ayrıntılı veri elde etmek amaçlanmıştır. Kullanılan tekniklerle katılımcı ile araştırmacı arasındaki etkileşim sağlanarak, araştırmacının katılımcılardaki toplumsal algı ve genellemelerin yeniden inşa sürecini gözlemlemesi mümkün olmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda öncelikle sosyo-demografik verilere ulaşmayı hedefleyen standart sorulara (cinsiyet, yaş, meslek, eğitim durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı, evlilik yaşı vb.) yer verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu için literatür taraması yapılarak evlilik süreçleri ve sonrasında yaşanan sorunlarla ilgili verilere ulaşmayı hedefleyen sorular belirlenmiştir.

1.2.2. Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Bu çalışma Adana, Mersin ve Ankara da on sekiz yaşından küçük evlenmiş/evlendirilmiş bireylerle gerçekleştirilmiştir.

Adana ve Mersin kozmopolitik şehirler olmaları ve katılımcılarla daha kolay iletişim kurulacağı düşünüldüğü için seçilmiştir. Bu illerin çalışmaya dâhil edilmesinin nedeni araştırmacının daha önce bu şehirlerde yaşamış ve erken evlenen/evlendirilen bireyleri tanıyor olmasıdır. Ankara ise araştırmacının şu anda yaşadığı şehir olması nedeniyle, araştırmaya zaman ve ekonomik durumların kısıtlılığından dolayı sonradan eksik kalan katılımcıları tamamlamak için eklenmiştir.

Araştırmada uygulanacak soru formu pilot uygulama ile iki kadın ve iki erkek katılımcıya uygulanmış ve bazı sorularda düzenlemeler yapılarak saha araştırmasına uygun hale getirilmiştir. Görüşme formu, araştırmaya katılan kadın ve erkeklere yüz yüze ve bireysel olarak uygulanmıştır. Her bir katılımcıyla farklı zaman ve mekânda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların gündelik gerçekliklerine en yakın bilgiye ulaşmak amacıyla evlerinde yapılmak istense de, aile bireylerinin tepkisinden çekinen bazı katılımcıların isteğiyle ev yakınlarındaki park ya da komşu evlerinde görüşülmüştür.

Görüşmeler öncesinde araştırmanın konusu hakkında katılımcılara bilgi verilmiştir. Katılımcılara isimlerinin açıklanmayacağına dair güvence verilmiş ve ses kaydı alınacağına bilgisi verilerek katılımcıların izinleri alınmıştır. Görüşme öncesinde bu bilgilendirmeler ile katılımcıların güvenilir ve samimi cevaplar vermesi kısmen sağlanmıştır. Tüm görüşmelerde ses kaydı alınmıştır. Bu ses kayıtları sayesinde olası veri kaybı önlenmiş ve araştırmacı gözlem notu alabilmek için zaman kazanmıştır. Görüşmeler 45 dakika ile 2,5 saat arası değişen sürelerde gerçekleşmiştir. Görüşme sırasında alınan notlar, görüşme formu ve katılımlı gözlem notlarıyla birlikte değerlendirilerek detaylı bilgiler elde edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada on iki erkek, on eiki kadın olmak üzere toplam yirmi dört kişiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların cinsiyet dağılımı şu şekildedir: üç erkek ve iki kadın ile Mersin’de görüşülmüştür. Beş kadın ile Ankara’da görüşülmüştür. Adana ‘da ise beş Kadın ve dokuz erkek ile görüşülmüştür. Böylece toplamda yirmi dört erken evlilik deneyimine sahip katılımcıya ulaşılmıştır.

Görüşmeler 2016 yılının Aralık ayından 2017 yılının Mayıs ayına kadar farklı tarihlerde Adana’ya üç kez gidilerek ve her defasında yedi gün kalınarak, Mersin’e iki kez günübirlik gidilerek gerçekleştirilmiştir.

Her araştırmanın kendine özgü zorlukları bulunmaktadır. Ancak alan araştırmalarının kendi özelliğinden kaynaklanan zorlukları diğerlerine göre daha fazladır. Özellikle alandan kaynaklanan coğrafi, siyasi, eğitim, dil vb. unsurlar bu tür çalışmaları zor kılan faktörlerin başında gelmektedir. Araştırma konusunun evlilik gibi mahrem bir konu olması araştırmanın başlıca güçlüklerinden biridir. Erken evliliğin tamamen olmasa da çoğunluğunun geleneksel toplumlarda olması ve bu evliliklerin yasal olmaması katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini paylaşmakta isteksiz olmalarına neden olmuştur. Erken evliliklerin resmi nikâhla gerçekleşmemesinden dolayı sayının belirlenmesi ve katılımcılara ulaşmada sorun yaşanmıştır. Katılımcılar bu gibi nedenlerden dolayı araştırmacıya kısa cevaplar vererek soruları geçiştirmek istemiştir. Bu durumlarda katılımcıya kimlik gizliliği ve cevapların kimseyle paylaşılmayacağı hatırlatılarak, ikna edilmeye çalışılmıştır. Araştırmacının kadın olması da çocuk

damatların görüşmelerde çekinmesine ve bazen de görüşmeyi kabul etmemesine neden olmuştur.

Araştırma konusunun yanı sıra diğer bir sınırlılık da bazı görüşmelerin Kürtçe ya da Arapça gerçekleştirilmesi gerekliliğinden kaynaklanmıştır. Araştırmacının Kürtçe bilmesinden dolayı Türkçe bilmeyen Kürt katılımcılarla anadillerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Türkçe bilmeyen Arap katılımcılarla tercüman aracılığıyla görüşülmüştür. Araştırmacının Kürtçe bilmesi Kürt katılımcılarla iletişimi kolaylaştırıp çalışma sorularının anlaşılabilirliğini mümkün kılmıştır. Arapça yapılan görüşmelerde ise kültürel deyim atasözü gibi konularda tercümandan yardım alınarak notlar alınmıştır. Kürtçe görüşmeler daha sonra araştırmacı ve tercümen tarafından Türkçe 'ye çevrilmiş ve araştırmacı tarafından deşifre edilmiştir.

1.2.3. Araştırmanın Veri Değerlendirme Süreci

Nitel araştırma bireylerin gündelik gerçekliklerini anlamak ve dâhil oldukları toplumsal sistemlerin derinliğini anlamak için geliştirilen bilgi elde etme yöntemlerinden biridir. Nitel veri analizinde betimsel analiz, sistematik analiz ve yorumlayıcı yaklaşım olarak üç farklı yaklaşım olduğunu belirtmektedir (Özdemir M. , 2010). Betimsel analiz, görüşmede elde edilen verilerin özgün biçimine sadık kalınarak doğrudan alıntılara yer verilerek yapılan betimsel veriler sunmaktadır. Sistematik analiz de ise nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşılmak istenen betimsel analizin yanı sıra görüşmelerde yer alan bazı kavram ve temaları belirlemek bunların arasındaki ilişkiyi anlamak önemlidir. Sistematik analiz ile anlama ve kavramaya yönelik okuma sonrasında yorumlayıcı okuma yapılmalıdır. Bu okumalar sonrasında oluşturulan metinden çıkan anlamı yorumlamak için, metin içeriğine ve görüşme sürecinde öne çıkan söylemi ve bu söylemin nasıl oluştuğu ve sosyal gerçekliğin oluşmasındaki rolünü anlamayı mümkün kılmaktadır. Yorumlayıcı yaklaşım ise betimsel ve sistematik analiz sonunda araştırmacı tarafından elde edilen verileri çözümlenmesi ve sınıflandırılması sonunda yorumlanmasıdır (Kümbetoğlu, 2008: 154). Bu bağlamda bu çalışmada betimsel analiz ve sistematik analiz yapıldığı söylenebilmektedir.

Betimsel analizde farklı kişilerin aynı sorulara farklı düşüncelerle verdiği cevaplar doğrudan aktarılmaktadır. Araştırmada sosyal ve toplumsal çevre katılımcı ifadeleri kadar önemlidir. Bu yüzden araştırmacının araştırmaya katılımıyla sosyal çevreyi gözleyerek çevre betimlemesi yapması amaçlanır. Araştırmacının betimlemesi, katılımcı anlatılarıyla uyumlu olmalıdır, aksi takdirde katılımcının gündelik gerçekliğinin anlaşılmasında eksiklikler yaşanır.

Araştırmada elde edilen veriler kodlanarak, kategoriler ve temalar tespit edilmiştir. Kavramsal kodlama, kategorilendirme ve temalandırma arasında anlamlı ilişkiler kurulmalıdır. Anlamlı ilişkiler betimsel ve sistematik analizin bir biri ile uyumuyla gerçekleşebilmektedir.

Strauss ve Corbin verilerin kavramsallaştırılmasıyla kodlama sürecinin başladığını belirtmişlerdir. Kodlama, bir paragraf, olay, gözlemden yola çıkarak ilgili olay ya da olguya isim verme sürecidir. Böylelikle ‘neden’ ve ‘nasıl’ sorularına cevap aranır (Strauss ve Corbin 1990’dan akt. Özdemir, 2010: 322-343). Araştırmacının elde ettiği kavramlar birbiriyle uyumlu ilişkilendirme sonrasında kategorilendirilerek temalandırılır.

Katılımcılardan alınan cevaplardan sonra, görüşme metinlerinin transkriptasyona tabi tutulması sonucunda ulaşılan kategoriler ve temalar aşağıdaki Tablo 1’de sunulmaktadır:

Tablo 1. Araştırma Modeli

Kategoriler ve Temalar	
Evlilik Nedenleri	Aşk (Sevgi) Huzur Namus Sorumluluk Tanıdıklık/Akrabalık
Evlilikte Karar Vericiler	Aile Gelenek Birey
Evlilik Sürecinde Yaşanan Sorunlar	Fakirlik Yalnızlık Baskı Mağduriyet Şiddet
Sorunlarla Baş Etme Yolları	Fedakârlık Kadere razı olma Boşanma Ayrı Eve Çıkma
Evlilikler Bazında Ortaya Çıkan Temalar	
Tercihli Evlilikler	Berdel; Akrabalık, bir olma, güven Levirat; Namus Kaçarak Evlenme; Aşk
Geleneksel Evlilikler	Görücü Usulü; kabullenme Yakın Akrafa Evliliği; Akrabalığa Güven Başlık Yoluyla Evlenme Çok Eşlilik; Zevke Düşkünlük Gönüllü Evlilik; Aşk Kararlılık

1.2.4. Katılımcılar

Çalışmada daha öncede belirtildiği gibi, katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış; her bir katılımcı kodlanmıştır. Araştırmada kodlamalar cinsiyet ve görüşme sıralaması ile örneğin E1 şeklinde yapılmıştır. Katılımcıların cinsiyetleri, evlenme yaşları, günümüzdeki yaşları, eşleriyle yaş farkları, eğitim durumları, aylık gelirleri gibi sosyo-demografik özellikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Sıra Nu.	Kod	Evlenme yaşı	Şimdiki Yaş	Öğrenim	Gelir	Doğum Yeri	Yaş Farkı	Çocuk sayısı
1	E1	16	30	Ortaokul	1700-2000	Mardin	1	3
2	E2	16	56	Okuma-yazma bilmiyor	Çocukları bakıyor	Hatay	-	10
3	E3	14	34	Okuma-yazma biliyor	1500	Adıyaman	-	5
4	E4	15	53	İlkokul	1000	Mardin	1	11
5	E5	16	35	İlkokul terk	1000	Erzurum	1	6
6	E6	16	80	Okuma-yazma bilmiyor	260 (Yaşlılık Maaşı)	Siirt	1	11
7	E7	16	43	İlkokul terk	1500	Mardin	1	3
8	E8	17	51	Okuma-yazma bilmiyor	2000	Diyarbakır	4	4
9	E9	15	36	Lise	2000	Adana	1	2
10	E10	16	62	Ortaokul	1750	Mersin	4	5
11	E11	14	52	İlkokul	3000	Ankara	3	6
12	E12	17	28	Ortaokul	1200	Sivas	2	3
13	K1	16	25	İlkokul terk	1500 (Eş)	Mardin	1	1
14	K2	11	35	Okuma-yazma biliyor	1000 (Eş)	Adıyaman	5	5
15	K3	15	76	Okuma-yazma bilmiyor	260 (Yaşlılık maaşı)	Mardin	30	4
16	K4	17	37	İlkokul	1500 (Eş)	Hatay	5	4
17	K5	15	35	Okuma-yazma biliyor	1500 (Eş)	Siirt	8	4
18	K6	17	22	İlkokul terk	1500(Eş)	Adana	11	2
19	K7	15	56	Okuma-yazma bilmiyor	Emekli Maaşı (Eş)	Siirt	40	12
20	K8	11	73	Okuma-yazma bilmiyor	260 (Yaşlılık maaşı)	Diyarbakır	5	7
21	K9	15	51	Ortaokul	3000 (Baba Maaşı)	Erzurum	9	3
22	K10	16	28	Lise	1500 (Eş)	Adana	-	2
23	K11	13	56	Okuma-yazma bilmiyor	1500 (Eş)	Adıyaman	5	4
24	K12	14	44	İlkokul	2000 (Eş)	Sivas	9	2

Tablo 2’ye cinsiyet temel alınarak bakıldığında on iki kadından dördünün, on iki erkekten ise üçünün okuma-yazma bilmediği anlaşılmaktadır.

Erken evlenme yaşı sekiz kişide on altı, altı kişide on beş, dört kişide on yedi, üç kişide on dört, iki kişide on bir ve bir kişide on üç olarak görülmektedir. Nitekim on bir yaşında evlenen iki kişi, on üç yaşında evlenen bir kişi, on dört yaşında evlenen bir kişi, on beş yaşında evlenen dört kişi, on altı yaşında evlenen iki kişi, on yedi yaşında evlenen iki kişi kadındır. Erkeklerde erken evlenme yaşı ise en küçük on dördtür. On dört yaşında evlenen iki kişi, on beş yaşında evlenen iki kişi, on altı yaşında evlenen altı kişi, on yedi yaşında evlenen iki kişi erkektir. Tablodan da anlaşıldığı gibi kadınlar daha erken yaşta evlenmekte/evlendirilmektedir.

Tablo incelendiğinde Erken evliliklerde çocuk sayısı elli yaş üstü katılımcılarda daha yüksek görünmektedir. Elli yaş üstü olan on bir katılımcıda toplam çocuk sayısı yetmiş yedi iken, elli yaş altı on üç katılımcının toplam çocuk sayısı kırk ikidir.

Tablo 2’den elde edilen bir başka veride ekonomik durumdur. Araştırmaya katılan kadın katılımcıların ikisi yaşlılık maaşı, biri baba maaşı alırken, sekiz kadın eş maaşını biri ise eşinin emeklilik maaşını aylık gelir olarak göstermektedir. Erkek katılımcılar ekonomik açıdan değerlendirildiğinde ise; bir kişiye çocukları bakarken, iki kişi yaşlılık maaşı almakta geri kalan dokuz kişi ise kendi gelirlerini sağlamaktadır. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)’nin Nisan 2018 “Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırma” verilerine göre dört kişilik bir aile için açlık sınırı 1.680,33 TL iken, yoksulluk sınırı 5.473,38 TL’dir. Bu durumda araştırmaya katılan yirmi dört katılımcıdan on yedisinin açlık sınırı altında, yedi katılımcının ise yoksulluk sınırı altında yaşadığı görülmektedir.

1.3. Literatür Taraması

Araştırma konusu olan erken evliliklerle ilgili yapılan literatür taramasında konuyla ilgili çalışmaların az olduğu, bu sayının son yıllarda artmaya başladığı gözlenmiştir. Bunun sebebi araştırma konusu olan erken evliliğin mahrem bir konu olmasından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen bu alanda yapılan araştırmalar da mevcuttur. Erken

evlilik, literatürde sağlık, ekonomi, psikoloji, insan hakları ve sosyo-kültürel açıdan ele alınmıştır.

Erken evlilikleri sağlık açısından “Doğu Nijerya’da Genç Annelerde Rahim Kanseri Sonuçları ve Erken Evlilikler” (2003) (Eno-Obong Akpan’ın “Early Marriage in Easter Nigeria and Health Consequences of Vesigo-Vaginal Fistule (VVF) Among Young Mothers) ve Meryem Kaynak Malatyalı (2014)’nın “ Türkiye’de ‘Çocuk Gelin’ Sorunu” makaleleri çocuk gelinlerin erken evlilikler sonucunda yaşadığı sağlık sorunlarını ele almaktadır. Bu çalışmaların dışında sağlık alanında ele alınan çalışmalar “Bekâr Kadınlar ve Üreme Sağlığı” (Giray ve Kılınç, 2004), “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi; Türkiye Örneği” (Şimşek, 2011), “Adölesan Cinselliği ve Gebelik” (Başer, 2004), “Diyarbakır’da Erken Yaş Evliliği” (Acemoğlu, vd. 2005) ve “Adölesan Gebeliklerin Anne ve Bebek Sağlığına olan Etkileri” (Uzun ve Orhon, 2013) çalışmalarıdır.

“Çiçeklerin Kaderi; Türkiye’de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma” (Burcu, vd. 2015) makalesinde erken evliliklerin sürekliliğinin geleneksel uygulamaların ve kültürün rolü ve önemine değinilmektedir. “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitimi” (Özaydınlık, 2014) makalesinde toplumsal cinsiyet kavramının, kadınlık ve erkekliğin toplumsal olarak kurgulanan, kalıplar olduğuna değinilmektedir. “Evlenmek Amacıyla Evden Kaçan Kız Ergenler; Bir Olgu Bilim Çalışması” (Duru ve Arslan, 2014) çalışmasında 18 yaşından küçük kız ergenlerin evden kaçarak gerçekleştirdikleri evlilik deneyimleri ile aile ve sosyal çevreyle ilişkileri ele alınmaktadır. “Türkiye’de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı; Bismil Örneği” (Buthler’den aktaran Erbaş, 1992) nde erken evlilikleri etkileyen faktörlerin neler olduğuna değinilmektedir.

“Toplumsal Cinsiyet ve İktidar; Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni” (Ökten, 2009), “Çocuk Gelin olmaya Giden Yol” (Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012 ve “Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri; Van İli Örneği” (Tunç, 2009) adlı çalışmalarda cinsiyet temsillerinin gerçekleşmesi için kız çocuklarının eğitimden geri bırakılmaları ele alınmaktadır. “Çocuk Gelinler” makalesinde çocuk gelinlerin dünyadaki ve Türkiye’deki oranlarına bakılmakta ve erken evliliğin önlenmesine yönelim

stratejilerine değinilmektedir (Boran, vd. 2013). “Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler Çocuk Gelinler” (Aydemir, 2011) çalışması da Türkiye ve dünyadaki erken evlilik oranlarına değinilerek bu evliliklerin sebep ve sonuçlarına ve ulusal ve uluslararası mevzuattaki yerine bakmaktadır. Yinchun Ji (2013), “Evlilik ve Okul Müzakeresi: Nepali Kadınlarının Yetişkinliğe Geçişi” (Negotiating Marriage and Schooling; Nepalese Women’s Transition to Adulthood) yazısında kültürel değerlerin erken evliliğin ortaya çıkmasındaki etkilerini yazmaktadır. Yinchun Ji (2013) ekonomik kültürel unsurların sosyal ilişkilerde ailelerin tavır ve davranışlarını şekillendirdiğine değinmektedir. “Çocuk Gelinlerde Çok Eşlilik: Yasa, Kalıtsal Aile Yapıları ve Çok Eşlilik” (Beyond Child Bride Polygamy; Polygamy, Unique Familial Constructions and The Law) (Black, 2006) çalışmasında kültür ve toplumla bağlantılı olarak çocuk gelinler ele alınmaktadır. Sosyo-kültürel etkenlerin erken evliliklere etkilerini ortaya çıkaran çalışmalar (Akpan 2003: 70-71, Dagne 1994: 35, Malhotra ve Tsui 1996: 478) da bulunmaktadır. Kadınlara ve çocuklara evlilik içinde uygulanan şiddet ve bu şiddetin psikolojik, sosyal sonuçları ve bunun sonucunda anne ve çocukta oluşan sağlık sorunlarını ele alan çalışmalar da vardır (Şenol, vd. 2012).

Yapılan literatür çalışmasında, son yıllarda yapılan erken evlilik çalışmalarının genellikle çocuk gelinler açısından ele alındığı, çocuk damatların varlığından ise söz edilmekle yetinildiği dikkat çekmiştir.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Biyolojik cinsiyet insanlığın var olması kadar eski, toplumsal cinsiyet ise insanlıkla var olmuş kavramlardır. Biyolojik cinsiyet sadece insan hayatına ait değildir, fakat toplumsal cinsiyet insan hayatına ait olduğundan doğal bir olgu değildir. Kadın ve erkeğin topluma katılım ve temsil şeklini, toplumsal statü, rol, tavır ve davranışlarını toplumsal cinsiyet belirler. Ortner (1972: 5), toplumsal süreç içerisinde gerçekliğin nasıl inşa edildiğini, genelde toplumsal değer, özelde ise aile kurumu içerisinde kadın-erkek ve anne-baba olmanın, topluma ait bir birey olmak biçiminde gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Buradan hareketle toplumsal cinsiyetin kurgulanmış, deneyimlenmiş sadece biyolojik olmayan, aynı zamanda tarihsel, toplumsal ve kültürel kökenleri olan bir yapı olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet sosyalleşme içerisinde aileden başlayarak toplumun her alanında yeniden inşa edilen bir döngüye sahiptir. Sadece tarihsel, toplumsal ve kültürel olarak üretilen ya da devam ettirilen bir mekanizma değildir. Toplumsal cinsiyet, hukuki anlamda da üretilmekte ve devam ettirilmektedir.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tartışmaları sosyal bilimlere son 30 yılda girmiştir ve gelişerek güçlenmeye devam etmektedir. Sosyal bilimlerde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tartışmaları önce 'feminist çalışmalar' sonra 'kadın çalışmaları' ve en son 'toplumsal cinsiyet çalışmaları' tarafından ele alınmıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi feminist çalışmalarla toplumsal cinsiyet çalışmalarının birbirinden ayrılması neredeyse imkânsızdır. Çünkü feminist yaklaşımlar olmadan toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten farklılaşması ve toplumsal olarak üretimin nasıl gerçekleştiği tam olarak anlaşılamayacağından feminist kuramlar çalışma açısından önem taşımaktadır.

Feminist kuramcılar ilk başlarda ‘Cinsiyet’ ile ‘Toplumsal Cinsiyet’ arasındaki ayrımı “biyoloji kaderdir” ifadesine itiraz olarak kullanmışlardır. Yaman (2016: 27-28), feminist kuramcılarının kadın/erkek rollerindeki anlamlandırmayı toplumsal yapıdaki ataerkil egemen iktidara dayandırdıklarına; kadın-erkek temsilleri tarihte erkek akılcı, kadın duygusal gibi kalıplara sığdırılarak bunların biyolojik cinsiyet olarak doğuştan gelen özellikler olduğuna dikkat çektiklerini belirtmiştir. Oakley (2015: 115) de toplumsal cinsiyette kadın-erkek olmanın salt biyolojik cinsiyetle bağlantılı olmadığına, toplumsal cinsiyetin meslek, giyim, davranış biçimi ve toplumsal ilişkilere bağlı olduğuna değinmiştir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, toplumsal değer ve normlara, kültüre göre farklılık göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet sosyal ilişkileri anlamak açısından önemlidir. Dolayısıyla toplumlardaki kadın-erkek rolleri önemlidir. Bunun nedeni ise her toplumun farklı toplulukları bir arada bulundurmasının yanı sıra, bu toplulukların geleneksel yapısı ve tarihten gelen toplulukçu kültürel yapısıyla dayanışma olgusunu barındırmasıdır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet söz konusu olduğunda sadece toplumsal yapı açıklamaları yetersiz kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet karşımıza yaşanan toplumlarda kadın ve erkekler için uygun olduğu varsayılan tavır, davranış ve roller bütünü olarak çıkmaktadır. Giddens (2008: 130), erillik olarak adlandırılanın kültürde erkeğe atfedilen sosyal varsayım, dişiliğinde kadına atfedilmiş sosyal bir varsayım olduğuna değinmektedir. Bunlar toplumsal olarak üretilmiş kadınlık erkeklik kategorileridir. Toplumsal beklentiler, kadın-erkek rol, tavır ve davranışları sonucu toplumsal olarak cinsiyet ortaya çıkmakta ve toplum içinde var olmaktadır.

Feminist kuramcılar, toplumsal cinsiyeti ataerkil egemen yapının şekillendirdiğini belirtmektedir. Toplumsal cinsiyet ahlak, kültür, gelenek ve değerlere dayandırılarak baskı yoluyla şekillendirilmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin toplumsal değerlerin içselleştirildiği bir mikro-kozmos olduğu söylenebilmektedir. Buthler (2008: 189), toplumsal cinsiyeti kadın-erkek arasındaki eşitsizliğin katılmış hali olarak değerlendirmektedir. Feminist itirazlar biyolojik cinsiyet rollerinin egemen yapı, toplumsal ve kültürel norm ve değerlerle oluşturulduğu yönündedir. Çünkü toplumsal cinsiyet kültürel değer ve normlarla şekillendirildiğinden biyolojik cinsiyet gibi sabit değildir.

Buthler (2008: 189), toplumsal cinsiyetin üremenin örgütlenmesi ve buna göre üreme cinsiyetlerinin inşa edilmesi işlevlerine sahip olduğuna değinmektedir. Bu noktada evlilik, toplumsal cinsiyet rollerini benimseyen çocuklar yetiştirilmesini sağlayarak toplumsal cinsiyet döngüsüne de hizmet eder. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin varlığı ve sürekliliğinde evlilik önem taşımaktadır. Çünkü asli toplumsallaşma bireyin gündelik hayatın gerçekliğiyle karşılaştığı ilk aşamadır ve doğumdan itibaren başlar. Bu aşamada bireyin iradesi azdır ve toplumsallaşma yarı otomatik gerçekleşmektedir. Luchmann ve Berger (2008: 89), sosyalizasyonun erken aşamalarında çocuğun ayırım yapma yeteneğinin olmadığına zaten var olan bir gerçekliğin içine doğduğuna değinmektedir. Ebeveynler kendilerinin içselleştirdiği ve çocuklarının da içselleştirmesini istediği toplumsal cinsiyet değerlerini çocuklarına aşlamaktadır. Aile burada çocuk için toplumsal değerlerden neyi içselleştirmesi gerektiğine karar veren bir filtre görevi görmektedir. Bu anlamda erken evlilikler ebeveynlerin çocuklarından beklenen kadınlık-erkeklik rollerini yerine getirecekleri yapıdır.

Evlilik, toplumsal cinsiyet rollerini hem temsil eden hem de bu rollerin iyi temsilini sağlayacak bireylerin yetiştirmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, erken evliliklerde önemli bir kavram olmaktadır. Erken evlilikleri var eden nedenlerden biri olarak toplumsal cinsiyet; toplumsal cinsiyetin devamlılığında da erken evlilikler önemlidir.

2.1.2. Biyolojik Cinsiyetin Sosyalleşmesi

Birey, dünyaya geldiği andan itibaren sosyalizasyon süreci aile içinde başlamaktadır. Toplumsal olarak kadınlık-erkeklik rolleri aynı zamanda bireyin biyolojik cinsiyet değeri olarak karşımıza çıkmakta, birey doğduğu andan itibaren de bu değerleri benimsemeye ve sergilemeye başlamaktadır. Giddens (2008: 134), toplumsal cinsiyet rollerinin içselleştirilmesini şu şekilde anlatmaktadır; çocuklar boş bir levha gibi görülmektedir. Bu durumda yakın çevresiyle etkileşim sırasında aynı biyolojik cinsiyete sahip bireyin davranışlarını benimsemektedir. Bu bireyin karakter kazanımı, sosyalizasyonunun başarılı olması ve sosyal gerçekliğin tekrar tekrar oluşumunu sağlayan döngüye dâhil olması anlamına gelmektedir. Toplumsal cinsiyetin içselleştirilmesi toplumdan topluma

farklılık gösteren sosyalizasyon sürecine göre değişmektedir. Toplumsal cinsiyete dair olan düşünceler kadın-erkek bedenlerini de şekillendirmektedir. Toplumsal algı, bireylerin tavır ve davranışları, toplumsal cinsiyeti belirleme de anatomi kadar belirleyici olmaktadır.

Toplum insan ürünüdür ve bu ürün olma süreci şu şekilde açıklanabilir: Bireyler karakter kazanma ve sosyalleşme sürecinde döngüsel olarak sosyal gerçekliği inşa etmektedirler. Bu inşa süreci dışsallaştırma, nesnelleşme ve içselleştirme olarak kavramlaştırılmaktadır. Sosyal etkileşimle taşınan subjektif anlamlar ve bireyin kendisini dışsallaştırmasıyla sosyal gerçekliğin oluşumu başlamaktadır. Bu aşamadan sonra rutinleşen faaliyetler ve şekillendirilmiş tiplmelerle diğer gerçeklikler zamanla nesnelleşmektedir. Nesnelleşen gerçeklikler ise ‘asli’ ve ‘tali’ sosyalleşme süreçlerinde içselleştirilmektedir. İçselleştirilen gerçeklikler ise rol ve eylem aracılığıyla dışsallaştırılır (Berger ve Luchmann, 2008: 78-80). Bu döngüsel süreçle sosyal gerçeklikler nesilden nesile taşınmaktadır. Fichter (2004:10) de sosyal rollerin sosyalizasyon sürecinde öğrenildiğini, kişinin yaşadığı grup içinde var edildiğini ve kişiliğinde içselleştirildiğini belirtmektedir. Toplumsal cinsiyet söz konusu olduğunda rollerin benimsenmesi sosyal gerçekliğin inşasına katkı sağlarken, aksi bir durum da birey sosyalizasyonu başarısız görülmektedir.

Sosyal gerçeklik döngüsünü toplumsal cinsiyet üzerinden sağlayan kurum evlilik olmakta ve evlilikle beraber kadın-erkek, anne-baba, karı-koca olma rolleri eyleme dönüşmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet kadınlık ve erkekliğin kurgulandığı kalıplar olarak hayatımızda varlığını sürdürmektedir.

Evlilik, toplumsal cinsiyet döngüsü içerisinde hem toplumsal cinsiyet rollerini sergileyen hem de bu rollerin sürekliliğini sağlayan kurum olarak önemli bir yere sahiptir. Yüzyıllardır yerleşmiş olan toplumsal cinsiyet rol ve davranışları evlilik kurumunda toplumsal düzen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun bir sonucu da günümüze kadar erken evlilikler şeklinde gelmektedir. Toplum tarafından ‘Ağaç yaş iken eğilir.’ söylemiyle kadınlık-erkeklik rollerinin benimsenmesinin erken evlilikle gerçekleştirilebileceği inancı yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu rollerin benimsenmesi sosyalizasyon sürecindeki beklentilere cevap verdiği sürece başarılı bir değişiminin gerçekleştirildiği ve yaşanan toplumun bir parçası olduğu anlamına da

gelmektedir. Erken evliliklerde bireyler hem kendi ebeveynlerinin hem de eşlerin beklentilerini karşılamaya çalışırken evlilik içerisinde kadın ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet rollerini de yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu cinsiyet rollerinin benimsenmemesi ve yerine getirilmemesi sonucundaysa birey toplumdaki dışlanma tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Uysal (2010: 161) geleneksel anlamda ve gündelik yaşamda kadına yüklenen rollerin kadını geri planda tuttuğuna vurgu yapmaktadır. Erkek egemen olan yapı hem kadını hem de erkeği sosyal gerçeklik olarak görülen kadınlık-erkeklik rollerini yerine getirmelerini sağlayarak döngünün devamlılığını sağlamaktadır. Aynı zamanda bu durum toplumsal cinsiyet yapısına kadın ve erkeği kurban etmektedir. Berger (2008: 80), toplumla bireyin iç içe geçtiğini, bu nedenle de sadece toplumsal yapı ya da bireyin incelenerek sosyalizasyonun anlaşılamayacağına değinmektedir. Buradan hareketle erken evliliğin günlük yaşam ve geleneksel kabullerle normalize edildiği söylenebilir. Gündelik yaşamın temelini oluşturan bu kabuller, sosyalizasyon süreci içinde bireyin toplumsal norm ve değerleriyle etkileşimsel ilişki içinde olmaktadır.

Toplumsal cinsiyeti var eden kültürel değerlere uyarlayan ve içselleştirilmesini sağlayan bilinç gündelik yaşamda öğrenilir. Toplumsal cinsiyet zihinlerimizde toplumsal beklentilerin yer etmesi sonucunda içinde bulunduğumuz grubun birçok toplumsal kimliğin kalıp-yargısal kostümleriyle yaşanılmaktadır. Bir annenin dışsallaştırmış olduğu kimlik, kızı tarafından içselleştirilir. Bu içselleştirme aşamasında kız çocuğu, bir yandan kendi kimliğini kazanırken, diğer yandan kız çocuğunun nasıl kadın olarak, oğlan çocuğunun da nasıl erkek olarak yetiştirileceğini öğrenir ve kendisi bir anne olduğunda da toplum tarafından kendisinden beklenen rolü oynar. Kısacası, geleneksel kadın-erkek kimliği şekillenmiştir ve gündelik hayatın döngüsü içerisinde sorgulanmaksızın nesilden nesle aktarılmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, cinsiyet farklılığının yeniden üretilmesini sağlayan ideal ve evrensel kültürel değerler bütünüdür.

Ortner (1972: 5), kadınların toplumlarda ikincil statülerinin hem evrensel hem de pan-kültürel bir gerçeklik olduğunu belirtmektedir. Buna rağmen kültürden kültüre kadının sembolleştirilmesi ve kavramsallaştırılması şaşırtıcı bir şekilde farklı ve çelişkili olmaktadır. Bunun nedeni olarak kadınların tavır ve davranışlarının, güç ve katkılarının

özellikle geleneksel kültürlerde kültürden kültüre ve tarihe göre farklılık göstermesi olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle Berktaş (2012: 29), toplumsal cinsiyeti, cinsler için uygun varsayılan davranışların kültürel tanımı olarak ele almaktadır.

Toplumsal cinsiyet, sosyalizasyon içerisinde önemli bir tehdit olmaktadır. Toplumsal olarak kimliği inşa edilen özne için ait olmak ve güvenli hissetmek adına toplumsal roller önemlidir. Buthler (2008: 73)'a göre farklı kültürler ve toplumlarda var olan toplumsal cinsiyet rol ve davranışlarını yerine getirmediği sürece birey kendi toplumsal cinsiyetine aittir. Dolayısıyla var olduğu toplumun cinsiyet kabullerine sıkı sıkıya bağlanarak yerine getirmeyi amaçlamalıdır, çünkü birey var olduğu toplumda toplumsal cinsiyet temsili ile var olma savaşı vermektedir. Aksi takdirde hem var olduğu toplumun ötekisi, hem de kendi toplumunun 'ötekisi' olacağından, toplumsal cinsiyet karşımıza içselleştirme sorunu şeklinde çıkmaktadır.

Birey gündelik yaşamda gerçekleştirdiği sosyal ilişkiler esnasında anlamlı ötekilere ne kadar ait olduğunu, koro işlevi gören gruba ise ait olmadığına dair rol ve temsillerde bulunmalıdır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsemek var olunan toplumdan dışsallaşmayı kabul etmek anlamına da gelmektedir. Bu cinsiyet rollerini benimsemek kadın için üstü kapalı olarak erkeğin ötekisi olmayı, aynı zamanda erkeğin de kadının ötekisi olmayı kabul etmesidir. Bu gibi durumlarda namus, iffet gibi geleneksel değerlerin arkasına sığınılmaktadır. Erken yaşta evlilikler çoğu kez başka gruplarla sosyalizasyona girmekten kaçınılmak istenildiği durumlarda ortaya çıkmaktadır.

Özne rollerini değiştirilemez olarak görmektedir. Bireyin çocukluktan itibaren toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirmesi ilgili bir düzene sahip olmaktadır. Berger ve Luchmann (2008: 146-147), nesnel dünyanın oluşumu ve meşrulaştırılması için öznel dünyanın meşrulaştırılıp onaylanması gerektiğini belirtir. Ona göre iki süreçte iki grup vardır. 'Anlamlı ötekiler' dediği bireyin yakın sosyalizasyon içinde olduğu ve beklentilerini karşılamak zorunda olduğu topluluk, 'koro işlevi' ise bireyin sosyal yaşamda bir arada kaldığı ama beklentilerini karşılamak zorunda olmadığı gruptur. Birey gündelik yaşamı içerisinde her iki gruba da kendini ispatlamak zorundadır. Sonraki aşama birey etkinliklerinin alışkanlık olmasının sonucunda oluşan kurumsallaşmadır. Bu alışkanlıklar toplumun bütün bireylerinde vardır. Toplumsal düzen, dışsallaştırma ile üretilmekte,

kurumsallaşma ile kuşaklararası geçişi sağlamaktadır. Kurumsallaşma objektif bir gerçeklik olmaktadır. Bu tarihsel ve objektif gerçeklik, bireyi kuşatan ve baskı altına alan bir gerçekliktir. Bu gerçeklik insan ve toplumsal dünyası arasındaki diyalektik ilişkidir. Bu nedenle toplumsal dünya dışsallaştırma, objeleştirme içindeki diyalektik süreç içindeki anlar yani içselleştirmelerdir. Birey gerçekliği içselleştirerek toplumsal dünyaya katılabilmektedir.

2.2. Çocuk Anne- Çocuk Baba

Türk Dil Kurumu sözlüğünde çocuk kelimesi, “büyükler arasında daha az yaşlı olan”, anne kelimesi “çocuğu olan kadın”, baba kelimesi “çocuğu olan erkek” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2017). Yetişkinlik, çocuk için birçok değişimin yaşandığı dönemdir. Özçebe ve Biçer (2013), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün; 10-19 yaş grubu arasını adölesan dönem, 20-24 yaş grubunu gençlik dönemi ve 10-24 yaş grubunu ise genç insanlar olarak tanımladığını belirtmektedir. 10-19 yaş aralığı hem adölesan dönemi hem de genç olarak tanımlanmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu ve Türk Medeni Kanunu’nda çocuk; daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlamaktadır (MEB Mevzuat, 2005). Çocuk Koruma Kanunu, on sekiz yaşını doldurmayan yurttaşları; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimini tamamlamamış, ihmal veya istismara açık bireylerden saymakta ve bu bireyleri “korunma ihtiyacı olan çocuklar” olarak nitelendirmektedir. Çakmak (2009: 4), sosyologlara göre kişinin ergen olmamasının, çocuk olduğu anlamına gelmediğine değinmekte ve 14-19 yaş arası bireyleri toplumsal olarak gelişmemiş kişiler olarak tanımlamaktadır. Bu yaş aralığında olan bireylerin fizyolojik olarak başlayan gelişmeleri, psiko-sosyal olarak tamamlanmamıştır.

Erken evliliklerde genellikle 11-17 yaş aralıklarında gerçekleşmektedir. Çocuk gelinlerin/damatların görünürde bedensel gelişmelerini tamamladıkları varsayımıyla bu bireylerin ruhsal ve sosyal gelişimleri göz ardı edilmekte ya da gelişmelerini evlilik içinde tamamlamaları beklenmekte, kimlik edinimleri ise tamamen göz ardı edilmektedir.

Bireyin karakteri çocukluk döneminden başlayarak biçimlenmektedir. Bu şekillenme statik değil, dinamik olarak yaşanmaktadır. Çocukluk ve yetişkinlik kavramlarının

evrensel tanımı olmamakla beraber, bu tanımlar hakkında uzlaşma da sağlanamamıştır. Çocukluk ve yetişkinlik dönemlerindeki değişimler kültürel faktörlerden etkilenmektedir. Anne-baba, çocuğun ilk yıllarındaki toplumsallaşma için önemlidir. Çocuk onlar aracılığıyla yaşanan toplum kültürünün değer ve ahlak kurallarını öğrenmektedir. Bu nedenle çocukluk dönemini tamamlamayan bireylerin anne-baba olması, aileyi ve dolayısıyla da toplumu etkilemektedir. Bilton (2003: 7), her bireyi bu bağ üzerinden açıklamıştır. Bireylerin birbirine evlat ya da ebeveyn olarak bağlı olduğuna vurgu yapmıştır.

Ergen fizyolojik olduğu kadar ruhsal olarak da olgunlaşır ve bedenindeki değişimler sonucu yaşadığı yeni duygu, duyum ve isteklere ek olarak dünyaya bakışında, dünyaya ilişkin düşüncesinde yeni birçok yollar geliştirir. Ergenler artık başka insanların düşünceleri hakkında düşünebilir ve öteki insanların kendileri hakkında ne düşündükleri üzerinde kafa yorabilirler.

Yetişkinlik dönemi erken ve geç yetişkinlik olarak ikiye ayrılmaktadır. Bozkurt (2006: 130), erken yetişkinlikteki en önemli sosyalleşmenin evlilik ve iş sahibi olma deneyimleri olduğunu, koca veya eş olmanın yakınlık kurmak anlamına geldiğini belirtmektedir. Erken yetişkinlik erken evliliklerde yaşanan durumdur. Geç ergenlik araştırmamızda erken evlilikleri deneyimleyen bireylerin yaşantılarından aktardıkları ve yaptıkları sorgulamalar olarak yer almaktadır. Bu evlilikler bireyin sosyalleşmesinin yanı sıra toplumsal statü kazanmasını sağlayan mekanizmalardır.

Birey, toplumdaki yerini içinde bulunduğu aile, topluluk ve sınıfa göre belirlemektedir. Mead'e göre çocuklar toplumsal varlıklar olarak gelişimlerini yaşanan değerlere öykünerek biçimlendirmektedirler. Bu öykünmeyi Mead 'başkasının rolünü alma' olarak tanımlamaktadır. Bu şekilde çocuk kendilik bilincini geliştirmektedir. Daha sonraki dönemlerde çocuk toplumsal yaşam için gerekli genel değerleri anlamaya başlamaktadır (Giddens, 2008: 202-203). Bu değerlerle toplumdaki yerini bulmaya çalışmaktadır.

Adölesan döneminde birey bulunduğu topluluk, aile ve sınıfta kimlik edinim mücadelesi vermektedir. Ergenlik; yani adölesan dönemi bireyin kim olduğu, nerede olduğu ya da nereye ait olduğunu sorgulama dönemidir. Bu dönemde yapılan evlilikler bedensel ve

ruhsal gelişimin yarıda kaldığı birey ya da bireyler arasında olmaktadır (Bozkurt, 2006: 129). Erken evlilikler çocuk gelinlerin/damatların adölesan döneminin başında ya da ortasında gerçekleştiğinden kendilerine özgü kimlik edinmeleri imkânsızlaşmaktadır. Bu durum bireylerin karmaşık rollere bürünme beklentisi ile adölesan döneminin daha da zor geçmesini sağlamaktadır.

Yetişkinlik döneminde evlenen/evlendirilen bireylerin düşünceleri, bedensel ve ruhsal değişimleri erken evlilikler aracılığıyla kontrol altında tutulmaktadır. Çoban (2009: 37), adölesan döneminde kimlik kazanımının zaten kafası karışık birey için zor olduğunu, erken evliliklerin bu süreci daha zor hale getirdiğine değinmektedir. Erken evliliklerde kimlik kazanımı bireyin tercihi de bağlı olmamakta, bir zorunluluk olarak çocuk gelin/damatlara dayatılmaktadır.

2.3. Kültür

Gelenekler, alışkanlıklar, gündelik hayat, eğitim, eğilim, tutum, sanat biçimleri söylem, toplumsal cinsiyet, anlam vb. her şey kültürü var edebilmektedir. Bu nedenle sosyolojik açıdan toplum ürünü olarak kabul edilen kültür, geçmişten günümüze birikerek gelen bir değerler bütünü olmaktadır. Kültür ve toplum birbirinden ayrılamamaktadır. Toplumla bütünleşmek, kültürle bütünleşmekten geçmektedir.

Bauman (2015: 89), kültürün toplum tarafından üretildiğinden çeşitli yönlerden insan ilişkilerini doğrudan etkileme gücüne sahip olan önemli bir olgu olarak tanımlamaktadır. İnsanlar, topluluk kurallarına mantiken uymak zorunda olma sorumluluğu hissetmektedir. Bu durum kültürel değerlerin sorgulanmadan kabulü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü birey var olan kurallar bütünü içine doğar ve doğduğu andan itibaren sosyo-kültürel değerleri farkında olmadan içselleştirir. Berger, sosyalizasyon esnasında öğrenilen ve sosyal dünyanın nesnelleşmiş yapılarının bireysel bilinçte içselleştirilmesine aracılık edenin günlük yaşama aracılık ettiğini ve bunun toplum diyalektiğinde önemli bir yeri olduğunu belirtmektedir. Günlük yaşam kültürel sosyalizasyon da son derece önemli olmaktadır. Çünkü Eagleton (2011: 14)'un da belirttiği gibi kültür var olma meselesi olduğu kadar bir devamlılık meselesidir.

Kültürün günlük yaşamlardaki yansıması iki şekilde olmaktadır. Nebi (2014: 23) Ogburn'dan yaptığı aktarımla kültürün maddi ve manevi iki alanı olduğunu belirtmektedir. Maddi alan, eşya gibi somut şeylerden; manevi alan ise sosyal yaşantı sonucunda ortaya çıkan teknik, pratik, ahlak ve mantık olmak üzere dört bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır.

Berktaş (2012: 60) ise toplumun her alanında karşımıza çıkan kültürün statik bir bilgi bütünü olmadığına değinmektedir. Kültürel bir olgunun tarihsel süreçteki değişimi bize bunu gösterebilmektedir, aynı şekilde toplumlar arası etkileşim kültür değişikliği yaratabilmektedir. Çünkü kültürün var olabilmesini sağlayan insan olgusu kadar etkileşim sürecidir.

Kültür, toplulukların bir arada kalmalarını ve korunmalarını sağlayan bir rehberdir (Bauman, 2015: 64) toplumun bir arada kalmasını sağlayan kültürel değerler, topluluğun korunması kadar ötekilerden farklılaşma ve ötekilere benzeme şekline de karar vermektedir. Kültürleme, toplumların kendisini oluşturan bireylere belli bir kültürü aktarma, kazandırma, toplumun istediği insanı eritip yaratma ve onu denetim altında tutarak, kültürel birlik ve beraberliği sağlama, bu yolla da toplumsal barış ve huzur ulaşma sürecidir. Malik bin Nebi (2014: 111) “Kültür Sorunu ve Bir Toplumun Doğuşu” adlı eserinde iki tür kültür varlığından bahsetmektedir. Birinci kültür türü, ilerleme ve gelişim yaratan, diğeri ise geri kalmışlığın psiko-sosyal şartlarını ortaya koyan kültür değerleridir. Kültürün bu işlevleri olumlu olabildiği gibi olumsuz algılara da neden olabilmektedir. Bu nedenle ataerki toplumlarda değerlerin yaşatılması ve grubun korunması erken evlilik ile sağlanmaktadır.

Kültürün devamlılığı ve var olabilmesi için toplumun en önemli kurumu olan “evlilik” ve devamında olması beklenen “aile” kurumuna ihtiyaç duyulmaktadır. Evlilik, başlı başına toplumsal düzen için gereken kültürel değerler aktarımının sağlandığı kurumdur, çünkü bu grup ya da topluluğun temelidir. Bu durum, geleneksel ataerki toplumlarda kültür farklılığını korumanın bir şekli olarak karşımıza erken evlilik biçiminde çıkabilmektedir. Bu nedenle geleneksel ataerki topluluklarda erken evlilikle değerlerin yaşatılması, grubun korunması sağlanmış olmaktadır. Erken evlilik, grup ya da topluluk birlik ve dayanışması için toplumsal kabul görmektedir.

Erken evlilikler aracılığıyla kültürel olarak bireyler arası yaşanılmış, yaşanılacak olan anlamlar dünyası süreklilik sağlamakta ve en önemlisi kontrol altında tutulmaktadır. Çünkü erken evliliğin var olması topluluk içinde başarılı bir sosyalizasyon ve kültürel aktarım olarak görülmektedir. Bu evliliklerin var olması, bireyin gündelik yaşamındaki değer ve normların nesilden nesile aktarımının bir ispatı olduğu kadar, tüm bunlara uygun rol, tavır ve davranışlarda bulunacak bireyler yetiştirilmesi için gereken adımdır. Bu düşünce yapısı ve kültürel algı, sosyalizasyon sürecinde var edilen toplumsal kabullerle bir araya gelerek erken evlilikleri normalize etmektedir.

Erken evliliklerde “Ağaç yaş iken eğilir.” algısından yol çıkılmaktadır. Erken yaşta çocuklarını evlendirilmesi ile kültürün önemli bir kısmını oluşturan kadınlık-erkeklik rollerini var eden toplumsal cinsiyet rolleri daha başarılı olacaktır. Bu nedenle kültür, sosyalizasyon sürecinde bireyin toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirmesini her deneyiminde gerçekleştirerek erken evlilikleri var eden bir döngü olarak kendini yenilemektedir. Bu nedenle Dağdelen (2011: 6)’inde vurguladığı gibi erken evlilik geçmişten günümüze gelmiş olan ve hala çözülemeyen bir sorun olmaktadır. Dolayısıyla erken evlilik tarihsel bir gerçeklik ve sosyo-kültürel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Barth (2001: 61-62)’ın da vurguladığı gibi birey davranışlarındaki nedenler ve anlamlar, bireyin yaşadığı toplumun değer ve yaptırımlarının anlaşılmasıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle erken evliliklerde ele alınması gereken önemli bir konu da bu evlilikleri var eden değerlerin neler olduğudur. Çünkü erken evliliklere dair olumlu ve ya olumsuz düşünceleri farklılaştıran bireylerin içinde yaşadıkları biyolojik ve psikolojik şartlar olmaktadır. Erken evlilik gerekçeleri, nasıl gerçekleştirildikleri geçmişle bağlantılı ilerlemektedir. Bu nedenle erken evlilikler sadece günümüz açısından ele alınmamalıdır. Bugün varlığını sürdüren erken evlilikler ve onları var eden değerler anlaşılmadan, gelecekte gerçekleşecek erken evliliklerin önüne geçilemeyecektir.

2.3.1. Gelenek, Görenek, Töre Çemberinde Toplumsal Cinsiyet

Kültür; örf, adet, göreneklerin bir bütünü olmaktadır. Örf içinde yaşadığımız toplum tarafından bizden beklenen diğer insanlara örnek olabilecek tutum ve davranışlar olarak

tanımlanabilir. Örf; “yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek”, gelenek; “bir toplumda bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon”, görenek; “bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, adet”, töre; “bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortak alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, adet” demektir (TDK, 2017).

Yaşam biçimleri gruptan gruba, topluluktan topluluğa benzerlik ve farklılık gösterebilmektedir. Özdemir (2011: 65), her toplumun kendinden önceki toplulukların yaşayış şekli, gelenek, görenek ya da davranış kalıplarını barındırdığına değinmektedir. Topluluklar, bu nedenle benzerliklere sahip oldukları gibi, kendini korumak adına farklılıklarına da sıkı sıkıya bağlı kalmaktadır. Adetler, görenekler ve töre çeşitli kökenlerden kaynaklanıp, biçimlenmektedir.

Birbirinden farklı yaşam mekaniğine sahip olan örfler, adet ya da gelenekler iyiye olduğu kadar kötüye de yönelik olmaktadır. Eagleton (2011: 12) ‘Kültür Yorumları’ eserinde gelenek, görenek ve davranış biçimlerinin olumlu ya da olumsuz eylemleri sınıflandırdığını ve değer yargılarına göre iyi ya da kötü kavramlarıyla ayrıştırıldığını belirtmiştir. Kültür kurallara uymakla da ilgilidir. Örf, adet, gelenekler olarak toplumun katı beklentileri olarak adlandırılan örnek tutum ve davranışlardır. Bu nedenle örf, adet, gelenek, görenekler kültür olarak toplumun temel taşlarıdır.

Erken evlilikler söz konusu olduğundaysa kültürel değerlerin biçimlendirdiği işlevlerin kontrol altında gerçekleşmesi söz konusu olmaktadır. Böylelikle bireylerin gruba ya da toplumla uyumlu olması sağlanmaktadır. Bireyler yaşadıkları toplum düzeni için bu tutum ve davranışların varlığına inanmaktadırlar. Yine bireyler bu tutum ve davranışlarla toplumda var olacaklarına ve statü edineceklerine inandıklarından erken evlilikleri çoğu durumda karşı koymadan kabul etmektedirler. Bunun nedeni bu tutum ve davranışlara uyulmamasının toplumsal yapı ve düzeni bozmasının yanı sıra bireyin dışlanma korkusu yaşamasıdır.

2.4. Evlilik ve Aile

2.4.1. Evlilik Kavramı

Evlilik, toplumların birey cinselliğini ve üremesini kontrol altına almak amacıyla ortaya çıkmıştır. Bilton (2003'den akt. İnal, 2008: 228), 15-17. yüzyıla kadar ailenin dini ya da kurumsal olarak önemli görülmediğine, fakat evliliğin o tarihlerde bile sosyal ilişkilerin merkezinde olduğuna değinmektedir.

Evlilik kurumu toplumların tarih boyunca uyguladığı ve devam ettirdiği sosyal uygulamaların bütünü olmuştur. Evlendirme Yönetmeliği'ne göre hukuki olarak evlilik; bir kadın ve bir erkeğin usulüne göre yetki verilmiş bir memur önünde bir aile kurmak amacı ile yapmış oldukları medenî hukuk sözleşmesi olarak tanımlanmaktadır (Evlendirme Yönetmeliği, 1985). Evlilik, baba-anne rol ve kimliklerinin toplum tarafından onaylandığı ve aile kurumunun ilk adımının atıldığı kurumdur. Turner, vd. (2013: 101), evliliğin yeniden üretimin sağlanması, cinselliğin kontrolü ve çocuk yetiştirilmesi için güvenilir bir ortam sağlanması gibi gerekliliklerden kaynaklandığına değinmektedir. Evlilik, aile olmanın ön koşulu olarak görüldüğünden toplumlarda birincil öneme sahiptir. Fakat Sönmez (1998: 125)'in de belirttiği gibi toplum tarafından onanan ve tanınan her cinsel birlik bu ilişkiyi evlilik, bireyleri de eş kılmamaktadır.

Bireylere toplumsallaşma ve kişilik gelişimleri için gerekli olanaklar evlilik içinde sağlanmaktadır. Evlilik eşlerin birbirleri ile ilişkisini, akrabalığı, soy devamını büyük ölçüde tanımlayan ve kontrol eden kurumdur. Hoebel (1958: 283), evliliği aile kurumunun ilişkilerini, faaliyetlerini ve şeklini belirleyen karmaşık ve sosyal bir kurum olarak tanımlamaktadır. Evlilikler yaşanan toplumdaki aile mekanizmasının devamı için gereklidir. Bu tek başına evlilik kurumunun devamını sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda evlenen/evlendirilen bireylerin istenilen kimlikleri ve sosyo-kültürel değerleri benimsemelerini, sosyalleşmelerini de sağlamaktadır. Evlilik, bireylerin sosyalizasyon sürecine yeni bir sosyal grup olarak katılımını sağlamaktadır. Aksoy (2006: 75), evliliği toplumsal yapının özelliklerini taşıyan ve bu yapının ihtiyaçlarının giderildiği bir sosyal kurum olarak tanımlamakta, evliliğin aile kurmak, karşı cinsten iki kişinin birlikte olması ve var olunan sosyal yapının formal ve enformel özelliklerini temsil etmek gibi özellikleri

olduğunu belirtmektedir. Evlilik, bireylerin toplumsal yaşamına uyumlu, sosyal düzenin sürekliliği için gerekli olan kimlik temsillerinin yerine getirilmesini sağlayan kontrol mekanizması işlevini görmektedir.

Evlilik, en küçük sosyal grup olarak sosyalizasyon sürecinin temelinde yer almaktadır. Giddens (2008: 173), iki kişi arasındaki cinsel birleşmenin toplum tarafından onandığı ve tanındığı, bunun yanı sıra geniş bir akraba dizisini de birbirine bağlayan bir kurum olduğuna değinmektedir. Evlilik sadece bireyler arası değil, aileler arası bir sözleşme olarak da görülmektedir. Nitekim Türkiye’de sosyal bir sorun olan erken evliliğin görülme nedenlerinden biri de bu akrabalık bağlarını kuvvetlendirme sözleşmesi anlayışıdır. Özellikle çoğu erken evlilik durumunda ailelerin evlenecek ya da evlendirilecek bireylerin düşüncesini sormadan bu evliliklere karar verilmiş olması bu görüşü desteklemektedir.

Evlilik tek başına eşlerin ve çocukların hak ve yükümlülüklerini belirlemez, aksine hak ve yükümlülükler toplumsal yasa, inanç ve geleneklerle belirlenmektedir. Erken evliliklerde gelenek, inanç ve toplumsal yasalar etkili olmaktadır. Bu nedenle erken evlilik deneyimine sahip bireyler, evliliğin bir bölümünde yasal eş olma haklarından faydalanamamaktadır.

2.4.1.1. Erken Evlilik

Dünyada ve Türkiye’de sosyal bir sorun olan erken evlilik, 18 yaşın altındaki birey ya da bireyler arasında kendi istekleri veya aile zoruyla gerçekleştirilen evlilikler olmaktadır. Çakmak (2009) erken evliliği deneyimleyen kız çocuklarının ‘çocuk gelin’, erkek çocuklarının ise ‘çocuk damat’ olarak tanımlandığına belirtmektedir. Erken evliliklerin resmi anlamda değil, sosyolojik anlamda evlilikler olduğunu belirtmektedir. Gül ve Dinçer (2009: .82) de sadece Medeni Kanuna göre değil, psikolojik olarak da 9-11 yaşlarından 20’li yaşına kadar bireylerin “ergen” kabul edilmektedir. Bu dönemde bireyin hızlı fiziksel, zihinsel ve sosyal-duygusal değişimler yaşaması aşırı stress ve kaygıya neden olmaktadır. Dünya’da evlilik resmi olarak belirlenmiş ve kayıt altına alınmış bir olgudur. Erken evlilikle ise bu olgunun çoğu zaman dışında kalmaktadır.

Erken kelimesinin 18 yaşından küçüklerle sınırlandırılmasının nedeni hem resmi olarak hem de sağlık açısından uygun görülen yaş olmasıdır. Çakmak (2009) sosyologların 14-19 yaş aralığındaki bireyleri toplumsal gelişimlerini tamamlayamamış, toplumsal rollere uyum sağlayamayan toplumsal olarak olgunlaşmamış bireyler olarak kabul ettiğini söylemektedir. Bu bireylere 'ergen' denilmektedir. Ergen kişi ne tam bir yetişkin ne de bir çocuktur. Bu dönem çocukluk döneminin bitişi ve fizyolojik olarak yetişkinliğe geçiş süreci arasındaki evredir.

Çocuğun, bağımlı olduğu ilk dönemleri ve sosyalizasyon sürecinde kendine özgü kimlik ediniminin sağlıklı gerçekleşebilmesi için çocuğun işlevlerini sağlıklı yerine getiren bir ailede büyümesi gerekmektedir. Erken yaşta evlenen/evlendirilen çocukların kendi adölesan dönemini sağlıklı tamamlamamış olmasının yanı sıra, bu evlilikler sonucunda çocukların nasıl bir çocukluk ve adölesans dönemi geçirdiği başka bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu araştırma da erken evlilik toplumsal bir sorun olarak ele alınmaktadır. Çünkü gerçekleştirilen her erken evlilik iki neslin sağlıklı büyümesini etkilemektedir.

Kendilerini koruyamayacak yaşta evlendirilen çocuklar, aile içi şiddete açık hale gelmektedir. Aile içi şiddet yaşanmasa dahi fiziksel anlamda çocuk gelinler/damatlar için evlilik başlı başına yıpratıcı bir süreç olmaktadır. Geleneksel ev içi rollerine hazır olmadıkları bir yaşta henüz kendileri çocukken, eş, çocuk, aile, ev gibi sorumlulukların altına giren bireyler fiziksel ve ruhsal çöküntü yaşamaktadırlar. Maruz kalınan kötü yaşam koşulları, aile içi şiddet ve istismar gibi yaşadıkları zorluklara dayanabilenlerin yanında bu gibi durumlarda yaşamını devam ettiremeyen bireyler de söz konusudur. Yaşadığı travmaları atlatamayan bu çocuklar, pek çok intihar vakasıyla birlikte anılmaktadır. Erken evlendirilen kız çocukları ile birlikte ortaya çıkan sorunlar, zamanla sadece onları ilgilendirmekle kalmamakta, doğrudan topluma dair bir sorun olarak geri dönmekle birlikte, topluma vurulan ağır darbeler olarak su yüzüne çıkmaktadır. Aydemir (2011: 29-30) eğitimleri yarıda kesilmiş, cahil bırakılmış bu çocukların, geleceğe bilinçli, iyi eğitim görmüş evlatlar yetiştirmelerinin beklenilemeyeceğini belirtmektedir. . Bu şekilde erken evlilikler, nesillerce sürecek eğitim sorununa ve benzer gelenek ve göreneklerin sürmesine sebep olmaktadır.

2.4.1.1.1. Araştırmada Karşılaşılan Evlilik Biçimleri

Evlilik; kültürel farklılıklar, yöresel farklılıklar, eğitim, sosyal ve ekonomik nedenlerle farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Evlilik çevreye ve eş sayısına göre ayrılmaktadır. Çevreye göre evlilik içeriden evlenme(endogami) ve dışarıdan evlenme(egzogami) olarak adlandırılmaktadır. Eş sayısına göre evlilikte; erkeğin birden fazla eşi olması durumuna polijini, kadının birden fazla eşinin olduğu durumlara ise poliandri denilmektedir. Araştırma da çevreye göre evlilik çeşitlerinin her ikisine de rastlanırken, eş sayısına göre evlilikte poliandri ye rastlanmamıştır.

Sezen (2005) ‘Türkiye’de Evlenme Biçimleri’ adlı makalesinde 33 çeşit evlenme çeşidi olduğunu belirtmektedir. Bunlar; görücü usulü evlenme, kız kaçırma, başlık parası karşılığında evlenme, oturak alma evlilik, başörtüsü kaçırarak evlenme, beşik kertme evliliği, taygeldi evlilik, kuma getirme evliliği, berdel, kepir(yaban değişimi) evliliği, levirat, sorarat, içgüvey evliliği, yetim evliliği, yakın akraba evliliği, oldu bitti evliliği, para karşılığında evlenme, kan parası karşılığında evlenme, öç alma karşılığında evlenme, çok eşli evlilik, anlaşmalı evlilik, hileli evlilik, rastlantı evliliği, ilan yoluyla eş seçme, tercihli evlilik, yabancı ile evlenme, farklı mezhep evliliği, metres edinme evliliği, muta evliliği, dış güvey evliliği, dul evliliği ve tanışıp anlaşarak evlenmedir

Bu çalışmada ise bu evlilik çeşitlerinden; görücü usulü evlenme, kız kaçırma evliliği, kuma getirme evliliği, berdel, levirat, yakın akraba evliliği, çok eşli evlilik, rastlantı evliliği görülmüştür.

Aşağıda erken evlilik incelenirken karşılaşılan evlenme biçimleri ele alınmıştır.

2.4.1.1.1.1. İçten Evlenme(Endogami)

Erken evliliklerde genellikle içten evlenme tercih edilmektedir. Bunun nedeni, içten evlenmenin grubu koruma işlevidir. Grup içi evlilikler akraba, eş, dost ya da tanıdık vb. arasında görülmektedir. Bunun nedeni geleneksel kültürlerde hem değerlerin korunması hem de hane içi sırların hane içinde kalmasının önemli olmasıdır. Bu evliliklerin amacı ise doğacak çocukların aynı kültür ve gelenekle yetiştirilecek olmasıdır. İç evliliklerle

akraba grubu içinde kültürel geleneklerin korunması ve sosyal dayanışmanın artması söz konusudur. Tahincioğlu (2011: 83), akraba evliliklerin de amacı, soyun ortak mülkiyetinin kendi soyundan olana bırakılması olduğunu belirtmektedir. Bu evlilik türü genellikle iki aile arasında ekonomik ve sosyal birliktelik anlamına da gelmektedir. Buradan yola çıkılarak aileler arası bir sözleşme olduğu söylenebilir.

2.4.1.1.1.2. Dış Evlilik(Egzogami)

Hoebel (1958: 292)'e göre dış evlilik kültürel grubun dışından biriyle evlenmektir. Bu evlilik türü iki ayrı sosyal ve kültürel grubu birleştirmekte ve askeri, ekonomik, politik ve diğer dış uyumsuzluklara karşı güçlendirmektedir. İki grubun bu tür evliliklerle birleşmesi kültürde de genişlemeye neden olabilmektedir. Egzogami endogaminin tersi olarak yayılma, güçlenme amacıyla dışarıya açılmaktır. Bazı durumlarda ise kan davası gibi grup içi anlaşmazlıkları önlemek amacıyla gerçekleştirilmektedir.

2.4.1.1.1.3. Ölen Kardeşin Karısıyla Evlenme(Levirat)

Levirat, çocuk damatlarda sıklıkla görülen evlilik biçimlerindedir. Tezcan (1978: 28), dul kadının, ölen kocanın bekâr ya da evli erkek kardeşiyle evlenmesini levirat olduğunu tanımlamaktadır. Levirat var olan aileler arası ilişkinin devamlılığı için gerekli olmaktadır. Hoebel (1958: 295), leviratın önceki evlilikten olan çocukların korunması amacıyla gerçekleştiğine değinmektedir. Geleneksel ataerkil toplumlarda levirat evliliğinde 'namusun elde tutulması', 'namusu kaptırmamak 'gibi düşünceler de etkili olmaktadır.

2.4.1.1.1.4.Tercihli Evlilik

Tercihli evlilik, erken evliliklerde en sık görülen evlilik biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tacoğlu Poyraz (2011: 116) tercihli evliliklerin geleneksel kültürlerde evlenme kararını bireylerin değil, ailelerinin verdiği evlilikler olduğunu belirtmektedir. Akraba evlilikleri ve iç evlilikler tercihli evlilik de olabilmektedir. Sezen (2005: 192), bu evliliklerde kız ve oğlanın birbirlerini tanıdıklarına değinmektedir.

2.4.1.1.1.5. Görücü Usulü Evlenme

Gelenekselliğin ağır bastığı yörelerde görülen evlenme biçimidir. Kız seçme damadın annesi, babası veya yakınları tarafından yapılırken, aynı şekilde damat seçimi de yapılmaktadır. Bu evlilik türü için kadın ve erkeğin karşılıklı kararı gerekmektedir.

2.4.1.1.1.6. Kaçarak Evlenme

Ailelerin evliliğe karşı çıktığı durumlarda bireyler anlaşarak kaçma yoluna giderler. Bu evlilikler sıklıkla grup içi değil grup dışı bireyler arasında görülmektedir.

2.4.1.1.1.7. Berdel

Beşikçi (1969: 163) berdelin iki erkeğin kız kardeşlerini değiş tokuş yaparak gerçekleştirdiği evlilikler olduğunu ve bu evliliklerdeki amacın evlilikleri garantiye almak olduğuna değinmektedir. Berdel evlilik aynı zamanda aileler arası başlığın ödenememesi durumlarında da bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır.

2.4.1.1.1.8. Kuma Getirme/Çok Eşlilik

Erkeğin birden fazla eşinin olması durumudur. Bu durumda eşlerin biri ile resmi nikâh yapılmakta, diğer eş ile sadece dini nikâh yapılmaktadır. Bu durum erken evlilik deneyimini yaşayan çocuk damatların toplum ve aile baskısından dolayı ilk eşten boşanamaması sonucu dini nikâh ile ikinci evliliğini gerçekleştirmesi şeklinde olabilmektedir. Bu nedenle bu evlilik türü aynı zamanda çok eşlilik de olmaktadır.

2.4.1.1.1.9. Rastlantı Evliliği

Sezen (2005: 192) rastlantı evliliği, rastlantı sonucu gerçekleştirilen evliliklerdir. Bu evliliklerde bireyin evlenme düşüncesi olmadan ve sonu düşünülmeden gerçekleştirilen evlilikler olduğunu belirtmektedir. Bu evlilik çeşidi araştırmada iki katılımcı da görülmüştür.

2.5. Aile Kavramı

İnsanlar toprağa yerleştikten sonra özel mülkiyet; özel mülkiyetle beraber evlilik ve aile kavramları ortaya çıkmıştır. Evlilik tarih boyunca aile olmanın bir gerekliliği olarak görüldüğünden toplumun temel kurumlarından biridir. Aksoy (2006: 67), evliliğin iki kişi arasındaki sözleşmeden ibaret olduğunu, aile olmanın ise karı koca olmanın ötesinde anne-baba olmayı da kapsadığına değinmektedir. Evlilik iki kişi arasındaki sözleşmenin bozulmasıyla bitebilirken, aile de bu söz konusu değildir. Ayrıca evlenen her birey aile birliğini sağlayamayacağı gibi, aile olabilmek içinde evliliğe gerek olmayabilir.

Aile insan topluluklarında evrensel ve birincil öneme sahip bir kurumdur. Kır (2011: 381), ailenin önemini koruyabilmesi için işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu işlevler: 1) biyolojik işlev, 2) psikolojik işlev, 3) eğitim işlevi, 4) toplumsal işlev, 5) kültürel işlev, 6) ekonomik işlev olmaktadır. Bu işlevlerin yerine getirilmesi ile değişen toplumsal koşullara karşın aile kurumu birey ve toplum için önemini korumaya devam etmektedir.

Marshall (1999: 7), da ailenin tarih boyunca ayakta kalmayı başaran ve değişime uyum gösteren esnek bir toplumsal birim olduğundan bahsetmektedir. Aile, var olduğu toplumun uyumlu işleyişine yaptığı katkı açısından ayrı bir öneme aittir. Güler ve Ulutak (1992: 52), ailenin bir toplum kurumu olduğuna ve toplum değişime uğradıkça ailenin de değişime uğradığına değinmektedir.

Aile, sosyalleşmenin en önemli kurumlarından biridir. Bireylerin inanç, düşünce, duygu ve davranışlarının kökleri ailede ortaya çıkmaktadır. Çünkü aile, çocuğa bağımlı olduğu ilk dönemler süresince fiziksel ve ekonomik destek verir. Çocuk, yetişkin yaşamı için ihtiyaç duyduğu tüm fikirleri, değerleri, yaşadığı toplumun kültürünü ve toplumun belirlediği/beklediği cinsiyet rollerini ailedeki sosyalizasyon sürecinde kazanır. Çünkü aile sosyal hayatın ana şeklinin oluşması, rol, statü, toplumsal değer ve normların şekillendiği sosyal bir yapı işlevi de görmektedir. Nesilden nesile sosyal ve kültürel değerlerin aktarımını sağlamak aileyle gerçekleşmektedir. Bu nedenle aile sadece nesilden nesile soy devamlılığını değil, değerlerin devamlılığını da sağlamaktadır.

2.5.1. Araştırmada Karşılaşılan Aile Biçimleri

Araştırma da erken evliliklerin görüldüğü aile tipleri geleneksel çekirdek aile, çekirdek aile ve parçalanmış ya da tamamlanmamış ailedir.

2.5.1.1. Geniş Aile

Bu aile biçimi basit olarak anne baba çocuk ve nene-dede gibi aile büyükleriyle yaşanılan aile biçimidir. Aile büyükleri birlikte yaşadıkları çocuklarının erkek olmasını tercih etmektedir. Timur (1972: 27), geniş aileyi aile büyüklerinin en az bir evli çocuğı ve torunuyla yaşadığı aile biçimi olarak tanımlamaktadır. Üç neslin bir arada yaşadığı görülebilmektedir. Bu aile tipi toplumsal kültür etkisiyle şekillenmekte ve ile bireylerine maddi- manevi destek sağlamaktadır.

Geniş aile de kontrol geleneksel değerlere bağlı olmakta, bu da iş bölümünün ve aile içi statünün cinsiyete bağlı oluşmasını beraberinde getirmektedir. Bireylerin riskli hamlelerini engellemektedir. Bunun tam aksi olarak geleneksel değerlere uymayan bir davranış ve yöneliş durumunda da birey ya da bireyleri engelleyebilmektedir. Erken evliliklerin çoğunda birey geniş aile içinde yaşamaktadır. Bu aile tipinde erken evliliklere genellikle aile büyükleri karar vermektedir. Aile tiplerinde farklılık olması diğer üyelerin evliliğinde evlenilecek kişilerin seçilmesi anlamına da gelmektedir.

2.5.1.2. Çekirdek Aile

Geniş aileden çekirdek aileye doğru bir ilerleme söz konusu olmaktadır. Günümüzde en sık rastlanılan ailedir. Bilton (2003) çekirdek aileyi, devam eden evlilik içindeki bir kadın, erkek ve onların bekâr çocuklarının oluşturduğı aile biçimi olarak ele almaktadır. Bu aile tipinde iki nesil görünmekte ve bireyler evlenecekleri kişileri kendileri seçebilmektedir. Çekirdek aile bireyler üstündeki kontrolün azaldığı ve bireylere geleneksel statü ve iş bölümü üzerinden yaklaşılmadığından daha eşitlikçi bir aile tipidir. Bu nedenle çekirdek aile bireylerin sosyalleşmesine daha fazla imkân tanımaktadır.

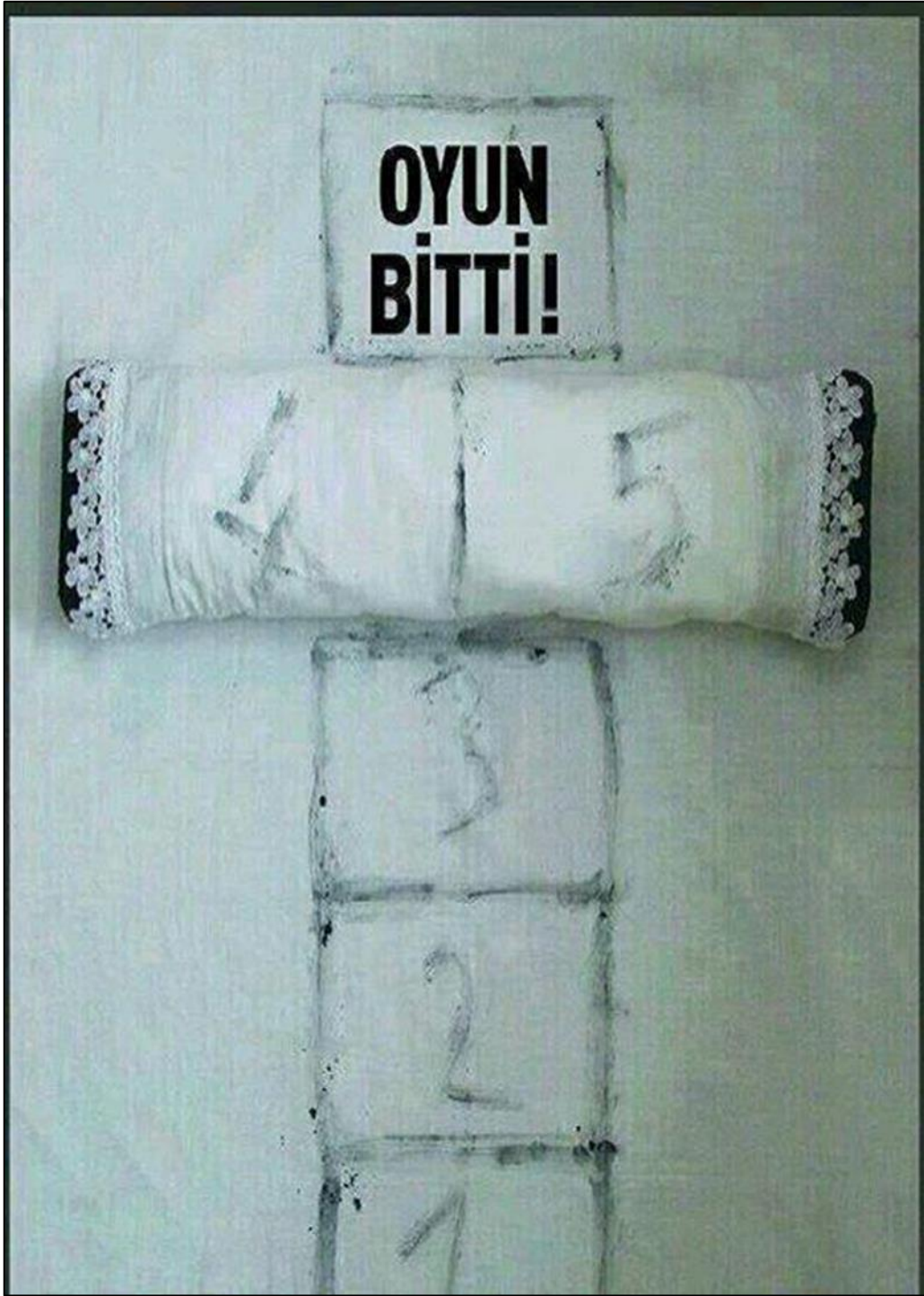
2.5.1.3. Parçalanmış ya da Tamamlanmamış Aile

Ayrı yaşama, boşanma, kayıp ve ölüm gibi nedenle, aile yapısındaki değişime bağlı olarak ortaya çıkan aile yapısı parçalanmış aile olarak tanımlanmaktadır. Bu aile tipi için beraber yaşanan en az bir çocuk olmalıdır. Çocukların ebeveynlerin boşanması ya da birinin ölümü sonucunda ebeveynlerinden biriyle yaşaması gerekmektedir. Bu aile tipi günümüzde çoğalmaktadır.

3. BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ERKEN EVLİLİKLER

Resim 1.

Kaynak: <https://ekmekvegul.net/gundem/cocuk-evliliklere-tepkiyi-azaltan-ne>

3.1. Dünyada Erken Evlilik

Erken evlilik, bulunduğu her toplumda sosyal bir sorundur. Dünyada ve Türkiye’de değişen oranlarda erken evlilik görülebilmektedir.

Erken evliliğin anlaşılmasını amaçlayan bu çalışmada erken evlilik deneyiminin nasıl anlamlandırıldığı ve küçük bedenlerin büyük sorunlarıyla baş etme yollarının neler olduğu önemlidir. Erken evlilik psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik gelişimlerini tamamlamayan çocukların hızlandırılmış büyümesidir. Bu evliliklerle bireyin toplumsal beklentilere daha çok uyum sağlaması beklenmektedir. Bu beklentiler, kadınlık, erkeklik rolleri ve temsilleri olarak daha çok karşımıza çıkmaktadır. Erken evlilik, temsili beklenen toplumsal cinsiyet kalıplarının öğretileceği yerdir.

Evliliğin toplumda kadın ve erkeğe rol, statü kazanımı sağlaması, erken evliliğin gerçekleştirilme nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlilik, toplumun benimsediği kadın(lık) rolü olan ev işleri, çocuk bakımı vb. gibi görevleri kabullendirirken, erkeğe de hâkim olmayı, yer edinmeyi, ev geçindirmeyi vb. gibi görevleri kabullendirmektedir. Bu nedenle kadın ve erkek kimlik temsili için grup içinde başarılı rol edinimleri gerekmektedir. Erken evliliklerle gerçekleştirilmek istenen de başarılı kadın-erkek temsillerini ortaya çıkarmaktır. Evlilik bireylere çeşitli ev içi roller yüklemektedir ve erken evliliklerle, çocukların hazırlıklı olmadıkları bu ev içi rol değişimini edinmeleri beklenmektedir. Aydemir, bu rol ediniminin ve çocukluktan karı-kocalığa, anne-babalığa geçişin çocuk gelin/damatların gelişimsel, eğitimsel ve sosyal nitelikli çeşitli fırsatlardan mahrum kalmasının yanı sıra; cinsel istismara, şiddete ve yoksulluğa açık hale gelmesine de neden olduğunu söylemektedir (Aydemir, 2011: 23). Çocuk gelin/damatlar sosyalizasyon içerisinde kendilerini her şeye rağmen bu rol değişimine adapte olmaktadır. Çoğu durumda bu bireyler için bir var olma savaşı halini almaktadır.

Bazı toplumlarda bu nedenlerden dolayı hala erken evlilikler devamlılığını sürdürmekte ya da aksi bir şekilde oranları düşebilmektedir. Bu durum kültürel olarak erken evliliklere

verilen değer ve kültürel anlamlandırma ile bağlantılı olmaktadır. Erken yaş evliliğinin gerçekleştirilme şekli olan törenler ve kutlamalar, bunu somutlaştırmakta ve gruplar arasındaki sözleşmeyi de sağlamlaştırmaktadır. Erken evliliğin nedenleri toplulukların uyum sürecinde kendi değerlerini koruması olarak karşımıza çıkmaktadır. Topluluklar bu evliliklerle kendisine özgü tarihsel, kültürel ve geleneksel değerleri korumakta ve sürekliliği sağlamaktadır. Erken evlilikler ihtiyaçları karşılayan bir çözümken, günümüzde dil, din, geleneklerin sürdürülmesi şeklini alan bir kültürel anlayışla da gerçekleştirilmektedir. Erken evlilik hem kadının hem de sosyal çevresindeki diğer kadınların ve erkeklerin geleneksel bir uygulaması olarak günümüze kadar gelmektedir

Erken evlilikler Dünya’da ilk olarak çocuk haklarının korunması olarak ele alınmıştır. Milletler Cemiyeti 26 Eylül 1924’de Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi’ni kabul etmiştir. 1948’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi’nde çocukların hak ve özgürlüklerine yeterince değinilmediği için çocukların özel durumları ve özel korunma ihtiyaçları nedeniyle çocuklara özgü ayrı bir belge hazırlama çalışmaları başlatılmıştır. 20 Kasım 1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 78 ülkenin temsilcilerinin katıldığı genel oturumda Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni oybirliğiyle kabul etmiştir. 1962 yılında Birleşmiş Milletler Genel Konvansiyonu ise, daha sonrasında CEDAW (Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) ile çocuk haklarını ele almaktadır. 20 Kasım 1989’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Çocuk Hakları sözleşmesini oy birliği ile kabul etmiştir. 28 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılan Sözleşme, aynı gün 61 ülke tarafından imzalanmıştır. 2 Eylül 1990’da 20 ülke tarafından onaylanarak uluslararası bir yasa gücüyle yürürlüğe girmiştir. Bunların dışında her ülke medeni kanununda evlenme yaşını 18 olarak kabul etmekte ve 18 yaş altındaki bireyler çocuk olarak kabul edilmektedirler (Aydemir, 2011; Aral ve Gürsoy, 2001: 2) Tüm bu sözleşme ve yasalara rağmen erken evliliklerin önüne geçilememektedir.

Erken evliliklerin yüksek oranda görüldüğü yerler, gelişmişlik düzeyi düşük ülkeleri işaret etmektedir. Sosyal kalkınmanın gerçekleştirilemediği toplumlarda, eğitim ve ekonomi seviyesi gelişmemiş, geleneksel kalıplarından kopmamış bireyler çoğunlukla bu uygulamanın sürekliliğini sağlamaktadır. Eğitim seviyesi düşük olan ve bilgiye erişim imkânı da bulunmayan bu bireylerin yapılan evliliklerin çocuklara vereceği zararlardan

habersiz olmalarının yanı sıra; yaşamsal öncelikleri ve algıları da bu evliliklerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Aydemir, 2011: 8).

Tablo 3. Şekil 1. Batı-Doğu-Orta Afrika ve Güney Asya'da Kız Çocuklarında Erken Evlilik Oranları

	15 yaş altı evlenme %	18 yaş altı evlenme %
Batı-Orta Afrika	%14	%28
Afrika Sahra Çölünün Güney Kısmı	%12	%27
Doğu-Güney Afrika	%10	%26
Latin Amerika- Karayip Adaları	%5	%18
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	%3	%15
Doğu Asya ve Pasifik	%0	%15
Merkez Doğu Avrupa	%1	%10
Az gelişmiş ülkeler	%13	%28

Kaynak: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>

Medyada yer alan güney Afrika'daki çocuk damat ile ilgili haber şu şekildedir:

Resim 2. Güney Afrika'da 61 Yaşındaki Gelin ve 5 Yaşındaki Çocuk Damat (<https://www.sabah.com.tr/aktuel/2013/03/11/gelin-61-damat-8-yasinda>).

Güney Afrika'da 61 yaşındaki 5 çocuk annesi gelin, 8 yaşındaki damatla köyü kötü şanstın koruması için evlendirildi.

Gelişmekte olan ülkelerin %20'sinin nüfusunun en az %10'u 15 yaşından önce evlenmiştir. Mali, Nepal, Bangladeş, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mozambik, Burkina Faso

ülkelerinde ise 20-24 yaş arasındaki kadınların yarısından fazlası 18 yaşından küçük evlenmiştir. Bunun yanı sıra 29 ülkede ise evlenme yaşı 18 yaşından küçüktür. Bunun yanı sıra 146 ülkede 18'inden küçük kız çocukları ebeveyn izniyle evlenebilmektedir. 52 ülkede resmi izinle kız çocuklarının evlenme yaşı 15 yaşın altında olabilmektedir.

Tablo 4. Batı-Doğu-Orta Afrika ve Güney Asya'da Erkek Çocuklarında Erken Evlilik Oranları

Ülkeler	% Oranları
Küba	% 11
Nepal	% 11
Marshal adaları	% 12
Komor adaları	% 12
Honduras	% 12
Nauru	% 12
Leo İnsanları Demokratik Cumhuriyeti	% 13
Madagaskar	% 13
Orta Afrika Cumhuriyeti	% 28

Kaynak: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>

Erkek çocukları için evlilik yaşı 180 ülkede 18 yaş ya da daha büyük olmaktadır, 8 ülkede izin gerekmeden 18 yaşından küçük erkek çocukları evlenebilmektedir. 105 ülkede ise 18 yaşından küçük erkek çocukları izin ile evlenebilmektedirler. 23 ülkede 15 yaş altında olan erkek çocukların ise evliliği resmi izinle gerçekleşebilmektedir (World Population Prospects: Main Results, 2011). Erken evliliklerin ortaya çıkmasında birçok sorun etkili olmakta ve bu sorunlar ülkeden ülkeye, kültürden kültüre farklılıklar göstermektedir.

Resim 3. Mısır'da 8 Yaşındaki Muhammed İle Amcasının Kızı 9 Yaşındaki Nebile Evlendirildi

(http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/455605/Sekiz_ve_dokuz_yaslarindaki_iki_cocuga_dugun_yaptilar_.html).

Bu fotoğrafta da görüldüğü iki çocuğun düğünü gerçekleştirilmektedir. Bu evlilik 2015 yılının aralık ayında yaptırılmış ve Mısır Çocuk Hakları Dernekleri aileler hakkında suç duyurusunda bulunmuş, fakat süreç hakkında bilgi edinilememiştir

Gelişen dünya da Nigar, Mali, Chad, Bangladeş, Gine ve Orta Afrika Cumhuriyeti gibi ülkelerde erken evlilik oranı %60'ı aşmaktadır. Bu ülkelerde her üç kız çocuğundan biri 18 yaşında evlenirken, yedi kişiden biri ise 15 yaşından küçük evlenmekte ya da evlendirilmektedir. En yüksek erken evlilik oranlarına sahip ülke ve oranları şu şekildedir; Nijer %75, Chad %72, Mali %71, Bangladeş %66, Gine %63, Orta Afrika Cumhuriyeti %61, Mozambik %52, Nepal %51 ve Malawi %50 olmaktadır.

Tablo 5. Avrupa Ülkelerinde Erken Evlilik Oranları

Ülkeler	% Oranları
Gürcistan	% 17
Türkiye	% 14
Fransa	% 10
İngiltere	% 10

Kaynak: Myers ve Harvey, 2011

Tablo 5'e bakıldığında Avrupa ülkelerinde Gürcistan %17, Türkiye %14, Ukranya %10, Fransa ve İngiltere de ise nüfusun en az %10' u 18 yaşından önce evlenmektedir. Avrupa ülkeleri arasında Türkiye'nin ikinci sırada olduğu görülmektedir.

3.2. Türkiye’de Erken Evlilik

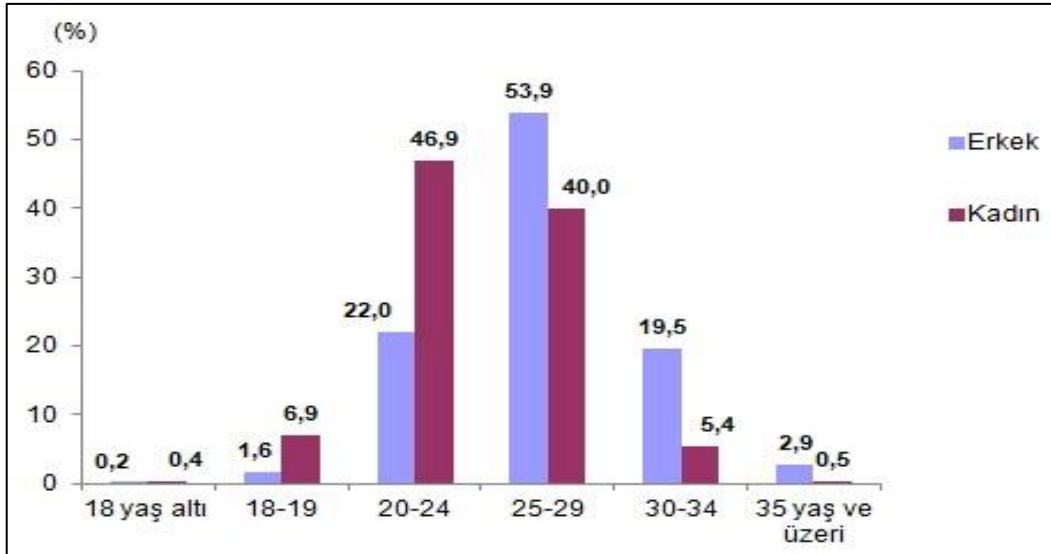
Erken evlilik, sadece Türkiye’de değil, dünyada da varlığını sürdüren geçmişten günümüze kadar uzanan ve kültürel olarak inşa edilen bir sorundur.

Boran, vd. (2013: 58), çocuk evlilikleri, diğer adıyla erken evlilikleri, 18 yaş altında çocuğun fiziksel, fizyolojik ve psikolojik olarak evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi sorumlulukları taşımaya hazır olmadan yapılan evlilik olarak tanımlanmaktadır.

Erken evlilikler Türkiye’de sosyal bir sorun olarak görülmesine rağmen, toplumun geleneksel ataerkil bir yapıya sahip olmasından dolayı erken evlilik normal olarak algılanmaktadır. Burcu, vd. (2015)’nin da vurguladığı gibi bu algının arka planı tarihsel, sosyal geleneksel uygulamaların olarak geçmişten günümüze gelmesidir.

Erken evlilikler genellikle dini ve geleneksel ritüellerle gerçekleştirildiğinden dünyadaki net oranlara ulaşamamaktadır. Yasal zorunluluklara rağmen gayri resmi olan bu evlilikler belgelendirilememekte ve kayıt altına alınamamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri de kayıtlara geçen vakalar dışında hiçbir biçimde yansıtılmayan erken evliliklerinin söz konusu olmasıdır. Bu yüzden erken evliliklerle ilgili güvenilir ve sağlıklı istatistikler elde edilememektedir.

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın yaptırmış olduğu “Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler Çalışması”nda (2013: 24) Türkiye’de erken evlilik oranlarında bir azalma gözlenmektedir.

Şekil 1. Erkek ve Kadın İçin Uygun Görülen İlk Evlenme Yaşı

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24643>

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre 2011 yılında %17,9 oranında erken evlilik gerçekleşmiştir. Erken evlilik cinsiyet temelli ele alındığında bu oran kadınlarda %28,2, erkeklerde ise %5,6 olarak görülmektedir. Erken evlilik oranları Türkiye 'de şehir bazlı ele alındığında sıralama şu şekildedir;

Tablo 6. Türkiye'de Çocuk Gelin Oranı En Yüksek 10 İl

Sıra No	İl adı	Oranı
1.	Kilis	% 15,3
2.	Kars	% 15,2
3.	Ağrı	% 15,1
4.	Muş	% 14,4
5.	Niğde	% 13,7
6.	Bitlis	% 12,7
7.	Kahramanmaraş	% 12,5
8.	Aksaray	% 12,1
9.	Gaziantep	% 11,8
10.	Yozgat	% 11,5

Kaynak: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-cocuk-gelin-haritasi-40283867>

Tablo 7'ye bakıldığında çocuk yaşta evliliğin en yüksek olduğu şehir %15,3 oranıyla Kilis'tir. Bu ili %15,2 ile Kars, %15,1 ile Ağrı, %14,4 ile Muş, %13,7 ile Niğde, %12,7 ile Bitlis, %12,5 ile Kahramanmaraş, %12,1 ile Aksaray, %11,8 ile Gaziantep ve %11,5 ile Yozgat izlemektedir.

Türkiye’de erken evliliğin en çok görüldüğü on il sıralamasında olan Kahramanmaraş da yapılan bir evlilik haberlere şu şekilde yansımıştır.

Resim 4. Kahramanmaraş'ta 26 Yaşındaki Çocuk Gelin Ve 18 Yaşındaki Eşi
<https://www.haberler.com/cocuk-gelin-birlikte-yasadigi-genci-oldurdu-9860824-haberi/>

Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde 16 yaşındaki çocuk gelin 18 yaşındaki erkek ile kaçarak imam nikâhıyla evlenmiş, sürekli kavga etmeye başlamaları üzerine 16 yaşındaki gelin eşini silahla öldürmüştür.

Erken evlilik oranları kadın erkek olarak uzun dönemli ele alındığında TÜİK verilerine göre şu sonuç ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7. Yıllara Göre Kadın Erkek Erken Evlilik Oranları

	Kadın(%)	Erkek(%)
1950 öncesi	% 80,8	% 39
1951-1955	% 76,9	% 36,8
1956-1960	% 69,6	% 34,2
1961-1965	% 68	% 28,9
1966-1970	% 58,9	% 24,7
1971-1975	% 59	% 23,3
1976-1980	% 50,2	% 17,9
1981-1985	% 43,5	% 13,1
1986-1990	% 39,9	% 8,5
1991-1995	% 34,8	% 6,4
1996-2000	% 31,5	% 4,6
2001-2005	% 27,8	% 3,1
2006-2010	% 20,1	% 0,9

Kaynak: Beşpınar, 2014, sayfa yaz

Tabloya bakıldığında 1950 öncesi dönemden 2010 yılına kadar neredeyse düzenli bir düşme oranı görülürken 1962-1965 yılları ile 1966-1970 yılları arasında kadınların erken yaşta evlenme oranlarında bir yükselme görülmektedir. Erkeklerin erken yaşta evlenme oranlarına bakıldığında ise 2010 yılına kadar düzenli bir düşme görülmektedir.

Cinsiyet temelli erken yaşta evlilik 2010 yılında kadınlarda hala %20,1 oranında görülürken, erkeklerde % 0,9 oranında görülmektedir.

Erken evlilikler medya da çocuk damat ve gelin olarak yer alabilmektedir. Medyada yer alan bir çocuk damat haberi de şu şekildedir.

Resim 5. Cinayetle Sonlanan Erken Evlilik (<https://www.sondakika.com/haber/haber-ozel-haber-cocuk-damat-cinayetinde-sok-detaylar-9770532/>).

29 Nisan Cumartesi günü Sarıçam ilçesinde meydana gelen olayda, İsa Arıç'ı (17) resmi nikâhsız evlendiği eşi Z.K. (18) yatak odasında kanlar içinde buldu. Z.K. feryat edince karşı dairede oturan İsa Arıç'ın babası Musa (41) ve annesi İclal Arıç (34) eve geldi. Adana Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesine götürülen İsa Arıç hayatını kaybetti.

Erken evlilik oranları Türkiye 'de bölgelere göre farklılık göstermektedir. Bölgelere göre ele alındığında;

Tablo 8. Bölgelere Göre Erken Evlilik Oranları

	2006(%)	2011(%)
İstanbul	% 12,6	% 13,8
Batı Marmara	% 15,4	% 13,3
Ege	% 17,9	% 17
Doğu Marmara	% 18,1	% 15,2
Batı Anadolu	% 18,8	% 18
Akdeniz	% 18,4	% 16,6
Orta Anadolu	% 25,6	% 22,6
Batı Karadeniz	% 24,0	% 18,9
Doğu Karadeniz	% 22,6	% 18,3
Kuzeydoğu Anadolu	% 27,0	% 20,1
Ortadoğu Anadolu	% 28,9	% 23,6
Güneydoğu Anadolu	% 25,4	% 25,1

Kaynak: Beşpınar, 2014: 121

Yukarıdaki tabloya bakıldığında erken evlilik oranının yüksek görüldüğü bölgeler, Türkiye’de geleneksel değerlerin varlığını ve önemini koruduğu yerler olmaktadır. Bu anlayış erken evliliklerin toplumsal, kültürel ve tarihsel bir sorun olarak kalmasını sağlamaktadır.

3.3. Erken Evlilik Nedenleri

Erken evlilik nedenleri bölgeden bölgeye, toplumdan topluma, etnik gruplara göre farklılık gösterebilmektedir. Bununla beraber erken evlilikler daha çok geleneksel özellik taşımaktadır. Bu özellikler erken evliliğin devamlılığını da sağlayan ataerkil yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erken evliliğin geleneksel ataerkil toplumlarda gerçekleşmesinin en önemli nedenlerinden biri toplumsal cinsiyet eşitsizliği olmaktadır. Bu toplumlarda bir değere sahip olmayan çocukların erken evliliğe zorlanması ya da kaçış yolu olarak bu evlilikleri seçmesi de eğitim seviyesinin düşük olmasıyla ilişkilidir.

Adetlerin, pratiklerin uygulanışını, giderek gelenekleşmesini sağlayan bilinçli ya da bilinçsiz bireyler her toplumda mevcuttur. Söz konusu erken evlilik olduğunda, geleneksel ataerkil aile yapısına sahip toplumlarda aile reisleri ailedeki diğer fertler adına kararlar almakta ve uygulamasını sağlamaktadır. Bu geleneksel yapı erken evliliğin sürekliliğinde önemli bir unsur olmaktadır.

Erken evliliklerdeki bir diğer etken ise toplumsal baskıdır. Burcu, vd. (2015: 68)’ a göre evlilikle ilgili toplumsal ve kültürel beklentiler ile kabuller bireyleri evliliklere mecbur hissettirmektedir.

Eğitimsizlik, ekonomik koşullar, başlık ve akrabalık gibi sosyal ve ekonomik kökenli oluşumlar da erken evliliğin nedenleri arasındadır. Eğitim yetersizliği, statü kazandıran bir işe, mesleğe sahip olmama gibi özellikler bağımlı ilişkileri güçlendirerek, erken evlenmelerde etkili olmaktadır.

3.3.1. Sosyo-Kültürel Faktörler

3.3.1.1. Ataerkil Egemen Yapı ve Toplumsal Cinsiyet

*...sen erkek adamsın
gülümsemenin ardında
gizlice kanayansın...*

Seyyal Taner

Ataerkil egemen yapı kadın üzerinde sistemli, kurumsallaşmış bir otorite sağlamaktadır. Ataerkil yapı gelenek, görenek, töre, kültür ve toplumsal değerlerin değişmesiyle sürekli bir şekilde yenilenmektedir. Bu yapı hem istenilen kadınlık ve erkekliği var etmekte, hem de bu kadın ve erkekleri yapının korunması için kurban etmektedir. Çünkü birey bu yapının içine doğmuştur.

Ataerkil egemen yapı, toplumsal cinsiyet rol ve beklentilerini hem özel hem de kamusal alanda düzenlemektedir. Ataerkil egemen yapı bunu yaparken dinin de etkisini kullanmaktadır. Berktaş (2005: 57) üç kutsal dinde de egemen yaratılışta ‘tohum’ ‘toprak’ metaforuna rastlandığına ve bunun bu dinlerden de öncesine gittiğine değinmektedir.

Ataerkil yapı da evlilik önemli bir kurumdur. Evlilik içinde birey ebeveynlerinden öğrendiği ataerkil egemen yapının değerlerini toplumsal cinsiyet olarak yeniden var etmekte ve gelecek nesillere aktarmakta, böylece ataerkil yapının devam etmesine katkı sağlamaktadır. Aşağıda sunulan Zorel’in aktarımı bu durumu desteklemektedir.

Resim 6. İbrahim Zorel'in Çocuk Gelin ve Damatlarla İlgili Haber Paylaşımı (<http://www.dusunenkadin.net/cok-gelin-ve-cocuk-damat-in-anlattiklarina-inanamayacaksınız/1>)

“O eve gelin geldiğimde henüz 14 yaşında idim. Kocamın adı Şükrü imiş. Düğünden sonra at sırtında köye getirildim. Akşam herkes gitti ben yalnız odamda kaldım. Damat'ın gelmesini bekliyorum ama korkmayım diye yanımda birde çocuk bırakmışlar. Saat epey geç oldu ve damat halen gelmemişti. Çocuk ile de hiç konuşmadık, ne ben sordum ne o konuştu. Saat ilerledikçe dikkatimi çekti, tam çocuğa kim olduğunu soracaktım ki, babamın damat için aldığı elbise takımının, kol ve paça kısmının katlanmış hali ile üzerinde olduğunu fark ettim. Evet, Şükrü bu olmalıydı. Yavaşça kalkıp yanına vardım, Şükrü sen misin dedim? Utanıp yüzünü çevirerek, “evet” dedi. O gün kendime koca yetiştirmem gerektiğini anladım. Şükrü, köy içinde çocuklarla oynamaya giderdi, Çağırırdım gelmezdi, bazen gidip onu döve döve eve getirdiğim oluyordu. (Gülümseyerek, o zaman daha boyu küçüktü) Zaman geçti bir birimizi yetiştirdik, 5 sene boyunca şükrü ye annelik yaptım. Derdi Asiye yenge”.

Zorel'in paylaştığı bu aktarım yaşatılan ataerkil yapının sergilenmesi ve yeniden var edilmesini açıkça göstermektedir.

Bingöl (2014: 109) toplumsal cinsiyetin var edildiği ve farklı farklı uygulamalarının olmasını sağlayan kaynakları aile ve ataerkil gelenekler olarak belirtmektedir. Türkiye'de ataerkil egemen yapının olması bu görüşü destekler niteliktedir. Erken evliliklerden beklentiler de bu yönde olmaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden var edilen ataerkil yapı toplumsal yaşamın her alanında görülmektedir. Sadece aile ya da evlilik içerisinde sınırlandırılmaz; iş, okul, özel alan gibi sosyal alanların her birinde yeniden üretilmektedir.

Erken evliliklerde bu rollerin gerekliliği inancı neredeyse sonsuzdur. Fichter (2004: 110) de toplumsallaşma sürecinde öğrenilen rollerin bireyin sosyal grubunda sürekli karşılaştığı roller olmasından dolayı, bireyin sosyal grupta yer alabilmek için bu rolleri benimsediğine değinir. Evlilik kadının ve erkeğin bulunduğu toplumda rol ve kimlik edinme aracıdır. Erken evliliklerin gerçekleştirilmesindeki önemli etkenlerden biri rol edinimidir.

Ataerkil yapıya yapılacak en önemli eleştirilerden biri erken evlilikleri meşrulaştırması ve normalleştirmesidir. Toplumun yapısal değerlerden dolayı çocuk gelinlerin gözü açılmadan evlendirilmesi, ev yükünü alması ve öğrenmesi gerekliliğine inanırken, çocuk damatların aile kurma ve ev geçindirme gibi geleneksel rollerini içselleştirilmesini sağlamaktır. Ataerkil yapıdaki erkeklik-kadınlık biyolojik değildir, söz edilen kadınlık-erkeklik, bireylere gündelik yaşamda empoze edilen roller ve değerler bütünüdür. Bu anlamda erken evlilikler açısından bakıldığında ataerkil egemen yapı devamlılığı için ister kadın, ister erkek olsun çocukları kurban etmektedir.

Toplumsal cinsiyette ataerkil değerlerin hâkim olduğu Türkiye’ de de kadın kutsal olsa da kadının kutsallığı erkeğe karşı gelene kadar, erkeğin sahip olduğu güç ise kendinden daha büyük bir güçle karşılaşmasına kadardır. Bu nedenle denilebilir ki erkeklerin daha güçlü olduğu düşüncesine sahip olursa da ataerkil yapı bir güç savaşıdır. Bireyin yaşamı çeşitli rollerden oluşmaktadır. Bu roller bireyin yaşamını kolaylaştırdığı gibi zorlaştıran roller de olabilmektedir. Bu nedenle bu rollerin bireyi var eden karmaşık bir kimlik olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet bireyin biyolojik cinsiyetine atfedilen rollerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri bireyin tüm yaşamına etki etmektedir.

Toplumsal cinsiyet kadın için, evlenmek, çocuk doğurmak, büyütme, ev işlerini yerine getirmek iken, erkek için en önemli işlevi ev geçimini sağlamaktadır. Bu rolleri birey aile içinden taklit etmeye başlar ve bu yolla da içselleşme gerçekleşir. Vatandaş “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı” (2007) makalesinde çocukların önce kendi cinsel kalıplarını, sonra başkalarının kalıplarını öğrendiğini belirtir. Sonraki aşamada çocuklar bu tutumlara yaşamaları gerekliliğini anlamaktadırlar.

Toplumsal cinsiyet sadece ev içi rollerle sınırlı olmamaktadır. Kadın ve erkeğe toplumsal bakış açısı kamusal alanda da devam etmektedir. Kamusal, sosyal ya da özel alanlarda geleneksel anlayışında etkisiyle kadının geri planda olduğu bir gerçektir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği eğitimden çalışma alanına her yerde görülmektedir. Kadının dâhil olduğu sosyal ve istihdam alanlarında ise erkek ve kadın olmanın avantaj ve dezavantajları görülebilmektedir.

3.3.1.2. Gelenekler ve Dini İnanışlar

Dünya’da hiçbir topluluk veya halk inanç ya da din olgusu olmadan var olamaz. Toplumun din algısının göz ardı edilmesi, bu toplumun anlamlandırma sürecinin eksik kalmasına neden olur. Bu nedenle toplumbilimciler, kolektif insan bilincinin olduğu her yerde dinin etkisine değinmektedir (Berktaş, 2012: 211). Özellikle söz konusu evlilik olduğunda bireyler insanlığın her evresinde bir seremoniye, kutsanmaya ihtiyaç duymuşlardır. Dinin; bireylerin ve bireylerin oluşturduğu toplulukların, günlük yaşamlarında göz ardı edilemeyecek rolü ve etkisi vardır. Çünkü din zaman içerisinde değer halini almaktadır.

İslamiyet öncesi toplumlarda gelenek, görenek ve törelere uygun olarak evlilik gerçekleştirilmektedir. Evlilik ve aile bu değerlere göre sergilenmektedir. Mandaloğlu (2013: 137), İslamiyet öncesi törelere uygun olarak evliliğin gerçekleştirildiğine değinmekte ve nesiller arası aktarımın bu değerlerle sağlandığını belirtmektedir. Evliliklerde töre ve dinin etkisi toplumsal birliğin korunması açısından önemlidir. Bu nedenle Nebi (2014: 63) de dinsel bağların uygarlıkların bilimsel, sanatsal ve kültürel gelişiminde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Erken evliliklerin gerçekleşmesinde törelerin ve dinin etkisi toplumsal birliğin korunmasında önemlidir. Çünkü din uygarlıklardaki bilimsel ve sanatsal ilerlemelerde ve kültür gelişiminde aynı ölçüde öneme sahip olmaktadır.

Erken evliliğin Türkiye ‘de normal olarak algılanmasındaki en büyük nedenlerden biri din olarak görülmektedir. Erken evlilikler genellikle herhangi bir evlilik töreni yapılmaksızın resmiyetin olmadığı ve yasal anlamda bağlayıcı hakları beraberinde

getirmeyen dini evlilikler şeklinde gerçekleştirilmektedir. Cuff, vd. (2015: 99)'inde belirttiği gibi toplumda bireyler doğru olduğuna inandıklarından dolayı bazı kurallara uyma konusunda isteklidirler. Bu toplumun ilişkiler ağını düzenleyen toplumsal işlevlere yön veren, düzenleyen ahlaki değerler ve kültürel değerlerle birleşerek varlıklarını sürdürmektedirler.

İslam dinin de evliliğin kimlerle yapılamayacağı ve nasıl gerçekleştirileceği belirtilmiştir. İslamiyet'te iç evliliğe izin verilmekle olup, bunun en önemli nedeni İslam birliğini korumaktır. Kuran-ı Kerim'de kimlerle evlenilemeyeceği açıklanmaktadır. Aile içi evlilik söz konusu olmamakla beraber, amca, dayı, teyze, hala ve sütkardeşlerle nikâh yapılamayacağı belirtilmektedir. Birinci derece olan bireylerle dini nikâh yapılamazken, Müslüman olmayan biriyle de de nikâh söz konusu olmamaktadır (Altuntaş ve Şahin, 2011:86-88). Dini kimlik, toplum ilişkilerini, gündelik hayatı düzenleme açısından önemlidir. Aksoy (2006: 73) da İslamiyet'te bireylerin Allah huzurunda kendilerini karı-koca ilan etmekte olduklarını ve bunun gruba ilan edilmesi gerekliliğine değinmektedir. Dini olarak evlilik, resmi evlilikten farklılaşmaktadır. Dinen evlenen bireyin cinsel birlikteliği söz konusu değilse evli sayılmamaktayken, resmi nikâhta nikâh akdinin gerçekleşmesiyle birey artık evli sayılmaktadır. Nitekim dinin kutsaması toplumsal olarak kanunların çoğu zaman önüne geçmektedir. Dini nikâh gayri meşru iken, resmi nikâh meşrudur. Geleneksel toplum yapılarında dini nitelikteki nikâhlar resmi nikâhlardan daha fazla itimat görebilmekte, hatta bazen resmi nikâhlara gerek duyulmamaktadır.

Toplumsal örgütlenme biçimleri, topluluk özerklerinin korunmasında erken evlilikler önemli bir role sahip olmaktadır. Türkiye'de evlilik üzerinde dinin göz ardı edilemeyecek bir etkisi vardır. Bu yüzden yasal olandansa dinin gerektirdiği şekilde evlenmeler gerçekleştirilmektedir. Burcu vd. (2015: 68)'ında vurguladığı gibi, dini gereklilikler birey için zorunluluk olarak görüldüğünden dolayı, mümkün olan en kısa sürede evliliğin gerçekleşmesi beklenmektedir. Fakat bu durumun değişen zamanla beraber aileler arası bağı güçlendirmek için yapılan bir anlaşma halini alması çocukların mağdur edilmesini sağlamaktadır.

Resim 7. Van'da İmam Nikâhlı Çocuk Gelin Cinayeti

(<https://www.yeniakit.com.tr/haber/cinayette-imam-nikahli-es-agirlatici-sebep-sayilmadi-447275.html>).

Eşini öldüren kişiye ağırlaştırıcı nedenler uygulanmamıştır.

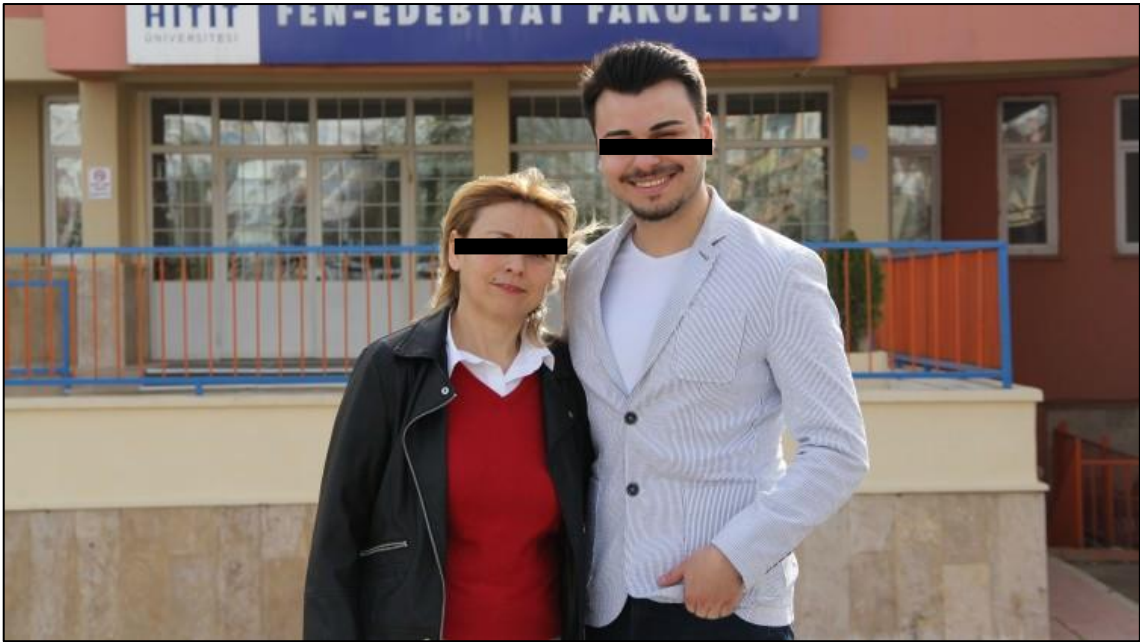
3.4. Erken Evliliklerin Yol Açtığı Problemler

Erken evlilikler çocuk gelinler ve damatlar için birçok soruna neden olmaktadır. Bu bireylerin gelişimleri sağlıklı tamamlanmadığı gibi, eğitim hakkından da mahrum olmaktadır. Çocuk gelinler çoğu durumda çalışma hayatına katılamazken, çocuk damatlar meslek sahibi olmadıklarından çoğu durumda çalışma haklarından yoksun olmaktadır.

Erken evlilikler çocuk damatlar/gelinlerin eğitim ve istihdam dan geri kalmalarını sağlamaktadır. Bu durum geleneksel ataerkil yapıdaki çocuk gelinlerin/damatların çocuk olarak yok sayılmalarını daha da artırmakta, özellikle çocuk gelinler de sosyal haklardan da mahrum olmaktadır. Erken evliliklerin yol açtığı problemler aşağıda başlıklar altında ele alınmıştır.

3.4.1. Eğitim Olanaklarının Sınırlandırılması

Erken evliliklerde eğitim oranı düşük olmaktadır. Bunun nedeni erken evlenen/evlendirilen bireylerin yine eğitimi tamamlanmamış çocuk gelinlerin/damatların çocukları olmasıdır. Buradan hareketle eğitimsizliğin erken evliliğin hem sebebi hem de sonucu olduğu söylenebilmektedir.

Resim 8. 16 Yaşında Evlenen Çocuk Gelin Oğluya Üniversite Okuyor

(<http://www.haber7.com/corum/2590211-cocuk-gelin-oldu-cocuguyla-universite-okuyor>).

Çorum’da 16 yaşında evlendirilen Çocuk gelin 43 yaşında oğluya üniversite okuyor.

Türkiye’de Cumhuriyet’in kuruluşundan beri temel eğitim şart koşulmuştur. İlköğretim ve Eğitim Kanunu Madde-2’de İlköğretimin zorunlu ve parasız olduğu belirtilmektedir (MEB, 1961). Bunun yanı sıra Türkiye ‘Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı’yla Pekin Eylem Platformu kadının ilerlemesi ve güçlendirilmesi için belirlenen kritik alanlardan birisini de “Kadın ve Eğitim” oluşturmaktadır. Türkiye bu konferansta kabul edilen kararlarda, kadın okuryazarlığını yüzde yüz olarak gerçekleştirme sözünü vermiştir (TBMM, 1995). Türkiye bu plan ile kadın erkek eşitliğini, Birleşmiş Milletler Kurulu Yasası’nda kabul edilen diğer kararlar, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve diğer İnsan

Hakları Belgeleri olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni, Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu ve Kalkınma Hakkı Bildirgesi'ni de kabul etmiş sayılmaktadır. Nitekim bu bildirge ve sözleşmelerin kabul edilmesi çocukların eğitimde geri planda kalmalarına engel olamamaktadır.

TÜİK verilerine göre 2012 yılında 21 bin 992 kız çocuğu 14-24 yaşında anne olmuştur. Bu rakam bize bu yaşta anne olan çocukların ilköğretim mezunu dahi olmadıklarını, belki de hiç okula gitmediklerini göstermektedir. 2014-2015 yıllarında yapılan araştırmaya göre ise 79,4 oranındaki okuma oranı, 2015-2016 yıllarında 79,8 oranına yükselmiştir. 2015-2016 öğrenim yıllarında okuma oranı en çok artan iller sırasıyla 97,8 ile Rize, 96,6 ile Isparta ve 94,8 ile Amasya olmaktadır.

2018 Cedaw Raporu'na göre 2008-2009 öğretim yılında ilköğretim okuma oranı totalde 96,97 iken, cinsiyet temelli bu oran kız çocuklarında 95,97;erkek çocuklarında ise 96,99 olarak görülmektedir. 2013-2014 öğretim döneminde bu oran totalde 99,57 olmuş; kız çocuklarında bu oran 99,61, erkek çocuklarında ise 99,53 olarak artış göstermiştir. Ortaokul söz konusu olduğunda 2008-2009 öğrenim yılı total oranı 94,52 iken; bu oran erkek çocuklarında 94,57,kız çocuklarında ise 94,47 olmaktadır. 2008-2009 ortaöğretim okuma oranı totalde 58,82 olurken bu oranın cinsiyet temeli dağılımı erkek çocukları için 60,63, kız çocukları için 56,30 olmaktadır. 2014- 2015 öğrenim yılında ise total oran 76,65 olurken; erkek çocuklarında bu oran 77,22, kız çocuklarında ise 76,05 olarak artış göstermektedir (Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan Türkiye Yedinci Dönemsel Raporu, 2014).

Erken evliliklerde çocuk gelin ve damatlar eğitim olanaklarından faydalanamamaktadır. Bu evliliklerde aile yapısına göre çocuk damatların okuma şansı çocuk geline oranla daha yüksektir. Hem bir kadın olan ve artık evli bir kadın olmanın gerekliliğine uygun olarak yaşamak durumunda kalan kız çocukları okula çoğu durumda gönderilmemektedir.

3.4.2. İstihdam Da Çocuk Gelinler/Damatlar

*“Her başarılı akademisyen erkeğin arkasında
bir kadın var,
ama her başarılı akademisyen kadının arkasında
soyulmamış bir patates ve biraz ilgi bekleyen bir çocuk var...”*

Fine, 2011

Erken evlilikler bireylerin istihdama katılımını engelleyen önemli bir etkidir. İstihdama katılım kadınlarda erkek egemen yapıdan dolayı erkeklere oranla daha düşükken, erken evliliklerde bu oran daha da azalmaktadır. Yapılan araştırmalara bakıldığında erken evlenen bireylerde kadınlar çalışmazken, erkekler daha çok vasıfsız eleman olarak çalıştırılmaktadır.

Tablo 9. Cinsiyet Temelli Eğitim Oranlar

Seçilmiş göstergeler	(%)		
	Toplam	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayan nüfus oranı (25+ yaş)	5,1	1,6	8,5
Yükseköğül veya fakülteden mezun nüfus oranı (25+ yaş)	16,5	18,8	14,2
İstihdam oranı (15+ yaş)	46,3	65,1	28,0
İşgücüne katılım oranı (15+ yaş)	52,0	72,0	32,5
Genç işsizlik oranı (15-24 yaş)	19,6	17,4	23,7

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594>

Yukarıdaki tabloya bakıldığında okuryazar olmayan kadın %8,5 iken erkek %1,6 olmaktadır. Bu durum yükseköğül veya fakülteden mezun nüfus olan kadında %14,2 iken erkek de %18,8 olarak görülmektedir. Aynı tabloda istihdam oranına bakıldığında erkeklerde oran %65,1, kadınlarda ise %28 olarak belirtilmektedir. İstihdamdan geri kalan kadın toplumsal cinsiyet rollerinin bir yansımasıdır. Çünkü geleneksel anlayışta kadının yeri evidir, çalışması gereken erkektir. Nitekim oranlarda bunu desteklemektedir. Oran iş gücüne katılımında erkeklerde %72 iken kadınlarda %32,5; işsizlik ise kadınlarda %23,7, erkeklerde %17,4 oranında olmaktadır.

Nitekim kadınların istihdama katılım ve eğitim durumu gibi konular toplumsal cinsiyet rollerinde eşitliği getirmemektedir. Aile ve evlilikte kadına yüklenmiş olan ev işleri

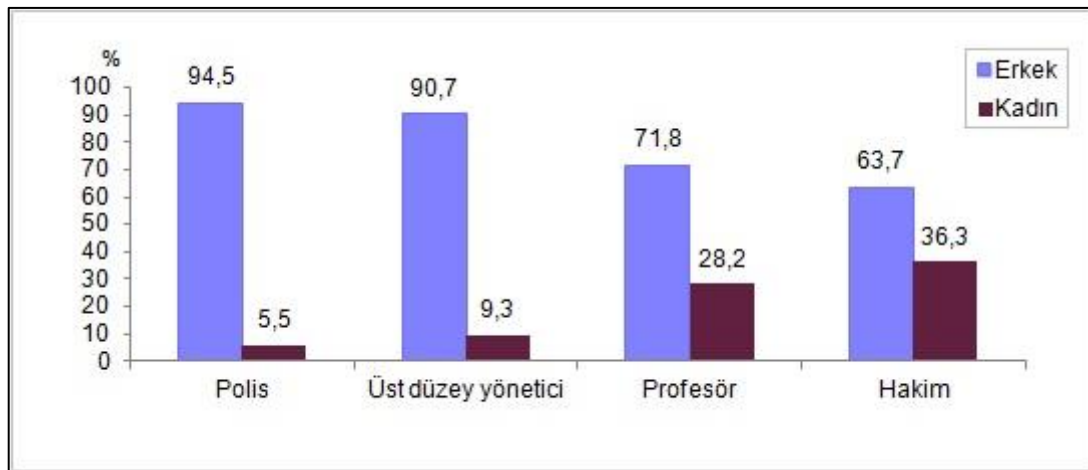
kadının iş dışında yapması gereken görevleridir. Erkeğin toplumsal cinsiyet rolü gereği evi geçindirmesi yerine geldiğinden ev işlerinde her ikisi çalışıyor dahi olsa kadının cinsiyet rol gereklilikleri hala devam etmektedir. Çünkü toplum, kadının birincil görevini ev olarak belirlemiştir. Başak, vd. (2013: 13), ikinci vardiya kavramının Arlie Hochschild'ın "İkinci Vardiya: Çalışan Ebeveynler ve Evde Devrim" adlı eseriyle literatüre girdiğini, bu kavramla çalışan kadınların bakım ve ev işlerini vurguladığını belirtmektedirler. Buna kadının görünmeyen emeği de denilmektedir. Çalışan bir kadın ile çalışmayan bir kadının yiyecek madde alışverişi oranı şu şekildedir;

Tablo 10. Yiyecek Alışverişinin Yapılma Yüzdeleri

Cinsiyet	Kadın-erkek beraber %	Kadın %	Erkek %
Ev kadını	%54,1	%18,6	%27,3
Çalışan kadın	%65,5	%14,9	%19,5

Kaynak: Başak vd., 2013

Bu tabloya göre ev kadınlarının %54,1'i, çalışan kadının ise %65,5'i eşiyile alışveriş yapmaktadır. Bu oran ev kadınlarının tek başına alışverişinde %18,6 iken çalışan kadınlar da %14,9 çıkmaktadır. Ev kadınlarının %27,3'ünün çalışan kadınların %19,5'inin eşleri alışverişi yapmaktadır.

Şekil 2. Bazı Mesleklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı

Tablo 12'den anlaşılacağı gibi toplumsal cinsiyet temelli mesleklere bakıldığında kadınların polis, üst düzey yönetici, profesör ve hâkim mesleklerinin hepsinde erkeklere nazaran daha düşük oranlara sahiptirler. Erken evlilikler söz konusu olduğunda maalesef

ne çocuk gelinlerin ne de çocuk damatların bu tabloda yer alması dahi söz konusu olmamaktadır.

3.4.3. Sağlık Sorunları

Erken evlilikler bireyin psikolojik, fizyolojik gelişimi tamamlanmamış olması nedeniyle beraberinde birçok sağlık sorununu da getirmektedir. Dünya Sağlık Örgütü sağlığı sadece hastalık ve sakatlık olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak iyi olma olarak tanımlamıştır (Kocabaş, 2007: 37). Fiziksel, sosyal ve ruhsal olarak çocuk gelinlerin/damatların tam bir iyilik halinde olması düşülemez.

Çocuk gelinler de erken gebelik büyük sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. TÜİK (2018), 15 yaşın altında doğum yapan kadınları kayıt altına almaktadır. Veriler 13-14 yaşlarında kayıt dışı evliliklerin bir bölümünü gün yüzüne çıkarmaktadır. Buna göre 15 yaşın altında doğum yapan anne sayısı 2001’de 2 bin 729, 2002’de 2 bin 561, 2003’te 2 bin 348, 2004’te bin 940, 2005’te bin 715, 2006’da bin 635, 2007’de bin 415, 2008’de bin 188, 2009’da 822, 2010’da 533, 2011’de 385, 2012’de 377 anne olmuştur. 15-17 yaş arasında 2010’da 28 bin 901, 2011’de 25 bin 292, 2012’de 21 bin 992 kız çocuğu anne olmuştur. Bu oranlar erken evliliklerde çocuk gelinlerin ne kadar büyük bir risk altında olduğunu göstermektedir. Çakmak (2009: 4) ilk âdetin görülmesinden itibaren 5 yıl içinde genital sistemin olgunlaştığına değinmektedir.

Erken evliliklerde en çok gündeme gelen sorun erken gebelikler olsa da erken evlenmenin getirmiş olduğu ağır yüklerden dolayı bunalıma giren ve intihar etmek isteyen çocuk gelinler/damatlar da olmaktadır.

Medyada erken yaşta evlendirilen çocuk gelin haberi aşağıdaki şekliyle verilmiştir.

Resim 9. Erken Yaşta Evlilikte Yaşanan Sağlık Sorunu

(<http://www.mynet.com/haber/yasam/cocuk-gelin-vahseti-642016-1>).

2012 yılında tuvalete bağlı olarak bulunan Melek, 16 yaşında evlendirilmiş, 18 yaşına gelmeden kendi başına -30 derecede doğum yapmak zorunda kalmıştır. Melek bebeğinin ölü doğduğunu anlamamış, kucağına çocuğunu alarak eve dönmüştür. Bebeğini ölü doğurduğu için yıllarca şiddet gören Melek bulunduğu hastanede akli dengesini kaybetmiş ve 30 kiloya düşmüştür. Kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmiştir. Bu haberden de anlaşılacağı gibi çocuk gelinler ve damatlar savunmasız olduğundan fiziksel ruhsal ve sosyal şiddetin kolay hedefleri olmaktadır. Nitekim bu hedef daha çok gelinler olmaktadır.

Çocuk damatlarda yaşanan sorun bedensel sağlıktan ziyade ruhsal bir buhran olmaktadır. Hem bir yetişkin, hem bir çocuk, hem de bir koca olmak yıpratıcı olmaktadır. Nitekim erken evliliklerde ergenlik sürecinde kimlik edinimi de daha karmaşık bir hal almaktadır. Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği (CİSED) Genel Başkanı Dr. Cem Keçe 'de erken evliliğin kalıcı travmalara ve psikolojik rahatsızlıklara neden olduğunu belirtmektedir. Erken evlilik içine doğan çocuk, erişkin bireylere sahip çocuğa göre daha zayıf akademik, bilişsel ve davranışsal beceriye sahip olmaktadır.

3.5. Evliliğin Hukuksal Boyutu

Evlilik ulusal ve uluslararası mevzuatta gerçekleştirilme şekli belirlenmiş bir kurumdur. Evlenme yaşının 18 yaş olarak belirlenmesine rağmen, hâkim kararı ya da aile izniyle belirlenen yaşın altında birey ya da bireylerin evliliğinin de önü açılmıştır. Yetişkinlik dönemini tamamlamayan bireyin, bir kararla yetişkin kabul edilmesi ayrı bir tartışma konusudur. Çünkü erken evlilik ister resmi, isterse dini nikâhla gerçekleştirilsin bireyin gelişimi açısından ve toplumsal olarak bir sorundur. Çocukluk çağında gerçekleştirilen evlilikler insan hakları ihlalinin bir çeşidi olup, özellikle kız çocuklarında olsa da erkek çocuklarında da görülen cinsel istismarın en sık yaşanan halidir. Kanun karşısında taraflardan birinin ya da her iki tarafın reşit olmadan birlikteliği suç teşkil ederken, söz konusu evlilik olduğunda bu tip davranışlar kanunen de normal sayılmaktadır. Türkiye’de geleneksel değerlerin varlığını ve önemini koruması dışında, kanunen var olan boşluklar, erken evliliklerin normal algılanmasını ve toplumsal, kültürel, tarihsel bir sorun olarak devam etmesine neden olmaktadır.

Türk Medeni Kanunu (2001)’na göre 16 yaşını doldurmuş birey ya da bireyler aile izniyle evlenebilirken, 17 yaşını doldurmuş birey ya da bireyler aile iznine bakılmaksızın hâkim kararıyla evlendirilmektedirler. Evlilikle beraber bedensel ve ruhsal gelişimini tamamlamamış olan birey ya da bireyler resmen ergin kabul edilmektedir. Türk Medeni Kanunu’na göre resmi nikâhtan önce dini nikâh yapmak kanunen suç teşkil etmekte ve 6 aydan 2 yıla kadar cezası bulunmaktadır. 2015 yılında dini nikâhla gerçekleştirilen erken evlilikten dolayı hüküm giyen bireylerin açtığı temyiz davasında mahkemenin verdiği ceza kişi hak ve özgürlüklerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/resmiden-once-dini-nik-ha-cezaya-iptal-29136365>). Bu emsal karar, dini nikâhtan önce resmi nikâh yapılması zorunluluğunu kaldırmıştır. Erken evlilikleri engellemekte kanun caydırıcılığı kalmamıştır. Bunun yanı sıra Türk Medeni Kanunu’na bakıldığında da erken evlilik yolunun kısmen açılmış olduğu göze çarpmaktadır.

Resim 10. Erken Evliliklerde Dini Nikâh

Bursa'nın merkez Osmangazi İlçesi'nde bulunan Bedir Camii imamı Mustafa Basrık, resmi nikâhın ardından isteyen gelin ve damat tarafını camiye davet ederek dini nikâh kıymaya başladı. Davet edildiği nikâh dairesinde de resmi nikâhın ardından dini nikâh kıyan ve çiftlere kendisinin hazırladığı 'dini nikâh belgesi' de veren imam Basrık, bu konuda düzenleme yapılarak camilerde imamlara da nikâh kıyma yetkisi verilmesini istedi

(http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/408189/imamdan_dini_nik_h_belgesi.html).

3.5.1. Erken Evliliklerle İlgili Mevzuat

3.5.1.1. Ulusal Mevzuatta Erken Evlilik

a) Anayasa

Devletin temel kurumlarının işleyişini ve vatandaşların temel hak ve ödevlerini belirleyen, kişi hak ve özgürlüklerini güvence altına alan Anayasada erken evliliklerle ilgili maddeler görülmektedir (Aydemir, 2011: 36).

Türk hukuk sisteminde Anayasanın “ Kanun Önünde Eşitlik” başlıklı 10. maddesinde şu şekilde belirtilmektedir; herkes, dil, din, ırk cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep gibi nedenlerle ayırım yapılmaksızın eşittir. Kadın ve erkek kanun önünde eşittir

ve devlet bu eşitliği sağlamalıdır. Devlet organları ve idari makamlar eşitlik ilkesiyle hareket etmelidir (Anayasa, 2004).

Anayasamızın 90'ncı maddesinin son fıkrasına göre; usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla aynı konuda fakat farklı hüküm içeren yasalar söz konusu olduğunda milletlerarası anlaşma hükümleri esastır.

Türkiye'de İlk Medeni Kanun, 04.10.1926 tarihinde yürürlüğe girmiş ve en son 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Medeni Kanun (yasa) eksiklerine rağmen Türk kadınının haklarını modern dünyaya uygun hale getirmiştir. Türk Medeni Kanununda evlilik yetişkin olmakla beraber ele alınmaktadır. Yetişkin olmak, ulusal ve uluslararası mevzuatta olduğu gibi 18 yaş olarak kabul edilmektedir. Buna rağmen veli izniyle 15 yaşını doldurmuş bireyin evlilik yoluyla yetişkin kabul edilmesi söz konusudur (TBMM, 2011).

Türk Medeni Kanununun 142. maddesine göre ise evlilik evlendirme memurunun evlenecek bireylerin her ikisine evlenmek isteyip istemedikleri sorması ve aldığı olumlu cevap sonrasında aile cüzdanı vermesiyle gerçekleşir. Nitekim aile cüzdanının gösterilmeden dini nikâh yapılması suç teşkil etmektedir.

Türk Ceza Kanunu, 15 yaşını doldurmamış çocukla isteğiyle ya da isteği dışında cinsel birliktelik yaşanmasına 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasını uygun görmektedir. Erken evliliklerde bu şikâyette bulunulması sosyal bağlar açısından oldukça zordur. Çoğu durumda mağdur edilen kız çocuğunun eşinin hapse girmesi için şikâyet etmesi imkânsızdır. Çocuk damatlar için durum hem kendi toplumsal cinsiyet kimliği için hem de toplumsal baskıdan dolayı söz konusu bile olamamaktadır.

Erken evlilikler sonucu eşi hapse giren bireyler mağdur olduklarından dolayı bu duruma itiraz edebilmektedir.

Resim 11. “Tek Suçumuz Sevmek Mağdur Kadınlar Platformu” İzmir’de Buluştu (<http://www.hurriyet.com.tr/erken-yasta-evlilik-magdurlari-cozum-istiyor-40560353>).

Buna benzer bir yasa da toplumda ‘kuma getirme’ ya da ‘kuma gitme’ olarak bilinen evlilik çeşidi için geçerlidir. Türk Ceza Kanunu’nun 230. maddesine göre; evli olmasına rağmen başkasıyla evlenen, ya da kendisi bekâr olduğu halde evli biriyle evlenen kişiler 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır. Nitekim toplumda bunun belirlenmesi oldukça zor olmaktadır.

3.5.1.1.1. Ulusal Mevzuatta Karşılaşılan Sorunlar

Türk Medeni Kanunu’na göre evlenme yaşı 18 iken, 16 yaşındaki bireyler aile ya da hâkim kararıyla evlenebilmektedir. Bu da kanunen erken evliliğin önünün açıldığı anlamını taşımaktadır. Aydemir (2011: 42)’in belirttiği gibi ‘Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre ise çocuk 18 yaş altındaki bireydir. Bu durum evlenmeye dair standart bir yaşın belirlenemediğini göstermektedir. Nitekim uluslararası anlaşma hükümleri ulusal anlaşmadan daha geçerli olmasına rağmen yasal bir hak ihlali yapılmaktadır.

3.5.1.1.1. İmam Nikâhı

Resim 12. Çocuk Gelinler/Damatlar Da İmam Nikâhı
(<http://mulkiyehaber.net/imam-nikahi-resmilesiyor/>)

Din, insanın kendi dışında algıladığı ve onu hem kısıtlayan hem de destekleyen bir güç olmaktadır. Bu şekliyle toplumda ahlak adı altında da çoğu zaman varlığını sürdüren erken evlilik dini bir gelenek halini almıştır. Dinin evlilik üzerine söylemleri çoğu durumda yorumlar şeklinde olmaktadır ve bu yorumlar toplumlarda dinsel değerler olarak varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle erken evliliklerde din ayrı bir çalışma konusu olarak ayrıca ele alınmalıdır. İslamiyet'in doğuşuyla baş gösteren din savaşları sonucunda erkeklerin öldürülmesiyle ortada kalan kadınları korumak amacıyla kumalık ve küçük yaşta evlendirmeler ortaya çıkmaktadır. Geçmişte çözüm olarak ortaya çıkan bu evlilik şekilleri zamanla kültürel değere dönüşmüş, fakat günümüzde bu kültürel değer şekil değiştirmekte ve sosyal, kültürel ve tarihsel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yemen'in Başkent 'i San Parlamento üyesi Mohammed Al-Hamzi erken evliliğin sorun ya da tehlike olması durumunda Allah'ın bunu yasaklayacağına değinmektedir. Toplumda genel olan bu algıdan dolayıdır ki İslam ülkelerinde erken evlilik normal, hatta gereklilik olarak görülmektedir. Bunun gerekçesi ise Hz. Muhammed'in dokuz yaşındaki

Ayşe ile evlenmesi olarak değerlendirilmektedir (Gorney, 2008). Türkiye’de erken evlilik söz konusu olduğunda çoğu zaman bu hikâyenin ardına sığınılmaktadır.

İmam nikâhının yapılabilmesi için kanunen önce resmi nikâh zorunluluğu olsa da maalesef toplum resmi nikâha göre imam nikâhına öncelik vermektedir. Bu toplumsal düşünce algısı erken evliliklerin gerçekleştirilmesinin önünü açmaktadır.

Türk Medeni Kanununda 4721 sayılı kanunun 3. Ayrımın 143. Maddesinde evlenmenin dini merasimle bağlantılı olmadığı belirtilse de toplumsal algı bunun tersi şekilde işlemektedir. Nitekim Türk Medeni Hukukunda dini nikâhın resmi nikâhtan önce yapılamayacağına dair yasa bulunmaktadır. Bu yasaya rağmen resmi nikâhtan önce dini nikâh yapan bir çift, Erzurum Pasinler Sulh Ceza Mahkemesinin verdiği 2 yıldan 6 aya kadar hapis cezasının iptali için Anayasa Mahkemesi’ne Türk Ceza Kanunu’nun “Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören” başlıkla 230. Maddesinin 5 ve 6’ncı fıkralarının iptali için başvuru da bulunmuştur. AYM Genel Kurulu, hapis cezasını reddetmiş ve gerekçe olarak renk, din, dil eşitliğini göstermiştir. Bu durum dini nikâhla gerçekleştirilen erken evliliklerin kanunen de normalleştirilmesi anlamına gelmektedir.

İmam nikâhının taraflar için en büyük dezavantajı çok küçük yaşta evlendirilme ve tarafların sosyal ve hukuksal haklarından mahrum olmalarıdır. Bu durum erken evliliklerde dünyaya gelen çocukların çoğu zaman başkasının nüfusuna kayıt yaptırılmasına neden olmaktadır. İmam nikâhı çoğu durumda ailelerin izniyle yapıldığında çocuk gelinlerin /damatların mağduriyetiyle sonuçlanmaktadır.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) 2006 verilerine bakıldığında Türkiye geneli ve yerleşim yerine göre nikâh türü oranları kırsalda daha çok dini nikâh şeklinde olmaktadır. Türkiye’de sadece dini nikâhla yaşayan kişi oranı %2,6’dır. Kente sadece dini evliliklerin oranı %2,5 iken, kırsalda bu oran %2,8 olmaktadır.

Türkiye’de erken evliliğin dini nikâhla gerçekleştirilme oranları ise şu şekildedir:

Tablo 11. Bölgelere Göre Resmi Nikâh Yapılma Oranı

Bölgeler	Dini Nikâh (%)
Kuzeydoğu Anadolu	%7
Ortadoğu Anadolu	%8
Güneydoğu Anadolu	%16
İstanbul	%17
Orta Anadolu	%14
Akdeniz	%14

Kaynak: TÜİK, Aile Yapısı Araştırması, 2016

Tablo 13'e bakıldığında en çok dini nikâh %17 oranıyla İstanbul olmaktadır. Sıralamada sırasıyla %16 oranıyla Güneydoğu Anadolu, %14 ile Orta Anadolu ve Akdeniz, %8 ile Ortadoğu Anadolu, %7 ile son sırada Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi yer almaktadır.

3.5.1.2. Uluslararası Mevzuatta Erken Evlilikler

3.5.1.2.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Berktaş (2012: 47) 1948'de kabul edilen BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin, insan haklarını geniş bir biçimde tanımladığını ve tüm insanların insanlık onuruna saygı gösterilen bir dünya vizyonunu temsil ettiğini belirtmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, İkinci Dünya Savaşı sonrası insan hakları ihlalinin engellemek amaçlı ilan edilen 30 maddelik bir bildirdir. Birleşmiş Milletler'in 1948'de ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ülkemizde 1949'da kabul edilmiştir. Beyanname de "Madde 1- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar." (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948). Erken evlilikler açısından bakıldığında ülkemizde 1949'da bu Beyanname 7217 Sayılı Resmi Gazete de yayınlanmış, fakat yıl 2015 olmasına rağmen çocuk gelinlerin/damatların özgürlük, onur ve haklar bakımından eşitliğinin yasal mercilerde ya da toplumun gözü önünde kabul edilmediği dikkat çekmektedir. Eşitlik, onur ve haklar konusunda "Madde 3 -Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır." (Danıştay, 1950). Erken yaşta yapılan/yaptırılan evlilikler söz konusu olduğunda evlilik sonrası bireylere dayatılan yaşam tarzı bireylerin özgürlüklerini engellemektedir. Gelenek-görenekler açısından erken evliliklerin yapılmaması ya da sonrasındaki birçok durumda kişi güvenliği de söz konusu olmamaktadır.

Erken evlilikler toplumda normal olarak algılandığından hukuksal boyuta taşınmamaktadır. Hukuksal boyuta taşınan durumlarda ise bireylerin 18 yaşını doldurmamış olmalarından dolayı hukuksal kimliği tanınmamakta, onların yerine ailelerin kararları tanınmaktadır. Erken evliliklerinin birçoğunda çocuk gelinlerin/damatların evlenme sözleşmesine dair düşünceleri alınmamakta, evlilik sözleşmesi aileler arası anlaşmalar olarak gerçekleştirilmektedir. Bu beyannamenin 16. maddesine göre yetişkin erkek ve kadının her hangi bir kısıtlama olmadan evlenme ve aile kurma hakkı vardır. Yapılan evliliklerin ise özgür iradeyle gerçekleştirilmesi esastır.

Bauman (2015: 103)'nın da belirttiği gibi insan hakları (genel olarak insanların uyum içerisinde, dışlanma ve cezalandırılma kaygısında olmadan, kendi farklılık ve değişik olma durumu ile her bireyin yaşama hakkını ifade eder) insan yararına bir şey olsa dahi, ortak bir savaşla yani diğer insanlarında işbirliği ile gerçekleştirilebilir.

3.5.1.2.2. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Bu anlaşmanın birinci maddesinde kadına karşı ayrımcılık tanımı yapılmıştır. Sözleşmenin 1. Maddesine göre, siyasi, ekonomik, kültürel kişisel veya diğer alanlarda kadın erkek eşitliğine dayalı hak ve özgürlüklerin, medeni duruma bakılmaksızın kadınların haklarını kullanabilmeleri ve kullanmalarına engelleyen durumları var edene cinsiyete dayalı ayırım dışlama ve kısıtlama kadına karşı ayrımcılıktı (T.B.M.M, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1981).

Toplumsal olarak bakıldığında öncelikle fırsat eşitliğinin sağlanması için bir eşitliğin var olması gerekmektedir. Nitekim erken evlilikler açısından bakıldığında erken yaşta evlendirilen çocuk gelinler/damatlar açısından eşitlik söz konusu olmamaktadır. Evliliği gerçekleştirilen çocuk gelinlerin/damatların eşit olduğu tek nokta ailelerinin onlar adına kararlar almış olmasıdır.

Bu anlaşma ile kadınların evlenme ve aile ilişkileri alanındaki hakları da tanımlamaktadır. 16. madde de, taraf devletlerin evlenme ve aile ilişkilerinde kadına karşı ayrımcılığı engellemek için tedbir almak ve kadın, erkek eşitliği sağlayan haklar

tanınması gerekliliği vurgulanmıştır. Evlilikte kadın erkek hakları eşit olmalıdır. Birey eş seçme hakkına sahip olmalı, evlilikte olduğu gibi boşanmada da aynı haklara sahip olmalıdır.

Bu sözleşme sadece evlenme boşanma değil, okuma hakkı, istihdam, sağlık, seçme-seçilme hakkı ve anne-babalık haklarını geniş bir şekilde ele almaktadır (T.B.M.M, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1981).

3.5.1.2.3. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1989'da onaylayıp katılıma sunduğu sözleşme Türkiye'de 1994'te itirazı onaylanmıştır. Bu anlaşmaya Türkiye'nin koyduğu İhtiraz şudur: Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17, 29. ve 30. maddeleri hâkimlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hâkimlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama ve uygulama hakkını saklı tutmaktadır (TBMM, 1997).

Bu sözleşmeye göre; taraf devletler çocuklarla ilgili her türlü durumda çocukların yararına yönelik bakım ve korumayı üstlenme ve yasal, idari önlemlerini almakla yükümlüdür (UNİCEF, 2004).

Bu sözleşmenin 7. Maddesine göre “Taraf Devletlerde her çocuk doğumdan hemen sonra nüfus kütüğüne kaydettirilmelidir.” (TBMM, 1997). Nitekim ülkemizde çoğu zaman çocuk okul çağına gelmesi ya da herhangi olağanüstü bir durumla karşılaşılması durumunda nüfus kütüğüne kayıt yaptırılmaktadır. Bu durumların yaşanması bu maddenin resmi kurumlarca takip edilmesi ile ilgili yasal ve idari bir takım boşlukların olduğunu gözler önüne sermektedir.

Sözleşmenin 12. Maddesi'ne göre; sözleşmede imzası bulunan çocukların düşünce, vicdan, din, özgürlüklerine, özel yaşamına, iletişim hakkına, saygı göstermelidir. Çocuğun kendini özgürce ifade etme hakkı olmalıdır. Kendini özgürce ifade etme hakkını kullanabilmesi için çocuğun yaşı ve olgunluk derecesi dikkate alınarak özen gösterilmelidir (UNİCEF, 2004). Çocuk gelinlerin yukarıda belirtilen bu haklarının

korunması ülkemizde çoğu durumda göz ardı edilmektedir. Bunun nedenlerinden biri toplumun normal algısının yıkılmaması iken, diğer neden ise ailenin özel alan olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu algının korunması yasal mercilerce ve yasal anlamda sağlanmaktadır. Yasalar 18 yaş altındaki çocukların mahkeme kararı ya da ailelerin kararı ile evlendirilmesine izin vermektedir. Bu nedenle yasaların kadın erkek eşitliği ya da çocuk haklarını koruması aslında var olan kültürel değerleri ve toplumsal cinsiyet normlarını korumaktan öteye gidememektedir.

Bu sözleşmeyle taraf devletler, çocuğun bedensel, zihinsel, şiddet suistimale, ihmal gibi her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için, yasal idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almalıdır (UNİCEF, 2004). Erken evlilik yapmış olan tüm çocuklar için taraf devletlerden biri olan ülkemizde bu durum normal olarak görülmekte ve birçok durumda müdahale edilmemektedir.

Sözleşmenin 28. Maddesi'ne göre, taraf devletler, çocuğun eğitim hakkından yararlanması için gereken önlemleri almalıdır. Erken evliliklerde okuldan alınan çocukların takip edilmemesi bu konuya ülkemizde gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Sözleşmenin 31. Maddesi'ne göre çocukların oynama, eğlence, sosyal faaliyetleri de bulunma fırsatlarına Taraf Devletler teşvikte bulunmalıdır. Bu haklarından mahrum bırakılan çocuklar için idari, yasal önlemlerin alınması gerekmektedir (UNİCEF, 2004). Çocuk Koruma Kanunu'nun İkinci Bölümü'nün Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler 'in Madde-5'e göre çocuğun eğitim ve gelişim hakkı korunmalı ve çocuğun yatılı eğitim alması ya da meslek edindirilmeye yönelik bir kurs ya da ustanın yanında verilmesi sağlanmalıdır (UNİCEF, 2004).

Araştırmada verilen istatistiksel bilgilere de bakılarak söylenebilir ki, belirtilen tüm ulusal ve uluslararası anlaşmalar ve sözleşmelere rağmen çocuk hakları ve özgürlükleri istenilen ve beklenen düzeyde değildir.

3.5.1.2.4. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Ülkelere Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi 5 Mayıs 1949 tarihinde 10 Avrupa devleti tarafından, aralarındaki birliği güçlendirmek amacıyla halen 44 Avrupa devletini kapsayan kurulmuş siyasi bir örgüttür.

Avrupa Konseyi'nin düzenlediği Kadın-Erkek Eşitliği konulu 3. Avrupa Bakanlar Konferansı'nda (Roma, 1993) kabul edilen deklarasyon ve kararları da hatırlatarak; Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Deklarasyonu (1993), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1979), Uluslararası Organize Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve bu sözleşmeye ek, İnsan ve Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Yasaklanması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (2000), Dördüncü Dünya Kadınlar Konferansı'nda (Pekin, 1995) kabul edilen Eylem Platformu, Pekin Deklarasyonu'nun ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Eylem Platformu'nun (23. olağanüstü oturum, New York, 5-9 Haziran 2000) uygulamaya konması için İlave Eylem ve Girişimlere ilişkin Karar'ı akılda tutarak; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni (1989) ve çocuk satışı, fuhuşu ve pornografisi ile ilgili bu sözleşmeye ek İhtiyari Protokol'ü (2000) akılda tutarak; Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Çocuk Emeginin En Kötü Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması için Acil Eyleme ilişkin 182 sayılı Sözleşmesi'ni (1999) ve Çocuk Emeginin En Kötü Biçimlerine ilişkin R 190 sayılı Tavsiye Kararını da hatırlayarak; Uluslararası insani yardım hukukunun temel ilkelerini de kabul etmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi uluslararası her anlaşma veya sözleşmenin bir diğer anlaşma ya da sözleşmeyle bağlayıcılığı vardır.

Bu sözleşme ile:

1. Kadınlara insan hakları ve temel özgürlükleri tanınmakta, bunları kullanma, bunlardan yararlanma ve bu hakların korunmasını sağlamak;
2. Gerektiğinde, kadınların ekonomik ve sosyal haklarını özgür ve etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamak;
3. Bütün önlemlerin ülke çapında eş güdümlenmesini, kurbanların ihtiyaçlarına odaklanmasını ve ilgili devlet kurumlarıyla sivil toplum örgütlerinin, özellikle bu

tavsiye kararında belirtilen gerekli önlemlerin kararlaştırılıp uygulanmasıyla bağlantılandırılmasını sağlamak;

4. Kadınlara karşı şiddetle mücadele eden sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını her düzeyde teşvik etmek ile yükümlüdür (CEİD, 2002).

3.5.1.2.5. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı

Birleşmiş Milletler' in kuruluş yıl dönümü olan Eylül 1995 tarihinde Pekin'de toplanarak, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu kabul edilmiştir. Bütün kadınlar adına eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerini ileri götürmek; kadınların, rollerinin ve koşullarının farklılığını dikkate almak ana amaçlardandır.

Son yıllarda kadın eşitliğinde ilerleme kaydedildiğini ama gelişmenin eşit olmadığını, kadınla erkek arasındaki eşitsizliğin devam ettiğine değinilmiştir.

Kadın ve erkeklerin eşit haklarına ve doğuştan değerli olduklarına ve Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'nda kabul edilen diğer karar ve ilkelere, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne ve diğer uluslararası İnsan Hakları Belgeleri'ne, özellikle Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne, Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Deklarasyonu ve Kalkınma Hakkı Bildirgesi'ne de bağlı kalınacağı taahhüt edilmiştir.

Bu eylem planının imzalayan taraf devletler; Eşitlik, kalkınma ve barışa ulaşmak amacıyla düzenlenen daha önceki Birleşmiş Milletler konferans ve zirvelerinde –1985'de Nairobi'de kadın konusunda, 1990'da New York'ta çocuklar konusunda, 1992'de Rio de Janeiro'da çevre ve kalkınma konusunda, 1993'de Viyana'da insan hakları konusunda, 1994'te Kahire'de nüfus ve kalkınma konusunda ve 1995'te Kopenhag'da sosyal kalkınma konusunda– elde edilen görüş birliği ve ilerlemeyi temel almayı da taahhüt etmektedir (T.B.M.M, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı, 1995).

Bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin vazgeçilemez, ayrılamaz ve bölünemez bir parçası olarak kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının tam uygulanmasını güvence altına alınmasına değinilmiştir.

3.5.1.2.6. Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu

Komisyon, kuruluşundan bugüne kadın erkek eşitliğine ilişkin uygulamaların incelenmesi, denetlenmesi, ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek ve hak ihlalleri ve kadına yönelik her türlü ayrımcılık, şiddet vb. konularda ilgili başvuruları incelemek ve gerekli görüldüğü hallerde de ilgili mercileri uyarmakla yükümlüdür.

Komisyonun amacı, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmektir ((T.B.M.M, Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2009).

Komisyon hem yasama alanında kanun teklif ve tasarılarını inceleme yetkisine hem de vatandaşlardan dilekçe ve şikâyetleri alıp, ilgili kuruluşları uyarma yetkisine sahiptir. Bu yetkilerle kadın-erkek fırsat eşitliğine ilişkin sorunların gerek yasal düzeyde gerekse de uygulamada iyileştirilmesini sağlayarak etkili bir parlamenter denetim sağlamaktır.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın uygulaması on sekiz yaşından önce evlenmiş/evlendirilmiş birey ya da bireylerle yapılmıştır. Çalışmada bireylerin evlilik süreci, karar vericilerin kimler olduğu, rol geçişlerinin nasıl sağlandığı, evliliği anlama ve anlamlandırmanın nasıl gerçekleştirildiğine ilişkin anlatılara başvurulmuştur.

Dünyada ve Türkiye’de nesiller boyu devam eden erken evlilik deneyimine sahip çocuk gelin/damatlarla derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem tekniği kullanılarak elde edilen bilgiler doğrultusunda anlaşılmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullandığı bu çalışma Adana, Mersin ve Ankara’da erken evlilik deneyimine sahip on iki çocuk gelin ve on iki çocuk damat derinlemesine görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulguları, temalar çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu kapsamda kodlar üzerinden çıkartılan kategoriler ve temalar kavramsal olarak analiz edilerek araştırmacının gözlemleri doğrultusunda yorumlanmıştır. Verilerin analizi kapsamında ve çalışmayı anlaşılabilir kılmak ve kod, kategori ve temaların belirlenebilmesi için transkript yöntemi kullanılmıştır.

4.1. Katılımcıların Sosyo- Demografik Özellikleri

Bu başlık altında katılımcıların yaş, evlenme yaşı, evlilik çeşitleri, evlilik süresi ve çocuk sayısı gibi özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Kadın	Yüzde	Erkek	Yüzde
18-24	1	%4,2	0	%0
25-29	2	%8,3	2	%8,3
30-34	0	%0	1	%4,2
35-39	3	%12,5	2	%8,3
40-44	1	%4,2	1	%4,2
45-49	0	%0	0	%0
50-54	1	%4,2	3	%12,5

Tablo 12. (devam). Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Kadın	Yüzde	Erkek	Yüzde
55-59	2	%8,3	1	%4,2
60-64	0	%50	1	%4,2
65-69	0	%0	0	%0
70 ve üzeri	2	%8,3	1	%4,2
Toplam	12	%50	12	%50

Katılımcıların yaş dağılımlarını gösteren Tablo 14'e bakıldığında kadınlarda en yüksek oran %12,5 olarak 35-39 yaş aralığında, erkeklerde ise %12,5 oranıyla 50-54 yaş aralığında görülmektedir. Bu çalışma da kadınlarda sırasıyla %8,3 oranıyla 25-29, 55-59 ve 70 yaş üzerinde olan kişilerde erken evlenmeye rastlanmıştır. Erkeklerde bu oran, %8,3 oranıyla 25-29 ve 35-39 yaş aralığı, %4,2 oranıyla 30-34, 40-44, 55-59, 60-64 ve 70 yaş üzerinde olan bireylere rastlanmıştır.

Araştırma kapsamında katılımcıların evlenme yaşlarına bakıldığında ise karşımıza çıkan evlenme yaşları ve eşlerle yaş farkları şu şekildedir.

Tablo 13. Katılımcıların Evlenme Yaşları ve Eşleri İle Aralarındaki Yaş Farkları

Kod Adı	Evlenme Yaşı	Yaş Farkı
E1	16	1
E2	16	0
E3	14	0
E4	15	-1
E5	16	-1
E6	16	-1
E7	16	-1
E8	17	-4
E9	15	-1
E10	16	-4
E11	14	-3
E12	17	4
K1	16	1
K2	11	5
K3	15	30
K4	17	5
K5	15	8
K6	17	11
K7	15	40
K8	11	5
K9	15	9
K10	16	0
K11	13	5
K12	14	9

Tablo 15'e bakıldığında araştırmada görüşülen on iki erkekte sadece ikisinin eşleri kendinden büyükken, iki kişinin de eşleriyle yaşıt olduğu görülmektedir. Erkeklerde eş kendinden büyük olan katılımcıların eşleri ile yaş farkı bir ve dörttür. Kendisinden bir yaş küçük bireyle evlenen erkek katılımcı sayısı beştir. Kendisinden dört yaş küçük bir kadınla evlenen erkek katılımcı sayısı dört, üç yaş küçük bireyle evlenen erkek katılımcı sayısı birdir.

Kadın katılımcılara bakıldığında ise sadece bir kadının eşiyile yaşıt olduğu diğer on bir katılımcının ise kendinden yaşça büyük erkeklerle evli olduğu görülmektedir. Kadın katılımların beşi kendisinden beş yaş büyük bireylerle evlenmiştir. Eşiyile sekiz yaş fark olan kadın katılımcı bir, on bir yaş fark olan kadın katılımcı bir, dokuz yaş fark olan kadın katılımcı iki, otuz ve kırk yaş fark olan kadın katılımcı sayısı da birerdir.

Cinsiyet temel alınarak Tablo 15'e bakıldığında erkek katılımcıların eşleri genel olarak kendilerinden yaşça küçükken, kadınlarda bu durum tam tersidir. Buradan hareketle çocuk damatların, çocuk gelinlerle evlendirildiği fakat çocuk gelinlerin genel olarak kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendirildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum çocuk damat sayısının çocuk gelinlere göre daha düşük olmasını desteklemektedir.

4.1.1. Katılımcıları Evlilik Çeşidine Göre Evlilik Özellikleri

Tablo 14. Katılımcıların Evlilik Çeşitleri

Kod Adı	Yaşı	Medeni Durumu	Evlilik Yaşı	Çocuk Sayısı	Kaç Yıldır Evli Olduğu	Evlilik Biçimleri
E1	30	Evli	16	3	14	Gönüllü evlilik, kaçarak evlenme
E2	56	Evli	16	10	40	Gönüllü evlilik
E3	34	Evli	14	5	20	Gönüllü evlilik
E4	53	Evli	15	11	38	Gönüllü Evlilik
E5	35	Evli	15	6	20	Çok Eşlilik, Yakın Akraba Evliliği
E6	80	Evli	15	11	65	Gönüllü Evlilik
E7	43	Evli	16	3	27	Berdel, Görücü Usulü, Yakın Akraba Evliliği
E8	51	Evli	17	4	34	Levirat
E9	36	Boşanmış	15	2	13	Görücü Usulü Evlilik, Yakın Akraba Evliliği
E10	62	Eşi ölmüş	16	5	46	Görücü Usulü Evlilik, Yakın Akraba Evliliği

Tablo 14. (devam). Katılımcıların Evlilik Çeşitleri

Kod Adı	Yaşı	Medeni Durumu	Evlilik Yaşı	Çocuk Sayısı	Kaç Yıldır Evli Olduğu	Evlilik Biçimleri
E11	52	Evli	14	6	38	Görücü Usulü
E12	28	Evli	17	3	11	Görücü Usulü
K1	25	Evli	16	1	9	Berdel, Yakın Akraba Evliliği
K2	35	Eşi ölmüş	11	5	24	Yakın Akraba Evliliği
K3	76	Eşi ölmüş	16	4	30	Kaçarak Evlenme
K4	37	Evli	17	4	20	Yakın Akraba Evliliği
K5	35	Evli	15	6	20	Berdel, Yakın Akraba Evliliği
K6	22	Evli	17	2	5	Yakın Akraba Evliliği,
K7	56	Bekâr	14	12	42	Yakın Akraba Evliliği, Kumalık
K8	73	Evli	11	7	62	Yakın Akraba Evliliği
K9	51	Boşanmış	15	3	21	Kaçarak Evlenme, Rastlantı Evliliği
K10	19	Evli	16	2	3	Kaçarak Evlenme, Rastlantı Evliliği
K11	53	Evli	13	4	40	Yakın Akraba Evliliği
K12	44	Evli	14	2	30	Görücü Usulü Evlenme

Katılımcı anlatılarından sekiz çeşit evliliğe ulaşılmıştır. Bu evliliklerden bazıları iç içe geçmiş durumda olmakla beraber, bir evlilik içerisinde birden fazla evlilik çeşidine de rastlanmıştır. Birden fazla evlilik çeşidi içeren evlilikler şu şekildedir:

1. E1, gönüllü evlilik olmanın yanı sıra kaçarak evlenmedir.
2. E5, çok eşlilik olmakta; bu evliliklerin birini yakın akrabasıyla yaparken, diğer eşi ile severek evlenmiştir.
3. E7, berdel evliliğini yakın akraba biriyle görücü usulü gerçekleştirmiştir.
4. E9, görücü usulü ile yakın akraba biri ile evlenmiştir.
5. E10, görücü usulü ile yakın akraba biri ile evlenmiştir.
6. K1, berdel evliliğini yakın akraba biriyle yapmıştır.
7. K5, berdel evliliğini yakın akraba biriyle yapmıştır.
8. K7, yakın akraba birine kuma olarak gitmiştir.
9. K9, kaçarak evlenme gerçekleştirmiştir.
10. K10, kaçarak evlenerek rastlantı evliliği yapmıştır.
11. K3, kaçarak evlenerek rastlantı evliliği yapmıştır.

Katılımcılardan altı kadın yakın akraba evliliği yapmış, bu kadınlardan biri aynı zamanda kuma olarak gitmiştir. Yakın evlenme evliliği erkeklerde bir kişi tarafından yapılmıştır. Bu birey aynı zamanda biri dini biri resmi nikâhlı iki eşe sahip olduğundan çok eşlidir. Bunun yanı sıra gönüllü evlilik beş erkekte görülürken hiçbir kadında görülmemiş; berdel evliliği iki kadın ve bir erkek de; görücü usulü evlilik bir kadında, dört erkekte; iki kadında kaçarak rastlantı evliliği görülmüş, erkeklerde ise kaçarak gönüllü evlilik bir erkek katılımcıda da levirat evliliği görülmüştür.

Katılımcılardan elde edilen bir diğer bulgu da kaç yıldır evli olduklarıdır. Katılımcılardan bir kadın kuma olduğundan on iki çocuk doğurmuş olmasına rağmen medeni hali bekâr olarak görülmektedir. Katılımcılardan bir erkeğin eşi vefat etmiş, biri (13 yıl evli kalıp) boşanmış, biri ise boşanamadığından imam nikâhı ile ikinci kez evlenmiştir. İki kadın katılımcının eşi ölmüş, bir katılımcı ise yirmi bir yıl evli kaldıktan sonra boşanmıştır.

4.2. Araştırma Problemleri Çerçevesinde Verilerin Analizi

Araştırmada toplumsal bir sorun olarak kabul edilen erken evlilik, araştırmanın problem cümleleri çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu kapsamda erken evlilik sosyo-kültürel nedenleriyle birlikte ele alınmıştır. Katılımcıların ifadelerine bakılarak oluşturulan temalarla ilişkili kodlamalara yer verilmiştir.

4.2.1. Evlenme Yaşı

Türkiye’de geleneksel ataerkil değerlere sahip yapının olması erken yaşta evlilikleri artıran bir etkidir. Bunun nedeni erken evliliklerde bireylerin eş tercihine, evlilik yaşına, evlenme kararına yaşanan grup ve aile büyüklerinin karar vermesidir.

Tablo 15. Katılımcıların Evlilik Yaşı

Evlenme Yaşı	Cinsiyete Dağılım				Yüzde
	Kadın		Erkek		
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
11	2	%8,3	0	%0	%8,3
13	1	%4,2	0	%0	%4,2
14	1	%4,2	2	%8,3	%12,5
15	4	%16,7	2	%8,3	%25
16	2	%8,3	6	%25	%33,3
17	2	%8,3	2	%8,3	%16,7

Katılımcıların evlenme yaşını gösteren Tablo 17'ye bakıldığında kadınların erkeklerden daha küçük yaşlarda evlendikleri görülmektedir. Katılımcıların evlenme yaşı kadınlarda en küçük on bir, erkeklerde ise on dördür.

Kadınlarda en yüksek evlilik yaşı oranı on beş yaş olarak görülürken, erkeklerde en yüksek oran on altı yaştır.

4.2.2. Erken Evlilik ve Eğitim

TÜİK (2018), verilerine göre kadınların en az bir eğitim kurumunu bitirme oranları %82,8 olmaktadır; 25 yaş üstü okur- yazar olmayan kadın oranı %8,5'dir, erkeklerde bu oran %1,6 olarak yansımaktadır.

Tablo 16. Katılımcıların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Cinsiyete Dağılım				Yüzde
	Kadın		Erkek		
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Okuma-yazma bilmiyor	4	% 16,7	3	% 12,5	% 29,2
Okuma-yazma biliyor	4	% 16,7	3	% 12,5	% 29,2
İlkokul	2	% 8,4	3	% 12,5	% 20,9
Ortaöğrenim	1	% 4,1	2	% 8,1	% 8,2
Lise	1	% 4,1	1	% 4,1	% 12,5
Toplam	12	% 50	12	% 50	% 100

Tablo 18'e bakıldığında yirmi dört katılımcıdan yedi kişi okuma-yazma bilmemekte, yedi kişi okuma-yazma bilmektedir. En az bir eğitim kurumunu bitiren kişi sayısı beştir. Katılımcılara cinsiyet temel alınarak bakıldığında; okuma-yazma bilmeyen kadın oranı %16,7 iken, erkeklerde oran %12,5'tir. Okuma-yazma bilen kadın oranı %16,7 iken, erkeklerde oran %12,5'tir. İlkokul bitirme oranı kadınlarda %8,4, erkeklerde %12,5; ortaöğrenim bitirme oranı kadınlarda %4,1: erkeklerde %8,1'dir. Lise bitirme oranı kadınlarda %4,1: erkeklerde ise %4,1'dir. Yirmi dört katılımcının hiçbiri üniversite eğitimi görmemiştir.

Tablo 17. Katılımcıların Eğitim Durumu

Sıra Nu.	Kod	Evlenme yaşı	Şimdiki Yaş	Öğrenim
1	E1	16	30	Ortaokul
2	E2	16	56	Okuma-yazma bilmiyor
3	E3	14	34	Okuma-yazma biliyor
4	E4	15	53	İlkokul
5	K1	16	25	İlkokul terk
6	K2	11	35	Okuma-yazma biliyor
7	K3	15	76	Okuma-yazma bilmiyor
8	K4	17	37	İlkokul
9	K5	15	35	Okuma-yazma biliyor
10	K6	17	22	İlkokul terk
11	K7	15	56	Okuma-yazma bilmiyor
12	K8	11	73	Okuma-yazma bilmiyor
13	E5	16	35	İlkokul terk
14	E6	16	80	Okuma-yazma bilmiyor
15	E7	16	43	İlkokul terk
16	E8	17	51	Okuma-yazma bilmiyor
17	E9	15	36	Lise
18	E10	16	62	Ortaokul
19	E11	14	52	İlkokul
20	E12	17	28	Lise
21	K9	15	51	Ortaokul
22	K10	16	28	Ortaokul
23	K11	13	56	Okuma-yazma bilmiyor
24	K12	14	44	İlkokul

Tablo 19 cinsiyet temelinde ayrıntılı olarak ele alındığında okuma yazma bilmeyen kişi sayısı dört kadın, üç erkek olarak tespit edilmiştir.

Erkek çocukları yakında bir okul olmaması ya da ekonomik anlamda eve destek olunması istendiğinden okula gönderilmemiş ya da kendi istekleriyle okulu bırakmışlardır. Bu durum evi geçindirme görevini üstlenmesi beklenen erkeklerin istihdama vasıfsız işçiler olarak katılımını sağlamaktadır.

Eğitimle ilgili olarak katılımcılardan bazıları şu ifadelerde bulunmuştur. E1 okumak istemediği için okulu bıraktığını şu şekilde ifade etmektedir:

“...Ortaokulu bitirene kadar evdeki maddi sorunlardan dolayı altı okul değiştirdim. Zaten okumaya da pek hevesim kalmamıştı. Okuldan ayrıldıktan sonra birçok iş yaptım. En son sanayide meslek edinip orada çalışmaya başladım”(E1).

E5 'in ifadesi şu şekildedir;

“İlkokul terkim. Diplomam yok. Okumamı çok istediler ama ne istek vardı ne de kafa. Şimdiki aklım yoktu ki. İstemiyorum dedim kaldı...”(E5)

Yılmaz (2014: 1645), kültürel dilin bir kurs veya okul dersinde öğretilmesiyle, diğer dilin konuşucularıyla aralarında iletişim sağlanması gerekliliğini vurgulamaktadır. E7 kendi isteksizliğinin yanı sıra Kürtçe konuştuklarından bir iletişim sorunu olduğuna değinmektedir.

“Ne bilim okumak zor geliyordu, sanki boş bir şey. Birde çevremde okuma yazma bilen de yok ki. Ödev yaptın mı yaptım. Okumayı doğru düzgün askerde öğrendim. Yani okumak nedir bilemedim. Cahillik okumadım....Biz dışarıda dünya var demiyorduk ki okula gidelim. Hadi gittik biz Kürtçe dışında dil bilmiyoruz(gülüyor)bak hala Kürtçe konuşuyorum. Öğretmen bana ne anlatacak nasıl anlatacak. Hade de.”(E6).

TÜİK (2017) verilerine bakıldığında 25 yaşın üstündeki 100 kişiden 5'i okuryazar olmamaktadır. Bunun nedeni eğitimin bireysel gelişim olarak değil daha çok, istihdama katılım olarak görülmesidir. Geleneksel ataerkil yapı içerisinde erkek çocuğuna düşen görevler gereği okuması değil, çalışıp aileye destek olması beklenmektedir. Bir erkek katılımcının aktarımı şu şekildedir:

“İlkokul mezunuyum, ama sonradan açık öğretimle liseyi bitirdim.(neden devam etmediniz?) Çalışmam lazımdı. Para kazanman lazım. Erkeksin ya o yüzden..”(E9).

Adıgüzel (2013: 337) kız çocuklarının evlenip el olacağı görüşünden dolayı da eğitimden geri kaldıklarını belirtmektedir. Bu durumu K1 şu şekilde anlatmaktadır:

“Biz nasıl olsa evlenecektik. O zaman niye boşuna para harcasınlar.”(K1).

Evlenip, ev işleri ve çocuk bakımı üstlenecek olan kadının eğitilmiş olması gerekli görülmemektedir. Bunun arkasında ekonomik zorluklar da olmakta, bu durumda evi geçindirmesi beklenen erkeğe okuma önceliği verilmektedir.

“Biz iki kardeşтик. Ben okula her gün giderdim ama kardeşimi götürürdüm. Kardeşim erkek. Babamın soyunun devamı ben nasıl, onla bir olacak. Sırtımda okula getirir götürürdüm..”(K3).

“Abimleri okula gönderdiler ama kızları hiç göndermediler. Eşim gitti, lise mezunu. Ben de ilkokul mezunuyum.”(K1).

Kız çocuklarının okula gitmemesinin bir diğer nedeni de evde anneye yardımcı olma ve kardeşlerine bakmada anne rolünü üstlenmeleridir (Tunç, 2009: 241). Bunun yanı sıra bazı kadın katılımcılar ekonomik anlamda da aileye yardım etmenin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir.

“Köyden gelmiştik biz, daha yeni şehir pahalı hepimiz çalışıyorduk. En küçük iki kız kardeşim okula gitti ama gidemedi ki. Kardeşlerimin boyu kocaman çünkü büyük yaşları. Herkes dalga geçince okulda, onlarda zorla ilkokul okudu o kadar. Ama bize oku diyen olmadı ki. Erkeğimizde kızımızda okumadı. En küçük kardeşlerime gelince akıllandılar. Dedim ya onlar da okumadı.”(K2).

“Ben okumadım hiç. Zaten babam da öldüğünden, eşek gibi çalışırdım o kadar. Biz dokuz kardeşlik. Annem ben, ablam abim çalışıyorduk ancak, ben okula gitsem kim bakacak. Zaten çalışmasam da okula filan gitmezdim. Ahmet’e değil, Mehmet’e verirlerdi. Öyle okumak filan yok yani bizde.”(K7).

Geleneksel yapıdaki aileler özellikle kız çocuklarının bir an önce evlendirmek gerektiğini düşünmektedirler (UNİCEF, 2003).

“Ne bilim liseye kadar okudum. Derslerim de iyiydi. Ama sonra kimse bana sormadı ki bir şey. Abimlerin yanına gittim baktım istediler verdiler. Sonra anladım, evlenince okula gidemiyorsun. Bilsem derdim ki evlenmem okuyacam. Babam okutmasa da abim okuturdu ama. Ben akıl etmedim ki..” (K10).

K9 eğitimle ilgili şu ifadede bulunmaktadır:

“Eğitim durumum maalesef ortaokul terk, çünkü 15 yaşında evlendiğim için ortaokuldan ayrılmak zorunda kaldım. Ailem Erzurumlu, zaten kız çocuğu okutmazlardı dönemlerde. O nedenle okuyamadım. Müdürüm abime rica etti. Çok zeki lütfen önünü açın dedi. Okuldan almayın ama okutmadılar o benim en büyük uhdemdir zaten.” (K9).

“E evlenecekse de okumasın ev işi öğrensın ki, demesınler ne biçim kadın bu..”(K12).

Başka bir katılımcının ifadesi ise şu şekildedir:

“ ...Eski dönem böyle okumak filan hayal gibiydi o dönem. Kimse kızını okula göndermek için hele ki başka şehre okumaya filan göndermezdi o yüzden iyisi mi evlendirelim dediler.”K12).

“Birde okula gitsem, ben nasıl evi çekip çevirecem. Kim yapacak ana yok ki. Babam mı?(gülüyor)Tövbe haşaa..”(K3).

Gürol ve Dilli (2007) kız çocuklarının okula gitmek için destek görmediklerini ve kınanma korkusu duyduklarını vurgulamaktadırlar. Katılımcıların bazı ifadeleri bunu destekler niteliktedir. Yaşı büyük olan katılımcılardan bir kadın ifadesine göre okul yetersizliğinden dolayı okutulmamışlar:

“Birde adımız çıkar. Filan kesin kızı okuyor diye. Gözümüz açılırdı.”(K1).

K11 isimli katılımcı ise bunu şu şekilde belirtmektedir:

“Okula hiç gitmedim ama çocuklarım evde bana okuma yazma öğretti.(Neden?)Babam sağken de okutmadı. Babam ölmüştü, amcalarım zaten başımızı belaya sokacaklar diye hepimizi erkenden evlendirdiler. Bir de okula mı gönderecektiler.”(K11).

Erken evlilikler eğitim durumu ile bağlantılı olarak ele alındığında erkek okumayı istemediğinde ‘evlenip adam olsun.’ denilmektedir. Çünkü evlilik sorumlulukla beraber geleneksel erkeklik rollerine beklenen adaptasyonun sağlanmasıdır.

“Bizde var ama çok değildi öyle. Arada bizim gibi kurbanlar oluyor işte. Aslında benim yüzümden oldu. Evlilik adamı erkek yapar. Sorumluluk alırsın ya büyürsün, ama nasıl büyümek bu?”(E5).

E10 buna benzer olarak şu ifadede bulunmuştur:

“Ortaokul mezunuyum eşim hiç okumadı. Zaten okumadığımdan geldi başıma hep. Yoldan çıkarım korkusuyla, evlenen adam erkek olur, karısını evini yurdunu bilir sapıtmazdı. Öyle derdi rahmetli.”(E10).

Katılımcılardan sadece bir kadının eğitim seviyesi eşinden daha yüksektir. Katılımcıların 23 ünde kadınlar eğitim durumu olarak daha düşük okuma oranına sahip çıkmaktadır. K4 ise eğitim durumunu şöyle ifade etmektedir.

“İlkokul mezunuyum ben o değil”(K4).

Bazı erkek katılımcıların okulu bırakması durumunda ailenin çıkış yolu olarak başvurduğu erken evlilikler iki erkek katılımcı da ise farklıdır. Bu iki katılımcı okula evlendikten sonra devam ettiklerini belirtmektedirler.

“Lise mezunuydum. Eşim ilkokul. Ben evliyken okula gidiyordum.” (E7)

“Liseye giderken evlendim yani evliyken liseyi bitirdim işte. Ama eşim ilkokul mezunu.”(E12).

Erken yaş evliliği yapan katılımcılar, eğitim açısından değerlendirildiğinde hem çocuk gelinler hem de damatların eğitim hakları ellerinden alınmaktadır. Kadınların toplumsal işlevlerini yerine getirmenin bedeli olan eğitim hakkından mahrum edilmeleri söz konusudur.

4.3. Sosyal Çevrenin Etkisi

Sosyal çevre bireyin yaşadığı ve bilinçlenme sürecinin gerçekleştiği en önemli etkenlerden biridir. Sosyal çevrenin en küçük birimi evlilik ve ailedir. Söz konusu evlilik olduğunda kadın ya da erkek iki cinsiyetin de yerine getirmesi beklenen ön önemli faaliyetlerden biridir. Zafer ve Yelboğa (2016: 801) erken evliliklerin gelenekselleşen aile kurma kalıpları ve cinsiyet kalıp yargılarından dolayı var edildiğine değinmektedirler. Katılımcılara “Erken evlilik ailenizde yaygın mıdır?” sorusu sorulduğunda alınan cevaplar şu şekildedir:

“Evet yaygındı. Kadında daha yaygın ama erkekte o kadar değildi. Erkekte tek tük oluyordu.”(K5).

“Yaygın tabi. Ablam 14 yaş, abim 18 de evlendi.”(K9)

“Yani çok var buralarda. Kardeşlerimden bir ben evlendim. Bir de annem-babam tabi.”(K10).

“Annem evlenmiş. Bide iki ablam ve abim yoksa hepsi büyük evlendi yani.”(K11)

“Bir tek ben varım. (Annen baban peki?) Onlarda çok büyük evlenmediler. Onlarda 16-17 de evlendiler.”(K12).

Burcu vd. (2015: 80) içinde buldukları kültür sisteminde 18 yaşından küçük kız çocuklarının evlenmelerine dair beklenti ve kabullerden dolayı bireylerin erken evliliği zorunlu gördüklerine değinmektedir. Bu durum erken evlenen çocuk damatlar içinde geçerlidir. Kadın ve erkek katılımcıların bu konudaki ifadeleri şu şekilde olmaktadır.

“Var tabi annem babam. Komşularımız hep Kürt onlarda çok var. Kardeşlerinizden küçük yasta evlenmiş. Çevremizde de resmi nikâh pek sorun edilmediği için, çoğunda da olmadığından sorun olmadı. Evlenen var mıydı? Yok. Ama yaşıtılamda yok, tek tük var yani.”(K4).

“Eşimde aşığı yukarı benimle yaşıtı. Ailem de erken evlilik vardı. Çok dindar bir ailem var. Abim kardeşim kız kardeşlerim hep erken evlendi. Bir tek benim bir küçüğüüm geç evlendi.”(E9).

Kıran (2017: 3) aile içinde kız çocuklarının ev içi rollere, erkeklerin ise dışarıyla ilgili işlere verildiğı bir iş bölümü olduğuna değinmektedir. Erken evlilik toplumsal yaşam da normalleştirildiğinden dolayı gelişimi tamamlamamış çocuk gelin ya da damatlar kendilerini küçük olarak görmemektedir.

“Ben bir gün dolanırken köyde âşık oldum. Ama nasıl ay dersin çok güzel. O zaman köyde öle konuşmak filan da yok. Gittim babam adedim baba ben evleneceğim şunun şunun kızıyla. Babam bana güldü hiç takmadı. Birkaç geçti dedim baba ben evleneceğim. Ama bu arada gidip her gün bakıyorum. Babama gene dedim gene güldü. Bu defa kalktım dedim ama ki baba bak ben evleneceğim o kızla istemezse kaçıracağım. Aklımdan da diyorum ki babam beni kenara atmaz. E ben erkeğim ya hem de tek. Babam dedi ki evleneceğin mi oğlum sen nasıl evleneceğin hadi sen evlendin de e o kız daha çocuktur. Ben de dedim yok ne ben çocuğum ne de o çocuk ben evleneceğim.”(E4).

Kendisini küçük görmeyen katılımcı sonrasında şu ifade de bulunmaktadır.

“İşte evlilik zor işin olacak, gücün olacak. İşin olacak bakacaksın. Gücün olacak yapacaksın be kızım yoksa.”(E4).

Başka bir katılımcıya ‘Evlendiğinizde çocuk muydunuz?’ sorusu yöneltildiğinde şu cevabı alınmıştır.

“Yok, değildim ama büyükte değildim ben.”(K10).

“ Yani küçük değildim de o kadar ama evlenmek için daha büyük olmak lazım bence.”(K6).

“Annem babam bilmiyordum ama. Bizden kimsede küçük evlenmedi yani o zamana göre küçük değildik ki biz.(Nasıl değildiniz?) Şimdiki gibi değildi o zaman yetişkindik biz. İşi gücü yapıyorduk biz. Şimdiki gibi değildik her işi yapardık.”(K8).

Bir katılımcı erken evliliğın çevrelerinde yaygın olmasından dolayı bunun ne olduğunu dahi bilmediğini belirtmektedir.

“Vallahi, ben evlendiğimde evlilik nedir bilmiyordum. Ama mutlaka erken evlenenler vardır.”(K2).

Katılımcı ifadelerinden erken yaşta evlilik deneyimine sahip anne-babaların bu evlilikleri normal kabul ettiği anlaşılmaktadır. Erke yaş evliliklerini çevrelerinde gören çocuk gelin ve damatların bazıları da kendilerini çocuk olarak görmemekte, bunun sonucu olarak da bir nesil daha erken evliliği gerçekleştirmiş olmaktadır.

4.3.1. Nesilden Nesile Erken Evlilik

Tablo 18. Cinsiyete Göre Ailede Erken Evlilik Görülme Sayısı

AİLEDE ERKEN EVLİLİK		
Cinsiyet	Evet	Hayır
Kadın	11	1
Erkek	9	3

Tablo 20 'den de anlaşıldığı gibi erken evlilik yapan çocuk gelinlerin/damatların ailesinde erken evlilik en az bir kişide gerçekleşmiş ve bu doğrultuda da çocuklarını evlendirmişlerdir.

Katılımcılara sorulan “Ailenizde erken evlenen var mıydı?” sorusuna şu cevaplar alınmıştır.

“Evet, annem-babam 15 yaşında evlendi. Kız kardeşim 16 yaşında evlendi. Abilerim erken evlendi. Benden önceki abim 16-17 yaşında evlendi, o da babamın zoruyla evlendi. Görücü usulü zorla evlendirildi.”(E1).

“Annem 15, babam 17 yaşında evlenmiş.”(E12).

“15 yaşında evlendim. O(eşinden bahsediyor) benden büyüktü. Bir kardeşim var küçük evlendi.”(K5).

“Vallahi bilmiyorum ama çok küçük yaşta evlenmişler. (Peki kardeşleriniz?) Ablam var diğerleri hepsi 24, 25 evlendiler.”(K10).

“Yok.(en küçük kızı 16 yaşında kaçarak evlenmiş ve en büyük oğlu da ama görmüyor). Annem babam zaten küçük evlenmiş.”(K7).

“Babamlar annemler küçük evlendi birde iki kardeşim küçük evlendi.”(E2).

E4'ün aktarımı şu şekildedir:

“Annem 12 babam 20’li yaşlar diyorlar ama tabi eski zaman tam bilmiyorum.”(E4).

“Annem 12- babam da 14 yaşında evlenmiş.”(E8)

“12-13 yaşlarında evlenmişler”(E7).

“Annem evlenmiş. Bide iki ablam ve abim yoksa hepsi büyük evlendi yani.”(K11).

“Yedi sülalem erken evlenmiş. Annem, babam, amcam, yengem, dayım... Köy yerinde gözü açılmasın diye herkes birbirine kızını vermiş. Bende de yaptılar da olmadı. Ben geç de olsa boşandım.”(E9).

Kendi deneyimleri sonrasında çocuk gelinlerin/damatların bazen bu durumdan ders çıkararak çocuklarını erken evlendirmedeği görülmektedir.

“Annem babam da erken evlendi. Çocuklarımız da hepsini de büyük verdik. Küçük evlendirmedik hiç.”(E2).

Kendi deneyimlerini değerlendiren K9 adlı katılımcı kendi çocukları içinde şunu belirtmektedir:

“Tabi ki annem 14 yaşında evlenmiş, tabi ki o kuşak öyleymiş. Ben devam ettirdim. Babamda küçük evlenmiş. 17-18 yaşında babam ağa çocuğu köyde. E tabi ki oğlu tek erkek çocuğu, dört kız kardeşinin üzerine o nedenle de şanlı bir düğün yapmış. Babam küçük baba, annem de küçük anne olmuş. Yaygın tabi. Ablam 14 yaş, abim 18 de evlendi. İki çocuğum evli ikiside 25 yaşlarında evlendi, küçük kızım zaten 25 yaşında hala bekâr. ”(K9).

Erken evliliğin ailesi tarafından normal olarak algılandığı ve nasıl sorunların yaşandığının farkında olunması kararın alınmasını olumsuz etkilememektedir. Bu adeta ödenmesi gereken bir bedel olarak görülmektedir. K4'ün aktarımı bu düşünceyi desteklemektedir.

“Onlarda küçük evlenmiş. Biz çektik halada çekiyoruz. Siz daha bir şey görmediniz. Biz açlık da gördük dayak da gördük. E siz gördünüz biz niye görelim? E siz bizden daha mı iyisiniz. İdare edin.”(K1).

Erken evlilik kültürel bir miras olarak karşımıza çıkmaktadır. Kara (2015) erken evliliklerin devam ettirilmesinde kültürel değerlere bağlılığın etkisine değinmektedir. Erken evliliği deneyimleyen aile büyükleri, anne-baba ya da akrabaların çocuk yaştaki evlilikleri sorun olarak görmemesi bu evliliklerin kendini tekrarlamasını sağlamaktadır.

4.4. Erken Evlenme Nedenleri

Araştırmada görüşülen yirmi dört katılımcının ifadelerinden elde edilen erken evlilik nedenleri aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 19. Erken Evlilik Nedenleri

Evlilik nedenleri	Kadın	Erkek	Yüzde
Aşk	0	5	%20,8
Huzur	8	1	%37,5
Namus	1	1	%8,3
Sorumluluk	0	2	%8,3
Tanıdıklık/Akrabalık	3	3	%25

Tablo 21’de görüldüğü gibi erken evliliğin yapılmasında huzur %37,5 oranıyla en yüksek orana sahip olmaktadır. Tanıdık/akraba olma ise %25 oranında, %20, 8 oranıyla aşk ve %8,3 ile namus ve sorumluluk erken evlilik nedenleri olarak görülmektedir.

4.4.1. Aşk

Koç (2004: 235) ergenlerde duygu yoğunluğunda istikrarsızlık olduğuna, bu dönemde duygusal artışların olabileceğine değinmektedir.

Aşk, özellikle ergenlik döneminde bireyin hayatında önemi kararlar almasını sağlayacak bir güçtür. E3 ve K5 isimli katılımcılar aldığı yetişkin sorumluluklarının yanında destek olarak sevdiği kadını görmek istediğini şu şekilde aktarmaktadır.

“Bilmiyorum istedim. Duygularımdan kaynaklı olarak karar verdim. Seviyordum.”(K5).

“Âşık, oldum, öyle evlenmek istedim onunla. Ben biliyordum evde bakılacak eşim olacak. Zorlanmadım da zaten çalışıyordum da. Ben düşündüğüm gibi bir evlilik yaşadım. Abimlerin evi ayrıydı. Zaten eve de benle kız kardeşlerim çalışıp bakıyorduk.”(E3).

Çocuk gelin ve damatlar flörtün yasak, ayıp, günah olarak görülmesinden dolayı evlilik yolunu seçmektedir. Aşk evliliği yapan katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Ben eşimi tanıyordum aynı köydeyiz. Ama beraber oynardık sonra işte oynamadık hani köy yeri ya. Ayıptır büyüdük diye. Ama gene oynuyoruz. Ben erkeklerle, o kadımlarla oynuyor. Ayrı ayrı oynayınca ayıp değil çünkü. Bakıyoruz. Ben geçince bana o da bakıyor yani eminim. Onunda bende gönlü var. Bizde yok köyün ağasının

kızını aldım. Beni babası çok seviyordu. Birde varlıklı tabii isteyeni de çoktu. E, ağa kızı alınca arkan sağlam da olurdu. Ama babası sormuş ona; oda sağ olsun demiş baba ben bunu isterim diye”(E4).

“O zaman güzel olmasa âşık olur muydum? Babasının evinde gördüm. Bende evlerine hep giderdim. İşimiz olmadığında bütün köyü gezerdik. Birbirimizle konuşmazdık, diyorlardı ki gūnahtır. Âlimler diyordu ki gūnahtır, bizde konuşmuyorduk. Nikâh olmadan gūnah diyorlardı. Ben dedim babama bana iste âşık oldum, anneme de dedim, gittim annesine de dedim. Böyle yuvarlaştı kısaydı. Annesine dedim, babasına dedim kızını bana ver. Dedi ki senden iyisine mi verecem. “(E6).

Toplumsal onay ya da toplumdan dışlanma birey için önemlidir. Bundan dolayı yaşadığı toplumun onamadığı bir davranış yapmak istemeyen ve henüz sağlıklı kararlar veremeyecek yaştaki bu bireylerin yaşamlarındaki duygusal desteği evliliğe karar vererek bulmaktadırlar.

4.4.2. Ne Umdum ne Buldum

Erken yaş evliliklerinde önemli bir etken huzur arayışıdır. Kaçarak evlenme ve gönüllü evliliklerde evliliğin katılımcılar için **huzur** anlamına geldiği anlaşılmaktadır.

Katılımcıların evlilik yaşları itibariyle evliliği tam olarak anlamlandıramadıkları anlatılardan ulaşılan sonuçlardandır. Evliliğin huzur olduğunu düşünen katılımcının aktarımı şöyledir.

“Çünkü ben diyordum, herkes evlidir. Evlilik güzeldir. Evlilik diyordum bak ne güzel hep yan yanaydılar. Ben bilmiyordum eve bakacan, evi geçindirecen. Yanımda olacaktı, kimse çağırılmayacaktı. Kızamayacaktı evlilik öyle bir şeydi biz kapı kapanınca ne olduğunu bilmiyorduk ki nedir”(E4).

Duru ve Arslan (2014: 41) sosyal ve duygusal destek eksiğinin kaçarak evlenmelere yol açtığını belirtmektedir. Bu anlayış araştırma da karşılaşılan üç kaçarak evlenme şeklinde de görülmektedir. Kaçarak gerçekleşen birerken evlilikte birey, iki kişiden daha mutlu olacağını düşündüğü kişiyi tercih etmiştir.

“Evliliği çok severdim çok severim halada. Düzenli hayat, ben düzenli hayatı çok seviyorum. Evlilik bana ailemden kaçıştı, ailem çok baskıcıydı, ama daha vahim bir yere gitmişim farkında olmadan Hayatımı değiştirecekti çok güzel bir evlilik yapacaktım. Mesela dayakçı bir babanın elinde yetiştim öyleydi. Çok seven, çok anlayışlı. Ben zaten geşya, ben hizmet etmeyi çok severim erkeğime kocama hizmet

etmeyi severim. Çocuğum gibi onu kucağıma basarım. Kurallar koysun ben ona riayet edeyim. Aman dedim onunla evleneceğime, bununla evlenirim. Ailem de müsaade etmedi bu beyde geldi beni kaçırdı.”(K9).

K10 ev içindeki sorunlardan kaçışını şu şekilde aktarmaktadır:

“Ben evdekilerle anlaşamıyordum. Dövüyorlardı, küfür vardı. Abimler yengemler filan. Bende dayanamadım kaçtım”(K10).

Duygusal olarak boşluğa düşen ergenler erken evliliğe başvururken, sorunlu, ilgisiz ailelerde de kaçarak erken yaşta evliliğin gerçekleştiği görülmektedir. E1 eşinin arkadaşlık dönemlerindeki desteğini şu şekilde aktarmaktadır.

“Beni baya bi kötü yoldan kurtardı yani. Yoksa bugün farklı bir şey de durabilirdim, şu köşe başlarında duranlardan biri olabilirdim(serserilerden bahsediyor). Bunu ben sağlamadım bunu sağlayan eşim oldu. Mesela bana derdi ki, İdris şunu içme sigara içme derdi tamam derdim. Mesela beni aradığında neredesin derdi buradayım derdim, ya senin bu saatte orada ne işin var derdi. Tamam derdim. Çoğu zamanım da kendisi ile geçirdiğim için dışlardakilere pek zaman ayıramıyordum. Evlenmeden önce kötü yollar, kötü arkadaşlar, işte sağlıklı bir yol çizemiyordum.”(E1).

Kaçarak evlenmelerde huzur algısı yeni bir evi ve düzenin farklı olacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Katılımcılar huzuru bazı durumlarda verilen karara karşı olsalar da evlilik kararına uyarak sağlamışlardır.

“Yani, benim şansım oradan belliydi. Kaçtığım adam benden çok büyüktü gördüm dedim vay. Ama artık adım çıktı. O adamla da evlendim. Babam zaten beni buldu ama geri istemedi de. Kocam beni döverdi de söverdi de ama benim evimdi. Yemek yapınca dayak yemeyecektim. Ben sanıyordum kaçtığımdaya düzelecek. Ne kadar istemesem de isteklerine boyun eğmek zorundasın bir yerden sonra,”(K3).

Huzur arayışı karşımıza boyun eğme olarak da çıkmaktadır. Çocuk yaşta evlenen katılımcıların ifadeleri huzuru kararı kabul etmede bulmaktadırlar. İtirazın bir şeyi değiştirmeyeceği düşüncesi ve yaşlarından dolayı bu karara uydukları gözlenmektedir.

“Babam dedi ki liseye gidiyorum tabi. Seni amcakızınla evlendiriyoruz. O kadar.” (E7).

“Neyse annem yalvar yakar başladı bana evlen oğlum demeye. Dedim ya anne yapma etme ne yapacam ben.” (E8).

“Komşumuzla annem konuşmuş bu işle ilgili olur verilmiş, efenim bana dediler dedim tamam.”(E10).

Katılımcıların ifadelerinden aşk evliliği duygusal destekle huzur anlamına gelirken, bazı katılımcılarda karara itirazın sonucu değiştirmeyeceği düşüncesi olduğu bu nedenle bu karara uydukları görülmektedir. Kadınlarda huzur aile ortamından kurtulup yeni bir aile yeni bir başlangıç düşüncesi de yer almaktadır.

4.4.3. Kadın Bela Olur, Erkek Adam Olur

Namus kavramı toplumda en çok yaptırıma sahip değerlerden biridir. Bu değer katılımcı ifadelerinden şu şekilde elde edilmiştir. Namus kavramı toplumsal yaşamda karşımıza toplumsal cinsiyet beklentileri olarak çıkmaktadır. Evlilik söz konusu olduğunda Giddens (2008: 130) erkek ve kadına atfedilen sosyal varsayımların kadınlık ve erkeklik rolleri olduğunu ve bu rollerin toplum içinde var olmaları anlamında geldikleri anlamına geldiğini belirtmektedir.

“Babam biz küçükken öldü. Evin geçimi zordu biz kalabalıktık. Dokuz kardeşlik. Annem de abimin eşi çocukları 12, 13 kişiye bakmak zordu. Bide evde bende dâhil dört genç kadın vardı. Biri kapıya gelir bela olur diye korkudan ve başlık parası için evlendirildik.”(K11)

K4 ise ‘adım çıkacak’ korkusuyla yaşadığı çevrenin düşüncesine göre yaşamını yönlendirdiğinin apaçık örneğidir.

“Ben nasıl evlendim ben kaçtım ama kaçtığımı bilmiyordum... Ben kaçtığımda köyde bir grup vardı. O grup bir araya geldi mi herkes bilirdi ki birini kaçırarak. Bana geldiler dediler bunu giy 16 yaşında bile yoktum. Beni kaçıracaklardı ama kime kaçacaktım bilmiyordum ama bize gelmişlerdi bir kere. Yani adım çıkacaktı...”(K4).

‘**Adı çıkacak**’ korkusu sadece kaçarak evlenmelerde değil, aileler arası verilen sözün yerine getirilmediği durumlarda da bireyler için namus algısı oluşturmaktadır.

“Daha doğrusu ayıp olduğunu kızın adının çıktığını, ona bunu yapma hakkım olmadığını söylediler. Tabi çocuksunuz.”(E9).

Yakın akrabalık ilişkilerinin üstün tutulması sonucunda erken evliliğin akrabalık bağlarını güçlendirmesi amaçlanmaktadır. Berdel, levirat ve yakın akraba evliliği aileler için ‘bir taşla iki kuş vurmak’ anlamını taşımaktadır. Hem namus ele kaptırılmamakta, hem de

bağlar güçlenmektedir. Burcu vd. (2016: 65) erken evliliğin namusun korunması ya da aile içinde başka bir erkeğe devredilmesi düşüncesinin bir sonucu olduğuna değinmektedir. Levirat, sorarat, berdel gibi evlilik çeşitlerinde amaç namusu korumak, yabancı olarak gördükleri bir başkasına yakın akrabayı kaptırmamaktır. Bu evlilik çeşidinin bir neden de çevrenin baskısı olarak karşımıza çıkan ‘elalem ne der?’ ifadesidir.

“... Ben yetişkindim, genç bir kadınla aynı evde olmam doğru değildi. Birde bizim burada bir adet var, senin evindeki kadın yengen anan, karın gidip başkasına eş olamaz, senin evinden çıkmaz. Elalem der ki vıyyyyy filan kesin gelini evlendi şununla, o zaman insanın namusu beş paralık olur, başımı yerden kaldıramam” (E8).

Oakley (2015) toplumsal ilişkilere bağlı olmanın toplumsal cinsiyetleri var eden önemli bir etken olduğuna değinmektedir. Bu durumu berdel evliliği yapan kişilere yüklenen bir sorumluluk göstergesi ayıp adı altında namus vurgusudur. Bireyin karara itirazı onun bireysel temsilinin olumsuz etkilenmesidir. Berdel evliliği yapan E7’ün ifadesi şöyledir:

“Ben küçük evlendirildim. Çünkü ailelerin bağı güçlensin diye yapılan bir evlilik çok güçlü değildi, biz evlendirildik ki bağ güçlensin diğer evlilik içinde bir teminat olduk. Aslında kimsenin umurunda değildi bu âşık bu değil. Onlar anlaştı bitti, gitti.”(E7).

Katılımcıların aktarımlarında ortak olan sorumluluk duygusudur. Aileye ve sosyal çevreye karşı sorumluluğu var eden ayıp, bela olmak ve erkek olmak kavramları bu evliliğin gerçekleştirilmesini sağlayan sorumluluk etkenleri olmaktadır. Ortner (1972) ‘de belirttiği gibi bu sorumlulukların yerine getirilmesi topluma ait olma ile de bağlantılı olmaktadır. Kadın ve erkek katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı gibi namus algısı kadının bela olması, adının çıkması ve toplumsal algıya uygun kadın olma anlamını taşıırken, erkek için adam olmanın en önemli temsili olan namusa sahip çıkmakla beraber toplumsal algıya uygun erkek olarak toplumsal varlıklarını sürdürebilmelerini sağlamaktadır.

4.4.4. Sorumluluk Algısı; “Kadının Başı Bağlansın, Erkek Yerini Bilsin”

Çakır (2013: 138) insanın olumlu ya da olumsuz birçok davranış ve düşüncesini yaşadığı çevreden aldığına değinmektedir. Erken evlilik çocukların başı bağlanarak, sorumluluk altına girmesi olarak görülmüştür.

“Arada bizim gibi kurbanlar oluyor işte, aslında benim yüzümden Evlilik erkek yapar adamı. Sorumluluk alırsın ya büyüsün, ama nasıl büyümek bu.”(E5).

“Bizi kimse anlamıyor kafasıyla evden kaçmaya çalıştık. Bir kaç deneme sonrasında daha doğrusu en son yakalandığımızda beni işe göndermeye çalıştılar. Bir ay geçmeden baktım bir gün evde benim nişanım konuşuluyor. Sanırım düzelirim diye düşündüler, aile sahibi olunca durulurum, öyle sandılar ama durulmadım işte hiç. (E9).

Erken evlilikte erkek çocuklarının sorumluluklarını yerine getirmesi, kız çocuklarının ise başı bağlanarak kontrol altında tutulması imkânı sağlamaktadır.

“Ama ben zaten deli dönemlerindiyim. E eski insanlar erkek durulsun diye evlendiriyorlardı. Eskiden gözü açılmasın derlerdi kızı için, erkek içinde dışarıdan alır da aman, sonra evden kopar korkusu vardı.”(E11).

Erken evlilik kadınlarda daha çok namus vurgusu ile ortaya çıkarken, erkek de karşımıza ‘adam olur’ yani toplumun istediği rolleri, davranışları sergileyen biri olur şeklinde çıkmaktadır.

“Okula ben gitmeyince bizimkiler de evlendirme derdine düştü, yoldan çıkarım korkusuyla, evlenen adam erkek olur, karısını evini yurdunu bilir sapıtmazdı.”(E10).

Sorumluluk kavramı, çocuk gelin ve damatlarda erken evlilik nedeni olarak saptanmıştır. Bunun nedeni ise kız çocuklarının daha küçük yaşlardan itibaren ev işleri, çocuk bakımı gibi rollerini yerine getirecek şekilde yetiştirilmeleridir. Erkek çocuklarının ise yerini yurdunu bilerek hareket edeceği ve görevleri bileceğidir. Sorumluluk kavramı erken evlilik nedeni olarak çocuk gelin ve damatlarda aynı düşünceyle var edilmektedir. Kadın ve erkek yerini ve görevini bilmelidir.

4.4.5. Tanıdıklık/ akrabalık ‘kol kırılır, yel içinde kalır’

Erken evliliklerde tanıdık/akraba alma önemli bir durumdur. Burcu vd. (2015: 67)’nın da belirttiği gibi kültürel ve toplumsal bir değer olarak sürdürülen erken evlilik, dışarıda biriyle evlenmenin önüne geçilerek güvence altına alınmaktadır. Ailelerin çocuklarının ‘el alma’, ‘yabancı alma’ tehlikesine karşı erken evlilik bir önlem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geleneksel toplumlarda evlilik tercihinin yakın akraba, uzak akraba ve tanıdık/eş/dost olması önemlidir. Tanıdık/eş/dost olan bireyle yapılan evliliklerde ‘kol kırılır yel içinde kalır.’ düşüncesi hâkimdir.

“Akrabalar vardı arada babamın da, annemin de çok sevdiği. Babamın amcası vardı arada, annemde olmasını çok istiyordu. Evlenme kararında yardım edip benim adıma karar verdiler yoksa hiçbir destekleri olmadı. Yani şöyle amca arada olduğundan dolayı kol kırılır yel içinde kalır misali bir sorun olduğu hiç dillenmedi. Bir destek olmadı”(K4).

“Vallahi demedi her gün görücü geliyordu bana. Bazen on kişide geliyordu ama annem beni kimseye vermedi yeğenine verdi. Annem dedi bu yeğenimin payıdır diye beni ona verdi. O yüzden çok değer verdiler bana(isyan ediyor.)”(K8).

“Dedim ya akrabam ama ne derece bilmiyorum. Birebir konuşmadık görüşmedik tanımam hiç.”(E9).

Levirat, berdel evliliklerinde yapılan ikinci akraba evliliği diğer evliliğe teminat olmaktadır. Bu evlilik türlerinde tanıdık /akraba olma, namus etkenleri evlilik nedenleri olarak görülebilmektedir. Bu evlilikler kültürel ve ahlaksal değerleri birbirine yakın aileler arasında yapılmaktadır.

“Vallahi biz berdel, beşik kertmesi gibi bir şeyiz ama bende bilmiyorum. Eşimin erkek kardeşi ile benim kız kardeşim ta yıllar önce evlenmişler. Biz amca çocuklarıyız. Yani bizde akraba evliliği çok var. Ama benim gönlüm vardı, eşimde onun yoktu amaç gerçeği de istersen bana da sormadılar bile. Ben küçük evlendirildim. Çünkü ailelerin bağı güçlensin diye yapılan bir evlilik çok güçlü değildi, biz evlendirildik ki bağı güçlensin diğer evlilik içinde bir teminat olduk.”(E7).

“Amcam yabancıya vermedi işte. Kendi içimizde oldu. Hem emanete sahip çıkmış oldu. Berdel olduk. Zehra’yı aldılar abime. O benden daha büyüktü.”(K5).

Giddens (2008: 173) aileler arası bir sözleşme olarak belirttiği evliliği akrabalık ve tanıdıklık bağlarını güçlendiren önemli bir unsur olduğuna değinmektedir. Bu nedenle

akraba ya da tanıdık olmayanın biriyle evliliğe aileler tepkili olmaktadır. E1 isimli katılımcı ailesinin tanıdık ya da akraba olmayan eşini istemediğini, fakat aile bireylerinden akraba evliliği yapanlara yaklaşımın farklı olduğuna değinmektedir.

“Yani akrabamız olmadığı için yani böyle bir şeyi tepkili oldu. Yani her iki gelini de kendi akrabası. Eşimi istemiyordu. Aynı abim halamın kızıyla evlendirildi. Benim küçüğümde dayımın kızıyla evlendi. Ama onların hayatları daha farklı yani, pişmanlıkları oldu.”(E1).

Benzer bir ifade de E3 bulunmaktadır:

“Annem başta istemiyordu, diyordu ki akraba değil. Dedim ne olacak. Dedi ki ablamın çocukları var dedim ki yok, o olacak.”(E3).

Berktaş (2005: 57) ‘tohum’ ‘toprak’ metaforunun tüm toplumlarda olduğunu ve bu nedenle akraba/tanıdık almanın önemli olduğunu belirtmektedir. Akrabalık bağı olmayan evliliklerde, tercih yakın çevreden biri olarak belirlenmektedir. Bu durumlarda tanıdık, eş, dost, komşu çevresinden bireyler evlilik için tercih edilmektedir. Bunun nedeni kendi yaşam koşullarına, kültürlerine mümkün olduğunca uygun biriyle evliliğin gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Tanıdık/eş/dost evliliklerin de kültürel uyumun önemli olduğu belirtilebilir.

“Biz dışarıdan almadık ama akraba da değildi sonuç olarak kültürümüze yakın bir aileydi.”(E11).

Berdel evliliği gerçekleştiren kadın katılımcı da yaşadığı çevredeki evlilik tercihini şu şekilde aktarmaktadır:

“Hesapları gibi, mesela hoşlandılar mı tamam. Kız tarafı oğlan tarafına bakar, mesela çay içiliyor mu? Tamam, bununla çay içilir. Anıcağın bizi oğlana vermiyorlar, anneye babaya veriyorlar. ... Ta ordan buraya kadar babası geldi boş mu gönderecem. Gelinimin babasıdır. Tabi ki evet dices.”(K1).

Akraba/tanıdık evliliği yapmak aile içi ilişkileri de etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailelerin tanıdık/akraba evliliğini tercih ettikleri tercihleri dışında gerçekleşene evliliklere tepkili oldukları görülmektedir.

4.5. Evlilik Süreci

4.5.1. Evlilikte Karar Alıcılar ‘ Evlen Dediler’

Türkiye’de geleneksel ataerkil yapı hâkim olduğundan çoğu durumda evlilik kararı aileler arasında alınmakta, sonrasında evlenecek kişilerin fikri alınmakta ya da hiç alınmamaktadır. Araştırma da tercihli ve geleneksel evlilik biçimlerine rastlanmış ve evlilik kararı genel olarak çocuk gelin/damatlar dışındaki insanlar tarafından alınmıştır. Geleneksel toplumlarda görülen tercihli ve geleneksel evlilik biçimlerinde evlendirilecek kişilerin birbirlerini seçme ve kabul etme seçeneğini tanımayan bir düzen vardır. Bu düzen içinde evlilik kararını anne-baba ya da diğer aile büyükleri almaktadır.

K2 evlilik kararını babasının aldığı belirtmektedir.

“Beni istemeye geldiler ama kim istiyor bilmiyordum bile. Sonra duydum ki babam beni vermiş. Rahmetliyi çok severdi zaten kırmamış.”(K2).

Başka bir katılımcı ise şu açıklamada bulunmaktadır;

“Babam anneme öle deyince yani babamda yani baya bir hükmü vardı korkuyorduk. Annemin de yani fikrini alma imkânı yoktu. Bizim orada hiç kadına öyle bir imkân yok. Hele bizim aile de hiç yok. Beni de istemişler, yanımda mutfakta konuştular. Annem dedi ne diyecez, babam dedi ki boş mu gönderecez. Buraya kadar gelmişler.”(K1).

E9 evlilik kararının alınmasını şöyle anlatmaktadır:

“Babamın köyde oturan akrabalarının kızımıymış. Onlar benim ailemden daha da muhafazakâr zaten babamlar oturup konuşmuş, anlaşmışlar benim nişanımda yapılmış. Tabi ben kendimce böyle şeyler olur mu diyordum. Oluyormuş. Bana düşüncem ne soruldu ne bir şey. Zaten nişanımı görmedim, nişanlımı hiç görmedim. Babamlar gördü beğendi, nişanladı. Ben dışardan baktım öylece.”(E9).

Çakır (2013:148) de eşini kaybeden kadınların geçim konusunda sorunlar yaşaması sebebiyle çocuklarının erken evliliğine onay verdiğini belirtmektedir. Buna ek olarak söylenebilir ki, erken yaşta evlendirilmiş çocuk damatların sağlıklı bir kariyerleri olmadığından emeklilik gibi bir güvenceleri de olmamaktadır. Bu durumdan dolayı vefat

ya da çalışmama durumunda ailenin zor durumda kalması kaçınılmaz son olmaktadır. Bu nedenle geçim sıkıntısı çeken dul kadının çıkış olarak başvurduğu bir çözüm de annenin karar verdiği erken evliliklerdir.

“Sevgili anneciğim evlendirdi. Babam yoktu. Öldü. Ben küçükken. Abim vardı, yaşı çok küçüktü. Annemde ilk isteyene verdi. Bakamıyordu o da bize”(K7).

Akraba evliliklerinde çocuğun evleneceği ya da evlendirileceği akrabanın anne-ya da baba tarafından biriyle evlendiğinde, evlendiği tarafla akrabalık bağı güçlendirilmiş olmaktadır. Bu nedenle çocuğun anne ya da babanın akrabasından biriyle evlenmesi de ayrı bir anlam taşımaktadır.

“Annem verdi (Neden?) Vallahi bilmiim. Seviyordu işte birde abisinin oğluydu kimse kızını vermiyordu annemde beni verdi.”(K8).

Geleneksel toplumlarda babanın yokluğunda ailenin başla bir erkeği devreye girerek kararlar almaktadır. Bu yetişkin bir abi ya da amca dayı gibi bir aile büyüğü erkek olmaktadır. Katılımcı ifadelerine bakıldığında evlilik kararını en çok baba, abi ya da diğer aile büyüğü erkeklerin verdiği bilgisine ulaşılmıştır. K5 babası cezaevinde olduğundan ve evde büyük bir erkek olmadığından amcasının evlilik kararını aldığını belirtmektedir.

“Amcam, akrabaydık amcam dedi ki başkasına vermeyin bize verin. Babam ceza evindeydi. Amcam öle deyince de kimsede sesini çıkarmadı. Annem dedi “ senin elinde ister ver, isterse verme.”(K5).

“Abim verdi. Ev çok kalabalıktı babamda vefat edince... Ne yapalım abim başa bela oluruz diye hepimizi evlendirdi. Zaten çok küçüktü. Askere bile gitmemişti. Amcalarımız kararı aldı abim de uyguladı.”(K11).

Ailenin evlilik kararını vermesinde evlenilecek kişinin tanıdık olması daha çok temel alınmaktadır. Tanıdık ya da akraba olmak, güçlü bağlar ve çocukları için sağlıklı bir aile olarak görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri de bunu desteklemektedir.

E5 ifadesinde;

“Ailem uzakta bir akrabamızla beni evlendirdi. Evlilik kararını ailem verdi. Anlaştılar. Bizde bir kere görüştük, düğün oldu. Erzurum’dan aldık geldik. Hepsisi 5-6

ay sürmedi işte. Bana evlenmek ister misin demediler, ama eşime de sormamışlar hiç.”(E5).

“Vallahi biz berdel, beşik kertmesi gibi bir şeyiz ama bende bilmiyorum. Eşimin erkek kardeşi ile benim kız kardeşim ta yıllar önce evlenmişler. Yani bizde akraba evliliği çok var. Ama benim gönlüm vardı eşimde ama onun yoktu bende. Gerçeği de istersen bana fikrimi sormadılar bile. Babam dedi ki liseye gidiyorum tabi. Seni amcaktırızla evlendiriyoruz. O kadar.... Ben küçük evlendirildim. Çünkü ailelerin bağı güçlensin diye yapılan bir evlilik çok güçlü değildi, biz evlendirildik ki bağı güçlensin diğer evlilik içinde bir teminat olduk. Aslında kimsenin umurunda değildi bu âşik, bu değıil. Onlar anlaşmıştı iş bitti, gitti.”(E7).

Tacoğlu Poyraz (2011) levirat evliliklerin fedakârlıkla gerçekleştirildiğine değinmektedir. E8’ün evlilik kararını aktarımı Tacoğlu’nun görüşünü desteklemektedir.

“Abim vefat edince, eşi kaldı. Ailesi de çoluk çocuk da yok kızımızı geri verin dedi. Annem çok hastalandı, üzüntüden. Annem o kadar kötü ki öldü diyordu herkes yani o kadar. Ama aile durmuyor illa vereceksiniz diyor. Neyse annem yalvar yakar başladı bana evlen oğlum demeye. Dedim ya anne yapma etme ne yapacam ben, abimin emanetidir. Ben bir ömür bakayım. Yok dedi, annem sen he demezsen alacaklar başkasının karısı olacak nasıl benim namusum bu evden çıkar. Durumu da kötüleşmeye başladı. Anneme dayanamadım dedim ki nasılsa iyileşir, o iyileşene kadar kandırırım. Ama nerde, o hafta hemen hocayı çağırarak nikâh yaptık.”(E8).

Katılımcı ifadelerinden berdel evliliğinde de fedakârlığın etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır:

“Yok dediler, sizin kızınız bizim kızımızdan daha değerlidir? Öyle deyince... Abim eşini çok seviyordu.”(K1).

Ailenin evlilik onayı vermesi sonrasında erkeğe, kadına nazaran daha çok fikir sorulduğu görülmektedir. Bu her ne kadar bir prosedür olsa da erkek çocuğa karşı yerine getirilmek zorunda hissedilmektedir. Bu da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aile içi yansımasının en somut hali olmaktadır. Erken evliliklerde bazı durumlarda usulen de olsa evlendirilmesi düşünülen kişiye fikri sorulmaktadır. E12 evlilik kararını şu şekilde aktarmaktadır;

“Yani eşimi tanıyordum önceden aynı köydeniz babamda çok severdi. Rahmetli. Eşim duldu ben evlendiğimde 2 yıl evli kalmış uzaktan bir akrabayla adam pisliğin teki çalışmıyor etmiyor. Eşim çalışıyor bakıyor. Oda yetmiyor birde dövüyor. Tüm parasını alıyor kumara içkiye. Derkene eşim dayanamıyor, ailesiyle konuşuyor boşanıyor. Ama köyde dul olmak zor. Dedim ya herkeste bilirdi halini. Bende selam verir geçerdim. Neyse bu boşanmış. Baba evinde bir gün babam geldi; dedi ki, İsmail bak şimdi babasıgili söyledi onun kızı boşanmış ama ben isterim ki senle

olsun. Ben ne bilim olur dedim. Gitti. Sonra istedik. Konuşma filan yok ama istedik.”(E12).

“Komşumuzun kızını bizimkiler beğenmiş konuşmuşlar, anlaşmışlar, sonra bana dediler ki sen ne diyorsun. O zaman akıl edip diyemedim ki bana ne kalmış ki...”(E10).

E11 de benzer ifadelerde bulunmuştur.

“Komşumuz demiş, Mersin’de güzel bir kız var. Bizimkiler dedi gidip bakalım. Ben istemiyordum deli çağlarım. Ama beni dinlemediler gidip baktılar tabi. Bunlar beğenmiş, bana dediler gidelim. Ben sadece güzelmiş dedim ve evliliği onaylamış oldum.”(E11).

K3 kaçarak evlendiğini fakat evlenme kararının babası tarafından verildiğine değinmektedir. Kaçarak evlenen çocuk gelinler, evlenmeden önce pişman olsalar dahi bu kaçış, evlilikle sonuçlanmaktadır. Bunun nedeni, ailenin erkeklerinin kaçan kızlarının eve geri dönmesine izin vermemeleri ve kaçtıkları erkekle evlenmesini zorunlu kılmalarıdır.

“Benim hükmüm yok tu ki zaten hiç olmadı. Ben kaçtım ama kime kaçtığımı bilmiyorum. Babam beni buldu, geride istemedi. Mecburum evlendim.”(K3).

K9’de benzer bir ifade de bulunmuştur.

“Çocukça bir karardı. Evcilik oynar gibi evet o kararı ben verdim. Direkt kaçış cahil cesareti belki ama. Tabi beni neyin beklediğini bilmiyordum. Ben kaçtığım abim gelip beni gördü. Abimde seni geri alamam bu da bize yakışmaz, dedi. Git nikâhını yap, mutlu ol kızım dedi.”(K9).

Araştırmada görüşülen yirmi dört kişiden sadece beşinde gönüllü evlilik biçimine rastlanılmıştır. Gönüllü evlilik gerçekleştirenlerin beşi erkek biri ise kadındır.

E1 gönüllü evliliğini nasıl gerçekleştirdiğini şu şekilde açıklamaktadır;

“Lise de eşimle tanıştım arkadaş oldum sevdim. O lise sona gidiyordu. Dersleri filan iyiydi. Hafta sonu dershaneye gidiyordu. Zaten bizde hafta sonları görüşüyorduk. Hafta içi de normal okulda görüşürdük. Öle birbirimizi sevdik. 6-7 ay arkadaş kaldık. Sonra kaçtık.”(E1).

E2 ise kararını kendisinin aldığını şöyle anlatmaktadır:

“Ben evlendim. Kızı gördüm. Ben kendim istedim. Bir kör dayım vardı. Onunla istedik evlendim. Evlendiğim burada dayımla yaşıyordum, yani tektim.”(E2’).

Gönüllü evlilik yapan iki katılımcı evliliğin kendileri için gönüllü olduğunu çocuk gelin olan eşlerinin ise evlilikle ilgili fikirlerinin alınmadığına dikkat çekmişlerdir.

E6 bu süreci aşağıdaki şekilde aktarmaktadır;

“Vallahi bir gün kapıda gördüm dedim ki kendi kendime ben bununla evleneceğim. Anneme, babasına, annesine gidip dedim âşık oldum. Annesigil beni çok severdi. Verdiler.”(E6).

E3 ise evlenmeye karar verme sürecini şu ifadelerle anlatmaktadır;

“Evlenmeyi ben istedim. Eşimi ben gördüm. Akrabam değildi, iş için abisiyle çalıştığım zaman gördüm. Aracım(arabulucu demek isteniyor) vardı. Onun vasıtasıyla evlerine gidiyordum ablası aracımdı. Ben dedim ki kardeşini isterim. O da bana yardım etti. Gördüm aracı bulamadım, bende ablasına söyledim. Ablası ayarladı. Ablası onu yola getirdi.”(E3).

Günümüzde bu durum kişilerin isteği sonrası ailelerin onaylaması halini almıştır. Gönüllü evlilik yapan K6 ise evlilik kararını kendisinin verdiğini belirtmektedir.

“Zaten gönlüm vardı. Yani ben karar verdim. Ailemde fikrimi sordu. Zaten görüşüyorduk. Kendimiz evlenme kararı aldık. Gelip isteyince ailemde verecekti ama kararımı sordular bende olur dedim. Ailem zorlamadı. Akralalık vardı arada, dayımın oğluydu. Ben istemesem de verirlerdi aslında.”(K6).

Erken evliliklerde bireylerin fikrinin alınmasının önem taşımadığı da görülmektedir. Araya giren aile büyükleri evlilik kararını vermişlerdir. K4 kendisinin evlenmeyi istemediği halde onun adına kendi alınan evlilik kararını şöyle anlatmaktadır:

“Ben 17 yaşında evlendim. Kendi isteğimle olmasa da. Annem ve babamın isteğiyle... Eşim annem ve babamın amca çocuğu. Ben eşimi evlenmeden önce sadece bize gelip giden bir akraba olarak tanıdım. Onlar daha önce Adana’ da değil, Mardin de yaşıyorlardı. Eşim beni görüp beğenmiş. Anne ve babasına beni istediğini söylemiş, onlarda gelip benim annem babamla görüşmüşler. Bir gün annem beni istediklerini söyledi. Ama ben onunla evlenmek istemediğimi söyledim. Ama yine onlar kendi bildiklerini okuyup beni eşime verdiler. Annemin de babamın da amcasigil araya girdi. E zaten o kadar büyük birini de kıramazlardı. ”(K4).

Evlilikte karar vericilerin baba-anne ya da hane içinden başka bir erkeğin olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin yüzyıllardır aynı geleneksel ataerkil yapıda yaşamaları olduğu söylenebilir.

4.5.2. Başlık

Oltaylı (1980: 33) evlenmeye karar verildiğinde erkek tarafının kız tarafına ‘Mehir’ ya da ‘süt parası’ adı altında bir miktar verdiğini belirtmektedir. Katılımcı ifadelerine bakıldığında Mehir, süt parası, ya da başlık ile ilgili katılımcıların anlatıları şunlardır:

“Vardı tabi, 2000 lira başlık verdik kapı arkasına 30 kuruş verdik. Mehiri ayırdı zaten.”(E6).

“5 cumhuriyet altını Mehir verildi”(E9).

“Evet, bin beş yüz lira alındı şimdi baya yapıyordu yani.”(K11).

K6 ise başlık ve süt hakkı alındığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra değişen kültürel değerler içerisinde erkek tarafına gelin için alınmasını istedikleri bir liste verildiğine değinen katılımcılar da bulunmaktadır. Başlık, süt hakkı ve liste yapmak hepsi bir arada istendiği gibi bunlardan sadece biri de erkek tarafından istenebilmektedir.

“Evet, 1000 lira başlık, birde 2 bilezik süt hakkı olarak alındı. Eşya istendi öle şeyler. Evet, bizde liste yapılır verilir. Hangi eşyaları erkek tarafının hazırlamasını ya da almasını istediğimiz yazdığımız. Bende oturdum listemi yaptım, erkek tarafına verildi. Mehir olarak da altınlarını yaptılar.”(K6).

“Başlık verdik ama ne kadardı hatırlamıyorum. Öyle az bir şey değildi zaten. Ama başlıkla kıza çeyiz yapılır zaten. Birde liste olur altın, eşya hepsi konuşulur bir de listelenir.”(E2).

E3 ise başlık vermediklerini ama kız tarafının kendilerine verdiği listede yer alan eşya ve altınları aldıklarını belirtmektedir.

“Başlık vermedik ama onlarda liste var listeyi verdiler onları aldık. Tamam dedik ama listeyi de tam yapamadık.”(E3).

Berdel olan katılımcılarda ise her şey eşit olarak yapılmıştır. Çakır (2013: 34) başlığın kadına verilen değeri gösterdiğine değinmektedir. Bu anlamda berdeldeki eşitlik kaçınılmazdır. K5 berdel de başlık uygulamasını şu şekilde anlatmaktadır:

“Bizim durumumuz yoktu. Amcamda bana da kızına da aynı şeyler aldı. Altın aynıydı. Kızına kaç takım kıyafet alındıysa, bana da o kadar aldı. Birde yatak odası alındı tabi.”(K5).

“Başlı ablama ne alındıysa oydu. Yani ablama 1000 lira alındıysa bizde o kadar verdik. Kıyafeti öyle her şeyi aynı yaptık. Ona düğün yapmamışlar bize de yapmadılar. Berdel de öyle oluyor.”(E7).

Katılımcı ifadelerine bakıldığında başlık ve liste vermek genel olarak görülmektedir.

4.5.3. Evlenme Şekli

4.5.3.1. İmam Nikâhı

Erken evliliklerde çocuk gelinlerin ya da damatların resmi nikâh yapması çoğu durumda söz konusu olmamaktadır. Bu evlilikler çocuk gelinlerin/damatların sosyal olarak toplumsal değerleri benimsedikleri kurumlar olmaktadır. Erken evlilikler toplumda yapılması gereken bir seremoni olarak algılanmakta ve din bu konuda önemli bir etken olmaktadır. Din, erken evliliklerde toplum ilişkilerini ve gündelik hayatı düzenleyerek, toplumsal örgütlenme biçimlerinin ve topluluk özerklerinin korunmasını sağlamaktadır (Kymlicka, 2015: 275).

Çocuk gelin ve damatların 15 yaşını doldurmuş olmak şartıyla anne-baba veya bazı durumlarda hâkim kararıyla evlenmelerine izin verilirken, imam nikâhı yapıp daha sonrasında erken yaşta evlenen bireyin yaşını doldurması, çocuk doğumu, askere gitme gibi nedenlerle resmi nikâha gerek duyulmaktadır. Bu durum zaten çocukluğu ve gelecekleri ellerinden alınan çocuk gelin/damatların resmi nikâhın eşlere tanıdığı yasal haklardan da mahrum kalmaları anlamına gelmektedir.

Kuma olarak giden katılımcı K7’ün medeni durumu hala bekârdır. Bunu şöyle aktarmaktadır.

“Dini nikâhımı yaptılar. Ama resmi nikâhım yok. Halada yok çocuklarımın geneli kumamın üstünde kayıtlı. Zaten 15 yaşında değildim bile. Kumamla aynı evde kaldım. Resmi nikâh da kumamda.”(K7).

Bir katılımcı ise imam nikâhının hemen ardından eşinin ailesinin isteğiyle resmi nikâh yaptığını ve nedenini şu şekilde aktarmaktadır:

“Görmedim biz altı erkek, dört kızız. Mesele kardeşlerimde düğünlerinde, diyordum ki ya ben kaçırdım o yüzden yapmadılar. Baktım benim küçük kardeşimde kaçırdı ama bana bir yapmadı kendilerine bin yaptı. Baya bir şey yapınca ya dedim kendilerinin yüzlerine söyledim. Niye öyle yaptınız, dedim. Ya o zamanlar farklıydı, dediler. Ama inanmadım tabi ben. İşlerine gelmedikten sonra yapmıyor insanlar. Yani akrabamız olduğu için yani böyle bir şeyi tepkili oldu. Yani her ikisi de kendi akrabası. “Resmi nikahı dini nikahtan 3-4 ay sonra yaptık. Annem eşimi biraz şey yaptı(istememiş). Eşimin ailesi ilk günden resmi nikâh istiyordu. Annem hastaneden çıkınca tabi, düğün yapamadık ama. Bileklik filan alınmıştı bize. Bizde onları sattık. Eşim kendi gelinliğini seçti, giydi.”(E1).

E4 de resmi nikâh yapılmasında eşinin ailesinin isteğinin etkili olduğunu şu şekilde aktarmaktadır:

“E, tabi dini nikâh yapıldı şahitlerle filan. Hoca geldi işte duamızı yaptı gitti. Bizim köyde yaşına girdin mi hemen resmi nikâh yapıyorduk zaten onun ailesi de bu konuda fenaydı. O evin tek kızıydı babasının kıymetlisi. Dokuz erkek kardeşi vardı ama o başkaydı evde. Rahmetli babası ölmeden öncede dokuzunu da kurban ederci ona.”(E4).

E5 ise şu şekilde anlatmaktadır:

“Buraya gelince önce dini nikâh yapıldı sonra düğün kına hepsi oldu işte. Bir kaç ay sonra ailesi imza verdi, gittik nikâh yaptık.”(E5).

“Tabi, düğün kurulmadan dini nikâh yapıldı resmi nikâh, vallahi ikinci mi, üçüncü mü çocuğumda yaptırıldı.”(E11).

“Neyse bir odaya girdik orada hoca nikâhımı kıydı. Ama gelin gene yok. Mevlut okundu. Yemek yendi millet dağıldı.”(E9)

“Düğünü yaptık, imam nikâhını yaptık. Gece yarısına kadar kaldık imam nikâhını yapana kadar. Bazılarımız bilmiyordu imama cevap versin. Ben her şeye cevap verdim. Nikâhlarımız oldu. Kadınları farklı yerdeydi. Vekâlet veriyordu aileleri, öyle yaptık nikâhı da. 3-4 gün düğün oldu. Çarşamba dan cumartesiye düğün vardı. Resi nikâhı 4-5 çocuğumuz vardı öyle nikâh yaptık.”(E6).

“Önce dini nikâh yaptık sonra resmi nikâhı da 2 yıl sonra yaptık.”(E3).

Bazı durumlarda ise yaşın dolması beklenerek resmi nikâh yapılmıştır.

“Dini yapıldı sonra resmi nikâh yapıldı. 2 ay sonra yaşım dolduğu için resmi nikâh yapıldı.”(K10).

E12 kodlu katılımcı ise resmi nikâh için özellikle beklediklerini okulun bitmesinin ardından nikâhlarının yapıldığını belirtmektedir.

“Ben okula gidiyordum. Eşimin ailesi hemen imza versinler olsun istedi ama ailem lise bitsin hemen yapcaz diye anlaştı. Okul bitince de yaptık zaten. Zaten ailesi de nikâh istedi. Vermezdi yoksa ilk eşiyle nikâhsız yaşamış. Güvencesi olsun dediler.”(E12).

Başka bir katılımcı ise resmi nikâhın yapılması için bir çocuğun doğumunu beklediklerini belirtmektedir. Ayrıca çocuk damadın eğitimine devam edebilmesi için resmi evliliğin geciktirildiği görülmektedir.

“Tabi önce dini nikâh yapıldı, zaten ben okula gidiyordum. O yüzden birde nikâhı hemen yapmadık ki ya çocuğumuz olmazsa, zaten de olmadı eşim yıllarca tedavi gördü. Ama evlendiğimizden hemen sonra her olayda başka birini getir dediler. Öle ilk çocuğumuza hamileyken yaptık. 5 yıl sonra eşim ilk çocuğa hamileyken yapıldı. Ama kismet onu bekledik, oda düşük oldu.”(E7).

Levirat evliliği yapan E8’ün aktarımı şöyledir:

“Ailesi de yakamızdan düştü. Zaten evlensinler olmadı kuma getirsin ama önce evlensin, ha birde resmi nikâh olsun, onu(resmi nikâhı) da vermeyiz. Evlenmek isterse gene evlensin. O hafta dini nikâh yapıldı askere gitmeden önce de resmi nikâh yapıldı.”(E8).

Sadece dini nikâha sahip olmak kişinin eş olarak hukuksal ve sosyal haklardan faydalanamaması anlamına gelmektedir. Erken evliliklerde resmi nikâhın yapılmasının bir nedeni de bu haklardan faydalanma zorunluluğu, yani yasal zorunluluklardır. Berdel evliliği yapan K1, resmi nikâh yapılma nedenini şöyle aktarmaktadır:

“Anne baba rızasıyla kızıma hamileliğimin son ayındaydı. Vallahi öle belediyeden filan adamlar hazırlanınca annem babam imza verdi evlendim. İşte on yedi miydim, he işte öle bir şeydim. Sadece hastalandım. Mecburen acillik olarak doktordan da acil kâğıdıyla aldılar. Anne baba rızası aldılar. Biz belediyeye gittik hiçbir şeyden haberim yok adam akrabamızdı. Bana tatlı ikram etti yok dedim sağ ol. Çıktıktan sonra bana dedi ki lan manyak mısın senin nikâh tatlıdı. Ben nikâh mı imzaladım. He dedi nikâh yaptık. Annemgilde evde atmış imza. Tarlada yakalayıp imza aldılar.”(K1).

E10 resmi nikâh yapma nedenini şu şekilde ifade etmektedir:

“Biz imamla evlendik ama bitmedi ki evde çok sorun oldu. Bende altı yıl sonra askere gitmeden yaptım resmi nikâhı. Hani dedim başıma bir şey gelirse ortada kalmasin. Maaş filan alsın. Tövbe ailem bakmazdı.”(E10).

K2 ise resmi nikâhına katılmadığını aktarmaktadır.

“İmam nikâhı yaptılar tabi. Resmi nikâhımda iki çocuktan sonra oldu. Yani 99-2000’de olduğunda. Yaşımı doldurdum da nikâh yaptık. Nikâha da gitmedim bir baktım ki nikâh defteri eve geldi. Bir baktım muhtar eve getirdi dedi ki al bacım bunu. Ne imza attım ne bişi.”(K2).

K4 de aynı beyanda bulunmaktadır.

“En az dört sene resmi nikâh yapılmadı. Resmi nikâh nasıl yapıldı? Resmi nikâh yapıldı ama biz gitmedik eşimle ben gitmeden başkaları bizim adımıza nikâhı yapı geldi. (Nasıl yani?) Biz yoktuk ama resmi nikâh kıyıldı. Yani hiç gitmedik, imza atmadık biz. Bizim adımıza çocuğumuz olduğu için zaten resmi nikâh yapılmıştı.”(K4).

Resmi nikâha gerek duyulduğunda yapılmaktadır. Bunu K5 açıkça ifade etmektedir.

“Önce dini oldu, on yıl sonra da resmi nikâh oldu. Resmi nikâha biz gittik imza attık üç çocuğumuz vardı okula gideceklerdi. Yaptık zaten. Kimse sormadı mı bir şey? Yok ya sormadı. Zaten çocuklar okula gidecekti iste o yüzden yaptık rahat on sene var.”(K5).

“Dini nikâh yapıldı ama diğeri kazada yapıldı. Çocuklarımız bile vardı devlet nikâhı yapıldığında on yılda geçmişti. Çocuklarımız büyüdü kayıtlarını yaptık Ahmet Dayı ölmüştü işte o yıl yaptık nikâhımızı. Kimsede evlenme yoktu. Kimsede yoktu zaten nikâh yapılmadı sonunda memur köye geldi nikâh yapmaya. Biz yaptık geldi hatta bazılarının nikâhını yapmak için biraz para verdiler öle yapıldı. Resim filan çekilmiyorduk ki o zaman. İmza attık resim yoktu işte. Evlenmem benim kimliğim gibiydi. Yani o zaman kimlik yoktu cüzdan vardı hepsi de o cüzdan. Defter gibiydi işte.”(K8).

Buna benzer bir ifadeye de E9’de rastlanmaktadır.

“Üç yıl sonra on sekiz yaşında da nikâhım yapıldı. Oğlum üç aylıktı benim nikâh şahidim oldu. Üç yılda nikâhsız yaşadım.”(E9).

TÜİK (2016) verilerine göre 18 yaşından önce evlenen kişi sayısı 17,9 olurken aynı yıl yapılan araştırma resmi ve dini nikâhın bir arada yapıldığı evlilik oranını 97,1, sadece dini nikâh yapanların oranını ise 1,1, sadece resmi nikâh yapanların oranını ise 1,8 olarak açıklamaktadır. Bu durumda 18 yaşından küçük evlenen 17,9’luk oranın evlenme şekli soru işareti olmaktadır.

Geleneksel toplumsal yapıya sahip olan Türkiye’de görülmektedir ki sadece resmi nikâh yapılması yeterli görülmemekte evlilikler dini nikâhla da kutsanmaktadır. Liv (2014) imam nikâhının ardındaki nedenleri resmi nikâhın tek başına dinen yeterli görülmemesi, erkek ve kadının nikâhsız bir araya gelmelerinin günah olması, birden fazla evlilik yapılabilmesi, evlenme ve boşanmanın daha kolay olması şeklinde sıralamaktadır. Nitekim katılımcı ifadelerinden bu nedenleri neredeyse hepsine ulaşılmaktadır.

4.5.3.2. Evlilik “Merasimi”

Erken evliliklerde düğün kimi zaman yapılmakta, kimi zamanda yapılmamaktadır. Katılımcıların ifadelerinden evlilik törenlerinin Mevrit okutmadan saz ekiple düğünlere kadar değişik şekillerde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Kaçarak evlenenler de ise düğün yapıp yapılmayacağına da erkek tarafı karar vermektedir.

Katılımcılara sorulan ‘Düğününüz yapılmış mıydı?’ sorusuna kaçarak evlenen E1 isimli katılımcı maddi sorunlarından dolayı düğün yapılmadığı cevabını vermiştir.

“Kaçma taraftarı değildik. Eşimle görüşüyorduk o ara. Aradan bir kaç ay geçti. Bir sabah buluştuk. Benimde maddi durumum kötüydü. Her iki aile de kesinlikle karşıydı. Annemde hastaydı. Hastanede yatıyordu, ciddi bir sağlık sorunu vardı. Bizde kimseyi ciddiye almıyorduk. Bizde ne olacak evleniriz geçinip gideriz dedik ne olacak. Kaçtık. Öle evlendik yani. İnanır mısın bunu not al; ben eşimle kaçtığım gün cebimde dolmuşa binecek para yoktu. Dayımdan 5 lira aldım, Mersine gittik Yani bunu ilk maddi durum diye anlatıyorum. Mersin deki ablamın yanına kaçtık. Tabi onun ailesi bizim aileden birileri filan geldi. Ablamın kaynanası dedi ki, normalde eşimi almaya gelmişlerdi. Bize o akıllı yani ablamın kaynanası verdi. Dedi ki, eğer sorarlarsa biz evlendik, yani biz beraber olduk, bu iş bitti. Hâlbuki öyle bir şey yoktu. Nikâh yapılmadan filan aramızdan bir şey geçmemişti yani. Bizde o yalanı söyledik. Onlar da inanınca orda hoca nikâhı kıyıldı. Ablamla eniştem yardımcı oldu. Küpeydi, yüzüktü, hoca nikâhıydı, tatlıydı. Ondan sonra 1-2 ay orada kaldık geldik. Ben tabi okuldan ayrıldım, kendisi de ayrıldı.”(E1).

Bu soruya üç katılımcı düğün merasimin Mevrit okutma şeklinde yapıldığı cevabını vermişlerdir. Efe (2009: 9)’ye göre ‘mevritli düğün’ olarak literatür de yeri olan bu merasimin dini, toplumsal, kültürel bir çok işlevi bulunmaktadır.

“Eşimlerle konuştular. Hazırız dediklerinde biz bir araba gidildi geline kına gecesi yapıp, bir gece kaldık ertesi gün gelini alıp geldik. Zaten burada düğün için

hazırlıklar hep yapılmıştı. Hoca geldi, nikâh kıyıldı. Yemek yendi, millet dağıldı. Mevrit oldu. Yani ben gitmedim gelin almaya, nikâh olmamıştı.”(E5).

“Bizim düğünümüz olmadı yani, mevrit oldu. Ev kalabalık oldu baya. Eşimi de gelinlik giydirdiler, ama o baya bir karşı çıktı ne fayda. Zaten abilerinden biri baya severdi onu. Evin hepsi de ondan korkardı. O askerdeyken alelacele yapıldı. Eşim hiç istemedi. Hatta düğün günü gelinlikle bizim eve getirecekler karşı kapıya gitti. Ha, bu arada amcamlar yani karşı dairede oturuyordu. Öle yani eşim ısrarla kendi evine gitmeye çalıştı ne ağlama ne ağlama ama.. Evlenmek istemedi benle ama karar bir kez verilmişti. Ne yapsak boştu. Biz vardık iste.”(E7).

“Sonra bir iki ay geçmemişti ki. Ben bir gün eve geldim. Ev mahşer günü, akrabaların hepsi, hatta fazlası bizdeydi. Sonra o günün benim düğünüm olduğunu öğrendim. Şaka gibi dimi? Evet, o gün benim düğünümdü. Biri sağdıçım olmuş. Geldi bana anlattı. Duş al üstünü giy, bir kumaş pantolon bir de beyaz gömlek. Damatlık ve ben müstakbel eşimle tanıştım.”(E9).

K5 düğün ya da mevrit gibi herhangi bir şey yapılmadığına değinmektedir. Evlilik sadece imam nikâhı ile kendi aralarında yapılmıştır.

“Hiç bir şey yapmadılar düğün nişan. Mevrit mü oldu? Yok, vallahi hiç biri olmadı. (Sana sormadılar mı istiyor musun diye.) Bana sormadılar, bende istemedim annemde zaten ses çıkarmadı. Onlar her şeye karar verdi. Biliyordum. Zaten yengem yukarı çıktı. Ben aşağı indim. (Nasıl yani?) Şehirde de evimiz altlı üstlü idi. Ben aşağıya gelin oldum, yengemde aynı şekilde sessizce yukarıya gelin gitti. Amcamım oğlu damat tıraşı olmaya gitti. Bende üstümü giydim gelin oldum öle.”(K5).

Aynı katılımcı eğer fikri alınsaydı düğün, gelinlik gibi isteklerde bulunacağını şu şekilde belirtmektedir.

“Şimdiki aklım olsa öyle her şeyi isterdim. Düğün isterdim gelinlik isterdim eşya isterdim. Şimdiki aklım olsa tamam amcam verdi ama gelinlik düğün hep isterdim. Ama izin vermezlerdi ben de istemedim. (Şimdi evlensen peki?) Şimdi evlensem düğün isterim fotoğraf isterim ayrı ev isterim. Her şeyi de isterdim. Ama küçüktüm istemedim isteseydim ama yapmazlardı.”(K5).

Geleneksel toplumlarda da düğün söz konusu olduğunda çocuklar sürekli olarak yönlendirmeye maruz kalmakta ya da düğün hakkında fikirleri alınmamaktadır.

“Nasıl oldu dedik müsaitseniz gelelim size gittik istedik. Verdiler zaten 6 ay sürmedi. Evlendik nişan söz isteme hepsi bir arada oldu. Düğünü yaptık. Düğün nasıldı. Düğün güzeldi. Yani işte çok stres var anlamıyorsun bir şey. Gelinlik damatlık kuaför gelin arabası. Düğünümüz çok güzel oldu. O zaman babam varlıklıydı, ailede çok sevilirdi, herkes geldi o yüzden de. Yok, ne fikri. Aileler oturdu, konuştu düğünü filan bir ay kalmamıştı öğrendiğimde. Gelinlik eşya, hepsini hallettiler. Bir ne oldu, meşhur gelin alışverişi zaten onu da hiç geline göre yapmazlar. Hala eşim başıma kalkar. (Neden?) İstedini almamışlar, ona sormuşlar ama en uygununu gene almışlar. Bizimki de bozulmuş tabi.”(E11).

Erken evlilikler söz konusu olduğunda söz, nişan gibi düğün aşamalarında damatların bulunmadığına da rastlamaktadır. Berdel evliği olduğunu belirten katılımcı berdel olma sürecini de şu şekilde anlatmaktadır.

“Abim benden 1-1,5 yıl önce evlendi. (Peki, abine kız isterken mi sözleştiler?)Yok, biz abime kız istemeye gittiğimizde bile dedik kesinlikle berdel diyecekseniz biz kalkıp gidecez yani. Biz berdel vermiyoruz yani. Nasıl biz çok insanlara gittik hani kız istemeye gittik. Berdel istediler diye çıktık, biz berdel vermeyiz diye. Yok dediler siz istesenez bile biz öyle yapmayız. Çünkü bacısını da öyle yapmışlar, ikisi de boşandılar. Aldıktan sonra berdel saydılar işte. Biz saymadık da onlar saydılar işte. Aldıktan sonra(kendinden bahsediyor), dediler siz berdelsiniz. Eğer anlayamıyorsanız, boşanım dersene biz kızımızı da alırsın. Garantilediler. Beni aldıktan sonra hani biz dedik berdel saymıyacaz aradan baya bir ay yıl geçti. Ama benim eşim, ne nişana geldi adam gibi ne söz kesmeye geldi. Zaten sözde hiç yoktu. Eşya almaya da gittik gelinlik de giydim ama ne giymek. Eşya bakmaya gittik ablam dedi ki, beğendiysen bunu alalım. Kaynanamdan önce abim dedi ki ne hakla bu kadar pahalı bir şeyi alacan sen kimsin ki. Daha ucuzunu al. Zaten eşim dedi sen bunu al dersene ben yüzüğü atcam. Yok. Yengeme yapılanın yarı yarıya yapmadılar. Kuaför gelinlik desen onların hesabına göre oldu. En ucuz oldu, bide para çok kıymet verilir. Düğün tefle kapının önüne biraz oynadık.”(K1).

K2 ise düğün sürecini şöyle anlatmıştır:

“Bir gün işten geldim. Baktım ev kalabalık. Yatakları seriyorum. Birileri de bana lokum veriyor durmadan. Bende yiyorum arada. Beni verişler ama bilmiyorum. Sonra öğrendim. . Tövbe ne kuaför ne makyaj gördüm ben. Ne gelinlik, bana bir pembe elbise getirdiler, yorgan yüzü gibi. Beni bir yere de götürmediler alışverişe de götürmediler. Vallahi bir pembe elbise getirdiler. Giydirdiler. Ama göğüs filan yok pınar gibim bacaklarım uzun. Bacaklar uzun, birde bir eski model. Güya ben gelindim ablamla fotoğraf çekiniyoruz. Ablamın altınlar 4-5 tane, benim yok. Daha gelirken arabadayken Ayşe yengem dedi ki eğer beni dinlerse yıldızdan perodan farkı olmaz. Ama beni dilemezse g.. teneke bağlarlar. Bizde bayramda hediye götürürler. Altın ya da elbise getirirler. Bana Ayşe yengem 250 lira verdi. Ben de anlamını bilmiyordum. Dediler kendine bir boncuk yapsın. Ey kurban olduğum Allah sen biliyon, sen görüyon. Bana dediler ki sen arabadan inme. Düğün var mıydı orkestra filan. Düğün hiç görmedim.. Sonradan öğrendim. İzin kâğıdını kaybetmişler. Polis düğünü dağıtmış. Düğün yerine gelini götürmezlerdi ki, ben görmedim hiç düğünü ”(K2).

“Düğün yapıldı. Düğünü de ben istemedim babam yapın dedi. Gelinlik giymedim ama normal kıyafetlerimi giydim. Gelin alışverişi yapıldı ama gelinlik giymedim. Ben normal bir takım elbise giydim.”(K4).

K10 isimli katılımcı düğününde fikrinin alınmadığını şu şekilde aktarmaktadır:

“Alınmadı her şeyi kendi fikirlerine göre yaptılar. Bana bir şey sormadılar. Bizde bir şey demedik. (Neden böyle oldu?) sizce herhalde uzaktık ondan ama fikrimizi de sormadılar. Gelemiyodum ayıptı da. Mobilyama eşyama odama onlar karar verdi.

Gelinliğe de. Onlar nasıl istiosa öle yapıldı. Onlar yaptı bizde sormadık. Onların istediği gibi yapıldı. Ama düğün nişan hepsini yaptılar.”(K10).

Kendi düğününden haberdar olmayan ve hiçbir şekilde fikri alınmayan K7 isimli katılımcı bu süreci şu şekilde ifade etmiştir.

“Bir hafta içinde istedi, verdi, düğün hepsi oldu köye gittim. Bir gün işe gittim geldim, baktım beni vermişler. (Adamı tanıyor muydun?) Yok. Misafirdi, köyden gelen zaten benden yaşlıydı da. Evliydi eşi yaşıyordu, çocukları da vardı. Ama istemiş, vermişler. İşe gittiğimde evleneceğim gün bıraktım işi. Düğün filan yapmadılar, zaten kuma gittim, kumam kabul etmezdi de. Kuma gideceğimi de bilmiyordum da. Hatta köye gittiğimde baktım, adamın eşi filan var, orda öğrendim.”(K7).

Kaçarak evlenen K9 isimli katılımcı ise şu şekilde aktarmaktadır:

“Abim öğreniyor bu şahısla kaçtığımı. Benim kardeşimi kimse bu şekilde götüremez. Düğün dernek olacak dedi. Düğün yapmadı. Maddi imkânsızlıklar belki de oraya harcayacağı parayı gereksiz gördü, düğün yapmadı.”(K9).

Kaçarak evlenen K10 ise şu beyanda bulunmaktadır:

“Yapıldı düğünümüz, ama işte aileden kimse gelmedi. Konuşmadılar benimle bir süre. Biz kendi aramızda nişan yapmıştık zaten. Sonra onların evine gittik işte. Yani tanıştık işte evlenme teklifi filan yaptı. Düğün ve kınayı yaptık işte.”(K10).

“Orkestra yapıldı. Düğünü de yaptık. (Sana sordular?) Onlar düğün istemedi ki. Zaten annem hiç istemiyordu. Bende gittim anlaştım. Orkestra geldi çalmaya başladı, annemler düğün kimin diyorlardı. Onlar istemedi. Ben dedim düğün kuracam. Cumartesi gittim üç-dört gibi orkestrayı kurdurdum.”(E3).

“Nasıl bir yaygara oldu. Yedi damattık. Köy de beraber olurdu düğünler. Yedi damadın düğünü köyün meydanına kuruldu. Yedi damattı, sekiz gelindi. Gelinlerin biri başka köyden geldi. Bizi topladılar damat başı yıkamaya dereye götürdüler. Herkesin yerini ayrı ayrı yapmışlardı. Mağara vardı. Herkes üç-dört tepsi meyve getirirdi. Nar, ceviz kuru üzüm, elmaydı. Herkes kendi durumuna göre millet gelirdi oraya damatların başı yıkanır. Üstleri giydirilirdi, meyveler yenirdi geri dönülürdü. Damatların odası farklıydı. Damatların hepsi aynıydık. Gelinleri bindirdiler. Ahmet’in karısı başka köyden geldi. Bu yedisini bindirdiler, diğer gelinin karşılamaya götürdüler. Oradan köye doğru atların üzerinde gelinler geldi. Sonra herkes evine geldi. Kadınlar herkes bindi. Düğünü yaptık. Kadınları farklı yerdeydi. Vekâlet veriyordu aileleri, öyle yaptık nikâhı da. 3-4 gün düğün oldu. Çarşamba dan cumartesiye düğün vardı. Burada her şey damada ait ya, köyde öyle değildi. Kızın evde çıkacağı gece damat tarafı yemek verir, sonrasında yemek sağdıca aittir. Yemekler sağdıçlara aitti. Köyde biri kız istedi mi, düğün olana kadar evlerinde hep şenlik vardı. Öyle keyifliydi. Sohbet vardı. Şimdiden daha güzeldi. Sağdıçlar sabahları düğüne başlarken keşke olsaydı. İnsanı izlerlerdi. Gelin düğünü görüyor muydu? Onu bir odaya koyuyorlar, bir perde arkasına ki gelini kimse görmesin oradan düğünü izlerdik. Gelen giden de geline bakardı. Herkes köylüydü ama gene de bakardı.”(E6).

Katılımcı ifadelerine bakıldığında düğün denildiğinde akıllarına imam nikâhının yapılması geldiği görülmektedir. Katılımcı aktarımlarından düğün merasimi esnasında çocuk olarak algılandıkları için çoğu zaman fikirlerinin alınmadığı, alınsa da ailelerin istekleri doğrultusunda bu merasimlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Kaçarak evlenmelerin olduğu durumda ise eşin yabancı olmasından dolayı çocuk damadın ailesi düğün yapmak istememiş, kaçan çocuk gelin ise elalem olgusundan dolayı sadece kına gecesiyle evlendirilmiştir.

4.6. Evlilikte Yaşanan Sorunlar

4.6.1. Mağduriyet

Aydemir (2011: 23) evlilikler bireylere çeşitli ev içi roller yüklemektedir ve erken evliliklerle, çocukların henüz hazır olmadıkları bu ev içi rol değişimini edinmeleri beklenilmektedir. Bu durumda çocuk gelinlerin mağduriyeti söz konusu olmaktadır.

“Aynı evlendiğimden güne kadar ailece yemek yediğimiz olmadı hep misafir hep misafir. Ha annem yemeği yapardı ha yardım ederdik ama ağır yemeklere yetişemiyorduk. Misal bilmiyorduk.”(K1).

“Ne bilim bir sürü? Kaynana vardı. Kaynımın 9 çocuğu işte vardı. Kumam yedi çocuğu.”(K7).

Bazı kadın katılımcılar evliliklerinde yaşadıkları mağduriyeti çocuk olmakla bağlantı kurarak aktarmaktadır.

“Tabi çocuksunuz. Gözünüz korkuyor. Babam benimle konuştu, yani babam konuşmuş benimle nasıl dinlemem.”(K5).

“Şeytanlık yok, cahilsin, okuma yazma yok, çocuksun. Bir ortama giriyon ayrı insanlar var tanımiyordun, farklı insanlar geliyor karşına her şeye boyun eğiyon ne yapion.”(K2).

“Çocuksun uyuyup kalıyon yani, kayınbabam kızardı. Küfür ederdi, öğlene kadar yatıyor kalkıp çay komuyor derdi. Aynı evin içindesin, çocuksun büyüyorsun yani.”(K12).

Başka bir katılımcı ise şu şekilde aktarmaktadır.

“Başka vallahi diğer yengem yemekleri yapıyordu. Oda kaldırdı indirdi dedi ben onlara hizmetçi olmuşum. Pazar parasını beşse on veriyorduk tüp için. Her şeye ayrı veriyorduk ama öyle dedi. Ben yemek yapmayı filan çok bilmiyordum hep çalıştım çünkü. İlk yemeğim ciğer kavurmasıydı. Birinden yemek tarifi aldım almaz olaydım. Dedi ki Hüseyin oğlum yemek yap güzel olmasa da yeriz yavaş yavaş alışsın. Bende ona sordum nasıl yapıp. Bana dedi doğra kaynat. Sonra kupkuru olana kadar kavur. Dediklerinin hepsini yaptım. Böyle soğan yumuşak ciğer ktır ktır olmuş. Bi baktım odadan tepsi gelmiş salona. Dedi bu tarifi kim verdi dedim şu kişi. Dedi ki onun gelmişini geçmişini....”(K2).

Çocuk gelinler için asıl mağduriyet, anne olmaları konusundadır. Bu bağlamda çocuk gelinler, henüz kendileri de çocuk oldukları için annelik konusunda yardıma ihtiyaç duymaktadırlar.

“Kaynanam başını yıkıyordu bakıyordu. Çocuk sahibi olmak nasıldı biliyor muydun? Biliyordum ama bakamıyordum bakmayı bilmiyordum. Evin işini hep yapmayı biliyordum.”(K5).

Erken evliliklerde çocuk gelin/damatlardan istenilen aileyle bağların koparılmaması gereken bu dönemde hem aile ile bağlarını koparmaları ve kendi sorumluluklarını alan bağımsız birer yetişkin olmaları iken, hem de bir çocuk olarak sıkı sıkıya kendi ailelerine bağlı olmaları beklenmektedir.

“Oo hangisini sayayım ki ben. Biz evlendik ama ben giyiniyorum, dışarı çıkıyorum. Oda dolanıyor. Akşama yemek yok, çamaşır yok ama mutluyuz. Ee babam dedi böyle gitmez bir ay geçti geçmedi. Dedi ki sen dedin evlenecem, e sende dedin evlenecece. Şimdi bu eve sen ekmek getirecece sen de dedi yedirecece. Daha da kimse gelip evi filan temizlemeyecek, yemek yapacaksın. Biz bir ne zaman sorun yaşadık, evlendiğimizde yazık o çamaşırı yıkar sıkamaz, yemek yapar yapamaz. E birde ben varım babam dedi sen kazanacac, sen pişirecece. Beni babam tarlaya götürdü, ben tarlada çalışmaya başladım. O evde babam yapamadık diye bir şey kabul etmedi ama iyi ki de etmedi. Eşimle biz sırt sırta verdik.”(E4).

Çocuk damatların yaşadığı mağduriyet ekonomik olarak bir aileyi geçindirmesi beklenirken aynı zamanda bir evlat olarak da onların sözlerinden çıkmamaları istenmektedir.

“Evin geçimi zordu biz kalabalıktık.”(K11).

“Çocuklara baksam, ekonomik durum yok. Annemin yanına sığamıyorum abimle oturuyorlar. Yeğenlerim hep. Dönüp dönüp gittim.”(K9)

Başka bir katılımcının ise aktarımı şu şekildedir. Yasal çalışma haklarından mahrum kalmasını erken yaşta gerçekleştirdiği evliliğin sorumluluklarına bağlamaktadır.

“Askerden geldikten sonra sigortalı işin peşine düştüm yoksa sigortalı olursam yakalanırım korkusundan sigortalı çalışmadım.”(E11).

4.6.2. Şiddet

Erken evlilikleri deneyimleyen çocuk gelinler/damatlar gerçekleştirdikleri evlilik içinde ve evlenmeden önce kendi aileleri içinde farklı şiddet türlerine maruz kalan çocuk gelin/damatlar bu şiddeti de normal görmektedir.

“Benim rahmetli babam annemi silah dipçiği ile döverdi. Duvarlarımız hep kandı. Beni dövmezdi ama sonuç itibariyle devamlı dayak yiyen ağlayan bir anneyle büyüdüm ben. Başkaldırmaya başladığımda o da yapamamaya başladı bu psikolojik baskılar, en son çocuklarımın yanında bir kez beni dövdü. Ben 3. Çocuğuma 4,5 aylık hamileydim. Belime filan gerçekten ciddi bir dayak yedim. Ben o gün son noktayı koydum. Meyve tabaklarım vardı. Çocuklarıma meyve getirmiştım, 4-5 tabak vardı. Hepsini duvarlara o sinirle fırlattım. O da son dayak yiyişim oldu. Bir daha bana cesaret edip el kaldıramadı. Onun dışında onların yanında onların yanında mümkün kavga etmemeye ve dayak yememeye çalışırdım.” (K9).

K1 psikolojik olarak ve bedensel olarak yaşadığı sorunları şu ifadelerle aktarmaktadır.

“Görmediğim kalmadı ki.. Beni babam dövdü oğlum dövdü kocam. Oğlum dövdü, bir tane çocuğum demedi ayıp. Bak yeğenim geldi aldı. Kader? Babam dövdü, çünkü kızıydım, kocam dövdü karısıydım. Oğlum dövdü çünkü anası değil karısının kaynanasıydım. Kader. Kaderin güzel olsun. Babam neden döverse ondan. Yemek geç oldu. Sen niye bunu yapmadın. Geldim niye evde yoktun. Demezdi ki tarlada. Bağırdu vurdu dövdü ben sustum. Hep sustum e, zaten kızsan bir de kaçmışsan susacaksın. Babamdan susmayı öğrenmişim ki ben. Kocam her şeye kızardı.”(K3).

K3 evlenmeden öncede babasında dayak yediğini şu şekilde belirtmektedir.

“Ayağım kaydı, yere düştüm sırtımda kardeşimle. Ben korktum dedim aha babam beni dövecek. Ok dövüyordu zaten. Şiddet şimdilerde çıktı. Önceden babam, kocam döverdi ayıp değildi. Ama şimdi bir şey oluyor diyoruz ayıptır. Kimse bize demedi ama.”(K3).

Sorunlarla baş edemeyen ya da verilen görevleri yerine getiremeyen çocuk gelinler/damatlar şiddete maruz kalmaktadırlar.

“Dayak vardı ama ben görmedim hata yaparsın dayak vardı. Ben hata yapmadım. Yani küfürde vardı, dayak da vardı, her şeyde vardı. Mesela, sen orada yaşasaydın bilirdin. Orada mesela sen demiyorsun tek kocamdan dayak yicem. Yok, herkesten dayak yicem. Yani bir yerden bıhane(bahane) aldın mı dövüyorlar. Çözmüyorduk. Kumam her şeyde öle yapıyordu ki, illahi bıhane(bahane) bulcak beni dövürecek. (bahaneleri nelerdi?) Nasıldı biliyor musun, mesela biz buradan gitmiştik oranın işini bilmiyorduk. Mesela koyun sağmayı bilmiyorduk. Gidiyorduk yanlış yapıyorduk. Akşam diyordu, seni karın koyunları sağmıyor. İllahım bir bıhane bulup çatışmayı çıkaracaktı İşe gidiyorduk, iş yapamıyorduk. İş yapmak elimizden gelmiyordu. Mesela, buğday kesmek elimizden gelmiyordu, yardım etmiyorlardı. İş yüzünden kavga ediyorduk. Kayınım kaldığında hep kavga ediyorduk (Tartıştığınızda ne oluyordu?). Dayak yoktu ama küfür, küfür vardı.”(K7).

K7, gördüğü şiddeti sadece fiziksel şiddet olarak aktarmasına rağmen gördüğü şiddetin fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet türlerini barındırdığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni de katılımcıların evlenmeden öncede benzer şiddet türlerine maruz kalmalarıdır. K7 isimli katılımcı şiddet olarak fiziksel şiddete maruz kaldığını şu şekilde aktarmaktadır.

“Burada(şehirden bahsediliyor) da kaç kez dövdü. Zaten evi de o yüzden ayırdık. Keyfine gelince dövüyordu burada.”(K7).

‘Şiddet nedir?’ sorusuna verilen cevaplarda katılımcılar daha çok fiziksel şiddet ve sözlü şiddetten bahsetmişlerdir. Katılımcıların aktarımlarından ise ‘Şiddet gördünüz mü?’ sorusuna verilen cevaplarda katılımcılar gördükleri fiziksel şiddeti aktarmaktadır.

Çocuk gelinlerin daha çok fiziksel şiddeti şiddet olarak tanımladıkları gözlenmiştir.

Bazı katılımcılar evlilikten öncede şiddet gördüğünü paylaşmaktadır. Evliliğini boşanma ile sonuçlandıran K9 evliliğinin ilk yıllarından itibaren fiziksel, sözlü ve psikolojik olarak gördüğü şiddeti anlatmaktadır.

“Ego tatmin etmek, onu hiçe saymak. O zayıf görüyordu beni. Zaten güçlü bir insana bu yapılamaz. Zayıf gördüğünüz bir insana ego tatmini, canını yakmak, üzme. Psikolojik ya da fiziksel. Ben zaten çok korkuyordum. Çünkü ben zaten bir haftalık evliyken dayak yemeye başlamıştım. O nedenle de hiçbir şekilde söz sahibi olamıyordum. Erkek egemenliği olan o dönemler öyleydi. Şimdi tabi ki öyle değil. Erkek egemenliği ekonomik anlamda da erkek egemenliği var. Yani bir bakıcı gibiydim. Evini temizleyen, yemeğini yapan ona bir oyuncaktım yani o da bir evcilik oynuyordu. Küfür çok ederdi. Alkolü yoktu, yani alıp da ona sığınarak uyguladığı yoktu. Zaten hiçbir şekilde anlaşamıyorduk ama. Hasbelkader iki çocuğumuzun olması bizi o evliliğe mahkûm etmişti. Yedi yıl dayak yedim. Benim dışarıya çıkmam yasaktı. Pazar günleri birlikte dışarıya çıkardık. Çocukları dolaştırırdık. Onun dışında karşıdaki markete gidemezdik. Öylede bir cezaevi hayatım oldu. En

azından daha büyük yaşta evlenmiş olsaydım dayak yemezdim. Kendi kararlarım olabilir. Ayrılmak istediğimde ayrılabilirdim. Her şekilde iş hayatına atıldım, çocuklarımı büyütebilirdim. Bir de dayak olan bir aileden geldiğim için sindirilmiş bir çocuk olmuştum. Elini kaldırdığında bir daha yapmayacak gibi çocuk elimi kaldırırdım. Egosunu tatmin ediyordu benim üstümden. Döverek işte sen kimsin. Ben senden üstünüm bunu kanıtlamaya çalışırdı her seferinde kendince. Küçük yaşta evlenmeseydim birçok farklı olurdu. En azından hür irademle kararlarımı alırdım.”(K9).

Çocuk damatlar da yaşanan maddi, manevi sorunlarda arada kaldıklarından aile içinde en güçsüz gördükleri bireye fiziksel şiddet uygulamaktadırlar. E1 şiddet uyguladığını şu şekilde belirtmektedir:

“Evet uyguladım. Şöyle bir şey oldu. Bir iki şiddetimin bazısı aile içindeki hane içindeki olaylardan oldu. Aile içinde bir de ben askerden geldiğimde ilk bizimkilerden yani ben kiraya çıktığım zaman ev içindeki olaylardan yani getir götür olayı yani anlamadığımdan dolayı şiddet uyguladım. Ama pişmanlıkta duyuyordum tabi bu yüzden.”(E1).

Çocuk damatların fiziksel şiddeti şiddet olarak aktarmalarının yanı sıra eşlerin kendilerine karşı çıkması durumunda fiziksel şiddete başvurdukları ortaya çıkmaktadır.

“Beni dinlemedi vurdum bende. Şiddet bağırarak, vurmak, kızmak. Bir şey söyledim bana cevap verdi boyunu aşan bende vurdum.”(E3).

E9 eşine uyguladığı şiddeti aktarıırken yaşadıkları yerdeki erken evliliklerde ‘gücü yeten yetene’ bir anlayış var olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, erken evliliğe maruz bırakılan çocuk damadın aileye gösteremediği tepkiyi eşe göstermesi olarak da değerlendirilebilir.

“Ben en büyük şiddeti sevmeyerek yaptım. Aslında bize bu evlilikle şiddet uyguladılar. Ben hiç vurmam, ama evliliğimiz boyunca biliyorum ki her türlü şiddeti gördü. Zaten aldattım daha ne yapayım kadına.”(E9).

Şiddet uyguladığını belirten başka bir katılımcı ise şiddetin farkına varsa da uygulamayı içinde yaşadığı ataerkil egemen yapıdan dolayı normal görmektedir.

“Şiddet her türlü olur. Yani benim ilk eşim çok çekti benim yüzümden şiddeti ona sormanız lazım. Ama çok utangaçtır o görüşmez. (Ya ikinci evliliğiniz?) Şiddet kanımızda var sanırım. Bağırarak çağırmak olur, peki ya küfür? Oluyor, ağızdan kaçıyor işte. (Hiç vurdunuz mu?) İlk eşime bir kaç kez. İkinci eşime bir kez vurdum beni çok sinirlendirdi.”(E5).

Katılımcı E8 Levirat evliliğinin başlı başına bir şiddet olduğunu belirtmektedir:

“Yani ben eşime uyguladım ilk yıllarda her şeyden sorumlu onu gördüğüm için kızıyordum birde gücüm ona yetiyordu ne yapayım. Bağırıp çağırıyordum, durmadan sonra baktım değişmiyor hiç bir şey. Dedim ki sen de bırak ona bunu yapmayı kendine de. Çaresizliğin acısını çıkarıyordum. Yani tuhaf konuşan konuşamıyorsun. Geçen yıl komşu kızını anlattığın kadın bu yıl karın. “Oldu tabi, bir yıl önceki yengem karım oldu. Daha ne olsun hala çocuklarım bilmez gerçeği. Konuşacam konuşamıyorum. Halini soramıyorsun, ne bilim o kadar kafayı yedim ki o dönem. Odaya gidip yatacam yatamıyorum. Çivi gibi yatak batıyor. Benimle hariç herkesle arası iyiydi. Zaten bende psikolojik hasta olmuştum. Böyle herkes de üstüme geliyor filan o dönem baya kötü davranıyordum yani.”(E8).

Bazı durumlarda yaşları küçük olduğundan şiddete ailesi tarafından maruz kalan çocuk damatların eşlerinden destek aldıkları da görülmektedir.

“Babamla sorun olduğunda o küfür etti, ben dinledim. Eşimle de konuşuruz. Ben o kim kimi ikna ederse işte”(E12).

Katılımcılardan E12’de ailesi tarafından uygulanan fiziksel, sözel ve psikolojik şiddeti şu şekilde aktarmaktadır.

“Benim için en zoru okul sonrasıydı. Okula giderken eşim giydireliyordu. Ben dönüşte oynamaya gidiyordum, babam çok kızıyordu. Babam beni dövüyordu, küfür ediyordu. Ben (gülüyor) gidiyordum eşime ağlıyordum. Babam eşimi çok severdi. Eşimde olgundu, çok. Halada güleriz, ağlarız.”(E12).

Katılımcılara hangi sebeplerden ötürü şiddet gördükleri ya da şiddet uyguladıkları sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların aktarımları ele alınarak bakıldığında çocuk yaşta baş etmek zorunda kaldıkları sorumluluklarla baş edemedikleri durumlarda fiziksel şiddete maruz kaldıkları ortaya çıkmaktadır.

“Abim başta dedi ki, he dicen ya da bir kurşun. Zaten sonrada sesim çıkmadı işte. Teyzelerim gelmişti bir şey dediler. Onların yüzünden bir tokat yedim. Bir kerede Umut’a hamileydim Hüseyin dedi Aç mısın? Dedim evet. Eti aldı kebabçıya pişirmeye. Geldi balcı çağırıldı bunlar gitti belki yarım saat kalmadı uykuya kaldım. Böyle yıkanmışım yorganı sarmışım yatmışım. Bir baktım dayak yiyorum, dayak yiyorum ama Hüseyin’i çağırıyorum beni kurtaracak. Hüseyin’den dayak yediğimi bilmiyorum. Dedim bu şeytandır herhalde kapıda kilitli. Bir baktım, vallah bak o zamanda yaşım küçük. Dayak yiyorum ama ben Hüseyin’i çağırıyorum beni kurtaracak, ama tam uyanamamışım. Arada kapı çaldı düğmeye bastım, kapı açıldı. Amca da gelmiş, kapı açılmayınca damdan geliyor. Hüseyin de damdan balkona iniyor, inince ayağı takılıp düşüyor, canı acıyınca uyuyan beni dövüyor. Amca da kapı açılmayınca yardımına geliyor o da damdan balkona inerken ayağını incitiyor.

Ayağı çıktı. Hepsi bir saat geçmedi. Yemek yemişim banyo yapıp yatmışım. Lan diyor mahallenin hepsi uyandı, sen uyanmadın.. Küfür o zaten üç öğün yemekten daha şarttı.”(K2).

Aile üyeleri içinde var olan bir sürtüşmeden dolayı da psikolojik şiddete maruz kalan K2'nin ifadesi şu şekildedir.

“Vallahi onlarla da aram şöyleydi benle akran iki kızı vardı yengemin oraya gidince nene küsüyordu. Onlar geldi mi yenge küsüyordu. O diyordu çıkmayın, o diyordu inmeyin. “Tahir’e hamileyken 50 kilo pirinç karıyordum. Vallah, hiç unutmam. Yengem(Eltisi) bir leğen getirdi, içine yarım çuval un koydu dedi yoğur. Rahmetli nene geldi dedi, ilk kez beni savundu dedi. Allah’tan kork bu hamile haliyle nasıl bu hamuru yoğuracak dedi. Çağır kızımı gelsin yapsın dedi. O halimle o hamuru yoğurum ama su içinde kaldım. Yengem şırdan yapıyordu. Ben yardım ediyordum, gelip elimden sandalye ile iğneyi alıyordu. Bana diyordu ki git yat ben gidip yatıyordum, diyordu ki karın bana gelip yardı etmiyor. Ben neler görmedim.”(K2).

Kalabalık hane içine gelin gitme durumunda özellikle çocuk gelinler hane halkın adaptasyon sorunu yaşamaktadır. Çocuk damatlarda ise bu adaptasyon edindiği rol ve evliliğin sorumlulukları olarak belirlenmiştir. Bu durumda aile içindeki diğer bireyler çocuk gelinlere özgüven, saygı, kişilik ve sağlık bütünlüğünü parçalayan taktiklerle yaklaşmaktadır.

“Zümeyra da hamileydim. Hamileliğim çok zor geçti. Hamileliğimden doğum kadar hastanedeydim bizimkiler o tarafta çok pintiydiler. Yani yemekleri odun ateşinde yapıyorduk. Tüpte pişirme yoktu. Dedim anne yapamıyorum yani eğilemiyorum. Söylerseniz belki anlayışla karşılarlar. Babam dedi ki kızım söyle onlara doğuma kadar tüpün parasını ben ödüyeyim, tüpte yemeğini yap. Boşanma durumuna kadar geldim orada. Sen nasıl yani kocanın kıymetini bilmiyon. Emeğini bilmion, cart curt edion da. Ocağa yemeğini yapion. Odunda yapmion. Ne kaynanam elimden tuttu, bir şey öğretti. Az çok kalabalıktık. Babamı kime sorsan tanır. Aynı evlendiğimden güne kadar ailece yemek yediğimiz olmadı hep misafir hep misafir. Ha annem yemeği yapardı ha yardım ederdik ama ağır yemeklere yetişemiyorduk. Misal bilmiyorduk. Hiç kaynanam oturup da kızım gel öğretim demedi mesela. Kızlarına öğretirdi. Kızım rezil olursunuz kızım şunu yaparsınız. Bize öyle bir şey yok. Tek gelindim mesela kaç defa yemekleri yapmayı bilmiyordum onlara göre mesela. Hiç demedi kızım gel otur ben yapım sen seyret mesela Kıyametleri koparıyordu. Öyle yok çok yapmışsın. Senden kadın olmaz. Kocanın emeğini çöpe atmışsın. Yapıp çöpe atıyorsun öle sineye çekiyorsun. Geçen gün geri gelmez diyorsun. Mesela dün akşam niye kavga ettik. Kızartma kalmıştı. Neymiş, senin gözün doymaz, senden karı olmaz. Çok şey yapıyorsun çöpe atıyorsun öle. .”(K1)

K1 devamında şunları belirtmektedir.

“Niye kocam diyordu, beni zorla evlendirdiler. Annem istedi evlendirdiler. Annesi diyordu be oğlumun zoruyla seni aldım istemiyordum. Ben akraba alacaktım yabancı almazdım.”(K1).

K5 de diğer aile üyelerinin çatışmalarından dolayı uğradığı sözlü şiddeti aktarmaktadır.

“Yoktu dayak filan eşimde de yoktu, Onlarda da. Çok küfür vardı işte kaynanamın kuması çok küfür ediyordu. Yoksa kaynanam çok iyiydi. Kuması her şeye küfür ediyordu.”(K5).

Çocuk gelinlerin gelin statüsü şiddete maruz kalmalarının başka bir nedeni olmaktadır. Yaşanılan sorunlarla baş etme yöntemi olarak seçtikleri boyun eğmenin başka şiddet türlerini ortaya çıkardığı görülmektedir.

“Aç bırakmaktan ziyade yenilirdi, içilirdi. Bende kendime ayrıca hazırlamazdım, zaten benim kendime ayrıca yemek hazırlama lüksüm olmadı. Laf yiyeceğime aç kalırdım. Yani ben hazırlasaydım laf yiyecekti onun yerine aç kalıyordum daha iyiydi. Yani laf yememek için aç kaldığım günleri bilirim günlerce. Annem babam geliyordu. Bana kendileri git bir bardak su getir demiyene kadar gidip getiremezdim. Onlar bana git yap diyeceklerdi ki ben de gidip yapacaktım. Yoksam gidip yapamazdım... Çünkü ben gençliğimi yaşayamadım. Evlendim bir odada yaşamaya mahkûm edildim. Dayak yedim hor görüldüm. Aşağılandım. Her türlü şiddete maruz kaldım.”(K4).

Kadın katılımcıların fiziksel şiddeti neredeyse kader olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bunun arka planında kadın oldukları ve evlendikten sonra ailelerinin yanına geri dönem şansları olmadığı düşüncesi bulunmaktadır. Bunu K11’ün aktarımı ise şu şekildedir.

“Ben kayınbabada kaynanadan çok şiddet gördüm. Şiddet görecektim. Ailede de şiddet vardı. Ya ölümdü ya da şiddet görecektim. Hem aileden, hem eşimden. Dayak değil sözlü taciz. Dayak yoktu. Aç kalıoduk, banyoya girioduk banyo yapamıyoduk. Eşinizle ilişkiniz nasıldı. Onunla sorun yaşamadık”(K11).

Eşinden şiddet görmediğini belirten başka bir katılımcının ifadelerinden ailesinde yaşadığı olaylarda karşılaştığında evliliğinde yaşadığı sözel ve psikolojik şiddeti daha kolay katlanılabilir buldukları anlaşılmaktadır. Katılımcının bu konudaki aktarımı şu şekildedir.

“Çok sinirliyse bağıyor filan. Evliliğimde görmedim ama ailemde gördüm. Zaten dedim ya anlaşıyordum o yüzden baktım, yapamayacağım. Kaçtım. Şiddet ailemin evinde yaşadığım her şey. Küfür dayak eziyet, küslük bağırma. Eşim sadece bağıyor. Ama ailemde öyle değildi”(K10).

Şiddete uğramadığını ve aktarımlarından şiddete uğradığı anlaşılan katılımcı ise yaşanan durumu büyümesi gerekliliğine bağlamaktadır. Yaşanılan şiddet türü ise gündelik hayat içerisinde normalleştirilmiş olan psikolojik ve sözel şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu katılımcı şiddete uğramadığını şu şekilde aktarmaktadır.

“Korku, dayak, onlar olmadı. Hiçbir zaman olmadı. Hiç öle bir şey olmadı. Hiç olmadı. Kaynanam kayınbabam hiç kızmazdı. Bir sadece sabah geç kalkardım. Çocuksun uyuyup kalıyon yani, kayınbabam kızardı. Küfür ederdi, öğlene kadar yatıyor kalkıp çay komuyor derdi. Aynı evin içindesin, çocuksun büyüyorsun yani.”(K12).

Katılımcılardan çocuk gelinlerin şiddetin neredeyse tüm türlerine maruz kaldığı, çocuk damatların ise hem şiddete maruz kaldıkları hem de şiddet uygulayan oldukları görülmektedir. Çocuk gelinler, söz dinlemedikleri, verilen işi bilmedikleri/yapamadıkları ya da eşlerinin yaşadığı ekonomik durumdan kaynaklı şiddet görmelerinin yanı sıra, eşlerin ailesinin fiziksel şiddet görmelerini sağladıkları ya damadın ailesi tarafından şiddet uygulandığını belirtmişlerdir. Çocuk damatların aktarmaları doğrultusunda fiziksel şiddeti daha çok uyguladıkları ortaya çıkmaktadır. Yaşadıkları ekonomik sorunlar, istenmedikleri evlilikleri gerçekleştirmeleri sonucu eşlerine şiddet uygulayan damatlar, ailelerinden zaman zaman fiziksel şiddet de görmektedirler. Çocuk gelinlerin şiddete uğramalarındaki nedenlerden biri de kendilerini ikincil statüde görmeleridir. Bu durum şiddete boyun eğmeyi ortaya çıkarmaktadır.

Erken evliliklerdeki şiddet algısında şiddetin normal algılanması bireylerin aile içinde de şiddet görmeleri ya da şiddete tanık olmalarıdır. Bu durumda bireylerin şiddeti fiziksel şiddet olarak algılamaları için ciddi bir fiziksel şiddete maruz kalmaları gerekmektedir. Nitekim aktarımlarda da anlaşıldığı üzere şiddet tanımı fiziksel şiddet olmakta ve bu doğrultuda aktarım yapmaktadırlar. Şiddeti çocuk gelinlerin ve damatların sözel ya da psikolojik şiddet olarak görmeleri açısından çocuk damatların daha bilinçli oldukları anlaşılmıştır.

4.6.3. Yalnızlık

Çocuk damatlar kendilerine yüklenen rollerden dolayı evlendikten sonra sosyal hayattan uzaklaştığını belirtirken aslında birey olarak nasıl yok sayıldığını da aktarmaktadır.

“Vallahi e zorun okulda talebe, işte amele olmaktı. Zaten ne kocasın ne çocuk. Zaten okula gidiyorum. Öğrenci miyim, annemin- babamın oğlu mu, eş mi herkes bir şey bekliyor. Kimse demiyor ki sen ne bekliyorsun. Çalış diyorlar, okul var okula da git büyük adam ol. Okul çıkışı top oynayamam hiç neden tüpçüde çalışacam.”(E7).

Çocuk damatların yaşadıkları yalnızlık hem eş, hem de evlat olma ikileminden dolayı omuzlarına çoğu durumda yüklenen maddi sorunlardan kaynaklanmaktadır.

“Tabi, hem muhtaçtım ama bana muhtaç birileri de vardı. Ben diyordum babam beni korur, e karım diyordu kocam beni korur. Aynı anda her şeydim ama hiçbir şeydim. Sen düşün artık.”(E10).

Erken evlenen bireylerin yaşlarından dolayı hem eş beklentileri hem de ailenin beklentilerini karşılamak arasında kalmak olarak görülmektedir.

“Eşim diyordu, beni savunmuyorsun, annem diyordu beni tutmuyorsun. Ben o yüzden her iki tarafı da idare etmeye çalışıyordum.”(E2).

Çocuk damatların yalnızlık algısının bir diğer nedeni de birey olarak aileye ekonomik bağımlılığı devam ederken diğer yandan bireyin kendisine ekonomik anlamda bağımlı bireyler olması bireyin bu sorumluluklar altında anlaşılammaktan kaynaklandığı görülmektedir.

“Ben parasal anlamda sorunlar yaşadım, birde eşim küçük her şeyde gözü kalıyor, yapamıyorum babamın onayını almalıyım Zor cebinde adamsın paran yok, paran yok adam değildin. Diyemiyorsun ki madem adam değilim, ne bekliyorsunuz. Çünkü yok ben ancak kendimi bilirim. Oda onu da babamdan alırım. E, bir yerden sonrada isteyemiyorsun. Hey gidi.”(E11).

Aile içi çatışmalarda en çok yaşanan durumlardan biri de gelinin dışlanmasıdır. Ev üstüne gitme sonucu aile bireyleri arasındaki sürtüşmeden dolayı gelinin yalnızlaştırılması olarak da anlaşılmaktadır. Bu durum çocuk gelinin aynı zamanda cezalandırılmasıdır.

“Ya işte hastalanırdım tarlaya gitmezdim, sorun olurdu. Kavga ederdik. Hem kocamın tarafında sorun oluyordu. Hem kaynanamın tarafında sorun oluyordu. Yok, yalan diyordu ve yahut ta bizimle gelmesin diye. Berbattı yani çok kötüydü. Beni aralarına almıyorlardı. Hiç aralarına sokmuyorlardı. Aynı geliyordu, oturuyorlardı aralarında sohbet ediyorlardı. Beni aralarına almıyorlardı. Yani gelin hizmetçidir aslında.”(K1).

Akraba evliliği yaptığını belirten kadın katılımcı, akraba olmalarına rağmen kendisinin aile ile iletişim kurmasını sağlayacak ortak dil bilmediği için aile içinde sorunlar yaşamıştır.

“Onlarla diyaloguna bir türlü giremiyordum. Çünkü ben Arapça bilmiyordum ama onlar da Türkçe bilmiyordum. Bu benim yaşadığım sorunlardan biri idi.”(K4)

Erken evliliklerde yalnızlık sorunu evlilik kararının alınmasıyla başlamaktadır. Çocuk damatların evlilik sürecinde yaşadığı yalnızlık maddi sorunlarla baş edemediklerinin anlaşılabilmesi sonucu yaşadıkları bir sorundur. Bunun yanı sıra hem eş hem de evlat olma ikilemi yaşadıkları ve bu beklentilerin sorumluluğunu alamamak sonucunda anlaşılmadıkları düşüncesinden kaynaklanmıştır. Çocuk gelinlerin hem kadın hem de gelin olma statülerinin yanına yaşlarının da küçük olması eklenerek aile içi sürtüşmeler sonucu dışlanarak cezalandırılmaları sonucunda yalnızlık yaşadıklarını aktarmışlardır.

4.6.4. Baskı

Erken evliliklerde toplumsal cinsiyet rollerine uygun kadınlık/erkeklik rollerinin benimsetilmesi önemlidir. Bu nedenle ‘Ağaç yaşken eğilir.’ denilerek çocuk damat ve gelinlere her anlamda müdahale edilmektedir.

Katılımcı E7 ailesinin onun üzerinden eşine uygulamak istediği baskıyı şöyle aktarmaktadır.

“Ya ben eşimi seviyorum birde niye kızım telefonu kullanmış, ne yapayım yani. O telefon kullanma koca bir olay oldu. Kız kardeşim de kullanıyor. Yok. Yemek yandı. Annesine gitti(gülüyor) annesigile gitti diye niye kızım ki ya zaten beş adım, karşı daire.”(E7).

Kadınlarda bazen eş, bazen de eşin ailesinden dolayı ya da her ikisinin birleşmesiyle sosyal hayata kısıtlamalar getirilmektedir.

“Hiç kimse gelmeyecek bir yere gitmeyeceğim. Kimse gelmeyecek kimseyle konuşmayacağım. Yani telefonla konuşuyordum oda sorun. İki senedir telefonu da atmışım. Ailemle konuşuyordum oda sorun. İşten gelirdi elini yıkamazdı, telefona koşardı. Kim aradı, kaç dakika konuştun. Kaç saniye konuştun, niye aradı, ne konuştun sorardı. Mesela annemle konuştum diyelim ki on dakika konuştum. O on dakika içinde ne konuştun, ne dedin, ne yaptın, ne söyledin, niye bu kadar uzattın.”(K1).

Erken evliliklerde çocuk gelinlere baskı uygulanmasının en temel nedeni de gelin statüsünde olmalarıdır. Ataerkil kültürel yapıda gelin olmak başlı başına baskı yapılmaya gerekçesi olurken bunun yanına bireyin çocuk olması eklendiğinde evlilik içerisinde yaşanan baskı boyutunu kadın katılımcı şu şekilde aktarmaktadır.

“Kaynanadan mesela yemek konusunda temizlik konusunda bir yere gitme konusunda şiddet. , kaynanadan şiddet, görünmeden görülen küfür. Evliliğindir eşinle konuşamıyorsun. Evin içinde eşinle konuşamıyorsun. Dışarı çıkmak eğlenmek yasak evin içinde serbest değilsin. Haftadan haftaya bir kere banyo yapıyoruz üstünü değiştirme imkânın yoktu. Tek başıma bir komsuya gidemiyosun bir arkadaşına gidemiyosun. Ne bilim.”(K11).

4.6.5. Fakirlik

Maddi sorun erken evliliklerin bir başka boyutudur. Erken yaşta evlenen ya da evlendirilen çocuklar eğitim hayatını tamamlamadıklarından istihdama katılımları çok zor olmaktadır. Bu duruma kadın ve çocuk sahibi olmak eklenince fakirliğin boyutu da büyümektedir.

“Maddi durum kötüydü ama şimdi öyle değil.”(E2).

E1 yaşadığı ekonomik sorunu aktarımı şu şekildedir.

“Ben işe başladım ufaktan. Bir işim yoktu, mesleğim yoktu. Fırına geceleri giderdim, hamur yoğurdurdum. Günlük 7 lira+5 ekmek. Öle bir geçindik. Ondan sonra inşaat gittim, biraz geçince yani büyüyünce, ellerim biraz kendini toplayınca, inşaat gittim biraz çalıştım. Askerden önce buraya taşındığımızda ben sanayi sitesinde bir işe girmiştim, biraz meslek edinmiştim. Sabah 8’de giderdim işe akşam 6 paydos, akşam 6’da diğer iş yerine geçirdim, gece 12’ye kadar çalışırdım eve gelirdim. Cumartesi, Pazar dışarı işleri falan baya bir azmettim çünkü bu kadar iyi bir insanı kaybetmek istemezdim hiçbir zaman.”(E1).

Erken evliliklerde maddi sorun bireyin en çok hissettiği sorun olmaktadır. Bunun nedeni aile içerisinde yalnızlık, şiddet gibi sorunlarla çocuk yaşta karşılaşan bireyler bu sorunları çoğu durumda sorun olarak kabul etmemektedirler. K3 yaşadığı maddi sorunu çalışarak aşmaya çalıştığını diğer konularda zorlanmadığını şu ifadelerle belirtmektedir.

“Eşim çalışmıyordu. Ben tarlaya gidip geliyordum evin işi yemek zaten hemen hamile kaldım, ama ne fayda. Evin işini filan biliyordum. Yemek çamaşır, o zaman böyle değildi. Nasıl bilmeyeceksin ev işlerini. Zaten tek işe yaradığım şey oydu. Eşim çalışmıyordu ama. Ben her şeye gene koşuyordum. Ben kardeşime bakıyordum ev temizlik çocuk bakma. Kadının kaderi küçükken bellidir. Ben küçükken kardeşime bakıyordum. Kendi çocuğum olduğunda da kardeşimden her şeyi biliyordum.”(K3).

K1 maddi sıkıntılarını her fırsatta aktarmakta ve vurgulamaktadır. Yaşadığı maddi sorunları geçim sıkıntısının yanı sıra evliliğinin başından beridir devam eden eşiyile arasındaki sorunlarda dolayı eşinin bir ceza olarak uyguladığını aktarmaktadır.

“Bir milyon verir. O 1 milyonu harcadın mı nereye harcadın, ne aldın, niçin aldın. Yani öle bir insan. Yani 20 milyon verdi ban, Ankara’ya gitti 3 aylık hamileyim.. Onu da annemgile verdim. Annem benim olduğumu biliyordu bütün yengelerim. Ama görüncem hariç. Görüncem benim kız kardeşimi tanıyordu. Hiç harcamazdım mesele. Ha harcasam gelir kıyameti koparır. Öle yani. İsteddiğimi alamam. Eşim para kazanıyordu ama bana vermiyordu.”(K1).

Erken evliliklerde yaşanılması olağan olan bir sorun olarak da karşımıza maddi sorunlar çıkmaktadır. Çocuk yaşta geçim sıkıntısıyla baş etmek, vasıflı ya da vasıfsız işlerde çalışamayacak ola çocuklar için sorun olmaktadır. Evliliğin ilk dönemlerinde aile ekonomik anlamda destek olsa da bir süre sonra birey bu sorumlulukla baş başa bırakılmaktadır.

“Ben parasal anlamda sorunlar yaşadım, birde eşim küçük her şeyde gözü kalıyor, yapamıyorum babamın onayını almalıyım, çünkü yok ben ancak kendimi bilirim. Oda onu da babamdan alırım. E, bir yerden sonrada isteyemiyorsun. Başladım inşaatlara gitmeye. Yavaş yavaş derken. Oldu işte. Gel de bana sor. Ellerim patlıyordu, kumu taşıyamıyordum, akşama kadar benimle dalga geçerdi oradaki abiler. Hey gidi. Babamın durumu iyiydi ama bana adama ol, sen artık evlendin dedi. Ben istemedim dedim, oda hayır deseydin gördün beğendin. Dedi benden bu kadar. O karar verdi evlendim ama o kadar sonra biz kaldık.”(E11).

Ekonomik sorumluluğun ataerkil egemen yapıda erkeğe yüklenmesi çocuk damadın u sorunlarla baş etmesinin yanı sıra aldığı kendinden büyük sorumlulukla nasıl baş

edeceğini bilmemesi de sorunu büyütülmektedir. E 9 yaşadığı sorunu şu şekilde aktarmaktadır.

“Durumumuz yok zaten ben çalışıyorum ama görüntü. Kendim kazandığının fazlasını yiyorum yani nasıl eve bakayım. Ben annem para isterse arada ona veriyordum o kadar. O da askerden sonra oldu yani.”(E9).

Evin geçimini sağlanması beklenen çocuk damatlar ekonomik durumdan dolayı askerlik yükümlülüğü gibi zorunluluklarını ertelemek zorunda kalmış ve bu yüzden çoğu durumda sigorta gibi çalışma haklarından vazgeçmek zorunda kalmışlardır.

“Askere de 30 yaşına geliyordum nerdeyse öyle gittim. Ailem kalabalık benim 11 kardeşiz. Ee, benim çocuklar. Derken arkamdakilerin büyümesi gerekiyordu ki ben de ailemi teslim edim, anam babam, eşim, çocuklar ne yapardı yoksa.”(E11).

4.7. Evlilikte Gelin/Damat/Anne/Baba/Evlat Çemberi

Çocuk gelin olan K4 gelin statüsünden dolayı yaşadığı mağduriyeti şu şekilde ifade etmektedir.

“Onların şeyine uyamıyordum mesela ben. Herkes her şeyi yapabiliyordu ama gelin yapamazdı ayıp. Örneğin büyüklerin yanında oturamazsın ayıp, hizmet etmelisin sürekli. Gelin kimsenin yanında oturamaz ayıp.”(K4).

Çocuk damatlardan beklenen erkeklik rollerini getirmek ve çocukluk arasında kalan birey evliliğinin ilk yıllarında bu rollerin birbirine karıştığı bir süreçten geçmektedir. E10 ise evlilik sonrasında yetişkinlik ve çocukluk arasında gidiş-gelişlerini şu şekilde aktarmaktadır.

“Anam diyor karın, karım diyor anan. Babam diyor yatıyor eşim diyor, yatamıyorum. Her gün kavga dövüş. Yaş yok, akıl hiç yok. Babam beni çıraklığa gönderiyor, ben haftalık alınca çiklet çikolata alıp yeme derdindeyim. Akıl edim karıma verdiğimde oda benden beter. Tabi ki bu uzun sürmedi. Evde savaş, para nerde yok.”(E10).

Bazı durumlarda çocuk damatlar sadece kendi olmalarını seçerek eş, anne ve babadan hatta çocuklarından da bağımsız bir dış dünyada yaşamayı seçmektedir. Bunun tersi olarak çocuk damatların kendi hayatlarına nerdeyse kaldığı yerden devam etmeleri hem eşleri olan çocuk gelinle hem de kendi aileleriyle çatışma nedeni olmaktadır.

“Eski eşim benim dışımda herkesle anlaşıyordu. Annemle babamla ama benle değil. Zaten onlar kavga ediyor muydu, etmiyor muydu bilmiyordum bile. Ben hep şehir dışına çıkıyordum eve geç geliyordum. Bana pek sorunları yansımazdı. Benimle sorunları eve yansır. Evliliğim boyunca sorun yaşadım eşim çok kıskançtı. Ben de nerde sabah orda akşam. Evde huzurum yoktu. Eve geliyordum, üstümü değiştirip çıkıyordum. O da doğal olarak kıyameti koparıyordu. Sürekli kavga ediyorduk. Daha doğrusu o ediyordu, kırıp döküyordu. Ben mi üstümü değiştirip çıkıyordum dışarı, eve gelmiyordum. Gelince annem benimle konuşurdu. Öle devam ettik.”(E9).

Çocuk damatların aileleriyle yaşadığı sorunların nedeni eşlerine karşı olan davranışları konusunda olmaktadır. Çocuk damatlar ailelerinin onlardan beklediği eş olma ve evlat olma beklentilerini karşılamadığı için aileleriyle sorun yaşamaktadır. Bu durum yine gelin statüsü ve kadın olmakla bağlantılandırılabilir. Eşinin gelin statüsünden dolayı yaşadığı mağduriyeti E11 şu sözlerle aktarmaktadır.

“Eşim ev işi filan çok iyi yapardı ama o eve yetişmenin imkânı yoktu. Kaynana gelin her şeyi yapsın der, ama kızı yapmasın. Annemde kızı süpürge tutsa başlarda bedduaya. Aslında bakma çok çekti oda işte.”(E11).

Erken evliliklerde çocuk damadın çoğu durumda çocuk gelin olan eşine karşı ailelerin beklentileri doğrultusunda davranışları beklenmektedir. Bu durumda erken ailelerin de erken evlendirdikleri çocuklarına karşı beklenti ve davranışları konusunda sorun olduğu görülmektedir. Başka bir katılımcı da çocuk gelin olan eşinin yaşadığı olayı aktarmaktadır.

“Ailem hep istiyordu ki kızayım bağırayım, babam öyle bir adamdı da ben niye öyle olayım ki yani dimi. Böyle bana dediklerine istiyorlardı ki söylediler ya onların istediğini yapayım. Ama insan büyüyor, anlıyor. Birde yazık oda insan evladı.”(E7).

Gelin olmak, ev içi işlere hapsedilmek olduğunu belirten katılımcı, bunun dışında dışarıda bir hayat olduğunu da bildiğini belirterek yaşadığı kısır döngüyü anlatmaktadır. Başka bir katılımcı ise gelin olmayı şu ifadelerle aktarmaktadır.

“Ev işlerinde falan köle gibi seni kullanıolar. Yapamadığın şeyleri içine ata ata kalıosun.”(K11).

4.8. Sorunlarla Başetme Yolları

4.8.1. Fedakârlık

Fedakârlık olgusu özellikle berdel evliliklerinde özellikle sorunlarla baş etme yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni evli ve mutlu olan kardeş için dayanmanın yanı sıra, evin gelinin geri alınmasıyla ortaya çıkan namus sorunudur.

“Onlar dedi, boşanma olursa kızımızı da alırız. Biz karşı geldik. Yani biz karşı geldik yani biz boşanıoz diye onun günahını boynumuza katamayız dedik. Yani dedik kesinlikle hiç kimse onu alamaz yani. Hangi bir cesaretli olursa yani gelsin alsın. Rızası olmadıkça ha kendi rızası olmadı mı ona karşı gelemeyiz. Ama rızası olmadı mı hiç kimse onu alamaz.”(K1).

Levirat evliliğinde de evlilikteki sorunlarla baş etme yollarından biri fedakârlıktır. Evlilik daha gerçekleştirilmeden bireylerin fedakârlık yapmaya başlamasındaki neden ise berdel evliliklerinde olduğu gibi namustur. Evliliği yapan katılımcı evliliğini şu şekilde anlatmaktadır.

“ Eşim(o zaman yengesi) gitmek istemiyor, ailemde gitmesini istemiyor.”(E8)

Erken evliliklerde ailelerin tepkileri bazı durumlarda çocuk gelinlerin ve damatların eşler arasında dayanışmasına neden olmaktadır. Eşlerin birbirine dayanak olması sonucu sorunlarla baş ettiklerini ifade etmektedirler.

“Eşimi yanıma alarak baş ettim. Eşim niye bunu yapamıyor Ben eşimi çok sevdiğim için hayata dört kolla sarılmaya başladım. Eşimin de iki kolunu yanıma alarak yani. Bir ikincisi, yani böyle nasıl anlatsam eşimi çok severdim her şeyi isterdim o anda ona yapmayı ama elimde olmadığı için daha çok çabalamaya başladım yani bilmiyorum daha çok çalışmaya başladım.”(E1).

Fedakârlık erken evliliklerde eşlerin yaşanan sorunlarla beraber baş etmeleri yollarından biridir.

“Eşimle biz sırt sırta verdik. Ben lapa pirinç yedim. O belimi çiğnedi. Yeri geldi oturduk ağladık. Ben yoruldu diye, oda yoruldu diye. Yani anlayacağın biz beraber büyüdük. Eşimle be benle eşim büyüdük hem ağladık hem güldük.”(E4).

Erken evliliklerde fedakârlık ailelerin boşanmaya sıcak bakmamasından kaynaklı olarak zorunlu bir yol olmaktadır. Boşanma durumunun olması halinde ailesinin adının çıkacağını aktarmaktadır.

“Boşanamazsın, gelinliğinle gittin kefeninle gelirsin. Bize yakışmaz bize nasıl yaparsın. Derler ki filan kesin kızı boşanmış dul gözüyle bakarlar.”(K1).

Fedakârlık yapmak bireylerin isteğiyle olduğunda eşler arasında dayanışmaya yol açarken tam tersi ailelerin sorunlar karşısında çocuk gelin ya da damatlara destek olmamaları sonucunda bireyin şartların olgunlaşmasını beklemesi anlamına da gelmektedir. Katılımcı K9 21 yıl süren evliliği şu şekilde aktarmaktadır.

“2 ay sonra tekrar geldim abi ben yapamıyorum geri dönmek istiyorum dedim. Ben bunu 21 yıl sürdürdüm. 4 aylık evliyken karar aldım 21 yıl sonra yapabildim. 18 yaşında oğlum kucağıma aldım. O arada nikâhım yapıldı. Ondan sonrada çocuklar, çocuk olunca düzelir dediler. Bir süre de böyle avuttular bilirsiniz. Sonra 2.çocuğum oldu. Elim kolum hep de bağlandı. Ailemin yanına hep boşanma kararı ile geliyorum. Çalışsam desem çocuklara kim bakacak? 21 sonra boşanma kararımı açıkladım. Oğlum dedi ki, annecim senden bir şey isteyebilir miyim dedi, tabi dedim. 2-3 yıl daha bekleyebilir misin, dedi. Ben biraz daha büyüyüm size ben bakarım. Benim çalışmamı istemiyordu. Tamam, oğlum bunca yıl dayandım 1-2 yıl daha dayanırım. Bu arada tabi aradan 2-3 yıl geçti oğlum okudu. Üniversiteyi kazandı ama okumadı. Her akşam oğlumla ya da kızımınla yürüyüşe gidiyoruz. O akşam oğlumla yalnız gittik. Fıratcım dedim, ben ayrılmak istiyorum. Sen 1-2 yıl demiştin. Buraya kadar dayandım, artık ayrılmak istiyorum.”(K9).

Erken evliliklerde sorunlarla baş etme yolları en çok fedakârlık olarak görülmektedir. Çocuk gelinler ve damatlar ailenin adının çıkması ya da dul olarak anılma korkusundan dolayı çoğu zaman bu sorunlara dayanmaktadırlar. Bazı durumlarda ise fedakârlık eşle birlik olma, dayanışma halinde bilinçli yapılmaktadır.

4.8.2. Ayrı Eve Çıkma

Erken evlilikler genellikle ev üstüne gidilerek yapılmakta, kalabalık ev hanesinde bireyle arası sorunlar yaşanmaktadır. Bu durumda sorunun çözümü ayrı eve çıkmaktadır.

“Çözemedim. Çözebilsem, evi ayırmam, param pulum yok, kendime bakamıyorum. Sonra işte iş başa düşünce çalıştım, ama o çikolata yiyen çocuk kayboldu, toparladım yavaş yavaş. Ben toparladım ya, annemlerde toparladı eşimle. Süt limon oldular. Demek ki ayrı kalmaları lazımmış”(E10).

Ayrı eve çıkma eşler arası değil daha çok aile bireyleri arasında sürtüşmelerin yoğun ve sert olduğu durumlarda karşımıza çözüm olarak çıkmaktadır.

“Sonra işte eşim artık dayanamadı, sürekli sorun sıkıntı. Birde eşimin ailesi hele o abisi var ya hemen boşanmamızı sağladı. Sorunlar artınca ayrılalım dedik, ailem hiç istemedi ayrılmamızı. Ama eşim çok diretti en son boşanacam dedi. Öyle deyince abisi dedi bak oğlum ya bacıma iyi bakacaksın ya da alırım senden. Ayırdım evi. Şimdi iyiyiz. Çok şükür.”(E7).

Eşi ile olan sorunların çözülmediği durumlarda çocuk damadın ailesinin tercihini çocuk gelinden ve torunlarından yana yaptıkları duruma rastlanmıştır. Çok eşli evlilik yapan E7’te bu durumu yaşamıştır.

“Yok ya ailemle yaşadık. Ben zaten çok hovardaydım. Zaten sonra evleri ayırdık bir iki yıl oldu işte 12 yıl filan yaşadık. Sonra ayrıldık daha doğrusu. Evden beni kovdular. Ben ikinci eşimi kaçırdığım için. Ailem istemedi. Peki, ikinci evlilik. Onu severek aldım kaçırdım aslında benden büyük ama. Ailem istemedi. Eşim anladı ama sormadı bence. Geç geliyordum sürekli son zamanlarda. Evet. Öyle ilk eşim istemeyince resmi nikâhı vermeyi, bende diretmedim. 3 yıldır ikinci eşim var 2 çocuğum var ondan o da sorun yapmadı. Eşimde annelerle kaldı ama nikâhını vermedi. Eşimin ailesi bir kaç kez konuştu. Ama belli ki boşanması işlerine gelmedi. Ben pek anlamam bu töre işlerinden. Peki ya çocuklarınız. Çocuklarımı görüyorum konuşuyorum. Onlarla altı üstlüyüz zaten. Gelip gidiyorlar.”(E5)

Ev ayırma bazı durumlarda sorunların daha da artmasına neden olmaktadır. Bu durum eşler arasındaki sorunların önemini anlamamızı da sağlamaktadır. K1 ev ayırmadan dolayı sorunlarının daha da arttığına değinmektedir.

“Evet devam ediyor. Ben çıkmazdım sen ayırdın beni. Ben annemden geçmezdim. Sırf sen inatlaştın diye geldim. 3 milyar çöpe attırdın bana, bir masrafı iki ettirdin” bana. Sürekli öle devam ediyor. Diyom ya dokuz on yıllık evliyim ama hiç hayatımdan bir şey anlamadım. Zindan oldu bana.”(K1).

4.8.3. Kadere Razi Gelme

Erken evliliklerde sorunların çözülmesinde yardımcı olacak birinin olmaması, bu evliliklerin genel olarak bakıldığında akraba ya da tanıdık birileri ile yapılmasından kaynaklı olarak ‘böyle gelmiş, böyle gidecek denilerek’ kabullenilmektedir.

“Aslında pek çözmedik. Konuşmadık kızdı bana ama pek ses etmedi bana. Neden sormadım hiç ama sanırım geri dönmek korkusu. O korku buna neden oluyordu.”(E5).

Evlilikte yaşadıkları sorunun benzerini ailede de yaşayan bireyler çözüm olarak boyun eğmeyi tercih etmektedir. Bunun nedeni kadın katılımcıların bunu kader olarak görmelerini sağlayan toplumsal algıdır. Kadere razı gelme aslında bireylerin sorunları yaşarken destek bulamamaları sonucunda çaresizliği kabullenmiş olmalarıdır.

“Bağırdı vurdu dövdü ben sustum. Hep sustum e, zaten kızsın bir de kaçmışsan susacaksın. Babamdan susmayı öğrenmiştim ki ben. Kocam her şeye kızardı. Babam hayatta karışmadı. Zaten kocam da babam gibiydi. Ben dayak yedim. Sormadı. Küfür etti sormadı. Zaten kaçmıştım. Dedim ki kaçınca kader güler. Kader başta gülmedi ki. Kardeşim büyüyünce kızılıyordu. Bana destek de oldu ama. Ben ne yapacam kocaman kadın çocuk çolukla. Bir kardeşim var onunda başını belaya mı sokayım. Yok dedim ben iyiyim. Bir de onu karıştırmayayım. Zaten gene kardeşimden korkardı yoksa....”(K3).

Erken evliliklerde yaşanan sorunların en önemli çözümüdür kadere razı olmak, başka bir seçim erken evlenen bireyler için bulunmamaktadır.

“Kavgı küsme darılma olmuştur. İster istemez ömür boyu küs olamayız ama barışıyoruz. Oldu birkaç kez oldu. Maddi konusunda oluyor bazen.”(E2)

Sorunlu bir evlilik yaşayan fakat berdel olduğu için boşanmadığını belirten K1, boşanmaya çalışırken karşılaştığı tavrı aktarmaktadır.

“GEÇMİŞ HALİNİN ALTINA KOYUN YENİ BAŞTAN BAŞLAYIN. GEÇMİŞİ SİL GELECEĞİNE BAKIN”(K1).

“Ben mesela ben babam anlattım geçen sene ben tam boşanma durumuna gelmişim. Baba budur şudur, yani iftiralar atıyor, şahitlerim var. Tamam, kızım bitti kesinlikle bu sefer boşatırsam seni pişman olmam. Yüz yüze geldikleri zaman kesinlikle o adam değişiyor. Yani o lafları diyen babam değil de başkasıydı. Yani konuşmadığı halde bile gelsin karşısında otursun değişir. Bütün ailem değişiyordu. Sanki o benim arkamda olan ailem değil de, şimdi yüz yüze geldikleri zaman ben onların düşmanı oluyordum ona destek çıkıyorlardı beni desteklemiyorlardı ama o yüzden çıkıyorlardı. Ama aile arkadayız şunu yaparız arkadayız yalan %1 öle bi aile çıkar. Kızım bir sorun olursa sana bakamazsa arkadayız, bir şikâyetin varsa gel. Hele güneydoğu hiç öyle değil maalesef. Böyle bir imkân kıza tanımıyorlar. Boşanmak kesinlikle. Gelinliğinle çıkarsın kefeninle gelersin diyorlar. Bize yakışmıyor bize nasıl yakıştırırsın. Yani namussuzluk yapsan kabullenirler, hata yapsan kabullenirler ama ben bununla anlaşamıyorum, şiddet görüyorum, iftira görüyorum her şeyi kabulleniyorlar niye kocanla idare et. Belki cahildir. Ama bir şey olunca seni yaşatmayız seni öldürürüz, bilmem kaç kardeşiz ne var yani biri yok

olmuş ne olmuş. Ha bir süre sonra her şeyi unuturlar, ama boşanım dersen... Boşanamazsın, gelinliğinle gittin kefeninle gelirsın. Bize yakışmaz bize nasıl yaparsın. Derler ki filan kesin kızı boşanmış dul gözüyle bakarlar. Kesinlikle öyle bir imkân yok. Mesela ben 3 aydır gelip abimgil aldılar beni, hatta haberim yoktu. Tamam, tartışıyorduk, hata geldikleri günde beni dövmüştü. Bu sene baya baya dövüyor. Sen her defasında anegile dayanıyorsun, gidiyorsun. Bilmiyor musun ailen sana destek çıkmaz, sana yedirecekleri ekmekleri yok, kapılarını kapatıyorlar. Tamam, boşanıyorm ailem arkamda diyorsun ama seni gönderiyorlar. Her gidip geldiğimde ayrı bir diklenme oluyor. Geldiler, beni aldılar beni dinlemeden etmeden alılar götürdüler. Ha ne yaptım ne ettim, ben kadın sığınma evine gerekirse giderim. Ha ne dediler bize yakışmıyor boşanmak kesinlikle ölürsün boşanamazsın. Ya kabullenirsin gelir o evde oturursun ya da boşanamazsın. Se sığınma evini bize yakıştırır giderdin sanma seni yaşatırız. Hayatta bırakırız. Kefeninle geri gelirsın. Ha, ne yaptın gene köyün büyükleri akrabalarla onların aracılığıyla geri dönersin. Ben sana demedim mi diyor tama ailen geldi seni aldı ama destek çıkmadılar. Niye sen dedin ya boşanacam nasıl etrafa hesap verecekler. Aynı gittiğin gibi geri döndün.. Böyle devam ediyor.”(K1).

4.8.4. Boşanma ve Alternatifi ‘Sineye Çek Halının Altına Koy Yeni Baştan Başla Belki Düzeler.’

Evlilikten kısa süre sonra alınan boşanma kararları bireylere dayatılan yaptırımlar, akrabalık ilişkileri gibi etkenler sayesinde gerçekleşmemekte ya da gerçekleşmesi yıllarca sürebilmektedir.

“10 yıl hemen hemen aynı evde kaldık işte. Evi ayırdık ama maddi sorun derken aramız daha da bozuldu. Zaten anlaşılmıyorduk. Zaten kavga gürültü hepten kopmaya başladı. (Nasıl boşandınız?)Çok zordu. Yani akrabalık vardı. Ailem boşanmamızı istemedi. Abileri kardeşimizi boşayamazsın dediler. Varsa bir namussuzluğu söyle. Yok, ne söyliyim ki. Sevmiyorum ama bu bir neden değil. Birkaç yıl aynı evin içinde boşanalım diye dolandım durdum. Sonra eşim istemeye istemeye kabul etti. Önce çocuklar bende kalsın dedi. Sonra gel al dedi. Sonra gittim boşanarak bu hakkını kaybettin dedi. Ailesi ölümle tehdit etti beni. Aileler baya bir kavga etti. Sonuçta Mehir hakkını vererek ve karşılığında İstanbul’da bir daire almaları şartıyla boşandım. Çocuklarımı da aldım. Çünkü annelerinin yanına kalsalardı hiç göremeyecektim. Ama çocukları gönderiyorum. Sonra zaten eski eşimi hemen evlendirdiler. İstedi mi bilmiyorum, sormadım. Onlarla olan kısmı değil, ailemle olan kısmı zordu. Ailem beni dışladı, sülalem sırt döndü. Boşandı. Akriba kızını el aldı. Şerefsiz işte karısı başkasına karı oldu. Babamın akrabası olduğundan babam benimle yıllarca küs kaldı. Ama yapacak bir şey yoktu. Ben yıllarca istemediğim bir evliliği sürdürdüm. Daha fazlasına gücüm yoktu.”(E9).

Erken evliliklerde sorunlarla baş etmede nadir olarak boşanma tercih edilmektedir. Boşanma durumunda bireylerin ailelerinden destek görmedikleri aksine sorun yarattıkları görülmektedir.

“4 aylık evliydim abime açıldım. Çünkü nerdeyse her gün dayak yiyordum. Abim alıp Ankara’ya getirdi. Kavga da ettiler tabi ki. Sen benim bacıma böyle davranamazsın. Sen 15 yaşında çocuğa ne yapıyordun dedi. Abim beni alıp Ankara’ya getirdi. Ben ayrılmak istiyordum dedim, ama nikâh yapılmadığı için bu şekilde seni geri alamam dedi. Geri git nikâhını yap, boşan dedi. Tekrar geri gittim geldi ağladı, ben eşimi çok seviyorum. Özür dilerim vurmak istemedim. Ağladı, sızladı beni geri götürdü. 2 ay sonra tekrar geldim abi ben yapamıyorum geri dönmek istiyordum dedim. Ben bunu 21 yıl sürdürdüm. 4 aylık evliyken karar aldım 21 yıl sonra yapabildim. 18 yaşında oğlum kucağıma aldım. O arada nikâhım yapıldı. Ondan sonrada çocuklar, çocuk olunca düzelir dediler. Bir süre de böyle avuttular bilirsiniz. Sonra 2. Çocuğum oldu. Elim kolum hep de bağlandı. Ailemin yanına hep boşanma kararı ile geliyorum. Çalışsam desem çocuklara kim bakacak? Çocuklara baksam, ekonomik durum yok. Annemin yanına sığamıyorum abimle oturuyorlar. Yeğenlerim hep. Dönüp dönüp gittim. Ama bir gün mutlaka ayrılacağım dedim. Her gittiğimde bunu söyleyerek gittim.”(K9).

Erken evliliklerde sorunlarla baş etme yolları olarak boşanma gerçekleşmektedir. Bu durumda katılımcılardan öncelikle resmi nikâh yapılması istendiği, sonraki aşamada boşanma yapılabileceği vaadi verilse de katılımcıların boşanmaları yıllar almaktadır. Erkek katılımcının ve kadın katılımcının beyanına bakıldığında ise evlenme birliğinin bozulmasını istemeyen ailelerin en son ana kadar direndiği görülmektedir.

Boşanmayı kabul etmeyen ailelerin olduğu durumlarda ise bir katılımcı kuma getirmişlerdir. Katılımcının aktarımı şu şekildedir.

“Zaten sonra evleri ayırdık bir iki yıl oldu işte 12 yıl filan yaşadık. Sonra ayrıldık daha doğrusu. Evden beni kovdular. Ben ikinci eşimi kaçırdığım için. Ailem istemedi. İkinci Eşini severek aldım kaçırdım aslında benden büyük ama. Ailem istemedi. Eşimde annemlerle kaldı ama nikâhını vermedi. Eşimin ailesi bir kaç kez konuştu. Ama belli ki boşanması işlerine gelmedi. Ben pek anlamam bu töre işlerinden. Peki ya çocuklarınız. Çocuklarımı görüyorum konuşuyorum. Onlarla altlı üstlüyüz zaten. (E5).

K1 ise boşanamama durumunu aktarmaktadır.

“Sorular çözülmez aa büyükler araya girdikçe geri dönüyoruz. Yok, hani geçmiş yap halının altına koyun yeni baştan başlayın. Geçmiş sil geleceğine bakın. Yani öle hiç şey yapmaz. Sorunlarımız hiçbir zaman çözülmedi neden çözülmedi. Hiçbir zaman sucunu hatasını kabullenmez kesinlikle. Şahidin de olsa kanıtın da olsa ne hatasını ne kusurunu hiç kabul etmez. Yani kabullenmez. Kuran’ı koy der ki ben buna şahit oldum der ki yalandır der. Ben şunu dedin diyorum haşa yalan diyor be öle bir şey demedim sen yalan diyordun diyor. Çözülüyor. Büyük olay yok sineye çek halının altına koy yeni baştan başla belki düzelir. Abim bana destek oldu. Onu da küçük yaşta zorla evlendirdiler. Halada sorunları devam ediyor ama ne yapsın. Bana yaşadığı için destek çıktı. Ama ailem ona düşman oldu abimin üstüne yürüdüler.

Yok, sen bacının iyiliğini istemion, yuvasını yıkıon. Onun yuvasını yıkarsan, diğer kardeşinin de yuvası yıkılır. Anlayacağın beni yaktılar sırf görüncem olan yengemin huzuru kaçmasın diye. Yani boşanmaz da babam buna müsaade etmez ama. Sırf niye bütün aile ona bakamaz. Senin kardeşin kardeşimizi boşadı sen niye buradasın derler. Onun için beni yaktılar o yanmasın diye. Abim elimi tutunca böyle bir adalet yok böyle bir adalet nerde var bende duyunca haber vermeden geldim. Şimdi arıyorum telefonuma çıkmıyor. Diyor niye gittin niye yaptın. Ha istemedim zorunla geldim desem. Daha kötü olur. Gene deniyim kızım için yuvam için gene inanmaz. 10 yıllık evliyim hep dargınlık hep küskünlük yani. Aha, 1 yılda iki defa küstüm. Bir defa 6 ay kaldım. Abimin düğününe gittim, dediler ki gelme istemiyouz, boşicaz. Kocam dedi birini seviyor onun yanında erkek yakaladım. Ailem duydu, sineye çektiler. İdare et dediler.” (K1).

Katılımcıların ifadelerinden ailelerinin boşanma durumuna karşı oldukları, aileler arası birliği sağlayan bu evliliğin boşanmayla sonuçlanmasına karşı durdukları görülmektedir. Erkek katılımcının biri bu duruma boşanarak çözüm bulmakta biri ise ailesine karşı duramayarak sevdiği kişiyi kuma getirdiğini beyan etmiştir. Çocuk gelinlerde ise durum katlanmaya dönmektedir. Bundaki en önemli etken ise gidecek yerin olmaması ve dışlanma korkusudur.

4.9. Ebeveyn Olmak

Kendilerine bakamayacak yaşta olan çocuk gelinler ve damatlar kendi fiziksel ve psikolojik gelişimlerini tamamlamadan anne-baba olmaktadır. Çocuk gelin ve damatların çocuk sahibi olmayla ilgili düşüncelerini öğrenmek için onlara ‘İlk çocuğunuzda ne hissettiniz?’ ve ‘Anne-baba olduğunuzu ne zaman hissettiniz?’ soruları yöneltilmiştir. Sorulan sorulara alınan cevaplar benzerlik taşımaktadır.

Çocuk damatlar ve gelinler çocuk sahibi olduklarını il çocuklarında değil aksine neredeyse en son çocuklarında anlamaktadırlar.

“Hiç. 3. çocuğumda daha bir mutluyum yani bilinçliyim.”(E1).

Çocuk sahibi olmak evlilikte yerine gelmesi gereken bir durum olarak algılandığından dolayı anlatılardan çocuk sahibi olma görevinin yerine getirildiği anlaşılmaktadır. Duygusal olarak çocuk sahibi olmak bireylerin bilinçlenmesi sonrasında gerçekleşmektedir.

“Çocuk sahibi olmak, bana bir şey hissettirmede ama 3. kızım olduğunda dedim Yarab bu benim çocuğum mu ya dokunamıyordum. Ama ağlıyor diyordum ki bakın hele. Kıyamıyorsun, için acıyor.”(E8).

Erken evliliklerde ebeveyn olmanın gecikmesi bireyler için olmasa da aileler için önemlidir. Bu tür durumlarda bireylerin evliliğini kurtaran ve garantiye alan bir kurtarıcı olarak çocuk görülmektedir.

“Vallahi çocuğum olduğunda en çok sevindim ama eşimin mutlu olmasına çünkü çocuğu olmadığı için artık laf yemeyecekti. Çocuğu da kaybedince kötü oldu yani. Çocuk iyi geldi meşgale. Sonra ikinci çocukta ama hamileliğinden doğumuna böyle içim tuhaf bekledim.”(E7).

Erken evliliklerde ebeveyn olduklarını sonraki çocuklarında anlayan katılımcıların beyanları, ilk çocukların aileden alması gereken ilgi, sevgi ve şefkati alıp alamadığı konusunda da soru işaretleri bırakmaktadır.

“Anlamadım ki hiç, çocuktuk işte.(Ne zaman anladınız?) Vallahi son da biliyorsun, artık anlıyorsun. Heyecan basıyor böyle doğacak ya. Olan da diğerlerine oluyor. Kıyamıyorsun çocuk ama işte en son çocuğum ayrı hep. Misal ben 4 çocuğuma kadar hiç ellemedim bebekken onları. Niye bilmem? Eşim çocuklarla ağlardı da ya rahmetli. Şabanın filmi gibi.”(E4).

Katılımcıların ilk çocuklarında sorun yaşayıp yaşamadıkları konusunda bedensel olarak ebeveyn olmak ve bunun gerekliliğini yerine getirmek olduğu anlaşılmıştır.

“O çok tuhaf ya 3. çocuğumda anladım. Diğerleri sanki başkasının ama böyle sevdiğim birinin. Ama 3. Çocuğumdan sonra pek öle olmadı. O çok farklı bir duyguydu. Gerçekten. 18 yaşında baba oldum. Sonrada diğerleri oldu işte. Kalabalık aileyiz yani.”(E5).

Başka bir katılımı ise ebeveyn olmanın korku ve endişe yarattığına değinmektedir.

“Ben 19 yaşındaydım çocuğum olduğunda, tuhaf, değişik, hani biliyorsun ama çocuğun olacak. Doğum anından itibaren korkuyorsun, eşime ya bir şey olursa canı çok yanıyordu. Birde o kadar küçük ki. Çok korktum yani ben...”(E12).

Ebeveyn olmak hakkında bilgisi olmadığına değinen katılımcı çocuğuna eşinin ailesinin baktığını belirtmiştir.

“Eşim askere gitmişti. 17 yaşında anne oldum. Hiç bir şey hissetmedim. Çocukla çocuk oluyorsun. Ben yapamadım çocuğuma onlar yapıyordu mesela benim imkânım olmayan şeyleri alıyorlardı mesela onlar. Seviyorlardı, yanlarında yatırıyorlardı. Yardım ediyorlardı. Hiç haklarını yiyemem. Hani imkânları olsaydı onların elinde olsaydı bu yaşa kadar sütle, bebe bisküviyle büyütürlerdi. Ben onları kestiğim zaman resmen aramız baya bir açıldı. Sen nasıl kestin zayıflayacak, bilmem ne vitamini olmayacak. Bakıyorlardı o konuda hiç haklarını yiyemem.”(K1).
 “Hiçbir şey hissetmedim. Beş numarada hissettim”(K2).

Çocuk sahibi olmak için tedavi gören fakat bunu toplumsal ve ailesel beklentileri karşılamak için yapmaktadır. Ebeveyn olmanın çocuk sahibi olmak değil, çocuk sahibi olmayı hissetmek olduğu katılımcılar tarafından anlaşılmıştır.

“Benim iki sene çocuğum olmadı zaten. İki sene sonra hamile kaldım. Dördüncü seneye girerken kucağıma aldım. Bu süreçte tedavi olarak hastanelerde rezil oluyorduk. İlk çocuğunuzu kucağınıza aldığımızda ne hissettiniz? Hiç bir şey Bana anneliği hangi çocuğunuzda tattınız dersiniz, ben 3. ve 4. çocuklarımda derim.”(K4)

Çocuk gelinler gebelik döneminde ve sonrasında nasıl besleneceğini bilmemesinin yanı sıra, yeni doğmuş bir bebekle birebir ilgilenme konusunda da sorunlar yaşamaktadır. İlk çocuğuna bakarken yaşadığı sorunu K8 şu şekilde ifade etmektedir.

“Bender(harman) vardı bizim, benderin üzerine oğlumu koydum. Öğle ezanını okumaya yakındı işte. Çocuğum doğduğunda bir gün akşama kadar öle kaldı ben yıkamayı bilmiyordum. Şemse geldi yıkadı oğlumu”(K8).

Çoban (2009: 45) hamilelik döneminde sağlıklı olmak ve sağlıklı bir bebek dünyaya getirebilmek için düzenli doktor kontrolü gerektiğini belirtmektedir. Kendi bedensel gelişimini tamamlamamış olan çocuk gelinler söz konusu olduğunda bu konu daha da hassas olmaktadır. K2 konuyu şu olayla aktarmaktadır.

“Sonra ilk çocuğum ters doğum oldu. Ölümünden döndüm. Doğum yapıyorum sancım var. O günde nene ile eşim kavga etmiş. Dedi ki diğer yengeme bunun sancısı mı var? Yok dedi, o böbreklerini üşütmüş sobayı yak, ısınsin geçer. Bu sobayı yaktı. Bu sefer kusmaya başladım. Ey Allah’ım sen şahit ol, sen gör, rahmetli nene kalkmadı. Nenenin haberi yok odası ayrı. Anlamıyorum ki doğumdur. Hastaneye de gitmedim yaş küçük diye. İlk çocuğum yarım yamalak doğuyor. Ebe geldi dedi ki ters doğum. Hadi hastaneye. Boynunda sorun oldu”(K2).

Erken yaşata evlenen kadınlar çocuk sahibi oldukları için çocuğa bakmakta sorunlar yaşadıklarını hatta şiddet gördüklerini aktarmaktadır.

“Çocuğu emziremiyorsun. Ağladığında bakamıyorsun. Gece ağladığında uyanamıyorsun bakamıyorsun çocuk aklı. Gece uyanamadığımda eşimden şiddet görüosun hakaretlerle seni uyandırıyor. Kaynanam yardım etmiyordu kayınbabam bazen uyandırıyor..”(K11).

Sorunlar yaşadığını ve destek alamadığını belirten başka bir katılımcının aktarımı ise şu şekildedir.

“Yok, bakamıyordum. Kaynanam beceriksizdi o konularda banyosuna kadar hep ben yaptırırdım. Kaynanam gerçekten sadece yemeği güzel yapardı.”(K12).

Erken evliliklerde kadınlar ebeveyn olmaktan daha çok bakımını anlamakta ve bu süreçte yaşadıkları sorunları anlatmaktadırlar. Erkeklerde ise ebeveyn olmakla ilgili paylaşım geleneksel yapılarda sık görülen çocuğu uzaktan sevmeye sınırlıdır.

Çocuk damatlar doğuma kadar bir şeyin farkında olmamakta, sonrasında ise çocuğa yaklaşım konusunda zorlanmaktadır. E9 ebeveyn olma sürecinde yaşadığı deneyimi şu şekilde aktarmaktadır.

“Oğlum ilkokula gidene kadar bir kere bire bir şey yapmadım. Sadece yaramazlık yapınca bağırıyordum. Benden çok korkuyordu. Çok sonra ikinci çocuğumu kaybedince askerden bir yıl sonra babalık nasıl anlamaya başladım. Bir gün hatta bir arkadaşım vardı. Geldi oğlumla oynadı. Ama nasıl eğleniyorlar, görmelisin. Ben de oynayacağım, dedim. Ben oynamaya başlayınca oğlum korktu. Oynamadı. Yavaş yavaş ısındı sonra oynadık. Çok eğlenceliymiş, oynamak.. O zaman anladım baba olmak öle yaramazlık yapınca bağırma değil ki, o da çocuk. Benim olamadığım çocuk olabilirdi. Oğlum benim gibi bir çocuk olmamalıydı. Sonra küçük oğlum doğdu ama. Yani o başka oldu. Korktum bir şey olursa diye. Hastanede bekledim. Kucağıma aldığımda böyle tuhaftı. Şimdi soruyorum kendime, büyük oğlumu suç neydi? Ben sadece daha iyi bir baba oldum kendimce.”(E9).

Çocuk gelinler ve damatlar ebeveyn olmayı da erken yaşta deneyimlendiklerinden katılımcıların çoğu ebeveyn olduklarını sonraki çocuklarında anladıklarını aktarmışlardır. Ebeveynlik algılarının geç oluşması erken yaş evliliklerinde dünyaya gelen ilk çocukların olumsuz etkilenmelerini sağlamaktadır. Bu durumun sonraki nesillerde duygusal destek arayışıyla beraber erken evliliklere tekrar neden olabilme olasılığını doğurmaktadır. Bu çalışma kapsamında görüşülen çocuk gelinlerin ve damatların erken evlilik gerçekleştiren ebeveynlere sahip olması ve duygusal destek ve huzur arayışıyla erken evlenmeleri bu görüşü destekler niteliktedir

4.10. Çocuk Gelin ve Damatların Gözünden Toplumsal Roller

4.10.1. Erkek

Araştırma kapsamında katılımcılara ‘Erkek kime denir?’ sorusu yöneltilmiştir. Katılımcı ifadeleri kadın-erkek olarak gruplandırılmıştır. Erkek katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Erkek değil de adam kime denir? Eşinin sana yaptığı fedakârlıkları geçmişte sana yaptığı iyilikleri, seninle her türlü yola girmesi. Eşine sahip çıkan eşini seven, ondan sonra evine ekmeğini aşını getiren, saygılı dürüst, her insanda bazı hatalar olur ama yaptığı bir hatayı, kimisi yüz hata yapar, yaptığı hatadan ders alan, bazı hataları anlayıp aynı yola düşmeyen eşine sahip çıkar, çocuklarını sever. Saatinde işine gider. Gece bir hayatı olmayan buna erkek denir yani. Böyle diyim.”(E1).

Erkek olmanın kabalık demek olmadığını belirten başka bir katılımcı ise erkekliği şu şekilde aktarmaktadır.

“Erkek şöyle bakıldı zaman erkek görünür ama nasıl bir erkek, yani erkek kabadayılık, yiğitlik değildir. Erkek dediğin aydın, demokrat olur herkese merhamet olur anlayışlı olur mert, dürüst olur. Erkek dediğin her şeyden önce insan olur.”(E2).

Erkek nasıl olur sorusuna verilen cevaplar katılımcıların ataerkil egemen yapının toplumsal cinsiyet rollerini tanımlamaktadır.

“Erkek, erkeğe denir.”(E3).

“Erkek evi geçindirir. Kadını korur. Evini korur.”(E5).

“Erkek adam işi gücü olur evlenir, askere gider, çocuğu olur.”(E7).

“Erkek karısını çocuğunu kimseye muhtaç etmeyene denir. Sahip çıkana.”(E10).

Erkek katılımcıların ‘erkek’ tanımları geleneksel ataerkil yapının erkeklik rol ve beklentilerine uymaktadır. Kadın katılımcıların ise ‘erkek’ tanımları şu şekildedir:

“Çalışacak ama geldiği zamanda karısının kıymetini bilecek bir şeyi eksik gördüğü zaman hakaret dövme ya da küfür etmemesi lazım. Anlayışlı olması lazım. Acaba bu iş burada kaldı karım hasta mıydı, biri mi geldi ve ya bir şey mi oldu yapamadı, yani gerektiği zamanda yardım etmesi lazım öyle düşünüyorum ben. Ama ben öyle bir şey görmediğim için anlatamıyorum da.”(K1).

Kadın katılımcıların tanımladıkları erkeklik rolleri ve erkek görevleri katılımcıların aktarımlarına bakıldığında kendi eşlerinden beklentileridir.

"Kadına sahip çıkana, eşine sahip çıkacak, barka karıya kıza gitmeyecek, yalan söylemeyecek, aldatmayacak ona erkek denir."(K12).

"Erkek karısını sever sayar, evine karısına çocuğuna bakar. Kimseye muhtaç etmez, laf söyletmez."(K3).

Kadın katılımcılar her ne kadar ailelerindeki erkekler baba, abi ve eş rollerinden, tavır ve davranışlarından şikayetçi olsalar da bu tavrı, davranışları ve rollerini benimsedikleri anlaşılmaktadır.

"Bizim babamız bize erkek hami olmalıyı öğretti. Her kadın kendine sahip olmayı bilir. Erkek bana göre kendi görevlerini bilmeli. Bunun içinde kadının ekonomik gücü var ya da yok, evin geçimini sağlamak zorunda. Eşine saygı göstermek zorunda almış hayatının en güzel yerine koymuş onu. Bunu devam ettirmek zorunda. Çocuk yapmaya iki kişi karar veriyor ama maalesef sonuna iki kişi karar veremiyor. Ayrıldıklarında ya anne alıyor işte ya da baba alıyor çocuğu. İşte bunları çok iyi olmalılar. Yetişmiş, kendilerini geliştirmiş olmalılar. Erkek sadece para kazanıyor her hakka sahip değil. Erkek egemen değil, Erkek de kadında ikisinin egemenliğinde bir evlilik bana göre güzel evlilik. Saygı çerçevesinde büyük bir anlayışla, yapılan evliliklerin daha sağlam olduğunu düşünüyorum. Maalesef ben bu evlilikleri izlerken üzüntüyle izliyorum. Ne kadınlar ne erkekler görevlerini biliyor."(K9).

Kadın katılımcıların da bu soruya verdikleri cevaplar ataerkil geleneksel yapının dışına çıkılmadığını göstermektedir. Kadın katılımcılar ailelerinde karşıladıkları erkek rol, tavır ve davranışları benimsedikleri, fakat bu tavır, rol ve davranışlardan dolayı da sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır.

4.10.2. Kadın

Erkek nedir sorunun yanında olmaları istenilen bir diğer rolü nasıl tanımladıklarını anlama için '**Kadın**' kime denir, sorusu yöneltilmiştir.

"Ben kadın kime derim. Hayat yani okulu belli bir yere kadar okumuştur bırakmıştır, şöyle bir şey kadın işini yapan, işini seven, saygılı, çocuklarına bakan, yalan söylemeyen, dürüst olan kadına derim. Kız anne, baba terbiyesi alandır. Kadın kelimesi neden seçiyoruz. Öz ailesinin yanından çıkıp başka birinin hayatına dâhil olduğundan dolayı. Mesele sen bir kadına evlendikten sonra yani %100 kızım

diyemezsin, çünkü neden dersin? İster istemez her şeyini paylaşıyorsun. Ama bir kıza belki senin himayen altında olduğundan dolayı kızım dersin yani, canı gönülden o kelimeyi kullanabilirsin sonradan o kelimeyi kullanamıyorsun yani. Çünkü bir başkasının hayat arkadaşı oluyor, bir başkasıyla yolu oluyor, artık aileyi bırakıyor bir yerde. Yani benim kardeşim de işe gider gelir ama bir yemekler yapar”(E1).

Erkek katılımcıların “kadın nedir?” sorusuna verilen cevaplarda kadın ev içi işlere hapsedilen ve çocuk bakmakla anlamlandırılmaktadır.

“Kadın evlenendir. Kadın, evin işini yapmak çocuklarına bakmak başka da bir şey yok.”(E3).

“Onu bilmiyorum. Kime denir. Kadının görevi, evine sadık olması, evini bilmesi, işini gücünü yapması.”(K12).

“Kadın eve bakar, çocuklara.”(E5).

‘Kadın’ erkek katılımcılar tarafından ev işi ve çocuk bakmak dışında namus olarak anılmaktadır.

“Kadın, evlenir çocuk yapar. Evini temizler, namusunu korur laf söyletmez.”(K3).

Kadının görevi namuslu olmak ve bunu sağlamsı ise ‘laf getirmek’ ile ilişkilendirilmektedir.

“Kadın kocasına, evine sadık işini gücünü yapan, laf getirtmeyene denir. Kadın namuslu olandır ya. Kadın çalışmasın. Ama devlette okuyacaksa işi gücü olacaksa okusun ama çalışmayacaksa okumasın.”(E10).

“Kadın çalışır niye çalışmasın, o imkânı vermeleri lazım kadına. Niye hep erkeğin eline bakma yani adalet değildir. Yani çalışması lazım. Hani imkânı olduğu ev işini de görecektir ama imkânı da tanımaları lazım. Hem kocasına da yardım etmesi lazım. Hem de o imkânı tanımları daha güzel yani. Kadının sürekli kocanın eline bakmaması lazım.”(K1).

“Evli olana denir kadın. İş, temizlik çocuk eşine bakmak kadın bunları yapar.”(K10).

Kadın ve erkek katılımcıların “‘Erkek’, ‘Kadın’ kime denir?” sorularının verdikleri cevaplar, anne ve babalarından gündelik yaşamda gördükleri tavır ve davranışlar yansıtmaktadır. Bu anlamda erken evlilik deneyimine sahip çocuk gelinler ve damatların gözünde de kadınlık ve erkekliğin geleneksel rol ve beklentilerle değerlendirildiği görülmektedir. Kadınların ve erkeklerin kendilerinden beklenen rol ve beklentiler yüzünden mağdur olduklarını belirtmelerine rağmen bu rol ve davranışları zorunluluk gibi kabul etmeleri toplumsal cinsiyete ilişkin norm ve değerlerin bireyi sosyal hayat içinde nasıl kuşattığını gözler önüne sermektedir.

Çalışmada katılımcıların tanımladıkları “kadın” ve “erkek” kendi sosyal yaşamlarında gördükleri kadınlık ve erkeklik rolleridir. Buthler (2008), Berger ve Luchmann (2008) ve Fichter (2004)’ün de vurguladığı gibi evlilikler toplumsal cinsiyet rollerinin döngüsel sürekliliğinin sağlandığı önemli bir kurumdur. Erken evliliklerde çocuk yaşta evlenen/evlendirilen bireyler hem kendi ailelerinde hem de yaşaya devam edecekleri aile içerisinde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini gördüklerinden dolayı kadın ve erkek olmayı da bu şekilde tanımlamaktadır. Sosyalizasyonun rol ve davranışları etkilemesi çocuk gelin ve damatların hem yakındıkları roller olmakta, hem de gerçekleştirilmesini istedikleri roller ve davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanılan grup içinde alternatif rol ve davranışlar görmediklerinden toplumsal cinsiyet gerçeklikleri de sosyalizasyon sürecinde içselleştirdikleri rolleri tanımlamışlardır.

4.11. Evlilik Öncesi ve Sonrası

4.11.1. Aşk Evlenmeden Önce

Erken evlilik nedeni olarak âşık olduklarını belirten katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Ben şöyle söyliyim. Aşka inanmıyorum saçma bir şey diyorum gerçekten. Aşkı şöyle tanımlatabilirim. 3 kelime ama çok detaylı bir kelimedir. Aşk nedir? Aşk benim gözümde, kandıran, aldatan geçici bir şey, o yüzden yani aşk değil de. (Peki o zaman sevgi nedir?) Sevgi aşkın önündedir benim için. Bir insan kendi karşıdaki insanla aradaki sevgi saygı olduktan sonra zaten aşk da geliyor, sevgi de geliyor. Evlilik te geliyor. Samimiyet te geliyor, akrabalıkta geliyor. Her şey geliyor. Ben aşka inanmıyorum. Gerçekten inanmıyorum yalan ya. Ben senin için ölürüm, ben senin için geberirim. Çoğu yani şöyle bir şey. Yalan ben inanmıyorum böyle şeylere. “Benle eşim arasındaki sevgi saygı hiçbir zaman değişmedi. Hala aynıyız ama bu aşk denen kelimeye sorarsanız halen ilk günkü gibim ben onu sevdim kendimi biliyorum. Kendisinin de beni sevdiğine inanıyorum. Bir şey değişmedi. Çocuklarımız oldukça hatta gün geçtikçe daha çok sevmeye başladık birbirimizi. Daha çok iyi anlamaya başladık. Kendimizi daha çok iyi anlatabiliyoruz. Daha çok seviyoruz. Yani daha çok geliyoruz.”(E1).

“Âşık, oldum, öyle evlenmek istedim onunla. Aşk nedir, seviyorum demektir. Heyecan duymak demektir.”(E3).

“Ben eşimi tanıyordum aynı köydeyiz. Ama beraber oynardık sonra işte oynamadık hani köy yeri ya. Ayıptır büyüdük diye. Ama gene oynuyoruz. Ben erkeklerle, o kadınlarla oynuyor. Ayrı ayrı oynayınca ayıp değil çünkü. Bakıyoruz. Ben geçince bana o da bakıyor yani eminim. Onunda bende gönlü var. Aşk, vallah ben aşk diyorum., aşk gönüldür. Böyle atıyor ya.”(E4).

“Bu yaşıma geldim bilmem, heyecanlanmaktır, sanırım. Ben eşimi gördüğümde çok güzel demiştim ilk. Eşim duymasın ama hala da bilmem nedir. ”(E11).

“Vallahi bilmedim hala da bilmem. Aşk, değil de sevilip sayılmak güzel şey,”(E10).

“Aşk böyle aramızda konuştuğumuz bir şeydi. Aynı bir kızı göreceksin. Dokunacak bakacak, el ele dolaşacağız ey gidi.. al sana aşk evlen tabii.. Aşk huzurdur. Biz evi ayırdıktan sonra huzuru bulduk. Eşimin gözündeki huzuru görünce huzura eriyorum. Aşk bu işte.”(E7).

“Ben evlenmeden aşkı bilmezdim ki bi komşu kızı vardı, baktığım onu da eşime söylemişim, sonra zaten abim vefat etti bende ne kıza bakacak akıl kaldı ne bişey. Aşk öle bir şey değil işte.. Aşk yaşanmayınca olmuyor. Ben askerdeyken tanıştım biriyle çok da sevdim ama bıraktım. Ne diyecektim gel kuma mı ol. Ne o olurdu ne de ben ona bunu yapabiliyordum. Hala içim cız eder aklıma gelince belki aşktı.”(E8).

“Aşk bir kızın elini tutmak parka gitmek, filandı işte. Kurlaşmak. Biz hepsini önce evlendik sonra yapmaya başladık. Aşk sevgidir, birde huzur. Birbirinizi tamamlamak demek.”(E12).

“Bilmiyorum. Bilmezdim ki zaten. Ben oyun oynuyum. Gelsin biri oynayak bu vardı.”(K11)

“Yalan diyordum. Hani öle samimi ya da aşık olan birini hiç tanımadım. Sadece biriyle çıktığım oldu. Oda ömrüm boyunca en büyük yaptığım hata. Yani pişmanım.”(K1).

“Buna verilebilecek cevabım yok. Yani tabi ki ailemizde sevgi gördük ama yani birbirimizi seven bir ailede büyüdük. Aşk sevgi demeyelim de bağımlılık, mecburiyet, artık bu saatten sonra geri dönüşümüz yok. Yani geri dönüşü olmayan bir iş gibi. Yani bir girdik dönüş yok. Şöyle söylüyüm bizlerde gelin olacaksınız yani babanın evinden gelinlikle çıkarsın kefenle geri dönersin. Bunun üzerine dönmek diye bir şey olmuyor dönsen de bi kaç hatır sayılır araya girer ger dönersin. Tükürdüğünü yalamış olursun geri dönersin daha beter olur. Bu defa daha kötü oluyor.”(K4).

“Bilmiyorum.(gülüyor.)sevdiğim için şimdi aşk biliyorum nedir.”(K5).

“Aşk biz öyle şey bilmeyiz. Aşk bu sonradan çıktı. Ben evlenmeden derlerdi şu şunu seviyor. Ben hiç anlamadım nasıl sever.”(K3).

“Evlenmeden önce yoktu evlendikten sonrada yok.”(K6).

“Hiç âşık olmadım. 15 yaşında evlendim. Markete bile göndermezlerdi. Aşk soru işareti olarak kaldı. Aşk çok güzel bir şeydir. Birde ben boğa burcu kadınıyım. Herkes âşık olmalı. Ama herkes âşık olduğu kişiyle mi evlenmeli orası muallakta. Herkes ama âşık olmalı. O duyguyu herkes yaşamalı. Heyecan adrenalini her neyse yaşamalı. Biliyorsun ki onu kimse tanımlayamıyor. Sorarsın, sevgi, mutluluk der, coşku her neyse herkes yaşamalı. Sevgi, saygı.”(K10)

Yirmi dört katılımcının ifadeleri değerlendirildiğinde aşkı heyecana bağlayan iki kişi, sevgi-saygıya dayandıran iki kişi, huzur ile anlamlandıran iki, aşkı hayal kırıklığı olarak adlandıran iki kişi aşkı bağımlılık ve mecburiyet olarak tanımlayan bir kişidir. Aşk tanımlarını genel olarak huzur ile anlamlandıran katılımcılar evlilik rollerine alışmakla huzuru ve aşkı bulduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada levirat evliliği yapan katılımcı yapmak zorunda kaldığı bu evliliğin aşkna engel olduğunu belirtirken, boşandığını belirten bir başka katılımcı da erken yaşta gerçekleştirdiği evliliğin âşık olduğu kişi tarafından öğrenilmesiyle terkedildiğine

değmektedir. Çok eşli olan bir katılımcı ise aşkı sonradan ikinci eşinde bulduğunu ve bu nedenle kuma getirdiğini belirtmiştir.

Aşkı anlamlandırmaya bakıldığında sosyal olarak daha fazla imkâna sahip olan erkek katılımcıların aşkı daha çok tanımlamaya meyilli oldukları ve bunun da kadınlara nazaran duygusal deneyim yaşama fırsatlarının daha fazla olmasından kaynaklandığı belirtilebilir. Kadın katılımcılar ise aşk, sevgi ve huzurla bağlantılandırmaktadır. Bunun nedeni de aile içinde çoğu durumda sahip olamadıkları sevgi ve huzura duyumsadıkları özlemdir.

4.11.2. Evlilik

Evlilik kurumu toplumun temel taşı olmakla beraber, bireylere beraber yaşama, anne-baba olma sorumluluğu gibi büyük sorumluluklar da yüklemektedir. Erken evlilikleri gerçekleştiren bireylerin ise yaş itibariyle bu sorumlulukları alamamaları söz konusu olmaktadır. Evliliği gerçekleştiren bireylerin evlilik bilinci ve evliliği nasıl algıladıklarının anlaşılması önemlidir.

E3 evli olmanın sorumluluğunu bilerek evlendiğini ifade etmektedir.

“Yuva kurmaktır. Ben biliyordum eve bakılacak eşim olacak. Zorlanmadım da zaten çalışıyordum da. Ben düşündüğüm gibi bir evlilik yaşadım. Zaten eve bakıyordum ben abimlerin evi hep ayırdı. Evi ben geçindiriyorum bu da böyle oldu.”(E3)

Katılımcıların evlilik öncesi evlilik anlamlandırmaları erken yaş evliliklerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir etkidir. Bireylerin yaşları itibariyle evliliği basit bir oyun gibi gördükleri ve evlilik sırasında karşılaştıkları güçlüklerin ise bir hayal kırıklığı olduğu söylenebilir. Katılımcıların evlilik algıları şu şekildedir:

“Evlilik diyordum bak ne güzel hep yan yanaydılar. Evlilik diyordum yan yanalar ohhh. Ben bilmiyordum eve bakacan, evi geçindirecen. Karım çamaşır yıkayacak. Sanıyordum giyinip yan yana duruyorlar. Yanımda olacaktı, kimse çağırılmayacaktı. Kızamayacaktı evlilik öyle bir şeydi biz kapı kapanınca ne olduğunu bilmiyorduk ki nedir. Öyle değilmiş. Diyorum ya ben yorulduğum diye ağladım o yapamadım diye. Bazen oda da beraber oynardık babamdan gizli ey gidi günler. Yanımda olacaktı, kimse çağırılmayacaktı. Kızamayacaktı evlilik öyle bir şeydi biz kapı kapanınca ne olduğunu bilmiyorduk ki nedir.”(E4).

“Tövbe evlilik aklıma gelmezdi. Allah vekil Allah vekil en diyordum ki gidecem geri geleceğim.”(K2).

Evlilik algısında ailede görülen anne-babalık rollerinin önemi de ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar baba rolünü kendi babalarının sorumlulukları üzerinden, anne rolünü ise annelerinin ev işleri ve çocuk bakımı üzerinden anlamlandırmaktadır.

“Erken evlendiğimden değil de, çok küçüktüm. Ben evlenmedim. Evlisin dediler. Dediklerini yaptım. Şimdi olsa evlenmiyorum derim olur biter. Ben aile evlilik nedir bilmiyordum ki.(E9)

“Yemek yapınca dayak yemeyecektim. Ben sanıyordum kaçtığımda düzelecek, ama biliyordum ki, babam beni affetmeyecek. Affetmedi de her zaman söyledi. Kocam beni döverdi de söverdi de ama benim evimdi. Ben mi evlilik kocadır çocuktur. Kadın oluyorsun evin oluyor.”(K3).

“Evlilik denilince aklınıza evlenmeden önce ne geliyordu? Vallahi bir şey gelmiyordu. Sadece biliyordum. Erkek adam işi gücü olur evlenir, askere gider, çocuğu olur.”(E7).

“Evliliği çok severdim çok severim halada. Düzenli hayat, ben düzenli hayatı çok seviyorum. Annem derdi ki, her evin kapısının önünde bir erkek ayakkabısı olmalı. Ben de öyle düşünüyorum. Neden? Ben erkeği bir koruyucu bir hami olarak görmüyorum. Çünkü her kadının kendini koruyacak güçte olduğuna inanıyorum. Sadece daha düzenli bir hayat, daha paylaşımcı bir hayat kurmak. Aynı pencereden biriyle bakıp, aynı şeyleri görmek. Diğer türlü bana kadın eksik gibi geliyor. Yani her kadının bir kocası olmalı, saygı çerçevesinde olmalı. Bunu kendi adıma başardım, ama tek taraflı başardım. Evliliğimde de çok saygılıydım, çok düzenli bir hayatım vardı. Eşime 3 tane pırl pırl evlat verdim. Onları babalırken de babasız yetiştirdim. Her şeyleri ile ben ilgilendim ve düzünde evlatlar yetiştirdiğimi düşünüyorum. (K9).

“Evlilik aile, aşk demektir.”(K10)

“Evlilik dedim ya diyordum topla değil sakat değil ohh iyii. Binadır. Sen bir bina yapıyorsun her şeyle ve ya altında kalıyorsun ya da binan yükseliyor.”(E10).

“Evlilik vallahi öyle bir fikrim yoktu. Evliliğin ne olduğunu biliyordum ama bu kadar çok sorumluluk olduğunu vallahi bilmiyordum. Ya hiçbir şey olmasa karın üst baş ister, harçlık ister, ama sende yoktur. Akıl yok ki Ya şimdi tabi evlilik karşılıklı saygı sevgi çerçevesinde oluşan bir şey olmalıdır. Bakma biz evliliği önce evlendik, sonra öğrendik. Ne diyelim canları sağ olsun onu da öğrendik. Ya şimdi tabi evlilik karşılıklı saygı sevgi çerçevesinde oluşan bir şey olmalıdır. Bakma biz evliliği önce evlendik”(E11).

“Evlilik diyordum anlaşıyorsan annengile dönersin ama öle bir şey değilmiş. Yani sorumluluk çok fazla. Sorumluluk çok zor. Yani kocan elini tutmadıktan sonra kaynana dırdırı, koca dırdırı. Ayağa kalkman imkânsız. Hani derler ya kadın kocayla olur. Kocan olmadı mı kimse hiç kimse senin elini tutamaz. Yani öle yani kocanın elini tutmadın mı çok zor.”(K1).

“Ben mi evlilik kocadır çocuktur. Kadın oluyorsun evin oluyor.”(K3).

“Evlilik insan sevdiğiyle yaşayınca güzelde işte evlilik zor işin olacak, gücün olacak. İşin olacak bakacaksın. Gücün olacak yapacaksın be kızım yoksa. Evlilik güzel. Sırtını dayıyorsun, biri var seni anlıyor ya hani o işte..”(E4).

“Evlenmeden önce aşk evlilik nasıldı. Aşk güzeldi evlilik değil. Gerçi evlendiğimde de evliliği pek anlamadım sorumlulukları dışında. Herkes bir şey bekliyor senden. Kimse demiyor ki sen ne bekliyorsun. Size ters geliyor ama. Aile, evlilik güzel şey. Aşk da güzel. Saygıda varsa tadından geçilmez. Eve gelmek ve istediğiniz insanı görmek(ikinci eşinden bahsediyor) güzel şey.”(E5).

“Sonra öğrendik. Ne diyelim canları sağ olsun onu da öğrendik.”(E11).

“Evleniyorsun, anne baba oluyor, düğünün oluyor. Seninle artık eşin ilgileniyor. Evlilik ya evlilik istenilen şekilde olunca güzel ama olmayınca işte alışyorsun işe gidip gelmek gibi oluyor evlisin yani o kadar.” (Evlilik düzen demek. Ama evlilik zor iyice anlamadan bilmeden yapmamak lazım. Benim gibi baba tamam evlenim demek lazım Yani bir şey bilmiyordum ki, evlilik bir evde yaşıyorlardı çocuk çocuk oluyordu ama o kadar. Aklıma başka bir şey gelmiyordu.(E12).

“Vallahi bir şey gelmiyordu. Sadece biliyordum. Erkek adam işi gücü olur evlenir, askere gider, çocuğu olur. Evlilik zamanında yapılmalı, doğru insanla anlaşarak. Yoksa cehennem hep.”(E7).

Katılımcıların anlatılarından anlaşılmaktadır ki ev içi geleneksel rollerden dolayı kadınlar evliliğin tam olarak sorumluluklarını bilemeseler de daha hazırlıklı yetiştirilmektedir. Parsons (1942: 605) erkek çocuklarının toplum tarafından onay beklememesi ama kız çocuklarının onay beklemesinin onları beklenen rollere yönlendirdiğine değinmektedir. Ev içinde anneye yardım eden kız çocuğunun ev işlerinde anneye yardım etmeyen erkek çocuğunun ev içinde anne- babalarından gördükleri rolleri sergilemektedir. Babanın ev işleri yapmadığını gören erkek çocuk da bu işleri yapmamaktadır. Anne ise sürekli ev içi işleri yapmakta doğal olarak kız çocuğunun da bu işleri yapması beklenilmektedir. Erkekler ise dışarıdan ve uzaktan gördükleri evliliğin sorumluluğu altına girdiğinde yaşadıkları zorluklar daha fazla olmaktadır. Erkeklerin yaşadığı zorlukların genel olarak yansımaları da erken evlilikte sorunlarla baş etme yollarında şiddet başlığı altında erkek katılımcıların ifadeleri ile verilmiştir. Evliliğin kadın katılımcılar için huzur ve düzen anlamı taşıdığı, fakat bu anlamın evliliğin sorumluluğu altına giren erkek tarafından çoğu durumda sağlanamadığı görülmektedir.

4.12. Erken Evliliğin Avantajları ve Dezavantajları

4.12.1. Erken Evliliğin Avantajları

Evlilik sosyal yaşamda statü edinimi, düzenli bir hayat aile kurmak anlamlarını taşıyan bir kurum olmasına rağmen erken yaşta evlilik söz konusu olduğunda durum farklılaşmaktadır. Evliliğin bu anlamda bir kazanım olduğunu sadece bir erkek katılımcı belirtmektedir. Yaptığı evlilik kendisi için zor olsa da iyi anlamda hayatında dönüm noktası niteliği taşımıştır.

“Benim iyi bir yani 16 yaşına geldiğimde kendime belli bir yani deli çağım geçi biraz gelişmeye başladığımda 16 yaşında sağlıklı bir yol seçemiyordum kendime, işte sokak ortamı. Hırsızlarla oturmayı, kötü arkadaşlar edinmeyi, kötü arkadaşlar kötü yollara girmeye başladım. Ama eşimle tanıştıktan sonra 6-7 ay sonra bütün arkadaşlarımı bıraktım. Eşim benim sırdaşım oldu. Her şeyi onunla paylaştım, o yüzden bazı kötü huylardan beni kurtardı. Erken evlenmemin bana bi kazancı bu oldu. Beni baya bi kötü yoldan kurtardı yani. Yoksa bugün farklı bir şey de durabilirdim, şu köşe başlarında duranlardan biri olabilirdim(serserilerden bahsediyor). Bunu ben sağlamadım bunu sağlayan eşi oldu. Mesela bana derdi ki, İdris şunu içme sigara içme derdi tamam derdim. Mesela beni aradığında neredesin derdi buradayım derdim, ya senin bu saatte orada ne işin var derdi. Tamam derdim. Çoğu zamanımın da kendisi ile geçirdiğim için dışlardakilere pek zaman ayıramıyordum. Evlenmeden önce kötü yollar, kötü arkadaşlar, işte sağlıklı bir yol çizemiyordum.”(E1).

Katılımcılar, evliliğin tek avantajının tüm sorunlarına rağmen erken yaşta anne-baba olmak olduğunu ifade etmişlerdir.

“Bu evlilikten tek kazandım. Ben derim ki tek kazancım çocuklarım.” (K4)

“Avantajı, çocuklarım, dezavantajı da yaşayamadıklarım.” (E12).

“Avantajı genç anne oluyorsun. Ben 35 yaşındayken oğlum kocamandı. Yanım da olduğunda benim erkek arkadaşım sanıyordu. Çok güzel anne-kız, arkadaş oluyorsun.”(K9).

4.12.2. Dezavantajları

*“Ayağınıza büyük gelen bir ayakkabıyla
uzun bir yolculuğa çıkmak gibi
ama yol olabildiğine taşlık düşünün artık”(E12).*

Erken evliliğin olumlu yanlarından çok olumsuz yanlarının olduğu her çalışmada dile getirilmektedir. Nitekim katılımcıların ifadeleri de yaşadıkları olayları, birey ve her şeyden önemlisi bir çocuk olarak yaşadıklarını göz önüne sermektedir.

Kadın katılımcıların erken yaşta anne olmaları onların hem avantajı, hem de dezavantajı olmaktadır. Bunu şu ifadelerle aktarmaktadırlar.

“İlk çocuğumda doğum yaptım. Tek odanın içinde sadece bir tane kız kardeşi gelip gidirdi. Bir hafta boyunca tek başıma bir odada kaldım. İlk çocuğumda evde doğum yaptım ya havale geçirdi ilk gün kimse gelip bakmadı. İlk doğan çocuğa dokunamazlarmış. Havale geçirdi kucağımda. Meryem gelip gidiyordu ama o halde bana diyordu; al çocuğu sağlık ocağına götür. Tamamda daha bugün doğurdum ben.

Saat on ikide ne ara doğurdum ne ara toparlandım, ne ara ağrım geçti, kim beni sağlık ocağına götürecekti. Ne ilgisi be bacım hiç bir şey. Peki, çocuğa ne oldu. Kız kardeşim hastaneye götürdü. Akşam beşe kadar bu zaten sürekli ağladı, durmuyordu meğerse havale geçiriyormuş. Ateşi çıkmış. Ben ne anlarım bebek bakmaktan. Hani ben kardeş baktım ama doğar doğmaz da elime alıp bakmamışım. Ama biliyorum bunda bi iş var. Bana da diyor ki (kaynana) senin sütün yok o yüzden ağlıyor. Ya çocuk açlıktan ağamıyor ki NİYE ağlasın şekerli su veriyoruz. Neden? Yani tok tutsun diye. Süt gelmez çünkü hemen. Saat beşe kadar ağladı. En son ağlamaktan bıktılar ki rengi değişti. Öyle oldu. Bana diyorlardı ki sağlık ocağına götür ya ben gidemem zaten içimde parça kalmış. Sonradan öğrendim ki ben de bebeğin eşi oluyormuş o kalmış. Bence avantajı yoktur. Dezavantaj peki? Çocukluğunu yaşamıyorsun, gençliğini yaşamıyorsun. Hayattan zevk alamayacak hale geliyorsun. Yani komik olarak bir gün girişte uzanıyorum kuzenim ve kız kardeşim var. Eşim geldi beni uzanmış görünce utan utan dedi neden uzanıyorsun ayıptır. Kızlarda güldü kızlar gülünce vileda kovası vardı merdivenin üzerinde onu bana fırlattı. Sinirlendi baya biz gülünce biz buna çok güldük ama kavga ettik bu yüzden ben neden uzanmışım. Kuzenim de kız kardeşimde.. Kimden utanım, hadiii...”(K4).

“Avantajı iyiliği yok. Ne kadar büyük olgun evlensen o kadar biliyorsun, tek kalıyorsun. Bir aile sorumluluğu alıyorsun. Biliyorsun bunun için olgun büyük olmak iyidir.”(K6).

Evliliğin sadece olması gereken bir durum olarak algılanması da bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Kötü çok kötü, yani sen babasın, kocasın, evlatsın, erkeksin... Ama sen aslında genç bir insansın. Olmadığın tek şeysin. Yani değişik çocuğun var. Ama var işte. Eşin var var işte”(E5).

“Erken yaşta evlilik değil o, erken hayat karartma. 36 yaşındayım. İki çocuğum var. Boşandım. Belki bir şeyler yapabiliirdim ama ben hem koca hem baba hem evlat olmak zorundaydım ama ben sadece bir çocuktum. Bazen diyorum belki tek suçum erkek olmaktı. Ama tek suçum çocuk olmak aslında, annem babam benim için doğru olanı ister demekti. Olmuyor, anne baba doğru olduğunu düşünüyor ama olmuyor.”(E9).

“Yani o yaşlarda evlenmeyi onaylamıyorum. Bu pişmanlık filan değil ya. Bu ne biliyor musun, evliliği anlamıyorsun, kendini anlamıyorsun. Böyle karın oluyor, evin oluyor. Bunlar olsun diye ailen kendini paralıyor ama olmuyor. Neden çünkü karın odan hayatın oldu diyorlar ama yalan onların istediği oldu. Olmayınca da kötü evlat oldun işte bu yüzden istemem. Önce büyüsün.”(E7).

“Yani şöyle gene eşimle evlenirdim. Ama çalışmayı, bilirdim, korumayı, sevmeyi daha güzel yaşardım. Misal ben 4 çocuğuma kadar hiç ellemedim bebekken onları. Niye bilmem? Eşim çocuklarla ağlardı da ya rahmetli. Şaban’ın filmi gibi. O kadar erken olsun istemezdim, ama çok isteyeniyi vardı başkasına verirdi babası. Nihayetinde başına bir şey gelirse korkardı yani.”(E4).

Kuma olarak giden başka bir katılımcı ise evliliğin dezavantajının uyum sorunu olduğunu belirtmektedir.

“Oranın bir şeyi bilmiyordum. Bir şey söyledi mi adını bilmiyordum. Köye gidince Kürtçe bilmiyordum. Hani biliyordum ama her şeyin de adını bilmiyordum ki. Yani karşılık veremiyordum da. Kazancı yok da. Mesela insanın akli olsa evlenmezdi bir. O kadar insanın elinde de ezilmezdi. Küçük olduğundan onlar gibi bilmiyor. 50 yaşındakini 15 yaşındaki yan yana koymak gibi oluyor. Yani sen buradasın köydeki gibi bilmiyorsun. Yani köydeki işi bilmiyordun. Şehirle Buranın işi bir değil. Buranın işi ev süpürme, bir çamaşır yıkama. Oranın her şeyi iş. Annene neden küçük yaşta evlendirdiğini sordun mu? Annem diyordu, iyi ki başımda gitti.”(K7)

K6 ise evliliğinde sorun yaşamadığını belirtse de bu evliliği onaylamadığını belirtmektedir.

“Vallahi genelde eşim yardım ettiği için zorlanmadım ama etmeseydi zorlanırdım. Hayır, onaylamıyorum ne kadar büyüseler, olgunlaşsalar daha iyi çünkü daha çok tecrübeye sahip olur daha iyi olur.”(K6).

4.12.3. Ben Yandım Çocuklarım Da Yanmasın

Erken yaşta evlendirilen bireylere kendi çocukları için erken evliliği tercih edip etmedikleri sorulduğunda;

“Hayır, izin vermem. Eğer seviyorsa kaçtı gitti seviyorsa desteklerim ama gelirse de sahip çıkarım. Her türlü desteği evlenecekse, geri dönecekse de her türlü bakarım. Ama evlenmesi gerekir. Ama yıllar geçti pişman olursa alırım bakarım. ”(E1).

Başka bir katılımcı da kararı çocuğuna bırakacağını ve arkasında duracağını belirtmiştir.

“Veririm niye veririm, yani o istesin tamam. Anlaşmazsa bile içinde kalmasın. Ama anlaşmazsa da arkasında dururum öldüreceklerini bile bile arkasında dururum o imkânı onlara vermem. Benim ailem beni yaktı.”(K1).

“İstemem, karşıyım. Zor cebinde adamsın paran yok, paran yok adam değildin. Diyemiyorsun ki madem adam değilim, ne bekliyorsunuz.”(E10).

“Çünkü ben gençliğimi yaşamadım. Evlendim bir odada yaşamaya mahkûm edildim. Dayak yedim hor görüldüm, aşağılandım.. Her türlü şiddete maruz kaldım. Çocukluğunu yaşamıyorsun, gençliğini yaşamıyorsun. Hayattan zevk alamayacak hale geliyorsun. Erken yaşta evlendim hayattan zevk alamadım. Aynı şeyleri çocuklarımın da yaşamasını istemem.”(K4).

“Elimden geldiğince izin vermem. Çocuklarım isterse belki veririm ama vermem yoksa.(Neden çocuklarına izin vermezsin?) Her şeyi bilsinler okusunlar.”(K5).

“Vallah vermem her zaman da derim.”(K2)

“İyisi yok. Bir taraftan da iyisi var. Her evlilik aynı değil. Küçük evlenmeyi önermiyorum. Ne kadar yaşın olgun olduğu kadar bilgiye de sahip oluyorsun. Küçük yaşta mesela ne kaynana ağırlığı ne kaynana nedir. Koca hükmü nedir bilmezsin mesele. Elinden geleni yaparsın ama bilmediğin var olunca orda bitiyorsun mesela.”(K1).

“Olmaz. Asla olmaz. Ben yaşadım biliyorum, ne yetişkin ne çocuk olmayı. Onlar çocuk olsunlar zamanı gelene kadar.”(E5)

“İstemem, karşıyım. Zor cebinde adamsın paran yok, paran yok adam değildin. Diyemiyorsun ki madem adam değilim, ne bekliyorsunuz.”(E11)

“Yani o yaşlarda evlenmeyi onaylamıyorum. Bu pişmanlık filan değil ya. Bu ne biliyor musun, evliliği anlamıyorsun, kendini anlamıyorsun. Böyle karın oluyor, evin oluyor. Bunlar olsun diye ailen kendini paralıyor ama olmuyor. Neden çünkü karın odan hayatın oldu diyorlar ama yalan onların istediği oldu. Olmayınca da kötü evlat oldun işte bu yüzden istemem. Önce büyüsün. Sonra evlilik.”(E7).

“Ben çocuklarımın erken evlenmesine hayatta izin vermem. Aslında beni dinlerse evlenmez ama evlenirse hep arkasındayım. Benim ailem arkamda durmadı. Evlendirdi. Bitti. Gerisi bana aitti. Bu hem benim hayatıma mal oldu. Hem eski eşimin hem de çocuklarımın. Şimdi benimleler, ama anneleriyle yaşayabilirlerdi. Çocuklarım bunun dışında kiminle isterse evlenebilirler.”(E9).

“Yok bırakmam. Kaçsalar da geri gelsinler.”(K10).

“Erken evlendirmem izin vermem. Bir insanın kendini savunması, koruması lazım.”(E2).

Kuma olarak giden K7 ise çocuklarını erken evlendirmedeğini belirtse de çevreden öğrenilen bilgiler farklıdır. Kendisi erken yaşta evlenen çocuğu olmadığını belirtse de, en küçük kızının 16 yaşında kaçarak evlendiği öğrenilmiştir. Bu durum katılımcı tarafından 16 yaşın evlilik için “erken” bir yaş olmadığı düşüncesinden kaynaklanabilmektedir.

Bazı katılımcılar bu soru karşısında çocuklarını erken evlendirmedikleri cevabını vermişlerdir.

“Çocuklarımız da hepsini de büyük verdik. Küçük evlendirmedik hiç.”(E6).

“Evlendirmedim. Hepsi yaşını aldı öyle sordum istiyor mu, öyle verdim.”(K3).

“Yok, kızım 25 yaşında, oğlum 30 diğer kızım da 25 yaşında bekâr.”(K9).

“Hayır, benim yasadıklarımı yasasın istemem. Zaten en küçük çocuğum bile on sekizi geçti.”(K11).

Bir katılımcı ise çocuğunun kaçması durumunda erken evliliği kabul edebileceğini belirtilmiştir.

“Evlendirmem kaçarsa da kendi bilir. Başka dinden biriyle evlendirmem ama insan olsun.”(E3).

Bunun arka planında ise ‘namus’ algısı yer almaktadır.

“Kaçtı gitti ama aralarında tıbben ve dinen bir şey yaşanmadıysa kızımı geri alırım.”(E1).

Bu çalışmada görülmektedir ki katılımcılar çocuklarının çocuk gelin ve çocuk damat olmalarına izin vermeyeceklerini belirtmektedir. Ancak katılımcıların bazıları kültürel değerlere bağlılığını göstererek çocuklarının kaçması ya da aralarında bir şey yaşanması durumunda erken yaş evliliğine onay verebileceğini belirtmektedir. Katılımcılar ailelilerinden farklı olarak çocuklarının evlilikleri boyunca arkalarında olacaklarını belirtmektedir. Erken yaş evliliklerindeki deneyimlerine rağmen anlaşılmaktadır ki erken yaş evlilikleri toplumsal olarak normal algılanmasının yanı sıra namus olgusu da erken evliliklerin gerçekleşmesinde önemli bir unsur olmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Toplumsal yapı içinde en küçük, en işlevsel ve en temel kurum ailedir. Aile toplumsal yapı değerlerinin oluşturulmaya başlandığı kurumdur. Aile bireyin ilk sosyalleştiği yerdir. Bu nedenler dünyaya gelen birey aile içine doğmakta ve yine aile hayatına devam etmektedir. Ailenin var olması evlilikle bağlantılı olduğundan bazı toplumlar da alternatif aile kurma yöntemleri var olsa da toplumun genelinde geçerli olan evlilikler yoluyla kabul edilen aileler olmaktadır.

Araştırma da Adana, Mersin ve Ankara'da yaşayan ve erken evlilik deneyimine sahip çocuk gelinler /damatlarla görüşülmüştür. Erken evlilikler kararın verildiği andan itibaren sorun olmaktadır.

Araştırmada incelenen erken evliliklerin gerçekleştirilme nedenleri arasında birçok tema bulunmaktadır. Bu temalar namus, akrabalık, fedakârlık, baskı ve aşk olarak sıralanabilir. Bu temalarına geleneksel ataerkil yapı içinde etkili olduğu görülmektedir. Boran vd. (2013) erken evliliğin gerçekleştirilmesinde yoksulluk ve düşük eğitim seviyesinin önemli faktörler olduğunu belirtmektedir. Burcu vd. (2015) erken evliliklerde kültürel değerlerin etkili olduğuna değinmektedir. Erken evliliklerin arka planında sosyo-kültürel nedenler bulunmaktadır. Evlilikler her toplumda gerçekleştirilme şekline göre farklılaşabilmektedir. Bu farklılıklar toplumların yaşayış şeklini oluştur inanç, örf, adet gelenek, görenek, kültür gibi öğelerden kaynaklanmaktadır. Evliliklerdeki bu farklılıklar önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlilik yapılarında değişen dünyada farklılıklar olsa da bu değişimlere ayak uydurmak istemeyen aile yapıları da vardır. Araştırmada değişen dünyaya rağmen hala gerçekleştirilmeye devam ve sosyal bir sorun olarak kabul edilen erken evliliklerdir.

Günümüzde yaşanan değişimlere karşı durabilmek ve kültürel değerleri korumak ve nesiller arası aktarımını sağlamak giderek zorlaşmaktadır. Evlilik de bu anlamda gerçekleştirilme nedenlerinin değiştiği, evlilikte algıların, sorunlarında buna bağlı değiştiği kurumdur. Bu anlamda araştırmada on sekiz yaş altı evlenen/evlendirilen on iki kadın, on iki erkekle görüşülmüştür.

Araştırma kapsamında Adana, Mersin ve Ankara’da erkene evliliği deneyimlemiş çocuk gelin ve damatlarla görüşülerek erken evlilikler anlaşılmaya çalışılmıştır. Erken evlilik, çocuk gelin ve damatların toplumsal cinsiyet rol kabullerini benimsemeleri, statü elde etmeleri, toplumsal ve kültürel değerlerin benimsenip aktarımının sağlanması işlevlerini yerine getirmektedir. Bu nedenle bu çalışmada amaç erken evliliğin işlevlerini ve amacını anlamaktır.

Görüşmelerden elde edilen sonuçlar ayrıca aile tarihinin bir kuşaktan başka bir kuşağa aktarıldığı, kadınların evlilik kararının alınmasından başlayan süreçten, ev düzeninin sağlanması, çocuk bakımı ve yetiştirilmesi, aile üyeleri ve akrabalarla ilişkilerin düzenlenmesi gibi aile yapısını oluşturan her süreçte çoğunlukla karar mekanizmalarının dışında kaldıklarını göstermektedir.

Erken evlilik araştırılırken nedenleri arasında sorumluluk, namus, huzur, aşk, akraba/tanıdık olma temaları sıralanmıştır. Bu temalar geleneksel yaşamda etkili olan unsurlardır. Bu nedenle erken evliliklerin sosyo-kültürel ve ekonomik nedenleri önemlidir. Erken evlilikler ailelerin kendi değerlerini korumak için daha çok kendi içlerinde gerçekleştirdikleri evlilikler olmaktadır. Grup için de ya da aileler arasında gerçekleştirilen erken evlilikler güven mekanizması olarak görülmektedir. Evliliklerin erken yapılması çocuk gelin ve damadın toplumsal rol ve beklentileri karşılamayı aile içinde öğrenmesi ve aktarımın sağlanması için gereklidir. Erken evlilikler değerlerin korunması ve aktarılmasında iki nesil arasında bir köprü görevi üstlenmektedir.

Erken evliliklerin gerçekleştirilmesindeki en önemli huzur görülmektedir. Gençlerin evliliğe sosyal ve duygusal desteğe ihtiyaçtan dolayı bu evlilikleri gerçekleştirdiklerine yönelik bir fikir sunmaktadır. Huzurun evlilik nedenleri arasında dikkat çekmesinin bir nedeni de ailede yaşanan gündelik yaşam içindeki baskı ve şiddettir. Huzur, yeni kurulacak ailede aynı sorunları yaşamayacak olma, en azından evin onun olması, ya da istemediği biriyle evlendirme gibi sorunlardan da kaçış anlamına gelmiştir. Erken evlilikte huzur ayrıca evlenme için yapılan baskılardan bir kaçış yolu olarak evliliği onaylama anlamı da taşımaktadır. Erken evliliğin gerçekleşmesindeki diğer önemli neden ise tanıdık/akraba olmaktır. Akrabalık bağlarında el alma, namusu koruma ve güçleri birleştirerek akrabalık bağlarını güçlendirmek yer almaktadır. Namus ise berdel, levirat

ve kaçarak evlenmelerde görülmüştür. Karşılaşılan üç berdel evliliğinin ikisinde ikinci evlilik birinci evlilikten yıllar sonra yapılmıştır. Evlilik nedeni olarak çıkan sorumluluk daha çok erkek katılımcıların sorunlu ergenliklerine ‘adam olur’ denilerek gerçekleştirilmiştir. Aşk tabii ki o yaşlardaki normal olarak görülen bir duygusallıktır.

Erken evliliklerin karar vericilerine bakıldığında bu evliliklere en çok baba ya da hane halkından başka bir erkeğin karar verdiği görülmektedir. Bu da erken evliliğin gerçekleşmesinde ataerkil düzenin etkisini göstermektedir (İçağasıoğlu, 2009; Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012; Burcu vd., 2015). Annenin karar verici olduğu durumlar da daha çok toplumsal değerlerin etkisi sonucu ‘kapıya gelen olursa, adı çıkar’ korkusu görülmektedir. Annelerin bu kararı vermesindeki ekonomik zorluklar ya da kendi akrabasından evliliğin gerçekleştirilmesini sağlayarak kendini de güçlendirmektir.

Erken evlilikleri deneyimleyen katılımcıların hepsinin imam nikâhı ile evliliklerini gerçekleştirmiş olmaları imam nikâhının resmi nikâhtan üstün görüldüğünü ifade etmektedir. Bu nedenle evliliklerin toplumun da meşru kabul edildiği şekilde yapılmıştır. Resmi nikâha bazı katılımcıların katılmadan yapıldığını belirtmesi ise uygulamalardaki boşluğun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Bu nedenle evliliklerde din önemli bir unsurdur. Dinin resmi nikâhtan üstün tutulmasının nedenlerine bakıldığında ise dinen evlenme ve boşanmanın kolay olması ve evlenmelerde yaş sınırının kolay olduğu göze çarpmaktadır. Toplumsal meşruluğu ikinci evliliğe de izin verdiğinden erken evliliklerde dinin etkisi başlı başına bir araştırma konusudur.

Evliliklerin en önemli aşamalarından biri de ritüeller kısmıdır. Erken evliliklerde bu ritüellerin nasıl gerçekleştirileceğine aileler kendi aralarında karar vermektedir. Çocuk gelinlerin ve damatların gelin-damat, anne-baba, evlat-eş rolleri arasında git gelleri başlamaktadır. Evlilik kararının alınmasıyla başlayan hiçe sayılma burada da devam etmektedir.

Çocukların evlenmesinde yaşanan birçok sorun yaşanmaktadır. Bu sorunlarda karşımıza mağduriyet, şiddet, yalnızlık, baskı ve fakirlik çıkmaktadır. Mağduriyet ekseninde daha çok dışlandıkları ve ekonomik anlamda sorunlar yaşanmaktadır. Mağduriyet ekonomik anlamda kadınlarda eşlerin yeterince para kazanamaması olurken, erkek katılımcılarda

daha çocuk olduklarından çalışamadıkları ya da kazanımlarını harcama konusundaki bilinçsizlikleri olmaktadır. Erken evliliklerde yaşanan bir diğer önemli sorun ise şiddettir. Aydemir (2011) ve Dağdelen (2011) ise erken evliliğin bir şiddet formu olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların hepsi şiddet dendiğinde psikolojik, sözlü ve fiziksel şiddetten söz etseler de kendi hayatlarında gördükleri şiddeti fiziksel şiddet olarak aktarmaktadırlar. Şiddet daha çok çocuk gelinlere hem hane içindekiler hem eşleri hem de kendi aileleri tarafından uygulanmıştır. Çocuk damatlar ise daha çok babadan ve anneden psikolojik şiddet görmüşlerdir. Yalnızlık ise kadın katılımcıların aileden dışlanması, erkeğin ise anlaşılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Baskı ise kadın ve erkek katılımcılarda sosyal hayatın kısıtlanması olarak anlamlandırılmaktadır. Çocuk gelinlerin hayatının kısıtlanmasında eş, aile ve evli bir kadın olması etkenken, çocuk damatlarda ise ekonomik geçimi sağlama zorunluluğu, eş sahibi olma kısmen etkilemektedir. Fakirlik erken evliliklerin genelinde var olan bir olgudur. Bunun nedeni başlı başına erken evliliklerdir. Vasıflı çalışanlar olamamaları bunu kaçınılmaz olarak sağlamaktadır. Çocuk gelinlerin ev içine hapsolmesi, çocuk damatların erken yaşta aldıkları ev geçindirme zorunluluğu bu sonucu doğurmaktadır. Ayrıca küçük yaşta kendinden evlendirilen kadınların eşlerinin herhangi bir gelir bırakmaması sonucu bu durumu yaşamaları söz konusudur. Çocuk damatlarda belirtilen bir mevzuda askerliğini henüz yapmamış olmalarından dolayı sigortalı işlerde çalışamıyor olmaları da fakirlik yaratan bir başka durumdur.

Erken evliliklerde çocuk gelin ve damatların ifadelerinden sorunlarla ayrı eve çıkma, kadere razı gelme ve boşanma olarak çıkmaktadır. Yaşadıkları evlilikten memnu olmayan fakat buna aileleri için dayanmaları gerektiğini düşündüklerinden bu evliliklere devam edilmektedir. Biri çocuk gelin, biri çocuk damat olan iki katılımcı bunu tam tersi olarak kadere isyan etmiş ve boşanmayı gerçekleştirmişlerdir. Sorunlarının ev üstün eğitmek olduğunu düşünen katılımcılar ise bu sorunu evleri ayırmakta bulmuşlardır.

Erken evliliklerde rol geçişleri önemlidir. Bu süreçte çocuklardan yetişkin ve anane-baba olmaları beklenmektedir. Erken evliliklerde yaşı büyük katılımcıların daha çok çocuk sahibi oldukları gözlemlenmektedir. Bu evliliklerin gerçekleştirilmesi için okuldan kız çocukları alınıp ev işlerine verilirken, çocuk damatlar kendi istekleri ile eğitimlerini durdurmuş ya da resmi nikâh için okulun bitmesi beklenmiştir.

Erken evliliğin geleneksel bir yönünün de olduğu görülmektedir. Çocuk gelinlerin ve damatların aile ve yaşadıkları çevrede erken evliliğin görülüyor olması evliliğin ebeveynler için normal görülmesini sağlamıştır. Bu durum erken evliliklerin devamlılığındaki etken olmakta ve katılımcıların hiçbiri çocuklarının erken evlenmesini onaylamamaktadır.

Araştırmada dikkat çeken başka bir bulgu da çocuk gelinlerin kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendirilirken, çocuk damatlarda bu durum tam tersi olmaktadır. Evlilik algısı erken evlilikler sonrasında çok az değişime uğramıştır. Bunun nedeni evliliği hiç düşünmemiş olmalarıdır. Evlilikte en önemli nokta ebeveyn olmaktır. Çocuk gelinlerin ve damatların hepsinin çocuğu vardır. Ebeveyn olmaları da hiçbirinde ilk çocukta algılanmamıştır. Çocuk sahibi olmak evliliğin bir aşaması olarak görülmüştür. Buna rağmen evliliğin avantajı olarak çocuklarını görmektedirler.

Erken evliliklerde çocuk gelin ve damatların kadın-erkek rollerindeki algılara bakıldığında geleneksel rol beklentileri görülmektedir. Erkekler genel olarak ev içinde kadını konumlandırıp erkeğin çalışıp eve bakması gerekliliğini savunmaktadır. Kadınlarda aynı şekilde onlara sahip çıkacak bir erkek olması gerektiğinden ve kadının namusuyla evde oturmasını belirtmektedir. Bu anlamda bu evliliklerde sorun yaşamalarına neden olan geleneksel ataerkil rollerin dışına çıkılamadığı görülmektedir.

Araştırmanın Adana, Mersin ve Ankara'da gerçekleştirilme nedeni kozmopolittik şehirler olmalarıdır.

Bu çalışma evliliğin taraflar arası bir sözleşme olması açısından çocuk gelinlerin ve damatların bir arada ele alınması açısından önem taşımaktadır. Diyapoğlu vd. erken evliliğin önlenmesinde sosyal ve kültürel değerlerde değişim sağlanabilmesi için erkeklerin de katılımının gerekli olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle bu evliliği deneyimleyen erkek katılımcıların deneyimleri önemli olmaktadır. Aydemir (2011) çalışmasında sadece çocuk damatların sayısının az olduğunu belirtmektedir. Erken evliliklerin anlaşılabilirliği ve anlamlandırılabilirliği için sayılardan ziyade bu evliliklerin kadın ve erkeklerin gözünden var eden değerlerin anlaşılması önemlidir. Geleneksel yaşamda erken evliliğin var edilme nedenlerinin çocuk gelinlerin ve damatların gözünden

nasıl anlamlandırıldığıının anlaşılması açısından önemlidir. Bu açıdan erken evliliklerin araştırılmasında çocuk damatların da ele alınmış olması açısından literatüre kazandırılmak istenmiştir.

Çalışmada çocuk gelinlerin ve damatların bir arada alınmasının yanı sıra, bu çalışmanın literatüre bir katkısı da erken yaşta evlenen bireylere ailelerinde erken evlilik olup olmadığı, çocuklarının erken yaşta evlenmelerine izin verip vermeyecekleri sorularak katılımcıların ifadelerinden üç kuşak arası evlilik algısına ulaşılmıştır. Erken yaşta evlilik gerçekleştiren ebeveynlerin erken yaşta evliliğe olumlu baktığı saptanırken, sosyal çevrelerinde erken evliliğin var olması bu evliliklerin çocuklar tarafından da normal algılanmasını sağlamaktadır. Katılımcıların ebeveynlik, kadınlık-erkeklik algıları, evlilik algıları anlamlandırılmak istenmiştir. Bu anlamda çocuk damatlara ilgili de bir çalışma olmanın yanı sıra evliliğin var edilmesini sağlayan toplumsal algıların anlaşılmasına yönelik bir çalışma olarak da literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Erken yaş evliliklerini deneyimlerin bireylerin evlilik algıları kendi yaşadıklarından yola çıkarak kötü olarak anlamlandırdıkları görülse de kadınlık-erkeklik, ebeveynlik algıları kendi ailelerinden ve sosyal çevrelerinden farklılaşmamaktadır. Erken yaşta evlendirilen/evlenen bireylerin çocukları konusunda erken evliliği tamamen olumsuz karşılamamaktadırlar. Geleneksel değerlere bağlı olarak bir çıkış yolu olarak erken evliliği düşünebileceklerini belirtmişlerdir.

Araştırmanın evliliğin bütünlüğünün anlaşılması açısından çocuk gelinler ve damatlarla yapılmasının yanı sıra literatüre katkısı bu deneyime sahip bireylerin nesilleraarsı aktarıma ışık tutmasıdır. Evlilik söz konusu olduğunda ele alınması gereken toplumsal cinsiyet algısının anlaşılması da başka bir önemli nokta olarak ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, H., Ceylan, A., & Melişah, G. S. (2005). Diyarbakır'da Erken Yaş Evlilikleri. *Sosyal Politika alışmaları Dergisi* , 2(9).
- Adıgüzel, A. (2013). Kız Çocuklarının Okullaşma Engelleri ve özüm Önerileri(şanlıurfa Örneği). *EkevAkademi Dergisi*(56), 325-344.
- Akpan, E.-O. (2003). Early marriage İn Easter Nigeria and Health Consequances of Vesgo-Vaginal Fistule(VVF) Among Young Mothers. *Gender and Development*, 70-76.
- Aksoy, M. (2006). *Doğu Anadolu Kültürü Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Altuntaş, D. D., & şahin, D. M. (Ankara). *Diyanet İşleri*. 2011: Diyanet İşler iBaşkanlığı.
- Anayasa. (2004, Mayıs 7). Mart 21, 2018 tarihinde www.yasalar.org. adresinden alındı
- Appiah, K. N., Habermas, J., Rockefeller, S. C., Walzer, M., & Wolf, S. (2014). *ok Kültürcülük Tanınma Politikası*. (M. H. Doğan, ev.) İstanbul: YKY Yayınları.
- Aral, N., & Gürsoy, F. (2001). Çocuk Hakları erevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5).
- Aydemir, E. (2011). *Evlilik Mi Evcilik mi? Erken v eZorla Evlilikler Çocuk Gelinler*. Uşak: Uluslararası Strateji Araştırmalar Merkezi.
- Barth, F. (2001). *Etnik Gruplar ve Sınırları*. (A. Kaya, ev.) İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Başak, P. D., Kınır, Y. D., & Yaşar, ř. (2013). *Kadının Görünmeyen Emeği: İkinci Vardiya*. Ankara: Anka Kadın Araştırmaları Merkezi.
- Başer, M. (2004). Adölesan Cinselliği ve Gebelik . *Çukurova üniversitesi Hemşireli Yüksekokulu Dergisi*, 50-55.
- Bauman, Z. (2015). *Akışkan Modern Dünyada Kültür*. (İ. opaloğlu, & F. Ömek, ev.) Ankara: Atıf Yayınları.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası Bir Bilgi Sosyolojisi İncelmesi*. (V. S. Öğütle, ev.) İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Berktaş, F. (2012). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Beşikçi, İ. (1969). *Doğuda Değişim ve Yapısal Sorunlar- Göçebe Alikan Aşireti*. Ankara: Doğan Yayınevi.

- Beşpınar, Y. F. (2014). Türkiye'de Elvlilik. M. Turgut, & S. Feyzioğlu içinde, *Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler* (s. 112-167). Ankara.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., et al. (2003). *Sosyoloji*. (K. İnal, & Y. Kartal, Çev.) Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 108-114.
- Birleşmiş Milletler CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan Türkiye Yedinci Dönemsel Raporu*. (2014). Şubat 24, 2018 tarihinde kadininstatusu.aile.gov.tr: <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/56791509369dc581687853ed/cedaw%2015.pdf> adresinden alındı
- Black, D. M. (2006). *Beyond Child Bride Polygamy; Polygamy, Unique Familial Constructions and The Law*.
- Boran, P., Gökçay, G., Devicioğlu, E., & Eren, T. (2013). Çocuk Gelinler. *Marmara Medical Journal*, 58-62.
- Bozkurt, V. (2006). *Değişen Dünya'da Sosyoloji*. Ankara: Ekin Kitapevi.
- Burcu, E., Yıldırım, F., Sırma, Ç. S., & Sarıyaman, S. (2015). Çiçeklerin Kaderi; Türkiye'de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Bilig*, 63-98.
- Buthler, J. (2008). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. (B. Ertür, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- CEİD. (2002, Nisan 30). *Kadınların Şiddete Karşı Korunması*. Şubat 11, 2018 tarihinde ceidizleme.org: http://ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/461_1.pdf adresinden alındı
- Cuff, E., Sharrock, W. W., & Farnicis, D. W. (2015). *Sosyolojide Perspektifler*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi*. (2015, Aralık 29). Mayıs 1, 2018 tarihinde www.cumhuriyet.com.tr: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/455605/Sekiz_ve_dokuz_yaslarindaki_iki_cocuga_dugun_yaptilar_.html adresinden alındı
- Çakır, H. (2013). *Sosyo-Kültürel ve Ekonomik*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakmak, D. (2009). Türkiye'de Çocuk Gelinler. *Birinci Hukukun Gençleri Sempozyumu Hukuk Devletinde Kişisel Güvenlik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- Çekmez, E., Önder, S., & Yıldız, C. (2012, Aralık). Phenomenographic Research Method. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitim Dergisi*, 6(2), 77-102.

- Çoban, D. A. (2009). Adölesan Evlilikleri. *Aile ve Toplum*, 4(16), 37-50.
- Dagne, H. G. (1994). Early Marriage In Northern Ethiopia. *Motherhood, Fatherhood and Fertility*, 35-38.
- Dağdelen, G. (2011). Early Marriage:The Case Of Van Province In Turkey. Middle East Technical University.
- Danıştay*. (1950, Kasım 4). Şubat 15, 2018 tarihinde www.danistay.gov.tr: <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf> adresinden alındı
- Diyapoğlu, M., Yıldırım, F., & Punutçuoğlu, E. (tarih yok). *dergipark.gov.tr*. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/336655> adresinden alınmıştır
- Durdu, Z., & Yelboğa, Y. (2016). Türkiye'de Çocuk Gelinler Üzerine Bir Araştırma: Mersin Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 800-807.
- Duru, E., & Arslan, G. (2014). Evlenmek Amacıyla Evden Kaçan Kız Ergenler; Bir Olgubilim Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 36-48.
- Düşünen Kadın*. (tarih yok). Mart 21, 2018 tarihinde www.dusunenkadin.net: <http://www.dusunenkadin.net/cok-gelin-ve-cocuk-damat-in-anlattiklarina-inanamayacaksiniz/1>). adresinden alındı
- Eagleton, T. (2011). *Kültür Yorumları*. (Ö. Çelik, Çev.) Ankara: Ayrıntı Yayınları.
- ekmek ve gül*. (2017, Ağustos 22). 20 Mart, 2018 tarihinde ekmekvegul.net: <https://ekmekvegul.net/gundem/cocuk-evliliklere-tepkiyi-azaltan-ne> adresinden alındı
- Erbaş, D. H. (1992). Sosyolojide Fenemoloji. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*(14), 159-166.
- Evlendirme Yönetmeliği. (1985). Ankara.
- Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2015. (2016, Mart 2). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Fichter, J. (2004). *Sosyoloji Nedir?* (P. D. Çelebi, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fine, C. (2011). *Toplumsal Cinisayet Yanılması*. (K. Tanrıyar, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (H. Özel, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giray, D. H., & Kılınç, D. B. (2004). Bekar Kadınlar ve Üreme Sağlığı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı*, 13(8), 286-289.

- Gorney, C. (2008, Haziran). *Nationalgeographic*. HAZiran 21, 2017 tarihinde ngm.nationalgeographic.com. adresinden alındı
- Gül, S. K., & Dinçer, İ. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddeti. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 79-102.
- Güler, Y. D., & Ulutak, Y. D. (1992). Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile. *Kurgu Dergisi*(11), 51-76.
- Gürol, A., & Dilli, C. (2007). Zorunlu Eğitim Çağında Bulunan Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri (Şırnak İli Örneği). 14. *Ulsual Eğitim Bilimleri Kongresi*.
- Haber 7* . (2018, Nisan 2). Nisan 28, 2018 tarihinde www.haber7.com: <http://www.haber7.com/corum/2590211-cocuk-gelin-oldu-cocuguyla-universite-okuyor>). adresinden alındı
- Hoebel, E. A. (1958). *MAN in Primitive World*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Hürriyet*. (2017, Ağustos 24). Şubat 11, 2018 tarihinde [ww.hurriyet.com.tr](http://www.hurriyet.com.tr): <http://www.hurriyet.com.tr/erken-yasta-evlilik-magdurlari-cozum-istiyor-40560353> adresinden alındı
- Hürriyet Gazetesi*. (2015, Mayıs 29). Aralık 20, 2017 tarihinde www.hurriyet.com.tr: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/resmiden-once-dini-nik-ha-cezaya-iptal-29136365> adresinden alındı
- İçağasıoğlu, D. A. (2009). Adölesan Evlilikleri. *Aile ve Toplum*, 4(16), 37-50.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*. (1948, Aralık 10). Ocak 15, 2018 tarihinde www.hkmo.org.tr: http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/bc2b2ae8a2f9c70_ek.pdf?tipi=3&turu=D&sube=0 adresinden alındı
- Ji, J. (2013). Negotiating Marriage and Schooling:Nepalese Womwn's Transition to Adulthood. *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, 193-213.
- Kaptanoğlu, İ. Y., & Ergöçmen, B. A. (2012). Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol. *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(15).
- Kara, B. (2015). Değişen Aile Dinamikleri Açısından Erken Yaşta Evlilikler Sorunu ve Toplumun Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 59-62.
- Keçe, C. (2018, Kasım 2011). *Cised*. Mart 11, 2018 tarihinde www.cised.org.tr: <http://www.cised.org.tr/basin/175/kucuk-evlilik-buyuk-sorun> adresinden alındı
- Kır, Y. D. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektornik Sosyal Bilimler Dergisi*, 381-404.

- Kıran, Y. D. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türkiye'de Çocuk Gelinler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-8.
- Kocabaş, E. Ö. (2007). Bir Uygulama Alanı Olarak Sağlık Psikolojik Danışmanlığı. *Ege Eğitim Dergisi*, 37*51.
- Koç, P. D. (2013). Türkiye'de Evlilik. *Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler, Öneriler*, s. 22-87.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kymlicka, W. (2015). *Çokkültürlü Yurttaşlık Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*. (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Liv, C. (2014). Günümüzde İmam Nikahına Yönelişlerin Gerekçeleri ve Resmi Nikah İle İmam Nikahının Fıkhi Açından Karşılaştırılması. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2).
- Malatyalı, M. K. (2014). Türkiye'de 'Çocuk Gelin' Sorunu. *Nesne- Psikoloji Dergisi*(3), 27-38.
- Malhotra, A., & Tsui, A. O. (1996, Mayıs). Marriage Timing In Sri Lanka: The Role Of Modern Norms and Ideas. *Journal OF Marriage and Family*, 476-490.
- Mandaloğlu, M. (2013). İslamiyetten Öne Türklerde Aile Hukuku. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 133-159.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- MEB. (1961, Ocak 5). *İlköğretim ve Eğitim Kanunu*. ocak 23, 2018 tarihinde mevzuat.meb.gov.tr: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html> adresinden alındı
- MEB Mevzuat*. (2005, Temmuz 3). Temmuz 22, 2017 tarihinde mevzuat.meb.gov.tr: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25876_0.html adresinden alındı
- Mülkiye Haber*. (2016, Haziran 28). Mayıs 20, 2018 tarihinde mulkiyehaber.net: <http://mulkiyehaber.net/imam-nikahi-resmilesiyor/> adresinden alındı
- Myers, J., & Harvey, R. (2011). Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girls' Education.
- Mynet*. (2012, Temmuz 20). Aralık 23, 2017 tarihinde www.mynet.com: (<http://www.mynet.com/haber/yasam/cocuk-gelin-vahseti-642016-1> adresinden alındı
- Nebi, M. b. (2014). *Kültür Sorunu ve Bir Toplumun Doğuşu*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Cilt 1). (S. Özge, Çev.) İstanbul: Yayın Odası.
- Oakley, A. (2015). *Sex, Gender and Society*. New York, USA: ASHGATE.
- Oltaylı, İ. (1980). Anadolu'da XVI. Yüzyılda Evlilik ilişkileri Üzerine Bazı Gözlemler. *Osmanlı Araştırmaları*, 33-40.
- Ortner, S. B. (1972). Is Female to Male as Nature to Culture? *Journal Article*, 1(2), 5-31.
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 302-313.
- Özaydınlık, Y. D. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitimi. *Sosyal Politika Dergisi*, 93-112.
- Özcebe, H., & Biçer, B. K. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu; Çocuk Evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi*, 28(2), 86-93.
- Özdemir, A. G. (2011). Kültür Bağlamında Kent ve Mekansal Örgütlenme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 61-76.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 323-343.
- Parsons, T. (1942). Age and Sex in the Social Structure of the United States. *American Sociological Review*, 7(5), 604-616.
- Sabah Gazetesi*. (2013, Mart 11). Mayıs 1, 2018 tarihinde www.sabah.com.tr:https://www.sabah.com.tr/aktuel/2013/03/11/gelin-61-damat-8-yasinda adresinden alındı
- Sardoğan, M. E., & Karahan, T. F. (2005). Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 89-102.
- Sezen, L. (2005). Türkiye 'de Evlenme Biçimleri. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, 11(27), 185-195.
- Son Dakika*. (2017, Haziran). Nisan 11, 2018 tarihinde [www.son dakika.com:https://www.sondakika.com/haber/haber-ozel-haber-cocuk-damat-cinayetinde-sok-detaylar-9770532/](http://www.sondakika.com:https://www.sondakika.com/haber/haber-ozel-haber-cocuk-damat-cinayetinde-sok-detaylar-9770532/) adresinden alındı
- Sönmez, A. (1998). Toplumsal Araştırmalarda Analiz Birimi Olarak Aile ve Hanehalkının Mahiyet ve Yapılarının Belirlenmesi Sorunu. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*(15).
- Şenol, D. D., & Yılmaz, D. D. (2013). *Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açılılarıyla*. Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.

- Şimşek, H. (2011). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi; Türkiye Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 119-126.
- T.B.M.M. (1981). *Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*. Aralık 23, 2017 tarihinde www.tbmm.gov.tr:https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CE_DAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf adresinden alındı
- T.B.M.M. (1995, Eylül 4-15). *Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı*. Şubat 23, 2018 tarihinde www.tbmm.gov.tr:https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf adresinden alındı
- T.B.M.M. (2009, 25 Şubat). *Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu*. Mart 20, 2018 tarihinde www.mevzuat.gov.tr:https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5840.pdf adresinden alındı
- Tacoğlu, T. P. (2011). Türkiye'de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 114-143.
- Tahincioğlu, A. Y. (2011). *Namusun Halleri*. İstanbul: Postiga Yayınları.
- TAYA. (2014). *Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması, Tepitler, Öneriler*. İstanbul: Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07.
- TBMM. (1995). Şubat 20, 2018 tarihinde www.tbmm.gov.tr:https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf adresinden alındı
- TBMM. (1997, Kasım 30). Mayıs 11, 2018 tarihinde www.tbmm.gov.tr:https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c008/tbmm21008045_ss0030.pdf adresinden alındı
- TBMM. (2011, 11 22). Mayıs 22, 2017 tarihinde www.tbmm.gov.tr:https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html adresinden alındı
- TDK. (2017, Haziran 29). 2017 tarihinde [tdk.gov: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.597c21909c2d33.13780873](http://www.tdk.gov.tr:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.597c21909c2d33.13780873) adresinden alındı
- Tezcan, M. (1978). Kırsal Topluluklarımızda Tercihli Evlilik Tiplerinin İşlevsel Çözümlemesi. *Eğitim ve Bilim*, 3(6), 26-34.
- Timur, S. (1972). *Türkiye'de Aile Yapısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Tunç, A. İ. (2009). Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri Van İli Örneği. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 237-269.
- Turner, J. H., Beeghley, L., & Powers, C. H. (2013). *Sosyolojik Teorinin Oluşumu*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) Bursa: Sentez Yayınları.

- TÜİK. (2014). *İstatistiklerde Kadın*. Ankara.
- TÜİK. (2017, Mart 7). Mayıs 1, 2018 tarihinde www.tuik.gov.tr:24643 adresinden alındı
- TÜİK. (2017, Ocak 18). Mart 21, 2018 tarihinde [tuik.gov.tr:21869](http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869) adresinden alındı
- Tuik. (2018, Mart 6). *Tuik*. Nisan 11, 2018 tarihinde www.tuik.gov.tr:27594 adresinden alındı
- Türk-iş. (2018, Nisan 27). *Türk-iş*. Mayıs 10, 2018 tarihinde [www.turkis.org.tr:31736](http://www.turkis.org.tr/NISAN-2018-ACLİK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d31736) adresinden alındı
- UNİCEF. (2003). Mart 13, 2017 tarihinde [www.unicef.org:29](https://www.unicef.org/turkey/dn/_ge29.html) adresinden alındı
- UNİCEF. (2004). Mart 30, 2018 tarihinde [www.unicef.org:23c](https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html) adresinden alındı
- UNİCEF. (2004). Aralık 13, 2017 tarihinde [www.unicefturk.org:esme.pdf](https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf) adresinden alındı
- Unicef. (2017, Şubat). Eylül 15, 2017 tarihinde [Unicef.org:child-marriage/](https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/) adresinden alındı
- Uysal, Z. O. (2010). Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Merceğinden Kadının Siyasal Hayata Katılımı ve Bazı Kota Uygulamaları. H. Durudoğan, F. Gökşen, B. E. Oder, & D. Yüksekler içinde, *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları; Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar* (s. 159-177). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Uzun, A. K., & Orhon, F. Ş. (2013). Adölesan Gebeliklerin Anne ve Bebek Sağlığına olan Etkileri. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 19-24.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Seminerleri Dergisi*(35), 29-56.
- World Population Prospects: Main Results. (2011, Eylül). *Population Facts*, 1-4.
- Yaman, M. (2016). Sokrates'in Ebeliği: Eril Felsefe-Dışıl Ebelik Üzerine Düşünceler. *SAV Katkı*, 3, 26-35.
- Yeni Akit. (2018, Nisan 11). Mayıs 12, 2018 tarihinde [www.yeniakit.com.tr:447275.html](https://www.yeniakit.com.tr/haber/cinayette-imam-nikahli-es-agirlatici-sebep-sayilmadi-447275.html) adresinden alındı

Yılmaz, M. Y. (2014). İki Dillik Olgusu ve ALmanya'daki Türklerin İki Dilli Eğitim Sorunu. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(9), 1641-1651.

Zorel, İ. (tarih yok). *Çocuk Gelin ve Damatların Anlattıkları İnanamayacaksınız!* Ocak 15, 2018 tarihinde düşünene kadın.net: <http://www.dusunenkadin.net/cok-gelin-ve-cocuk-damat-in-anlattiklarina-inanamayacaksiniz/1> adresinden alındı

EKLER

EK-1. Görüşme Soruları

1. Kaç yaşındasınız?
2. Kaç yaşında evlendiniz/evlendirildiniz?
3. Eşinizle aranızda yaş farkı var mı belirtir misiniz?
4. Nasıl evlendiniz? Anlatabilir misiniz? (levirat sorarat berdel beşik kertmesi)
5. Neden çocuk yaşta evlendiniz ya da evlendirildiniz?
6. Eşinizi daha önce tanıyor muydunuz?
7. Önce dini nikâh mı yapıldı?
8. Resmi nikâh evlendirildikten kaç yıl sonra yapıldı?
9. Eşinizle ayrı evde mi oturdunuz yoksa birlikte yaşadığınız bir aile üyesi var mıydı?
10. Evlendiğinizin ilk başlarında zorlandığınız konular oldu mu? Nelerdir?
11. Eşinizle ilişkileriniz nasıldı?
12. İlk evlendiğinizde kendi aileniz ve eşinizin ailesi ile ilişkileriniz nasıldı?
13. Eşinizle ya da başka bir aile üyesi ile sorun yaşadığınızda bunu nasıl çözdünüz?
14. Eşiniz evlendiğinizde askerliğini yapmış mıydı?
15. Evlilik denilince aklınıza evlenmeden önce ne geliyordu?
16. Evlendiğinizde eşinizden beklentileriniz nelerdi?
17. Kaç çocuğunuz var?
18. Çocuk sahibi olmak size ne hissettirdi?
19. Sizce çocuk kime denir?
20. Endogomi, ekzogomi var mı? Akraba evliliği var mı?
21. Şimdi eşinizde beklentileriniz neler?
22. Evlilik hakkındaki düşünceleriniz şimdi nelerdir?
23. Evlenmeden önce aşk hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
24. Şimdi aşk hakkındaki düşünceleriniz neler?
25. Annenizin-babanızın kaç yaşında evlendiğini biliyor musunuz? Söyler misiniz?
26. Eşinizden y ada evin diğer üyelerinden şiddet gördünüz mü?
- 27.** Erken evliliği şimdiki düşüncenizle onaylıyor musunuz?

EK-2. Orjinallik Belgesi

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 3/7/2018

Tez Başlığı : SOSYO-KÜLTÜREL FAKTÖRLER BAĞLAMINDA ERKEN EVLİLİKLER

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 184 sayfalık kısmına ilişkin, 1/7/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: Dilber Yıldız
Öğrenci No: N11222041
Anabilim Dalı: Sosyoloji
Programı: Yüksek Lisans

Tarih ve İmza
3.07.2018

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Tuğça Poyraz TACOĞLU

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY DEPARTMENT

Date: 3/7/2018

Thesis Title : Early Marriages in the Context of Socio-Cultural Factors

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 1/7/2018 for the total of 184 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 11 %.

Filtering options applied:

- Approval and Declaration sections excluded
- Bibliography/Works Cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: Dilber Yıldız

Student No: N11222041

Department: Sociology

Program: Master

Date and Signature

3.07.2018

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Assoc. Dr. Tuğca Poyraz TACOĞLU

EK-3. Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 27.04.2018 10:06
Sayı: 35853172-755.02.06-
E.00000016670

E.00000016670

Sayı : 35853172-755.02.06
Konu : Etik Komisyonu Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Dilber YILDIZ**'ın **Doç.Dr.Tuğça POYRAZ TACOĞLU** danışmanlığında yürüttüğü “**Sosyo-Kültürel Faktörler Bağlamında Erken Evlilikler**” başlıklı tez çalışması , Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **17 Nisan 2018** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 0952a33b-ccb-43c8-9d70-f12448260319 kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr

